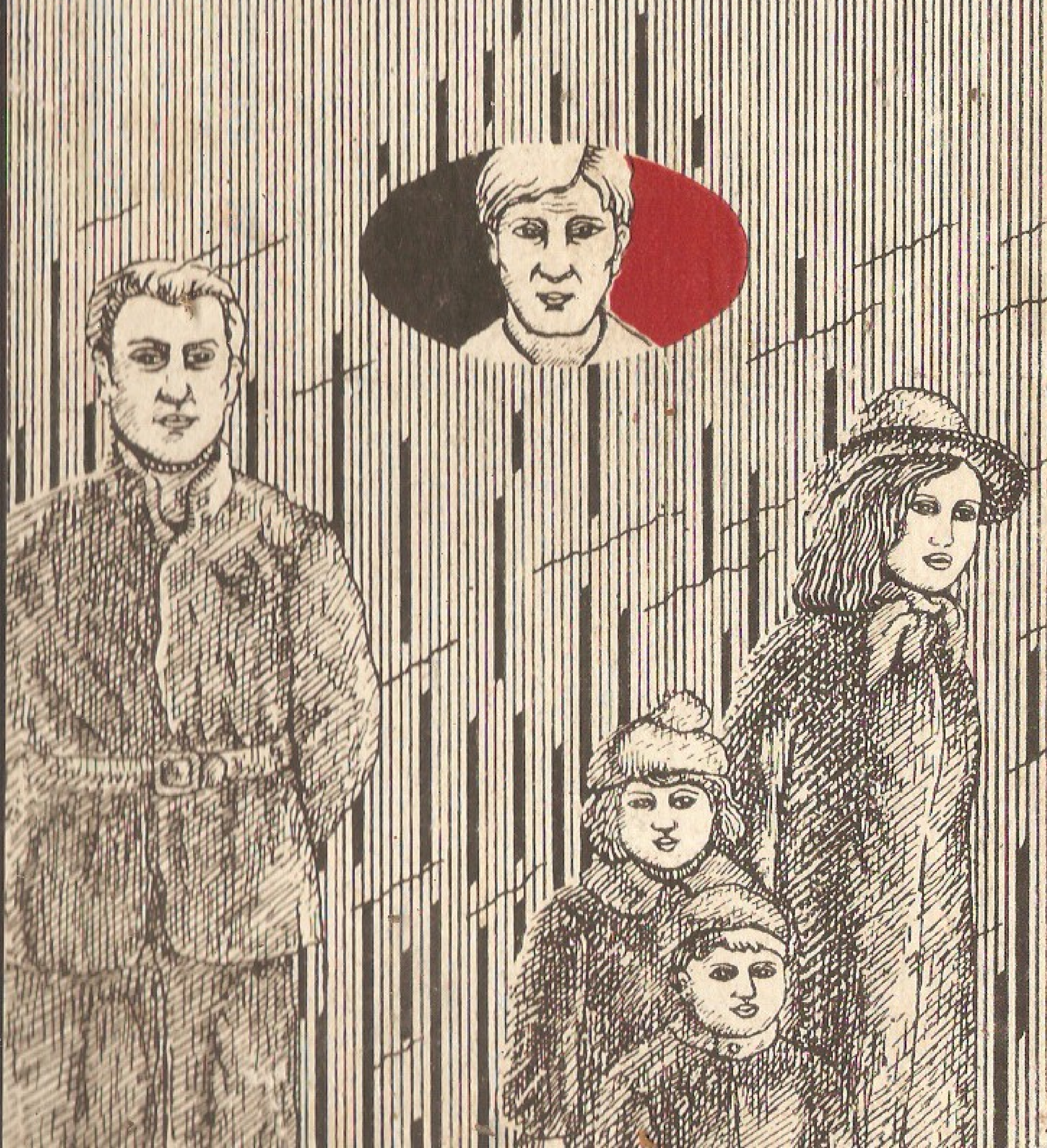
56 kop.

V. SIRIJOS GIRA • HÄRMALÕNGAD HÕLJUVAD TUULETA

VYTAUTAS SIRIJOS GIRA

HÄRMALÕNGAD HÕLJUVAD TUULETA



Vytautas Sirijos Gira

HÄRMALÕNGAD HÕLJUVAD TUULETA

Leedu keelest tõlkinud
Mihkel Loodus

KIRJASTUS «EESTI RAAMAT» · TALLINN 1974

N(Leedu)
S 57

Originaali tiitel:
Vytautas Sirijos Gira
Voratinkliai draikės be vėjo
Romanas
«Vaga», Vilnius 1968

Kaane kujundanud *Naima Neidre*

7—3—3
143—73

I

September on Leedumaal alati ilus, kuid selle viimane päev oli sel aastal lausa imetore. . .

Jah, vananaiste suvi oli oma täies õitsengus: selge ja samal ajal pisut vinetav taevas; päikesekiirtesse uppunud linn; ilm — mitte liiga kuum ega ka mitte liiga jahe, vaid lihtsalt suvesoe, leedulik; härmalõngad, mida kunagi armastas Maironis . . .

Just ühesse niisugustest härmalõngadest, mis nõnda kenasti hõljuvad tuuleta, takerdus Viktorija Barvainiene. Ta äigas hõbeja niidi minema põselt, kuid see jäi kinni meelekohale; ta pühkis selle ära meelekohalt, kuid niit hopsas üles ning hakkas juuste külge. Barvainiene tõstis käe, just nagu kavatsedes jätkata heitlust, kuid kohendas ainult kübarat ja selle alt paistvaid tihedaid kastanpruune juukseid.

See liigutus oli nii graatsiline, et paelus möödujate tähelepanu — kõnniteel sammuvad mehed silmitsesid heatahtlikult noort naist. Tõsi, nende pilgud libisesid samas kahele väikesele lapsele, mehele, kes hoidis neil käest, katedraali tornikellale, mis lõi parajasti keskpäevatundi, taas naisele; küllap vilksatas mõnelgi mõte: «On need tõesti tema lapsed? Ta on ju ise alles laps.»

Ning tõepoolest, Barvainienet poleks võidud arvata nii vanaks, nagu oli märgitud tema passis. Ta jõudis abielluda, sünnitada Barvainisele tüdruku ja poisi, lõpetada raske arstiteaduskonna; noore tütarlapsena jõudis üle elada sõja, mille ajal jäi orvuks; jõudis isegi unustada selle kohutava päeva, mil gestaapolased viisid minema tema isa — alles pärast sõda kuulis ta, et isa hukkus Stutthofi koonduslaagris; ta jõudis unustada, kui traagiliselt ja kiiresti suri ema, kellel pomm oli otsast rebinud mõlemad jalad; ning ikkagi sarnanes Viktorija kahekümne kuni kahekümne kahe aastase naisega, ehkki oli tervelt kümme aastat vanem.

Sellest ta mõtleski, vaadates päikesevalguses helendavaid katedraali sambaid. Miskipärast olid need nii sügavasti sööbinud tema mällu, et minevikku meenutades tulid talle alati meelde ka sambad; ning vastupidi, sambaid nähes meenusid alati möödaläinud päevad.

Seepärast ta lausa võpatas, kui mees ütles:

«Mäletad, kui ma siin väljakul sinu kätt palusin?»

Barvainiene ei öelnud midagi, noogutas vaid.

Mees jätkas:

«Mulle tuleb see alati meelde, kui juhtun siia. Vahel mõtlen: miks ma just nimelt siin sind naiseks palusin? See paik ei sobi ju selleks põrmugi. Noorte suveaed oleks palju rohkem sobinud.»

«Tollal veel ei olnud suveaeda.»

«Noh, siis kas või seesama skväär katedraali taga. Või Teaduste Akadeemia esine.»

«Kuid skväär Ülemkohtu ees?»

«Ei, Viktorija, too koht ei kõlba. Iseasi, kui seal lahutusest rääkida. Aga meie ju vist ei hakka lahutama?»

«Meie? Vist mitte. Kuigi võib ette tulla kõike. Missugune õde on sinusse armunud?»

«Kõik. Kas sa siis ei tea, et meie osakonnas mehi peaaegu ei olegi. Ainult naised.»

«Me segame liiklust,» ütles Barvainiene. «Miilits vaatab meid vihaselt.»

«See ainult paistab sulle. Ta vaatab küll, aga ainult sind. Ja sugugi mitte vihaselt.»

«Ära räägi nii, Tomas, ma ajan veel nina püsti.»

«Mis sa nüüd, ema! Sa oled ju kõigi vooruste varaait. Eks ole, lapsed?»

Tütar nõustus ülitõsisel ilmel. Poeg lausus:

«Nijole, isa ütles emale «ema».»

«Ta ju ongi meie ema,» selgitas Nijole.

«Isa ema samuti?»

«Gedutis, ära räägi rumalusi,» sai Nijole pahaseks ja tonksas vennale vastu külge.

Jah, vananaiste suvi oli oma täies õitsengus: punerdama hakanud lehed puiesteedel, naiste mitut värvi kerged mantlid, õrnades pastelltoonides paksud kivimüürid; päikesekiired ei katnud kogu linna mitte enam valge, vaid helekreemika helgiga.

Barvainise pere oli tulnud jalutama, ning nõnda nad astusidki ruttamata, nii nagu paljud teisedki samasugused pühapäevased kõndijad. Väljaku servas, väikese aia juures, kus asus Puškini mälestussammas, peatasid neid tänavafotograafid. Fotograafe oli koguni kolm — kolme konkureeriva artelli esindajad; Barvainised valisid selle, kes tegi värvilisi pilte.

«Kas teil on ehtsad värvilised ülesvõtted?» küsis Barvainis. «Loomulike värvidega?»

«Kuidas siis muidu? Kõige loomulikumad värvid. Isegi looduses pole niisuguseid. Mitu tellite?»

«Oleneb sellest, kuidas teil välja tuleb. Esialgu ainult ühe.»

«Meil tulevad kõik välja. Küürakad teeme sirgeks, inetud ilusaks. Teie pärast aga pole eriti vaja pingutada, teie tulete niisamagi ilusad. Juba unustasin, kui palju tellisite. Kuus tükki?»

«Kaks.»

«Palun seiske katedraali poole. Küljelt paistab paar puud, need on rohelise värvi jaoks. Sobib teie naise mantliga. Riide ostsite vist komisjonist? Elektrikvärv. Minu naine ostis samasuguse, ainult kehvema. Tüdruk, ära vaata nii vihaselt. Mis su nimi on? Vist Maryte? Ei? Vaata, poiss, kohe lendab aparaadist lind välja. Plõks — ja lendaski. Sa ei näinud? Ta lendab väga ruttu. Siin on kviitung. Ah need ämblikuniidid, jäävad isegi sõrmede külge. Kas raha maksate praegu?»

«Siis, kui järele tuleme.»

«Tore.»

«Te olete kirjutanud kuus pilti!»

«Andestage, kui palju te tellisite?»

«Kolm.»

«Palun, ma võin ära parandada, kuigi vahe on ainult mõni kopikas,» näis fotograaf solvununa.

Viimaks murdsid Barvainised fotoaparaatide tõketest läbi ja jõudsid väikesesse aeda. Kõik pingid olid hõivatud. Neil istusid lapsehoidjad sülelastega, taadid oma eidekestega ja noored poisid oma tüdrukutega. Paar tuletõrjujat tegid lapsehoidjatega juttu.

«Isa, ma tahan sülle,» teatas Gedukas.

«Mina tahan istuda,» ütles Nijole.

«No ja sina, Viktorija?» küsis Barvainis.

«Mina olen samuti väsinud. Me ei ole ju Žverynasest saadik hinge tõmmanud.»

«Kuidas sa siis iga päev tööle lähed?»

«See on midagi muud. Kui kõnnin kiiresti, siis ma nii ei väsi. Pealegi on mul täna jalas kõrge kontsaga kingad.»
«Ise oled süüdi.»
«Tean. Kas sulle ei meeldi kõrged kontsad?»
«Meeldivad väga. Sa näed nii uhke välja. Hõljud nagu luik. Isegi tuletõrjujad vaatavad sind.»
«Minu süda on külm, kustutada pole midagi. Pealegi sa eksid, nad vaatavad lapsehoidjaid.»
«Mina vaatan sind.» — Barvainis rõhutas sõna «mina».
«Ja tõreled kontsade pärast.»
«Mul on sinust kahju.»
«Tean.»
«Ema, ma tahan istuda,» kordas Nijole.
«Kohe läheme koju. Istume Subačiuse tänava bussi.»
«Kas sa tahad tõesti koju minna, ema?» imestas Barvainis. «Lõunastame parem suveaia kohvikus.»
Nijole hakkas käsi plaksutama nii vaimustatult, et Barvainiene kehitas vaid õlgu ja jäi nõusse. Gedukas pistis samuti plaksutama, laskis isal kaela ümbert lahti ja pidi peaaegu kukkuma.
«Ettevaatlikumalt,» keelas isa.
Jah, tore oli see vananaiste suvi. Puudelt langes üksikuid lehti, mis vikerkaarevärvilistena õhus keerlesid, tuletõrjujad aga istusid juba lapsehoidjate kõrval — klassikaline pilt kustumatust armastusest. Viktorija toetus vastu puud, võttis kinga jalast ja raputas välja väikese kivikese. Barvainis vaatas tema nõtket kuju, suutmata eemaldada pilku, just nagu oleks ta täna kohanud seda naist esmakordselt . . .
Taas läksid nad edasi, Barvainis aga mõtles: «Mu jumal! Üheksa aastat oleme juba abielus. Ning iga päev tundub mulle, nagu näeksin ma teda esimest korda. Mis see on? Armastus? Muidugi . . . Aga kas tema armastab mind? Kui ma seda vaid teaksin! Arvan, et jah. Ent miks on tema pilk alati nii külm? Võib-olla on tal lihtsalt niisugune iseloom? Ometigi oli tema pilk esimesel, võib-olla ka teisel abieluaastal hoopis teistsugune. Mul on see pilk hästi meeles. Mis on siis muutunud? Mitte midagi. Perekonnaelu tuimus. Mees ja naine. Ja punkt. Kas kõigis abieludes on nõndamoodi? Miks siis mina suhtun temasse praegu niisamuti nagu üheksa aastat tagasi?»
Nad jõudsid noorte suveaia väravate juurde. Kohvik oli siinsamas, sissekäigust paremal. Saalis kõndisid ette-

kandjad, puhvetipidaja näis lausa monumendina, külastajaid polnud ühtainustki.
Menüü ei olnud kuigi rikas, ent lastele sobis. Nad sõid pannkooke keedisega, kohupiima hapukoorega, kõige selle juurde rüüpasid limonaadi.
«Mulle paistab, et lapsed sõid närvalt,» ütles Tomas. Ise oli ta veel üpris näljane ja tellis tatraputru; toidusedelil oli see kirjas. «Tatrapuder on kõige maitsvam toit maailmas. Mis sina arvad, Viktorija?»
«Kuidas kellele.»
«Ega lapsed sellest limonaadist äkki haigeks jää? Ning kohupiimast ja hapukoorest?»
«Sina ju tõid meid siia.»
«Miks sa vastu ei vaielnud, minu kuninganna?»
«Kas ma olen sulle kunagi vastu vaielnud? Igal juhul limonaadi pärast ei tasu küll vaielda. Pealegi arvan ma, et nad ei jää haigeks. Sa ju kordad mulle alatasa seda ladina vanasõna.»
«Jah. *Praesente doctore nihil nocet.* Doktori juuresolekul ei tee miski kahju.»
«Isa ütles emale «minu kuninganna», Nijole,» sõnas Gedukas. «Kes on kuninganna? Kas muinasjutus?»
«Jah,» vastas Nijole. «Vendade Grimmide muinasjutus.»
«Sa oled muinasjutust, ema,» sädistas Gedukas. «Kui ma saan suureks, ostan sulle «Volga».»
«Rumaluke,» ütles ema. Ja suudles Gedukast pealaele. Poisi juuksed olid heledad, lõhnasid lasteseebist ja veel mingitest rohtudest. Viktorija püüdis meenutada, mis rohud need olid.
«Mulle tuuakse tatraputru,» ütles Barvainis.
Mõnda aega olid kõik vait. Barvainis sõi. Kohvikusse tuli uus külastaja. Ta noogutas Viktorijale, valis kaua lauda ja istus kõige kaugemasse nurka.
«Kust sa tunned Adomenast?» küsis Barvainis, riisudes lusikaga pudrujäänuseid. «Sa pole mulle öelnudki, et tunned teda.»
«Sa pole ju minult küsinud. Ja ega ma teda õieti tunnegi. Käis paar päeva tagasi laboratooriumis. Ta on vist määratud meie haiglasse.»
«Kellena?»
«Ei tea. Võib-olla ordinaatoriks, aga võib-olla isegi

osakonnajuhatajaks. Mind huvitab see vähe. Ta on vististi märganud, et me kõneleme temast.»

«No ja siis? Las rõõmustab. Temast kõneldakse hoopis teistmoodi. Räägitakse, et igal pool, kus ta töötab, ei jäta ta vahele ühtegi õde, ühtegi naisarsti.»

«Tasem, ta kuuleb . . .»

«Midagi ta ei kuule. Ma vilistan ta peale.»

«Kuid ma pean ju temaga koos töötama.»

«Ennäe mille pärast muretseda! Võib-olla tahad sa talle meeldida, Viktorija?»

«Miks ka mitte? Naine tahab kõigile meeldida.»

«Kas sellest ei jätku, kui ta meeldib ainult oma mehele?»

«Ei. Siis ta oma mehele just ei meeldigi.»

«Niisiis — mind ähvardab oht.»

«Ja sa kardad, Tomas?»

«Eks ikka. Natukene.»

«See pole veel midagi. Natukene tuleb alati karta.»

«Kuid sina, mu naisuke, kas sina kardad minu pärast natukenegi?»

«Mina?» Pilk, mille Viktorija oma mehele heitis, oli uuriv; Tomas tundis seda. Ta mõtles: «Kui jääkülm pilk.» — «Mina ei karda, Tomas.»

«Tähendab, sa ei armasta mind enam.»

Tuli ettekandja.

«Kas tellite veel midagi?»

«Ei.» Barvainis hakkas taskutes tuhnima. «Ehk soovid midagi kaasa võtta, Viktorija? Võib-olla lastele?»

«Mina tahan jäätist,» ütles Gedukas.

«Mina ka, mina ka, mina ka,» pistis Nijole karglema.

«Jäätist ei ole veel,» vaatas ettekandja kaastundlikult lapsi. «Võib-olla varsti tuuakse. Te ju lähete vist kiikuma? Astuge tunni pärast sisse.»

Suveaed oli pooltühi. Isegi kiiged olid tühjad. Seeeest istus mingisuguses kaadervärgis, mis sarnanes hiiglasliku joonlauaga, kurvailmeline nooruk. Tema lähedal, platsil asuval pingil, istus teine noormees, esimesest ehk pisut vanem. Puhuti vahetasid nad paar sõna, siis hakkas hiigeljoonlaud üles tõusma — väikesele Gedukasele näis korraks, et see toetub otse vastu taevast, — moodustas maaga täisnurga, vajus teisele poole ja hakkas alla laskuma; poiss joonlaua otsas istus nüüd, pea allapoole. Barvainiene pigistas koguni silmad kinni, ta lõi kartma; Nijole vaatas seda akrobaatilist trikki võlutult.

«See on tulevaste lendurite harjutus,» ütles Barvainis. «Ma vähemalt arvan nõnda. Tsiviillennuvägi või midagi niisugust. Alles üsna hiljuti seisis sellel kohal lennuk.»

«Nijole, siin seisis lennuk,» sähvas vahele Gedukas.

Hiigeljoonlaud hakkas taas üles kerkima — Gedukasele näis, et see lõikub taevasse, — pöördus taas ning laskus alla. Poiss istus nüüd jälle, pea ülespoole, tema näoilme aga oli jäänud ükskõikseks, see oleks nagu öelnud: «Kus mul asi! See on niisama lihtne nagu üle tänava minek.» Ent tema juuksed olid veel sassis.

«Issi, mina tahan ka, mina tahan ka!» plaksutas Nijole käsi.

«Lähme edasi,» arvas Barvainiene. «Mul on paha vaadatagi.»

«See pole lastele,» lõi Barvainis käega; Nijole puhkes nutma. «Sealt võib välja kukkuda. Näed, see poiss oli ju ennast rihmaga kinni sidunud.»

«Ka mina võin rihmaga,» nuuksus Nijole. «Ka mina tahan olla lendur.»

Barvainisel hakkas temast hale.

«Nijole,» võttis ta tütrel käest kinni, «me läheme küsime nendelt onudelt, ja nemad ütlevad, kas tohib.»

Ta läks pingil istuva noormehe juurde ja küsis.

«Miks mitte, tohib küll,» vastas see, vaadates neist mööda, kuhugi Kunstiinstituudi poole. «Tohib, kuid ainult koos teiega. Näete, iste on juba vaba.»

Sellelt hüppaski parajasti maha kurva näoga nooruk ja asus juukseid kammima.

«Miilitsaklubis on täna õhtul pidu,» ütles ta pingil istuvale noormehele. «Ziuta tuleb ka.»

«Ah et Ziuta ka? Miilitsaklubis? Kena-a. Kodanik, kui soovite, ronige sisse. Siduge ainult rihm ümber ja ärge unustage pannalt kinni panna.»

«Ema, isa hakkab kohe lennukiga lendama,» ütles Gedukas.

«Lähme tenniseväljakut vaatama,» lausus Barvainis; oli selgelt näha, et ta ei tahtnud rippuda, pea allapoole. «Siit aga ei pääse läbi, tuleb tagasi minna.»

Nijole tõmbus meelehärmist lausa siniseks. «Hüsteeriline reaktsioon,» mõtles Barvainis; tal oli tütrest väga kahju, kuid polnud ka mingit isu ennast pea peale pöö-

rata. «Ei tohi lapsele järele anda.» Nijole nuttis tasa, pisarateta, tema keha tõmbles, nagu läbiks seda elektrivool.

«Aitab, kas kuuled,» keelas Barvainis juba närviliselt; nüüd pistis Nijole töinama. Suured, selged pisarad veeresid mööda põski.

«Tüdruk tegi endale viga?» kostis Barvainise selja tagant; hääl oli pehme ja madal; Barvainis pöördus järsku ja nägi Adomenast.

«Ei, pole midagi,» tahtis Barvainis vastu sähvata kärsitult ja külmalt, nii et see kõlaks umbes nagu «pole teie asi». Ent Adomenase bariton kajas sõbralikult, ning Barvainis vastas samasugusel pehmel toonil.

«Palun saage tuttavaks,» ütles Viktorija. «Kuigi ma näen, et see on tarbetu formaalsus.»

«Doktor Barvainist ma nägupidi tunnen.»

«Ja mina olen teist palju kuulnud,» ütles Barvainis.

Adomenas puhkes üpris nukralt naerma.

«Minu jaoks on see muidugi kehv kompliment, sest minust räägitakse ei tea mida.»

«Pole suitsu ilma tuleta,» sekkus juttu Viktorija; ta ütles seda väga tõsiselt, vähimagi naeratusevarjuta.

«Kui ilus ta on,» mõtles Barvainis. «Kuid miks ta Adomenasele nõnda ütles?»

«*Et tu, Brutus, contra me*,» ohkas Adomenas. «Arvan, et meie, ühe ja sellesama haigla arstid, peaksime olema solidaarsemad. Ja-jaa, doktor Barvainiene... No ja mis teie arvate, kolleeg?»

Barvainis ühmas midagi, kuid nii segaselt, et ei saanud sellest isegi aru.

Gedukas tuletas samal ajal meelde:

«Nijole tahab lennukiga sõita.»

Adomenas vaatas küsivalt Barvainiseid. Nijole hakkas jälle nuuksuma.

«Näete, missugune tragöödia, doktor,» ütles Viktorija. «Laps tahab suurt kukerpalli teha, aga isa ei taha.»

«Onu võib kukerpalli teha!» rõõmustas Gedukas. Tal oli Nijolest väga kahju.

Barvainiene puhkes naerma.

«Kuidas siis jääb, kas istute peale või mitte?» küsis noormees pingilt. «Muidu me läheme kohe ära. Meil on vaheaeg.»

Barvainis mõtles: «Pean ennast sundima.» Kuid nüüd

häiris teda Adomenas. Ta ei tahtnud, et Adomenas näeks teda niisuguses poosis.

«Lähme, Nijole,» võttis Viktorija tütrel käest kinni. «Teinekord, kui emal on midagi muud seljas, teeme sinuga selle sõidu.»

«Nijole tahab praegu,» ei andnud järele Gedukas. Ta kaitses õde nagu usin advokaat, ehkki nad kodus kisklesid omavahel iga mänguasja pärast. Gedukas otsis tõde.

«Mis siis ikka,» ütles Adomenas. «Võib-olla sõidame kahekesi?»

«Poseerib,» mõtles Barvainis irooniliselt. «Vananev seelikukütt tahab Viktorija ees uhkeldada. No kukerpallita pealegi, jäär, mina aga vaatan, kui hale ja naeruväärne sa siis välja näed.»

Nijole tihkus ikka veel, aga juba vaiksemalt. Viktorija naeratas; mis või kes talle nalja tegi, seda ei taibanud Barvainis ega ka Adomenas.

«Nüüd hakkavad nad meie üle nalja heitma,» ütles Adomenas Nijolele. «Meie aga naerame laginal nende üle, sest nemad jäävad alla, maa peale.»

Nad istusid väikesesse kabiini; noormees tõusis pingilt ja aitas neil rihmapandla kinni panna.

«Tänan,» ütles Adomenas. «Oleme nüüd tugevad, pisike.»

Hiigeljoonlaud hakkas tõusma.

«Nijole ja onu ronivad taevasse!» hüüdis Gedukas. Joonlaua üks ots näis olevat tunginud maasse, teine aga seisis kõrgel-kõrgel.

«Ilmaasjata,» pomises Barvainis ärritatult, «täiesti ilmaasjata lahutad niiviisi meelt, Viktorija. Tütre arvel...»

«Ma ei saa sinust aru,» imestas Barvainiene; tema hääl kõlas üpris külmalt. «Sa ju nägid, kuidas Nijole sinna kippus.»

«Lastele ei tohi järele anda. Järgmine kord mõtleb ta välja ei tea mida.»

«Mis seal ikka, kui ta mõtleb välja ei tea mida, siis me ei luba. Ütle, mis kärbes sind on hammustanud?»

«Mind?» Barvainis koguni punastas. «Mitte mind, vaid sind.»

Adomenas ja Nijole istusid, pea allapoole; Adomenase juuksed rippusid samuti alla. Barvainis mõtles: «Mis pagana päralt peavad arstil olema nii pikad juuksed?» —

ja tõmbas käega läbi oma juuste, otsekui soovides veenduda, et need on lühemad. Kuid tema omad olid samuti pikad.

«Nijolel on hea meel,» ütles Gedukas. «Ta sõidab lennukiga.»

Nijole säras tõepoolest. Pea allapoole, naeratas ta laialt — seda oli isegi kaugelt näha. Tema juuksed sarnanesid praegu päikeses luitunud kasteheinatutiga, mis lehvis tuules.

Hiigeljoonlaud jõudis tagasi oma esialgsesse asendisse.

«No kuidas oli?» küsis Viktorija.

«Tore, emme!» hüüdis Nijole; ema polnud veel kunagi näinud teda nii õnnelikuna.

«Mina aga ei tundnud ennast küll eriti hästi,» tunnistas Adomenas. Tema nägu punetas ebaloomulikult, laubale aga oli ilmunud jäme soon; Viktorija nägi, kuidas see järk-järgult naha alla hakkas kaduma; viimaks sai ka nägu tagasi oma tavalise värvuse. «Olen juba sellest east väljas,» jätkas Adomenas. «Kuid muljed on päris iselaadsed. Ühest korrast siiski aitab. Nüüd soovitan seda kolleegidele.»

Adomenas kohmitses pandla kallal, püüdes seda lahti teha.

«Kas te rohkem ei sõida?» küsis noormees pingilt.

«Veel, veel!» kilkas Nijole. «Palun veel!»

Tüdruk nägi, et ema ütles midagi; selge — «aitab». Kuid joonlaud hakkas taas tõusma. Nijole märkas, kuidas doktor Adomenas kontrollis pannalt — korras; doktor Adomenas koguni ohkas.

«Kui tore, eks?» hüüdis Nijole; nad olid just jõudnud kõrgeimasse punkti ja hakkasid nüüd kummuli kääânduma.

«Tore,» vastas Adomenas; tal lõi kõrvus undama, silme ees aga läks pimedaks. Ta ootas, millal see piin ükskord ometi lõpeb. «Väga tore, pisike.» Joonlaud hakkas tagasi liikuma.

«No nüüd küll aitab,» ütles Barvainiene. «Tänan teid, doktor. Te tegite lapsele suurt rõõmu. Kujutlen, kuidas ta homme koolis uhkustab.»

Adomenas ronis istmelt maha. Tema esimesed sammud olid üsna ebakindlad; talle tundus, et maa eemaldub ikka veel tema jalge alt, Kunstiinstituudi sein, puud ja mäenõlvad aga tõusevad üles. Nijole tormas ema juurde.

Maapinda tundis ta enda all niisama kindlalt nagu varemgi.

«Onu on hea,» ütles Gedukas. «Nijole sõitis lennukiga.»

Jah, vananaiste suvi oli oma täies õitsengus: tuulepuhang kusagilt Vilnele jõelt sakutas kolletavaid lehti, laste kahupäid, naiste värvirikkaid kleite; rohekashall valgus otsekui tõusis küngastelt ja hajus õhus...

«Tänaval seisab mu auto, võin teid kohale viia,» ütles Adomenas.

«Tänan,» vastas Barvainis külmalt, «Me tahame veel jalutada. Täna on pühapäev.»

Gedukas hakkas nina nohistama. Viktorija naeratas; tema naeratus oli sünge.

«Mis siis ikka, ma jätan hüvasti,» pomises Adomenas. «Jumalaga, pisikesed. Nägemiseni, kolleeg. Kõike head teile.» Ta sikutas Nijolet õrnalt kõrvast ja puhkes naerma: «Ah sind, lendurit!»

Tänaval paugatas auto uks. Gedukas pistis lausa tõnnima.

«Mis asja te päev läbi virisete,» ütles Barvainis nukralt. «Doktor sõidab oma «Pobedaga», meie aga otsime takso «Volga». Lõppude lõpuks on trollibussiga veelgi mõnusam sõita.» Ja ta tõstis käe lauba juurde, otsekui tahtes end kaitsta härmalõnga eest, mis õhus otse tema poole heljus.

II

Järgmine päev oli esmaspäev, kõige tavalisem tööpäev. Ning tööle ruttavatel inimestel polnud enam mahti mõelda vananaiste suvele.

Barvainiste peres läks igaüks samuti, kes kuhu. Nijole tõttas kooli; Viktorija viis Gedukase lasteaeda ja suundus laboratooriumi; tal oli kaugele minna, bussi peale oli peaaegu võimatu saada, seepärast jäi ta üpris tihti tööle hiljaks. Laboratoorium asus eraldi hoones, see oli otsekui saar — oma kliima, oma seaduste ja kommetega; range haigladistsipliin just nagu ei puudutanudki seda saart. See oli saar, kus — nii näis Viktorijale — puhusid kaine mõistuse tuuled, saar, mis oli kaitstud bürokraatia hallade eest.

Barvainis lahkus kodunt teistest hiljem. Harilikult läks ta välja naise ja Gedukasega koos. Mõnikord viis ta Gedukase üksi lasteaeda. Barvainis töötas Lenini väljaku taga asuvas haiglas. Madalad haiglahooned kadusid uute kõrgete elamumassiivide vahele. Siinsamas, kvartali ümber lookleva Nerise jõe taga, kerkisid uusehituste tellingud.

Barvainis väljus kodunt üksi, sest möödunud öö ei sarnanenud põrmugi selle toreda pühapäevaga, mille ta oli nagu tavaliselt veetnud koos oma perega. Mida lähemale jõudis Barvainis haiglale, seda paremaks muutus tema tuju. «Mitte mõelda, mitte meelde tuletada,» kordas ta endamisi kogu tee, alates majade juurest, mis jäid sinna, kus Männi tänav toetub otsaga Nerise kaldale, — otse Žverynase serval, eemal linnakärast, ehkki seda linna ei saagi kärarikkaks nimetada.

«Mitte mõelda, mitte meelde tuletada,» sõnas ta endale, ületades Kestutise tänavat; siin aeglustas ta sammu, sest märkas väga korralikku ja samavõrd igavat kolleegi teisest haiglast, kes kogu tee jutustaks talle ilmtingimata juhtumusi oma arstipraksisest. Vytautase tänavale lähenedes pidi ta peaaegu otsa tormama ühele otolarüngoloogile; sellel oli kombeks alatasa ühtesid ja neidsamu hallituselehalisi anekdoote korrutada ja ise seejuures vahetpidamata itsitada. Autobussi juures seisis kenake saba, seepärast viskas Barvainis jalgsi edasi, vähendamata isegi sammu. «Mitte mõelda, mitte meelde tuletada,» kordas ta endamisi, jõudes Žverynase sillani. Veepinnalt tõusis kerge udu; see näis kord valkjana, kord hahkjana, kord helevioletjana, ning kui Barvainis silmapilguks seisatas, nägi ta mingit üpris määrdunud, värvi, mida ta — nii talle vähemalt tundus — polnud varem eales näinud. Noortestaadion oli tühi. «Paari kuu pärast on siin liuväli,» ütles Barvainis endamisi. «Peab Gedukasele uisutamist õpetama.» Seejärel aga mõtles miskipärast jälle: «Mitte meelde tuletada, mitte meelde tuletada,» kuid juba ilma erilise tusa ja südamevaluta. «Lõppude lõpuks pole ju midagi juhtunud,» kinnitas ta endale, tundes selle avastuse üle lausa imestust, «midagi pole ju juhtunud.»

Väljakul arutles ta, et Adomenas on siiski tobe kogu oma mõttetu uljusega. «Kanäe, kus mul rüütel.» Kuid Nijolele tegi see suurt rõõmu! «Miks sa, rumal sikk, ometi nõnda vastu punnisid?» küsis Barvainis iseendalt. Ta lähenes tänaval üksteise järel seisvatele kiirabiautodele. «Kas sa tõesti kartsid üle pea ringi teha?»

Ja järsku välgatas tal mõte, et asi pole sugugi kiiges. «Kas ei lenda meie mõlema elu nüüd äkki uperkuuti?» Ning teravalt, nii teravalt, just nagu oleks tema teadvusse tunginud vahedaks ihutud lantsett, tundis ta, et üha sagedamini ja sagedamini katkeb tema ja Viktorija vahel side, et üha sagedamini ja sagedamini ei ela nad koos, vaid ainult teineteise kõrval.

«Mis teil on, kolleeg, kas tervis ütleb üles?» kõmises otse tema kõrva ääres, ning Barvainis lausa võpatas ootamatusest.

«Vastupidi, olen tervem kui kunagi varem.»

«Kena. Saate kuus uut haiget, sest doktor Pileckis ei tule.»

«Mis seal ikka, seltsimees osakonnajuhataja, kui vaja, siis vaja. Ehkki näib, et mul on haigeid niigi rohkem kui normi järgi peaks olema.»

«Normi järgi? Kas olete kuu pealt kukkunud? Võib-olla küll, sest nägu on teil rohekas. Kui olete tõbine, siis annan kellelegi teisele.»

Haigla õues sõelusid sanitarid, tirides pesupuntraid, hiigelsuuri trumleid steriliseerimismaterjaliga, jämeda nööriga kokkuseotud haiguslugude patakaid, klistiirikanne, mingisuguseid nõusid... Meditsiiniõed astusid pisut aeglasemalt, otsekui rõhutades oma üleolekut; arstidest möödudes nad naeratasid, siis manasid taas ette kivise ilme. Haiguslugusid oli õdede kanda vähem, ning värske tindi ja pleekimata kaante järgi võis arvata, et need on uued haiguslood; õed ei vedanud ka raskeid trumleid steriliseerimismaterjaliga, vaid rahuldusid äsja läikima hõõrutud sterilisaatoritega; metalli helk sobis neile niisama hästi kui valged kitlid ja kõrvarõngad.

«Täielik tsirkus,» puhkis osakonnajuhataja; tema liignimi oli Timpelis; osakonnas ei teadnud keegi, kuidas seda nime hääldada, kuhu rõhk panna. «Kas te kuulete, doktor, mida ma räägin?»

«Kuulen ja ei saa aru,» vastas Barvainis; nad sisenesid teraapiaosakonda ja seisatasid riidehoiuruumi ees.

«Ma kõnelen kõrvarõngastest. Vanemõele juba ütlesin, et ta keelaks osakonnas kõigil nende tilinate vilgutamise. Teie naine kannab vist samuti kõrvarõngaid?»

Barvainis vihastas. Ta polnud Timpelist kunagi sallinud, kuid ülemus on ülemus. Abielunaised aga jätku ta rahule.

«Miks on teid hakanud huvitama minu naine, seltsimees osakonnajuhataja?»

«Kuulge, kolleeg, on teil mõistus peas? Teie naisega pole mul midagi pistmist. Ma küsisin kõrvarõngaste kohta. Te ei saa isegi naljast aru!»

«Teie ei oska ju nalja teha. Minu mõistus palun samuti rahule jätta.»

Osakonnajuhataja läks punaseks:

«Kolleeg, personal kuuleb meid. Haiged samuti. Palun vahetada tooni. Selge?»

«Kuulen.»

«Võtate endale kaheksa uut haiget. Doktor Pileckisel on tervis korrast ära. Haiged annan teile ise üle.»

«Küll ma olen tohman,» ütles endale Barvainis. «Viimane tobu. Miks ma hakkasin vaidlema selle vana eesliga? Milleks? Mis kuradi pärast?» Koridoris lehkas karbooli järele: üks haige, kellel oli avastatud düsenteeria, viidi just äsja nakkushaiglasse. Sanitarid, seelikud üles kääritud, pesid desinfitseeriva lahusega põrandat.

Barvainis ronis üles teisele korrusele, oma osakonda. Äkitselt tundis ta, et ei taha üldse tööd teha, et tal pole töötegemiseks üldse jaksu. Nüüd näis talle, et majakatused on vastikult tuhmid, et päike pole enam päike, vaid mingi butafoorne valguskeha, mis ripub maailmaruumis ei tea milleks, — ühesõnaga, Barvainis tundis end üpris kummaliselt, just nagu unes. «Nõnda vist tunneb inimene end narkoosi all, enne kui sügavikku vajub. Mul on näol otsekui eetrimask.» Barvainis istus hommikusel nõupidamisel — see leidis aset igal hommikul ja kestis vähemalt pool tundi, mõnikord ka tublisti kauem, — Barvainis rääkis, vaidles, aga tundis end ikkagi nagu unes. Viimaks võttis ta Timpeliselt haiged üle; Pileckise patsiente ei näinud ta esimest korda, nende diagnoose ta teadis, nende haiguste kulg oli talle visiitidelt tuttav.

Barvainis vaatas haiged tähelepanelikult läbi, uuris haiguslugusid, jälgis pulssi, auskulteeris ja perkuteeris, mõõtis vererõhku — tegi kõike, nagu ladina keeles öeldakse, *lege artis*; kirjutanud välja ravimid, kontrollis ta eriti hoolikalt komasid — korra, teise, kolmanda; ta teadis, et apteek ei valmista ravimeid mürgistes doosides, kuid see teadmine ei rahustanud teda. Barvainis oli pedant läbinisti ja armastas korda, puhtust ning ilu kõiges. Isegi tihedas udus, millesse ootamatult oli vajunud tema «mina», oli tema süda seetõttu rahulik talle usaldatud haigete suhtes, kuigi ta täitis oma kohuseid automaadi täpsusega. Hetkeks vilksatas mõte: «Täna jõuan ma koju alles kella seitsmeks, mitte varem.» Ja samas teine mõte, otsekui pilklikult vaieldes esimesega: «No ja mis siis? Kas sul kojuminekuga hirmus kiire on?»

Jah, täna polnud Barvainisel koju kiiret. Kuidas see Shakespeare kirjutaski? «Midagi on mäda Taani riigis...» Või oli see teisiti? Talle meeldis pilduda Shakespeare'i tsitaate, mida haritud inimesed kasutavad kõigil võimalikel ja võimatutel juhtudel. Vahest selleks, et rõhutada oma haritust?

«Doktor, kas te teete pleura punktsiooni praegu?»

Barvainis võpatas, just nagu oleks tukastusest ärganud. Ent teda ümbritsev udu ei hajunud ka nüüd, mil ta oli ärkvel. Narkoosimask oli veel eest võtmata.

«Jah,» vastas Barvainis.

Ta läks õe kannul protseduurikabinetti käsi pesema. Õe nägu oli otsekui marmorist raiutud, liigutused aga

painduvad nagu siul. Barvainis silmitses tema kõnnakut ja pidi osakonnajuhatajale peaaegu sülle jooksma. Timpelis, rohkem hämmastunud kui pahane, tabas Barvainise pilgu, kuid ei lausunud seekord sõnagi. Mõtles ainult: «Abielus, laste isa, aga vahib noore plika jalgu.» Timpelisele oli tundmatu udu, mis ümbritseb inimese «mina». See-eest tundis ta suurepäraselt ministeeriumi käskkirju, tervishoiu organisatsioonilisi küsimusi, omaenese õigusi ja alluvate kohustusi. Ühesõnaga, ta oli üks neist eeskujulikest töötajaist, kelleta töö paigalt ei nihku.

Punktsioon õnnestus kenasti; haige karjus, aga rohkem vist hirmust kui valust. Marmornägu ei muutunud õel isegi siis, kui ta haige peale käratas:

«Jätke juba! Näib, nagu oleks teil tõesti valus.»

Haige liigutas huuli, otsekui tahtes öelda: «Huvitav, oleksite teie minu asemel.» Ei öelnud aga midagi, jättis isegi karjumise, oigas vaid. Tema laup tõmbus higiseks, seejärel ilmusid väikesed piisad ninale ja lõuale, viimaks muutus märjaks kogu nägu, otsekui oleks keegi sinna kruusist vett läigatanud.

«Kannatage, kohe lõpetame,» ütles Barvainis. Tema sõrmed olid määritud joodiga, käed roomasid mööda haige külge nagu kaks suurt ämblikku. «Olemegi lõpul. Õde, teie nimi on vist Verute?»

«Ei, doktor, Kastute.»

«Andestage. Ma ajan alati segi.»

«Teile on see ju ükskõik.» Õde naeratas.

«Ta oskab isegi naeratada,» mõtles Barvainis. Tõmbas viimaks nõela välja, õde ulatas joodise vati, ning nüüd määris ta haige külge. «Mispärast õde arvab, et mulle on see ükskõik? Kuidas nii — ükskõik? Mida ta sellega öelda tahab?» Barvainis heitis õele uuriva pilgu, mida see märkas.

«Tahtsite midagi öelda, doktor?»

«Ei. See tähendab, tahtsin küll. Punktaat saatke bakterioloogilisele uurimisele. Pidage, mis see siis on?»

Haige lebas teadvusetult. Nüüd ta ei karjunud ega oianud enam, isegi higi nirisemine tema näolt lakkas.

«Kofeiini ja korasooli,» ütles Barvainis.

«Siin.»

«Juba valmis?»

«Jah.»

«Te olete tubli õde. Millest ta küll nõndaviisi... mis?»

«Teie teate paremini, doktor.»

«Kuidas siis!» Barvainis katsus pulssi. «Eks me tea kõike.» Ja mõtles samas: «Küll ma Timpelise käest alles saaksin, kui ta niisugust juttu kuuleks! Arsti autoriteedi allakiskumine. Keskastme meditsiinipersonali demoraliseerimine.» — «See on närvireaktsioon, õde, kerge närvivapustus. Näete, juba toibubki. Andke tubli annus behterevi. Noh, kullake, teil on juba parem? Meie, meessugu, reageerime niisugustele ebameeldivustele alati tormiliselt. Kui mind nõnda torgitaks, kisendaksin ma valjemini kui teie. Võib-olla teate doktor Motuzat teisest kirurgiaosakonnast? Mees justkui tamm, niisugune nagu mina ja teie kokku. Teeb kõige keerukamaid operatsioone, magu välja võtta on talle käkitegu. Ükskord lõi mehel üles koeranael, ja veel niisuguses kohas, saate aru — kõndida ja seista võib, aga istuda ei saa! Kui teda lõigati, siis röökis ta nii, et kogu haigla territoorium kajas. Kaks arsti ja kolm õde hoidsid teda kinni, sanitarid kutsuti ka veel appi. Alles nood naised saidki temaga hakkama.»

«Doktor!» ütles õde etteheitvalt, vangutades pead. Nüüd naeratas ta jälle. «Marmor naeratab,» mõtles Barvainis, ning tal endalgi läks tuju lõbusamaks. Ja järsku tundis ta, et udu ei ümbritse teda enam. Ta isegi ei märganud, millal see udu haihtus. Kas siis, kui haige minestas? Või siis, kui õde naeratas? Või siis, kui meenus lugu doktor Motuza koeranaelast? Jah, õnn, et Timpelis tema juttu ei kuulnud!

Nüüd ei ravinud ta oma haigeid enam nagu täpne automaat; arstimeid määrates ta isegi eksis paar korda, tõsi küll, parandades vea otsekohe; lõppude lõpuks olid need vead üsna väikesed, haiged poleks kannatada saanud. Akna taga oli päike kirkam, majakatused helkisid heledamalt, ning Timpelis, kes astus palatisse, näis üpris siivsana, koguni sümpaatsena. Öised elamused, naise pisarad kadusid kuhugi kaugemale, tundusid vähetähtsatena, tühistena...

Kui Barvainis taas marmornäoga õde kohtas, küsis ta:

«Kas olete näinud uut Mehhiko filmi?»

«Ei. Aga teie, doktor?»

«Samuti mitte. Kas teile meeldivad Mehhiko filmid?»

«Mitte just väga. Välismaistest meeldivad rohkem Itaalia ja Prantsuse omad.»

«Räägitakse, et ka see Mehhiko film on hea.»

«Võib-olla.»

«Peaks minema vaatama.»

«Võib-olla.»

«Kui ehk,» hakkas Barvainis veidi kogelema, «kui ehk tuleksite mulle seltsiks?»

Õde vilksas talle otsa vaadata, tema nägu jäi läbitungimatuks.

«Võib-olla, doktor. Vabandage, ma unustasin sterilisaatori välja lülitada. Mu süstlad lähevad lõhki.»

Ta lippas palatist minema — kerge ja nõtke, ning Barvainis mõtles, miks küll inimesed mürgitavad oma elu, kui akna taga on niisugune päike, kui isegi vananaiste suvi pole veel jõudnud lõpule.

III

Laboratoorium, kus töötas Barvainiene, oli otse järsaku serval. Ümberringi laius Vilnius. Punastest tellistest gooti tornid, ümarad barokkvõlvid, plekk-katused oma suitsevate korstnate ja tuules kõikuvate antennidega püüdsid tõusta orust üles, lähemale pilvedele, mis olid sama värvi kui iidsed gooti seinadki. Kitsad käänulised tänavad, kus aastasadade eest ratsutasid leedu väejuhid, tõttasid Hansa kaupmehed, jalutasid kurtisaanid ja kohmisid pärisorjad, — need kitsad tänavad hoidusid kindlalt maa ligi, tunginud sellesse madalate majade seintega, paksude vundamentidega, koopaharudega... Kui poleks neid tänavaid, nõnda maiseid ja taevast kaugeid, oleksid kõik need ülespoole pürgivad tornid juba ammu pilvedesse tõusnud ja sulanud Vilniuse halli taevasse, mis põrmugi ei sarnane selle taevaga, mida ammustest aegadest on maalinud Vilniuse akvarellistid.

Kogu haigla territoorium asus samuti järsaku serval. Siin olid mingi igivana kloostri hooned; nende keskel viskus ülespoole pimestavalt valge kirik, mille kaks hiigelsuurt torni vaatasid orgu armulikult ja pisut pilklikult; niisugusest paigast mäekünkal võinuksid unistada kõik Vilniuse pühakojad.

Haigla hooned olid väliselt üsna harilikud; äsja krohvitud ja valgendatud, ei erinenud nad millegagi majadest, mida viimastel aastatel oli Vilniuses ohtrasti kerkinud. Ja ehkki krohvijad, tundmata erilist austust mineviku vastu, olid püüdnud hoonete sees teha samasugust silumistööd nagu väljaski, ei õnnestunud neil sirgemaks tõmmata vägevaid võlve, kummaliselt keerlevaid treppe ega ka aknaid, mis sarnanesid rohkem kindluse laskeavadega kui haigla (või isegi kloostri) akendega.

Laboratoorium oli väikeses ja võrdlemisi uues hoones, võlvideta, laskeavadeta, seinaorvadeta majas, millel oli mingit jaapanlikku hubasust; näis, et piisab sellest, kui

kõik põrandale istuvad ja kanget teed jooma hakkavad, ning ümberringi löövad õitsele mimoosid ja kirsid. Jaapanit kujutati laboratooriumis ette just niimoodi.

Tööl läks Viktorijal tuju kohe paremaks. Kuhugi eemale kadusid Barvainis, kodused mured ja isegi — mis kõige veidram — lapsed. Viktorija tundis end taas selliseña, nagu ta oli olnud üpris ammu, enne meheleminekut. Kui praegu oleks suvi, lippaks ta mööda nõlvu ja ajaks taga liblikaid. Ent sügis oli alanud, teda aga ootas töö. Mikroskoop. Katseklaasid. Blanketid ja formularid, mis tuleb täita. Uriinianalüüsid. Vereanalüüsid. Erütrotsüüdid, hemoglobiin, leukotsüüdid, settereaktsioonid. Schillingi verevalem. Ning linna katused uduvines — seal, akna taga, oru põhjas. Linnas polnud samuti puudus blankettidest, valemeist ja formularidest, aga Viktorija ei mõelnud sellele, kui vahetevahel läbi akna välja vaatas. Seal oli kõik ilus, sest blanketid olid väikesed ja asusid sahtlites, katused aga suured ja sirutusid taeva poole. Tõsi küll, kaugelt vaadates ei paistnud nad suuremad kui laste rittaseatud tikutopsid.

Äkitselt, asja ees, teist taga, meenus Barvainienele, kui naljakas nägi välja Adomenas, rippudes noorte suveaias, pea alaspidi. Naljakas? Ei. Pigem juba liigutav. Võib-olla aga naljakas ja liigutav üheaegselt; see seos esineb ju tihti.

Mikroskoobi läikival käepidemel märkas Viktorija kellegi silma peegeldust; ta pöördus sedamaid ja ütles pisut imestunult, pisut etteheitvalt:

«Küll sa astud alles vaikselt, Domicele!»

Domicele oli laboratooriumi sanitar; tema nimi sobis suurepäraselt niisugust tüüpi naisterahvale — vanaldasele, lahke näoga, kuulekale ja oma väärtust teadvale inimesele, kes oskab vaikida, kui vaja, ning räägib meelsasti kõiksugu jutte keerulisest haiglaelust . . .

«Ma köhatasin, et doktorit mitte ehmatada,» õigustas end Domicele.

«Ma ei kuulnud. Mida sa öelda tahtsid?»

«Peaarst kutsub.»

«Mida ta minust tahab?» imestas Barvainiene siiralt; ta ei suutnud kuidagi mõista, mida võib temast tahta peaarst. «Kas Butkus on praegu oma kabinetis?»

«Missugune Butkus?»

«Ise ju ütlesid, et peaarst kutsub!»

«Peaarst ei ole ju enam Butkus, vaid Adomenas.»

Barvainiene tundis, kuidas põsed löövad lõkendama; ta kummardus mikroskoobi okulaari kohale, et Domicele tema nägu ei näeks. «Mida Adomenasel küll minult vaja on?» mõtles ta.

«Ma ei teadnudki, et meil on uus peaarst,» ütles Viktorija ükskõikselt. Ta tõstis pea okulaari kohalt. Põsed ei hõõgunud enam. «Räägiti ju, et Adomenasest saab teraapiaosakonna juhataja.»

«Kõik läks teisiti. Tänasest peale, käskkirja kohaselt. Ise nägin kantseleis. Nad käivad veel kahekesi ringi, annavad ametit või inventari üle, saad's neist aru.»

«Võib-olla kutsus mind siiski Butkus?» uuris Viktorija.

«Ei, Adomenas. Aga mis doktoril sellest on, kumb kutsus? Räägitakse, et Adomenas polevat sugugi halb inimene. Ainult . . .»

«Mis «ainult», Domicele?»

«Noh, ajab nina liiga püsti, nii vähemalt inimestele paistab. Eks varsti näeme ise.»

«Ajab nina püsti? Ei ütleks,» mõtles Viktorija. Ning järsku meenus talle, kuidas Adomenas oli eile rippunud, pea allapoole. Ent see ei tundunud talle sugugi naljakana.

«Aitäh, Domicele, ma lähen, kui lõpetan töö.»

«Õde Elena lõpetab,» avaldas oma arvamuse sanitar. Ta teadis, et õde Elena ei tee analüüse arstidest halvemini. Ka arstid teadsid seda.

«Ega Adomenasel kiiret ole,» ütles Barvainiene ja asus järgmise analüüsi kallale.

Ent töö ei edenenud enam. Käed vajusid lihtsalt rüppe — oli nii huvitav, mida küll Adomenas temast tahab. Siiski tegi ta kuidagiviisi veel paar analüüsi ja läks kõrvaltuppa. Seal istus teine arst, laboratooriumi juhataja, ning loendas midagi, vaadates mikroskoopi. Kui Barvainiene sisse astus, pöördus ta ümber, pilgutas silma, öeldes: «Oota, las ma arvan kokku,» ning süvenes taas töösse. Elena, eakas meditsiiniõde, uuris hemoglobiini.

«Elenute, kas sul on väga palju tegemist?»

«Nagu alati, doktor. Näete ise.» Ja lisas seejärel mahedamalt: «Jätke kõik lauale, küll ma ära teen.»

Viktorija läks õue ilma mantlita, üksnes kitlis, ning kahetses seda kohe, aga tagasi enam ei pöördunud. Talle ei meeldinud tagasi minna. Haigla avaral õuel mässas

tuul. Näis, et see puhub igast ilmakaarest. Vaheti, just nagu kellegi käsu peale, tuul vaibus; siis muutus soojemaks. «Kui lage väljak,» mõtles Viktorija, «kas see ei olnud üleliia avar inimestele, kes peitsid end siia maiste kiusatuste eest? Tõsi, neid varjasid paksud müürid, mulle aga tungib tuul igast küljest kallale.»

Samal ajal kattis tumesinine pilv päikese, ning tuuleiil kiskus Viktorijal peast valge mütsikese; kuni Viktorija sellele järele jõudis, ajas tuul sassi tema lopsakad juuksed. Teraapiahoone uksel seisis Adomenas.

«Mis pagan teda siia vedas?» mõtles Viktorija vimmakalt. Talle ei meeldinud, et Adomenas nägi teda nagu mingit plikat ringi lippamas. Nüüd sikutas tuul veel tema kitlit ja seelikut; Barvainiene seisatas iga paari sammu tagant ja surus seelikuserva vastu põlvi.

Viktorija teretas Adomenast üpris jäiselt; oli ilmselge, et selle mehe suhtes ei tunne ta sümpaatiat. See vastumeelsus oli lausa isiklik, peaaegu füüsiline.

Adomenase kabinet kujutas endast väikest palatit, kus seisid valge linaga kaetud kitsas kušett, kolm sügavat nahktugitooli ja lihtne valge haiglalaud. Laual, otsekui püüdes üksteist maha lükata, rüselesid hääletult meditsiini- ja kontoriesemed: telefonid, vererõhu mõõtmise aparaat, kaustad toimikutega...

«Kas ei sarnane direktori kabinetiga?» küsis Adomenas, paludes Barvainienet tugitooli istuda. «Ameti poolest olen ma ju peaarst. Kui aga arst, siis on kõik korras.»

Viktorijale jäigi arusaamatuks, mis on korras — kabinet või arst. Adomenas jätkas:

«Teile pole vist selge, miks ma teid kutsusin. Vaadake, ma ei kavatse neid austavaid kohustusi kaua täita. Lihtsamalt öeldes — ma loodan, et mind varsti minema aetakse. Mina pole siia trüginud, mind topiti siia peaaegu vägisi. Kuna ma aga juba siin olen, siis aetakse mind igal juhul minema. Te imestate, et ma kõike seda räägin?»

«Jah,» kinnitas Barvainiene.

«Vaadake, see oli sissejuhatus. Mäletate, kuidas gümnaasiumis kirjutati kirjandit? Sissejuhatus, arendus, lõpp. Kas te suitsetate?»

«Ei.»

«Hästi teete. Ka mina ei suitseta praegu. Sigaretipakki aga hoian ikka sahtlis. Mul on kergem suitsetamata olla,

kui tean, et sigaretid on siinsamas, tarvitseb vaid käsi sirutada ja suits süüdata.»

«Seltsimees peaarst, osakonnas on suitsetamine ilmselt keelatud.»

«Teil on õigus. Näete, nüüd mõistate isegi, et mind varsti minema aetakse. Mis peaarst ma olen? Teid aga kutsusin vaat milleks.»

«Noh?» mõtles Barvainiene.

Adomenas vaikis pisut, just nagu otsides kohasemaid sõnu.

Järsku pistis ta käe põue, võttis välja kammi ja ulatas selle Viktorijale.

«Kui teil pole kammi kaasas, võite kasutada minu oma. Tean, et see pole hügieeniline... Aga te võite seda piiritusega puhastada, kui soovite.» Ta lükkas Barvainienele piiritusepudeli lähemale.

«Kas te mind selleks kutsusitegi?» võttis Viktorija kitlitaskust oma kammi. «See, seltsimees peaarst, pole küll kuigi tõsine põhjus osakonna töötaja väljakutsumiseks.»

«Ärge olge laps, Barvainiene,» kehitas Adomenas õlgu ja peitis oma kammi. «Teil on lihtsalt pea sassis, ja kõik. Kõrvalt vaadates võiks tunduda, et keegi on teil juustest kinni hakanud.»

«Kes näiteks?»

«Ükskõik kes. Kas või mina või mõni nahkhiir. Ainult et nood päeval ei lenda.»

«Seltsimees peaarst, mind ootab töö.»

«See töö pole teie jaoks, seltsimees Barvainiene, seda ma tahtsingi teile öelda. Kliinilisi analüüse teevad praegu suurepäraselt stomatoloogid, neid on linnas siginenud nii palju, et puurmasina juurde ei tule neil minnagi. Rajooni nad aga ei sõida, sest seal on igav: provints, sügisel pori, puudub ooperiteater oma kõndivate nukkudega.»

«Ja laulvatega.»

«Oo, kui nad laulaksid. Kuid ma ei tahtnud rääkida sellest. Mul on kahju vaadata, kuidas tõeline arst, kellel on korralik diplom, loeb erütrotsüüte. Mis veel stomatoloogidest kõnelda, meditsiiniõedki teevad analüüse hiilgavalt. Teie aga olete roninud sellesse rappa ja jäänudki sinna kükitama. Ning mis peaasi — olete rahul.»

«Olen.»

«Oo! Selles ongi teie tragöödia.» Ta võttis sahtlist siga-

reti ja hakkas seda sõrmede vahel mudima. Siis pani tagasi. «Te töötasite varem ka biokeemikuna?»

«Jah. Lastehaiglas.»

«Ka meie kavatseme luua biokeemia-laboratooriumi. No see on ehk üleliia pidulikult öeldud, — lühidalt, hakkame laboratooriumis tegema biokeemilisi analüüse. Miks te lastehaiglast ära läksite?»

«Ei olnud koosseisulist kohta. See tähendab poolt kohta. Töötasin mittekoosseisulisena, niisiis ilma palgata, ilma staažita.»

«Selge. Aga neil ju oli koht olemas.»

«Siis veel ei olnud. Hiljem aga anti teisele töötajale.»

«Mitte teile?»

«Ei.»

«Miks siis nõnda?»

«Ei tea. Teie, seltsimees peaarst, ei anna oma alluvatele samuti aru.»

«See-eest mina nii ei talita. Kas te arvate, Barvainiene, et kõik ülemused soosivad oma sugulasi või tuttavaid?»

«Seal ei soositud oma sugulasi. Seal soositi ministeeriumi kõrge ametniku sugulast. Muuseas, ma ei ole Barvainiene, vaid seltsimees Barvainiene.»

«Keel on teil küll nagu habemenuga,» ohkas Adomenas. «Vaat mis, seltsimees doktor Barvainiene, saatke põrgusse kõik pipetid, kolvid ja retordid. Mul on teie jaoks suurepärane koht.» Viktorija vaikis; Adomenas jätkas: «Arst-endokrinoloog. Suurepärane eriala! Vilniuses on ainult kaks niisugust spetsialisti, ja mõlemad on eided.»

«Te tahate, et oleks kolm eite?»

«Teie pole eit. Nood kaks samuti mitte, ma ütlesin lihtsalt niisama, stiili mõttes. Üpris nutikad naisterahvad. Miks te mind nõnda vaatate, Barvainiene? Vabandust — doktor Barvainiene, aga kui juba eeskirjade järgi, siis — arst Barvainiene.»

Viktorija kehitas õlgu; tema näol polnud vaimustuse jälgegi.

«Kuidas siis jääb, lugupeetav kolleeg?»

«Seltsimees peaarst,» ütles Viktorija tõsiselt, «laboratooriumis töötan ma juba võrdlemisi kaua. Endokrinoloogiast ei taipa ma midagi. Miks ma siis peaksin järsku ümber kvalifitseeruma mitte näiteks kirurgiks või infektsionistiks, vaid just nimelt endokrinoloogiks?»

Adomenas hakkas kärsituks muutuma.

«Kui ma oleksin soovitanud teil ümber kvalifitseeruda kirurgiks, siis oleksite öelnud: «Miks mitte endokrinoloogiks?» See on nagu laul ilma lõputa. Kuulge, ma ei sunni teid. Ega hakka isegi agiteerima. Ma soovin teile ainult head.»

«Miks te just minule head soovite, seltsimees peaarst?»

«Seda ma, andke andeks, ei tea isegi. Igal juhul mitte teie ilu pärast.»

«Jätame minu ilu rahule, peaarst.»

««Seltsimees peaarst», lugupeetav kolleeg. No kena. Ma ei pea teid kauem kinni. Hoian teie jaoks kohta veel kolm päeva. Selle aja jooksul mõelge järele, pidage nõu mehega.»

«Ainult mehega?»

«Teate, doktor Barvainiene, te olete noor, peaaegu — vabandage — plika, mina aga pole noor ja pealegi olen ma teie ülemus. Miks te kogu aeg nii jämedalt käitute? Soovitasin teile endokrinoloogiat sellepärast, et olete juba töötanud biokeemia alal, see aga on teatud mõttes lähedane valdkond. Endokrinoloog, kes vajaduse korral võib ise leida verest suhkrut, on ideaalne. Pealegi on see eriala huvitav, rahulik, naisterahvale sobiv. Saaksite palka, mitmeks kuuks komandeeringu Moskvasse või Leningradi — enese täiendamiseks. Mida ma olen teile halba teinud? Teie aga püüate mind salvata. Üksnes teie pilgud on juba midagi väärt, ja veel see toon!»

Barvainiene tõusis püsti.

«On see kõik, seltsimees peaarst?»

«Kõik, seltsimees doktor.»

Viktorija väljus. Koridor oli tühi. Mingist palatist hoovas lüsooli kibekat lõhna. Teises palatis karjus haige. Äkki ilmusid igast kandist õed, igas suunas tõttasid sanitarid, mööda tormas arst, vististi valvearst. Ning taas vajusid nad nagu maa alla, ning taas oli koridor tühi. Viktorija lähenes käänakule, trepile, ning lüsooli lõhn tugevnes veelgi. Ja äkitselt kibekas lõhn kadus, just nagu oleks kellegi nähtamatu käsi tema nina kinni pigistanud, silmist aga tungisid pisarad. «Mis asja sa tõinad, tobu, sa ju ise rääkisid selle mehega nagu mühakas, kuigi ta ei teinud sulle midagi halba.» Viktorija laskus trepist alla — pikkamisi, astmeid märkamata, ja mõtles: «Hea, kui mind

keegi praegu ei näeks.» Ta ei suutnud taibata, miks oli nutma puhkenud: kas seepärast, et solvas Adomenast, või seepärast, et solvus ise? Ning järsku näis talle, et põhjuseks on hoopis miski muu — võib-olla möödaläinud öö. Mis siis juhtus möödunud ööl? Mitte midagi. Välja arvatud see, et ta sai aru: Barvainise vastu pole tal mingeid erilisi tundeid. Kas ta mõistis seda alles sel ööl? Ja miks just sel, aga mitte mõnel teisel? Kas seepärast, et pühapäev oli nii ilus ja luuleline, öö aga nii proosaline? Või seepärast, et kõik eelmised ööd olid samuti olnud proosalised? Kas tõesti kõik? Ja mis ajast nad olid muutunud nii proosalisteks?

«Kui mind ainult keegi ei näeks,» mõtles Viktorija uuesti; ta võttis taskurätiku ja peegli. «Issand, kui hirmus ma olen!» Ta pelgas minna esimese korruse koridori. Seisis trepi alumisel astmel ja ootas, just nagu tuleks tema näole selle mõne hetke jooksul rahulik ja ükskõikne ilme. Esimese korruse koridoris valitses suur sagin.

«Küll aga käratsevad,» kostis Viktorija selja tagant; ta võpatas, kuid ei pöördunud ümber. «Ärge kohkuge, ma ei tahtnud teid ehmatada. Te ei kuulnud, kui ma alla tulin, sest siin on lausa põrgulärm. Öelge, kolleeg, mis see siis on? Minu silmad peaksid ju punased olema, sest teie solvasite mind, mitte mina teid. Pisarad ei sobi teile. Mida ütleb teie mees?»

Viktorija hüppas nagu välk Adomenase juurde, otsekui tahtes teda lüüa. Adomenas ei liigutanudki.

«No ja mis sellest, Barvainiene? Ma eelistaksin seista eemal teie perekonna siseasjadest. Mul on teietagi muresid küllalt. Ja ärge välgutage silmi, ma ei karda teid, teised aga võivad mõelda pagan teab mida. Ja rahunege, keegi ei tee teile liiga.» Adomenas rääkis rahulikul, pehmel, madalal häälel. «See on ju haiguslik reaktsioon — vihastada, nutta, jälle vihastada.»

Ta läks Viktorijast mööda.

«Mulle pole teie kohta vaja! Pole vaja!» hüüdis Barvainiene Adomenasele järele. See karjumine mõjus talle kainestavalt. «Ma olen ju tõesti hüsteerik, tõesti hüsteerik,» ütles ta enesele.

Ta lausa jooksis mööda koridori. Õues möllas vinge tuul, puhudes kord siit, kord sealt. Päike oli mähkunud tihedasse sompa, läbi selle paistis vaid ähmane tume-

punane ketas. «Nagu loojangu ajal,» vilksatas tal peas. Viktorija ei mõelnud enam Adomenasele. «Gedukasel on lasteaias varsti lõuna. Nijole jõudis koolist juba tagasi. Võtmed jättis Viktorija harilikult naabrinaise kätte, see tegigi Nijolele ukse lahti. Järsku hakkas Barvainiene laste järele igatsema. Mille järele veel? Võib-olla kodu järele. Ja veel? Laboratooriumi järele. See aga oli vaid kümne sammu kaugusel.

«Kui kohutav tuul, Domicele,» ütles ta sanitarile, olles vaevu üle läve astunud, «silmad on pisaraid täis, just nagu oleksin nutnud. Lõppude lõpuks ma ju nutsingi. Sina oleksid samuti nutnud.»

«On ta siis nii hirmus?»

«Kes?»

«Peaarst.»

«Tuul, ma ju ütlesin sulle!»

Kõrvaltoas puhkesid arst ja Elenute naerma; nad olid Domicele teravmeelsusest vaimustatud.

«No mida nad seal itsitavad?» sosistas Domicele Viktorijale kõrva. «Rumalad eided, kuigi haritud. Teie üksi olete mõistlikum. Ainult et teil ei maksa kõike nii väga südamesse võtta. Ja pea kammige ka ära, muidu on teine nagu mingi põõsas. Ja nina on teil ka nagu kartul, ega ma paha pärast ütle. Naer passib igale inimesele, igaüks läheb sellest ilusamaks, nutmine aga igaühele ei sobi! Teile veel toodi siia kolm uriini, paluti ruttu ära teha, meil muud ei olegi kui ainult ruttu ja ruttu.»

Domicele keeras kraani lahti ja hakkas katseklaase pesema. «Endokrinoloogi eriala,» mõtles Barvainiene, «jah, see on midagi enamat kui leukotsüütide lugemine uriinis.» Ta asus tööle, mõeldes, et seal, trepil, ütles ta sellest kohast ära ilmaasjata . . . Kuid tema enesearmastus ei lubanud tal oma otsust muuta; ta vaatas kollakat, uurimisele toodud vedelikku, nägi aga sootuks midagi muud: kummalist kiike noorte suveaias, pea allapoole rippuvat Adomenast, siis veel Tomas Barvainist, kes pilklikult kiike silmitses, ning mõlemad tundusid talle vastikutena, kiik aga hakkas kusagilt südame alt ülespoole tõusma ja surus tal kõri kinni.

«Toodi kaks analüüsi!» karjus kõrva Domicele. «No täna ma neid küll rohkem vastu ei võta! Miks te olete nii kahvatu, doktor?»

«Magasin halvasti, Domicele. Teiste sõnadega — ei maganud ennast välja.»

«Mured suruvad peale, doktor? Niisugune on juba naise saatus. Oi, vaadake, päike tuli jälle välja!» Ta plaksutas käsi nagu laps, naabertoas pistsid naised taas laginal naerma, kolmandast toast jooksis kära kuuldes kohale bakterioloog, ning Viktorija mõtles uuesti, et Adomenase peale vihastas ta küll tõesti ilmaaegu...

IV

Peaarsti ettepanekust vahetada eriala ei maininud Viktorija kodus mehele sõnakestki; midagi ei rääkinud ta sellest ka järgmisel päeval. Üldse keerles nende jutt ainult hädavajalike majapidamisasjade ümber. Elu läks taas harilikku rööpasse. Viktorijale näis koguni kummalisena, et oli mehe vastu äkitselt asja ees teist taga külmemaks muutunud; kui ta aga hakanuks oma tundeid lähemalt vaatlema, poleks ta leidnud armuleegi varjugi. Barvainis aga oli endale pahane oma taktitu käitumise pärast. Õde Kastutet kohates hoidus ta temaga kahekesi jäämast, et õde ei tuletaks meelde seda kinnokutset. «Kuidas mul sihuke rumal mõte küll pähe tuli? Aga küllap ta taipas, et ma tegin ainult nalja...» Viimaks rahunes Barvainis täiesti.

Viktorijat vaevas siiski veel üks mõte: miks ta jättis kasutamata Adomenase ettepaneku. Nüüd näis talle, et ta pole laboratooriumi kunagi sallinud (see polnud tõsi), et laboranditöösse on ta suhtunud kui millessegi alandavasse (ka see polnud tõsi), et ta on alati püüdnud mõne huvitavama eriala poole (mis polnud samuti tõsi). Mõttes kirus ta Adomenast kõige kõvemate sõnadega, teda ajasid marru ka need kolm päeva, mis Adomenas talle otsustamiseks oli jätnud; nüüd näis talle, et see oli nagu mingi ultimaatum. «Oligi hästi, et ära ütlesin. Rahu majas.» Kuid rahu ei tulnud. Seepärast tekkis tal tahtmine end pisut tuulutada ning lõunalauas pahvataski ta ootamatult:

«Võib-olla läheme täna õhtul teatrisse?»

Barvainisel jäi lusikas taldriku ja suu vahele toppama. Siis rändas see suhu ja uuesti taldrikule.

«Teatrisse? Miks just neljapäeval? Mis seal siis on?»

«Ei tea. Ajalehest võib vaadata. Mis päevadel sa minuga siis teatris käid?»

Nijole ütles:

«Nii et meie jääme Gedukasega kahekesi?»

«No ja mis siis? Ega see esimest korda ole. Me võime ju lõpuks paluda ka tädi Sabalienet. Tomas, sa tood tema masina siia, nii et saab meil õmmelda.»
Sabaliene oli Barvainiste naaber. Ta töötas mingis artellis, vabal ajal aga õmbles ka kodus.
«Masina võin ma ju tuua, aga miks me peame minema just teatrisse?»
«Ma ei mõista sind, Tomas. Kas teatris käiakse siis kohustusest?»
«Hm...»
«Võib-olla ka kohustusest. Ilmselt peab teatris käima, muidu neid ju ei olekski.»
«Sul on imepärane loogika, Viktorija, aga sa pole isegi otsustanud, missugusesse teatrisse me läheme.»
«On seda tarvis otsustada? Teatrisse, ja kõik. Me käime seal nii harva, et on täiesti ükspuha, mida vaadata. Me pole ju õieti midagi näinud. Peaaegu mitte midagi. On see normaalne?»
«Ma ei saa aru, miks sa just täna sellest rääkima hakkasid.» Barvainis lõpetas oma supi ja lükkas taldriku eemale. «Jah, miks just täna?»
«Aga miks ka mitte?»
Barvainis vangutas pead:
«Ehk läheme siiski kinno?»
«Kinno võin ma minna ka ilma sinuta, Tomas.»
«Ja teatrisse ka?»
«Teatrisse ka.»
«No eks sa siis mine.»
Nijole võttis tüki leiba ja hakkas sellest kuulikesi veeretama. «Isa ja ema riidlevad. Ei tea, kas kõik isad ja emad riidlevad?» Ta keerutas sõrmede vahel kuulikesi, koondades neile kogu oma tähelepanu, et ainult mitte kuulda lähenevat tormi; tema süda peksles nagu kinnipüütud kassipojal — ta oli kord kuulnud, kuidas lööb kassipoja süda.
«Mis seal ikka, võin minna ka,» tõusis Viktorija lauast. «Nijole, jää istuma, toon kohe prae. Ja ära mängi leivaga. Kui palju ma olen sulle rääkinud! Võin minna, Tomas, kuigi naised käivad teatris tavaliselt koos meestega. Ja isegi oma meestega.»
Ta läks kööki, Barvainis aga laksatas Nijolele äkitselt vastu kätt; Nijole puhkes nutma.
«Kasvatamata lapsed, ei oska laua ääres istuda,» ütles

ta, kuid polnud selge, kellele — kas iseendale, naisele või hoopis Nijolele. «Mis sa vingud?» Nijole nuuksus veel kõvemini, ja Barvainisel hakkas temast kahju. «No jäta, pole vaja.» Nijole tihkus edasi. «Aitab juba. Ma ostan sulle raamatu. Eks?»
Nijole nuttis ikka veel. Köögist tuli Barvainiene.
«Ma ei tea, miks peavad alati kannatama lapsed,» ütles ta rahulikul häälel; niisugust häält ei sallinud Barvainis sugugi, ta ei tahtnud seda kuulda. Sellest rahust tungisid esile nii vimm, vihkamine kui ka hingevalu; igatahes nõnda see Viktorija mehele mõnikord näis. «Kes Gedukase täna ära toob, sina või mina?»
«Mina võin ju ka. Kinno minna sa ikkagi ei taha?»
«Ei.»
«Siis on hästi.» Barvainis ütles seda rõhutatult ükskõikselt. «Siis on hästi. Mulle tuli alles praegu meelde, et mõned epikriisid jäid kirjutamata. Pean need täna lõpetama. Homme on konverents.»
Haiglas nimetati nõnda pikemaid hommikusi arstide nõupidamisi. Õieti need olidki konverentsid, ainult ilma presiidiumita, kõnedeta ja fotoreporteriteta.
«Nii et sa lähed haiglasse?» kõlas Viktorija hääles ähvardus.
«Jah. Sa ju tead, et haiguslugude kaasatoomine on keelatud.»
Jutt pöördus taas harilikesse, argipäevastesse rööbastesse, ja Nijolel kadus soov leivakuulikestega mängimiseks. Ta isegi ei nutnud enam, mõtles vaid, et läheb homme hommikul jälle kooli. Oi kui hea on olla koolis! Seal suured inimesed ei tülitse.
Õhtul oligi pere laiali. Nijole ja Gedukas hullasid kodus; naabrinaine Sabaliene palju ei õmmelnudki, valvas rohkem lapsi. Kui need aeda lippasid, muutus ta rahutuks — äkki võtavad kätte ja vudivad jõe äärde; kui nad tuppa tagasi tulid, närveeris ta jällegi — järsku ajavad väikese lillelaua ümber või viskavad palliga akna katki. Samal ajal kirjutas Barvainis valvearsti toas epikriise. See oli igav kantseleitöö, kuid tarvilik.
Viktorija seisis sellal piletikassa ees.
Basanavičiuse tänaval undasid ülesmäge sõitvad autobussid. Paugatasid teatri lähedal peatunud sõiduautode uksed. Üha uued tulijad ruttasid teatri ustest sisse. Nägusalt rõivastatud daamid, mustades kleitides

vanaeidekesed, tudengid, koolitüdrukud; mehi Barvainiene ei vaadanud. Nood olid kõik ühtmoodi riides, tumedates nukrates ülikondades, ning ainult püksid — alt kitsad või laiad — väljendasid nende esteetilisi vaateid.

Kui Barvainiene oli luugi ees kolmas, teatas kassapidaja:

«Kõik piletid on müüdud.»

Barvainiene ees seisvad inimesed hakkasid kassapidajaga vaidlema; see tõmbas luugi kinni. Järjekorra lõpus olijad asusid tõrelema kassa ees seisjatega, ning keegi ei lahkunud. Oodati, et ehk toob keegi piletid kassasse tagasi.

Barvainiene väljus teatri eesruumist ja pidi peaaegu kokku põrkama noore mehega, kes teatri ukse poole tormas.

«Võiks pisut ettevaatlikumalt,» ütles Viktorija sapiselt. Ta oli tige, et raiskas asjata aega, ning leidis nüüd paraja juhuse oma viha välja valada.

«Palun andestage, kohe algab etendus . . .»

Barvainiene astus edasi, kuulamata tema vabandusi, kuid mees hõikas talle äkki järele:

«Võib-olla soovite pileteid?»

Barvainiene seisatas, mees ruttas tema juurde.

«Soovin küll. Aga ainult üht.»

«Üht. Te lähete siis üksinda teatrisse?» See kõlas nii naiivselt, et terav vastus, mis mehele oli määratud, suri Barvainiene huultel. See-eest vihastas ta uuesti Barvainise peale, et kuuleb tänu temale niisuguseid totraid küsimusi.

«Üksinda jah. Mis siis?»

Seda ei lausunud ta üldsegi vihaselt.

«Ei midagi . . . Kellele ma müün siis teise pileti?»

«Kassa juures ootab hulk rahvast. Palju ma võlgnen?»

Raha võttis noor mees üsna kohmetunult, kortsutas pihku, pistis tasku ning kadus siis teatrisse valguvasse inimsumma. Barvainiene ootas hetke, et temaga mitte koos siseneda, ja läks siis uuesti ukse poole. Järjekord seisis ikka veel kassa juures; meest, kes talle pileti müüs, polnud enam näha.

Koht oli hea, isegi liiga hea: all teises reas, paremal. Saal oli õdus, soe ja hubaselt valge. Eesriide voldid liikusid tõmbetuules vaevumärgatavalt; see võis olla ka lihtsalt valguse ja varju mäng. Orkestrimehed häälestasid

pille. Koht Viktorija paremal käel oli vaba. «Huvitav, kellele ta oma pileti müüs?» mõtles Barvainiene. Tal oli praegu nii mõnus tunne, et ta kattis pihuga suu ja haigutas märkamatult. Dirigent tõusis oma kohale, koputas kepiga vastu pulti. Samal ajal istus Viktorija kõrvale hilinenud külastaja. Viktorija piilus teda silmanurgast. See oli seesama noor mees, kellelt ta sai pileti.

«Kas tõesti keegi ei ostnud temalt? Ei või olla, kassa juures oli ju veel saba.» Kõlasid avamängu esimesed helid. Saalis sosistati veel, keegi krabistas kompvekipabereid. Kui eesriie kerkima hakkas, vaikis krabin.

Deemon laulis laval oma üksindusest. «Issand, kui vilets on üksildasel inimesel,» mõtles Barvainiene. Tal oli kahju Deemonist, iseendast ja kõigist, kes on üksi.

Vaheajal pöördus naaber tema poole ja hakkas nagu end õigustades selgitama:

«Näete, otsustasin ise vaatama tulla. Terve suve oleme ju olnud ilma teatrita!»

Barvainiene noogutas pead, kuid ei vastanud midagi. Ta polnud harjunud rääkima võhivõõraste inimestega. Naaber aga ei andnud alla:

«Kas teie ei lähe jalutama? Võib-olla ma tooksin teile midagi einelauast? Teil oleks sinna raske ligi trügida. Kui lubate, toon teile kooki. Soovite kreemiga? Või kompvekke?»

«Tänan, ei.»

«Miks ei? Mul on piinlik, et võtsin teilt raha. Pileti eest, saate aru.»

Barvainienele oli see juba liig.

«Kuulge, kodanik, mina ei ole ju teie daam. Ma ei tulnud teatrisse teiega. Ma ostsin pileti. Ja ma ei soovi kreemiga kooki ega ka kompvekke. Nüüd aga lubage mind mööda.»

Mees tõusis üpris kohmetult püsti ja laskis ta mööda. Püüdis veel midagi seletada. Viktorijale tundus, nagu oleks mees öelnud: «Miks te ei võiks siis olla minu daam?»

Jalutusruum oli inimesi tungil täis. Kõnniti paarikaupa. Teised püüdsid võimalikult kähku jalutajate vahelt läbi pugeda, tormates einelauda, suitsetamisruumi, lehitsesid riidehoiu juures müügilaual raamatuid või uurisid teraselt mõne solisti portreed. Need, kes olid tulnud üksi, tundsid end kuidagi ebamugavalt. Viktorijat haaras taas tusk.

«Tere õhtust,» kostis otse tema kõrva ääres.

Barvainiene võpatas.

«Teie siin, seltsimees peaarst?»

«No siin pole ma tõesti peaarst. Ärge nimetage mind nõnda ametlikult. Muidugi, kui vähegi suudate.»

«Hm, kas ma suudan? See on tõepoolest küsimus. Hüva, doktor Adomenas.»

«Ikkagi on see ametlik. Kui ehk lihtsalt kolleeg?»

Barvainiene naeratas:

«Järgmine ettepanek on — kutsuda teid eesnime pidi?»

«Miks ka mitte? Ehkki ma sellele tõepoolest ei mõelnud.»

Viktorija hakkas end kohe mõttes sõitlema. Ta tabas ise oma hääles mingeid provotseerivaid noote. Kas ka Adomenas kuulis neid? Viktorija vaatas talle otse silma. Mehe silmad olid väsinud, neis hõõgus vaevu nõrk leek. Kohanud Viktorija pilku, lõid nad aga järsku loitma. Viktorija uuris tema nägu. Ei, selles polnud jultumust ega ka liigset enesekindlust.

Nende vestlus ei võtnud kuidagi vedu. Viktorija ütles, et tahab juua, Adomenas rõõmustas selle üle väga, ning nad surusid end kuidagimoodi puhvetisse. Mees pani ta istuma lauda, mille äärest inimesed just äsja olid tõusnud, ruttas leti ette, ehkki seal oli suur tunglemine. Mõnda aega Adomenas kõhkles, mida teha; järsku tuli puhvetipidaja tema juurde. Keegi ootajaist ütles: «Ärge teenindage väljaspool järjekorda.» Keegi nõudis kaebuste raamatut.

«See on arst, ma olin tema juures ravil,» vastas puhvetipidaja kuivalt. Adomenas ei mäletanud teda, kuid oli meelespidamise eest tänulik.

«Mõnikord on kasulik ka arst olla,» ütles ta Viktorijale. «Harilikult kiruvad meid kõik, keerutavad kokku igasugu jõledaid jutte ja sepitsevad kaebekirju ministeeriumile. Aga on ka tänulikke inimesi. Kas te seda kooki sööte?»

«Aitäh, ma tahan ainult juua. Limonaad on väga maitsev.»

«Koogi võtsin just teie jaoks.»

«Hea küll, söön selle ära.»

Kõlas kell.

«Ega see teie sõber pahanda, et ma teid siia meelitasin?»

«Miks te nõnda räägite? Mina ise palusin ju, et te mind siia tooksite. Sõber aga ei pahanda, sest teda pole üldse olemaski. Te ju näete, et tulin üksi.»

«Nägin, kuidas te parempoolse naabriga millegi üle ägedasti vaidlesite. Istun esimesel rõdul ja näen kõike hästi — nagu Deemon.»

«Isegi liiga hästi. Ma tõrelesin naabriga.»

«Miks?»

«Ei tea. Võib-olla ilmaaegu. Ta ju andis mulle oma pileti.»

Adomenas saatis Viktorija kohale. Mees jäi veel hetkeks seisma ja kavatses midagi öelda Viktorija naabrile. «Tahab vist kohti vahetada. Muidugi, nii oleks parem.» Ent Adomenas ei lausunud sõnagi ja lahkus kuidagi kõheldes. «Kas ta on tõesti nii pelglik?» mõtles Viktorija. «Võib-olla ta lihtsalt ei soovi, et meid koos nähtaks?» Tal oli kahju, et nad ei istu kõrvuti. Mitte sellepärast, et see olnuks meeldiv, ei. Ta soovis vaid, et homme või ülehomme jõuaksid Barvainiseni kuuldused, kuidas ta Adomenasega teatris käis. Ehk leiab Tomas järgmisel korral sobivama aja epikriiside kirjutamiseks.

Laval unistas vürst kohtumisest oma armsamaga, koor aga istus ümber lõkke ja laulis. Siis tulistas keegi, prožektorite valguses läigatasid mõõgad ja pistodad, vürst oli surmavalt haavatud ja laulis jälle.

Pärast etendust tänavale minnes nägi Viktorija, et Adomenas teda ootab. Ta rõõmustas siiralt ja imestas ise, miks on nii rõõmus.

Ta läks Adomenase juurde, ning nad hakkasid mööda Basanavičiuse tänavat alla kõndima.

«Pidage, minu tee viib teisale...»

«Kas teie, kolleeg, tahate minna Taurakalnise kaudu?»

«Loomulikult.»

«See on ju metsik vahemaa! Siit saame kohe takso.»

«Takso? Te olete kehv kavaler. Kõige suurem lõbu olevat ju daami kojusaatmine. Ja mida kaugemale, seda parem.»

«Minuvanuseid mehi ei tõmba daami saatmine nii pika maa taha.»

«No olete teie alles galantne!»

«Mis parata. Ma olen alati avameelne.»

«Alati?»
«Jah. Näete, takso ongi siin.»
«Ma ei taha taksoga sõita. Ma tahan jalutada. Teie aga sõitke.»
«Kuidas siis nii? Nõnda ka ei kõlba. Mis seal ikka, saadan teid jalgsi.»
«Teie hääles ei kuule ma vaimustust.»
«Mulle ei meeldi jalutada.»
«Kus on teie auto?»
«Garaažis. Jätsin sinna, et korda seataks. Homme sõidan ära.»
«Sõidate ära?»
«Komandeeringusse. Kolmeks päevaks.»
Juteldes jõudsid nad Kapsukase tänavale.
«Siin on veinikauplus,» ütles Adomenas. «Mõne aasta eest oli siin oivalisi gruusia veine. Muidugi kuivi veine. Nüüd on jäänud ainult grusiinlasest müüja, veinid aga on viletsad. Šampanja välja arvatud, see on alati hea.»
«Ma ei teadnudki, et olete veinide alal asjatundja. Mina taipan neist vähe, kuiv vein aga meenutab mulle äädikat. Ma isegi ei tea, miks seda nimetatakse kuivaks.»
«Ma võin selgitada.»
«Pole vaja. Mind see ei huvita. See-eest meeldib mulle väga muskaat. Ainult et praegu pole ka seda.»
«On.»
«Ei ole!»
«Kinnitan teile, et on. Restoranis «Vilnius».»
«Järelikult ei ole, sest restoranis «Vilnius» ma ei käi.»
«Missuguses restoranis te siis käite?»
«Mitte üheski.»
«Hästi teete. Muskaati on aga praegu ainult restoranis «Vilnius». Mõnikord ka raudteejaama restoranis, lennujaamas . . .»
«Seal ma ei käi.»
«Hästi teete. Kas te «Neringasse» vahel sisse ei astu?»
«Ei.»
«Sellest on nüüd küll kahju.»
Nad jõudsid restorani «Vilnius» juurde. Läbi aknaeesriiete tungis tänavale hubast, kreemikat valgust. Mängis orkester; mida nimelt, oli raske aru saada.
«Te ei teinudki mulle ettepanekut muskaati proovida.»
Adomenas seisatas:

«Kas te räägite tõsiselt või lihtsalt niisama, nagu kogu aeg?»
«Ma räägin kogu aeg tõsiselt.»
«Pole õige. Mis puutub muskaati, siis võib-olla küll. Läheme restorani?»
«Ilmtingimata.»
Nad pöördusid tagasi. Võõrastemaja ooteruumis heitis Viktorija pilgu peeglisse. «Jah, mu väljanägemine on veel talutav.» Kuni Adomenas mantleid riidehoidu andis, värvis Viktorija peegli ees huuli ja puuderdas end pisut. «Nüüd on juba üsna hea,» tähendas ta enda kohta ise. Juukseid kohendas ta rohkem harjumusest kui vajadusest. Need langesid kaunite lainetena õlgadele. Adomenas jälgis tema nõtkeid liigutusi.
«Teile sobib just see soeng,» kiitis ta. «Teised mitte.»
«Kust te teate?»
«Mu kunstnikuhing tunneb seda.»
«Te olete siis ka kunstnik?»
«Teie samuti. Iga meedik on rohkem kunstnik kui teadlane.»
Barvainiene puhkes naerma.
«Oh neid teie vaeseid patsiente!»
«Hm, olete teravmeelne. Ainult et miks «teie», mitte «meie»? Meie patsiendid. Teie ja minu.»
«Minu omad tõesti mitte. Oleneb sellest, kuidas keegi laboratooriumisse suhtub . . .»
Nad läksid saali. Vabu laudu ei olnud.
«Meil ei vea,» ütles Adomenas pettunult.
«Seni on veel vedanud.»
«Kui nii, siis veab ka edaspidi.»
Adomenas otsis administraatori ja sosistas talle midagi kõrva. Administraator kutsus kelneri, ja samas toodi väike laud. See asetati üsna orkestri lähedale.
«Muskaat on mõistagi olemas,» ütles Adomenas. «Arvan aga, et me sööme õhtust?»
«On see kohustuslik?»
«Kas te olete juba õhtustanud?»
«Ei.»
«Siis on kohustuslik.»
Nüüd, õhtusööki oodates, vaikisid nad mõnda aega. Orkester vaikis samuti, pillimehed olid kuhugi kadunud. Oli kuulda, kuidas mööda prospekti sõidavad bussid, kuidas undab ventilaator, kuidas kelnerid koristavad lauda-

delt tühje taldrikuid. Viktorija silmitses naaberlaudu, kuid ei märganud ühtki tuttavat nägu. «Kahju,» mõtles ta, «väga kahju. Niisiis Tomas ei saagi midagi teada.» Järsku tekkis tal tahtmine öelda Adomenasele, milleks ta täna õhtul siia oli tulnud. Mitte muskaadi pärast, ei, kuigi muskaat talle tõesti maitseb. Aga enne kui ta jõudis suu lahti teha, tuli mõte, et võib-olla ei kujunenud kõik nõnda mitte ainult sellepärast. Adomenasega tundis ta end üsna pingevabalt, ja mis kõige tähtsam, pahameel tema vastu oli kadunud. See-eest ei saanud Viktorija kibeduseta mõelda Tomasele. Kas maksab kõigest sellest Adomenasega kõnelda? Ei.

Nõnda nad ei vahetanud sõnagi, kuni lauale ilmusid külmad suupisted. Kelner askeldas nobedasti ja vaikselt, tema näoilme oli tõsine ja keskendunud nagu teadlasel. Barvainiene ja Adomenas vestlesid lauakatmisest, söökidest, sellest, et orkestrimehed on ära. Nõnda räägitakse siis, kui pole millestki rääkida.

Kelner katkestas nende jutu:

«Soovite midagi suupiste juurde? Konjakit? Viina? Kuiva veini?»

«Limonaadi,» ütles Adomenas. «Õhtusöögi järel — vahukreemi ja muskaati.»

«Just nii.» Kelner pöördus ümber ja kadus ukse taha.

«Ma ei teadnudki, et olete niisugune karsklane, doktor. Tänasest alates on minu arvamus teist sada protsenti muutunud.»

«Ärge kiirustage. Kuid mida mul teie arvates tuleks juua?»

«Teil? Te olete ju tõesti galantne kavaler. Aga kas te minule ei mõtlegi?»

«Teile? Mida teie võiksite juua peale limonaadi?»

«Näiteks konjakit.»

«Mulle näib, doktor Barvainiene, et just mina pean sada protsenti muutma oma arvamust teist.»

Taas ilmus kelner. Adomenas tellis konjakit.

Estraadile hakkasid kogunema restorani pillimehed.

Esimesest konjakipitsist käis Barvainienel värin läbi keha. Ta oli seda jooki ennegi proovinud, kuid ammu. Selle kohutav maitse oli juba jõudnud meelest minna. Teine pits läks hõlpsamalt, kolmas juba üpris libedalt. Pärast neljandat tundis ta, et on purjus. Nõnda ta Adomenasele ütleski.

«Mina ei sundinud teid jooma,» vastas Adomenas. «Olen rõõmus, et sõidan homme hommikul ära. Teie mees otsib kogu haigla läbi, et mind maha lüüa.»

«Minu mees on mage nagu paasapühade matsa.»

«Mulle meeldib matsa väga.»

«Ja mulle minu mees. Meeldib. Saate aru?» («Ma olen päris täis, täis mis täis,» mõtles ta.) «Kuid rohkem ma ei joo.»

«Seda ma ei soovitakski. Kas mees meeldib teile või armastate teda?»

Barvainiene naeratas ega vastanud — ta ei suutnud enam rääkida. Ta kuulis, kuidas Adomenas palus kelneril muskaati mitte tuua. «On see ihnsusest või ei taha ta, et ma end täis jooksin?» Järsku hakkas tal halb.

Kui nad restoranist lahkusid, oli orkester täies mänguhoos. Riidehoius astus nende juurde keegi purjus noormees.

«Teie olete doktor Barvainiene, ja teie kavaleri tunnen ma samuti. Aga mis see minusse puutub? Barvainis on loll nagu saabas, paras talle.»

Adomenas läks vihast punaseks. Viktorija polnud veel nii vintis, et seda mitte märgata.

«Kui olete üleliia võtnud, siis on see teie isiklik asi, kuid võõrastele naistele pole vaja ligi tikkuda. Selge?»

«Hei, teie . . .» läks noorukil keel sõlme. «Barvainis on mu sõber, taip-pate?»

Viktorija ning Adomenas läksid tänavale. Nende kannul tuikus välja ka joobnud nooruk.

«Nüüd ta meid rahule ei jäta,» ohkas Viktorija.

«Jätab.»

Nad läksid ruttamata mööda tukkuvat tänavat. Noorukit ei olnud näha. Ent Kommunaaride tänava nurgal ilmus ta otsekui maa alt.

«Teie olete doktor Barvainiene, seda ma tean, aga miks te õiendate selle . . .»

«Vabandage,» ütles Adomenas Viktorijale. «Üks hetk.»

Ta läks nooruki juurde, võttis tal käe alt kinni ja viis seina äärde. Purjus noormees ei jõudnud isegi vastu hakata. Siis kuulis Viktorija kaht lajatavat kõrvakiilu.

«See on teile alles hakatuseks,» kuulis naine Adomenase tuhmi häält. «Kui veel ligi tikute, saate rohkem. Mõistate?»

Ta tuli Viktorija juurde, pühkides käsi mantlihõlma.

«Mis te tegite!» sosistas Barvainiene.

«Ma ei võinud teisiti. Peab ju ennast kuidagi huligaanide eest kaitsma. Kas või nende endi relvadega.»

Vintis noormees ei jälitanud neid enam, kuid tuju oli mõlemal rikutud. Nad vaikisid kuni Žverynase sillani. Öö oli selge, ning Nerise jões peegeldusid tähed.

«Muskaat jäigi meil maitsmata,» ütles miskipärast Viktorija, võttes Adomenasel käe alt kinni. Ta tundis, kuidas mehe käsi värahtas.

«Proovime seda mõnel teisel korral.»

«Missugusel?»

«Küll see tuleb.»

«Aga kui ei tule?»

«Mis parata, siis ei proovi, Viktorija.»

«Ma olen purjus ega suuda seepärast solvuda. Ma ju peaksin solvuma. Me pole ju sinasõprust joonud, teie aga kutsute mind eesnime pidi.»

«Kogemata lipsas suust.»

«Seda halvem. Kuulge, ma ei tea ju teie eesnimegi.»

«Adomas. Minu isal, polsterdajal, oli kujutlusvõimet. Eks ta leidnud, et nõnda on kõlavam. Muide, tema ise oli samuti Adomas.»

«Mis siis ikka, mul jääb vaid kahetseda, et mina pole Eva. Kuule, Adomas, mul hakkas jälle paha.»

«See läheb kohe mööda.»

Nad vaikisid taas. Nüüd juba Viktorija koduväravani.

«Siin ma elangi.» Naisele näis, et maja uks kääksatas. «Tss, Tomas vist ei maga . . .»

Ta pigistas Adomenase kätt ja libises läbi värava aeda.

Tagasiteel tundis Adomenas, et oli juba üsna jahe; jõelt hoovas üdini tungivat rõskust; madalal, väga madalal lasusid Vilniuse kohal pilved, aga see võis olla ka lihtsalt paks udusomp. Ja tähed Nerise jões ei sädelenud enam.

V

Viktorija ärkas võõrastetoas, diivanil, millel tavaliselt magasid külalised. Pea lõhkus, suus oli mõru maitse, ning kui ta tõusta püüdis, lõi silme ees mustaks. «Ja seda teeb mõni pits konjakit! Õudne! Kui viletsalt peavad end küll tundma need vaesed alkohoolikud . . .» mõtles ta.

Tema voodi oli improviseeritud: mingi vana laudlina ja mehe vana vihmamantel täitsid lina ning teki aset. Viktorija kargas kähku diivanilt maha, kartes, et äkki lapsed näevad. Mis ütleb Barvainis, oli talle ükspuha. Kuid Barvainist ega lapsi polnudki enam. Viktorija heitis pilgu kellale — kaksteist minutit puudus üheksast. Tal oli piinlik, et lapsed nägid teda nõnda veidral kombel magamas. «Küllap Tomas ütles neile, et olen haige.»

Viktorija pesi end külma veega, ja enesetunne läks hulga reipamaks. Köögis seisid pesemata nõud — mehe ja laste hommikusöögi tunnistajad.

Süüa ta ei tahtnud. Jõi klaasi kefiiri ja tõttas tööle. Tänaval hakkas pea uuesti ringi käima, ning Viktorija aeglustas sammu. «Niisiis täna jään tööle kenakesti hiljaks.» Ta rõõmustas, meenutades, et Adomenas on ära sõitnud. Viktorija ei tahtnud temaga mingil tingimusel kohtuda.

Konservatooriumi juures jõudis talle järele autobuss. See oli pooltühi. «Kõik on juba tööl. Ei, ei tohi nõnda hilineda!» Viktorija oli enda peale vihane — nii konjaki, diivanil magamise kui ka hilinemise pärast. Ja samal ajal oli ta millegagi rahul; ta ei püüdnud arutleda, millega nimelt, kuid nõnda see oli. Ta hakkas meelde tuletama eilset õhtut, oma kõnelust Adomenasega, isegi lajatavaid kõrvakiile linna peatänaval . . . Järsku meenus, et nad olid Adomenasega kutsunud teineteist eesnime pidi ja kui mälu teda ei peta, siis oli ta Adomenast sinatanud. «Seda poleks küll vaja olnud,» ütles ta iseendale.

Laboratooriumis ootas Barvainienet juba terve kuhi

analüüse. Töö sel hommikul ei edenenud; ja mis peamine — ta sai alles nüüd täielikult aru, et niisugune tegevus ei ole talle meelepärane.

«Kui rumal ma olin, et ütlesin ära tööst kliinikus,» mõtles ta leukotsüüte lugedes. «Mis parata, nüüd on juba hilja. Hilja, hilja, hilja.» Töö ei laabunud tal põrmugi. Pealegi tõmbus veel taevas pilve, hakkas vihma tibutama. Viktorijale tikkus uni kallale. Ah, saaks vaid rutem koju tagasi!

Ent mõte kodust kainestas Viktorijat, uni haihtus. Kodus ootab Barvainis, aga teda ei soovi Viktorija näha. Huvitav, kas mees nõuab seletust või hakkab kohe etteheiteid tegema? Või on hoopiski vait? Viimane variant oleks kõige halvem: Viktorijale valmistas niisugune pingul vaikus alati suurt piina. Parem juba riid!

Veel huvitas teda, kas Barvainis saab teada, et ta oli olnud Adomenasega. Kui ta hommikul lausa ihkas, et mees sellest kuuleks (las vaevleb!), siis nüüd tahtis ta üha enam, et kogu juhtum jääks saladusse.

«Doktor, teid kutsub peaarst.»

«Kuskohalt sina, Domicele, välja ilmusid? Ma ei kuule kunagi, millal sa sisse tuled.» — Ent Domicele oli juba läinud.

«Peaarst? Ta sõitis ju ära. Nojah, küllap on ikka siin.» Viktorija viskas mantli õlgadele ja sammus taas üle hiigelsuure väljaku teraapiahoone poole.

Selles hoones oli kõik teisiti kui laboratooriumis. Siin kiirustas alatasa keegi, kedagi kanti, keegi oigas, keegi karjus, miski lõhnas, ja kui kõik kokku panna, sarnanes see pisut raudteejaamaga, pisut turuga ja tublisti närvihaiglaga. Viktorija koputas kabineti uksele.

«Palun,» kostis hääl teiselt poolt ust.

Viktorija astus sisse.

Laua ääres istusid doktor Butkus ja keegi võõras naine.

Viktorija jäi kõheldes keset tuba seisma.

«Võtke istet, doktor,» ütles Butkus. «Palun saage tuttavaks — meie laboratooriumi arst Barvainiene. Ja siin... Andestage, unustasin teie nime, kolleeg?»

«Pstšemeneckiene.»

«Jah, jah.» Butkus ei söandanud seda nime korrata. «Siin on teie kolleeg, doktor Barvainiene. Panevežysest. Tema mees toodi üle Vilniusse, no ja temagi saabus vaba-

riigi pealinna. Millal te teda oma tööga tutvustate, doktor?»

Viktorija sattus segadusse. Kuid see polnud eksitus: Butkus ütles need sõnad temale, Barvainienele.

«Pole just tähtis, et otsekohe,» lausus kolleeg Panevežysest. «Eks siis, kui doktorile on sobivam. Mul on niigi palju tegemist. Kas teate, mida tähendab kolimine?»

Viktorija teadis, mis on kolimine, kuid ei suutnud taibata, mis siin toimub. Ilmselt polnud seda tema näost raske välja lugeda. Seepärast Butkus küsis:

«Või ehk otsustasite vanale kohale edasi jääda, doktor Barvainiene? Ametlikult pole mul õigust teid üle viia. Seda peaks tegema doktor Adomenas, kuna tema on siin praegu peremees. Mina ainult asendan teda need kolm päeva. Te pole vist veel avaldustki andnud. Kas teil oli doktor Adomenasega ainult suuline kokkulepe?»

«Mis suuline kokkulepe? Millal? Kas tõesti eile? Ma polnud ju nõnda purjus sellest neljast pitsist,» mõtles Barvainiene. Ta ei teadnud, mida vastata Butkusele. Kuid võib-olla oli ta tõesti midagi lobisenud ja nüüd ei mäleta enam?

Butkus vaatas teda ja ootas. Arst Panevežysest samuti. Tuli otsustada.

«Te peate silmas endokrinoloogi kohta?»

«Loomulikult,» muutus Butkus lõbusamaks. «Teie kohale aga läheb doktor...»

«Pstšemeneckiene,» ütles Pstšemeneckiene.

«Kas te olete kindel, et doktor Adomenas määras sellele kohale minu?»

«Muidugi. Isegi käskkiri on valmis. Vaja on veel ministeeriumi kinnitust ja nõnda edasi, kuid see on juba paljas formaalsus. Niisiis, kõik on korras? Olete nõus?»

Viktorija kõhkles veel endamisi. «Ma pole ju Tomasega selle üle aru pidanud.» Ja ütles samas:

«Jah, jah, olen nõus.»

Butkus tõusis laua tagant püsti.

«Leppige siis omavahel kokku,» sõnas ta. «Teie, kolleeg Panevežysest, võite kas või homme tööga pihta hakata. Ning teie, kolleeg Barvainiene, tutvustage end homme doktor Rutelionienele, teraapiaosakonna juhatajale. Ma ütlen, et teid ei koormataks veel haigetega, enne kui olete oma töö uuele ametikaaslasele üle andnud. Ja tuletage meelde perkussiooni, auskultatsiooni, lugege

sisehaigustest. Algul töötate teraapias, nii oma pool aastat, ja alles pärast seda hakkame teist endokrinoloogi vormima. See tähendab mitte meie, vaid minu kolleegid. Mind viiakse mujale.»

Kõik läks nõnda kähku, et tagasi üle õue kõndivale Viktorijale tundus see unenäona. «Kui palju sündmusi ühe öö ja päevaga! Ja kuidas küll Adomenas julges mind määrata ilma minu nõusolekuta? Kas ma tõesti eile õhtul andsin nõusoleku?» Adomenasele ei olnud ta hoopiski pahane; viimastel päevadel kahetses ta tublisti, et oli ettepaneku tagasi lükanud, nii et praegune muutus näis talle lausa taevamannana.

Juba haiglas otsustas ta mehele kohe kõik ära rääkida. Kõik, mis puudutas eriala vahetamist. Muu suhtes aga oleks muidugi targem vaikida. Ent Barvainis oli teda kohates tulvil nii külma raevu, et sel õhtul ei lausunud Viktorija talle oma uuest ametist sõnakestki.

Seevastu järgmisel hommikul, eine ajal, ütles ta lühidalt:

«Lähen laboratooriumist ära.»

Barvainis ühmas:

«Tore.»

Viktorija jätkas:

«Lähen endokrinoloogiasse.»

Barvainis ühmas uuesti:

«Tean.»

«Midagi sa ei tea, ainult teed näo, et tead,» mõtles Viktorija. Kuid see loid «tean» ärritas teda.

«Meil pole siis vaja rääkidagi, kui sa kõike tead,» ütles ta närviliselt.

«Me ju ei räägigi, kui ma ei eksi.»

«Ongi tore.»

Haiglas tutvustas Viktorija kogu ennelõuna uut arsti laboratooriumi korraga.

«Kui teie, doktor, oleksite kavatsenud siia jääda, siis oleks mul küll kenasti läinud,» vadistas uus töökaaslane. «Lasta mees Vilniusesse, ise aga istuda Panevežyses, see tähendab mehest ilma jääda. Eriala vahetamine pole minule jõukohane. Energiast tuleb puudu. Õieti mulle meeldibki katseklaasidega mängida. Mujal pole ühtegi pragu, kust inimene läbi võiks pugeda. Lausa ilma tööta olla — katkeb staaž, see aga on juba suur õnnetus.»

Ta lobises vahetpidamata, kuid tööd siiski tundis.

Viktorija isegi imestas veidi, et rajoonis on spetsialistid niisama taiplikud kui siin, Vilniuses. Nõnda ta uuele tuttavale ütleskí, kahetsedes seda kohe — jutukas naisterahvas laskis sõnadel voolata veel terve tunni.

Teraapiaosakonda läks Viktorija alles tööpäeva lõpul. Osakonnajuhataja võttis teda vastu viisakalt, kuid rõhutatud külmusega. Viktorijal hakkas kohe kahju, et oli lahkunud rahulikust ning hubasest laboratooriumist. Nüüd oleks ta nõustunud töötama ühes toas isegi tolle lobamokaga.

«Liiga hilja,» ütles Barvainiene endamisi, «liiga hilja.» Talle polnud meele järele, et Adomenas ära sõitis; kui Viktorija teaks, et Adomenas istub seal, oma kabinetis, oleks tal kergem kannatada Rutelioniene jäist viisakust. «Mis see Rutelioniene mulle lõppude lõpuks loeb? Mulle on tähtis eriala omandamine. Pärast seda võin kõigile osakonnajuhatajaile vilistada.»

«Ma arvan, et teil pole praegu otstarbekas minna osakonda,» ütles Rutelioniene. «Kuni teid käskkirjas pole nimetatud, olete osakonnas kõrvaline isik.»

«Seda parem,» vastas Barvainiene.

«Kuidas?»

«Ma ütlesin: seda parem. Ma pean ju oma töö korralikult üle andma.»

«Ahah, te mõtlete seda . . . No muidugi.» Osakonnajuhataja noogutas pead ning väljus, ulatamata kätt.

Viktorija läks koju.

Barvainist ei olnud veel. Lõpuks tuli ju mees tihti hiljem kui Viktorija. Neil juhtudel võttis ta ka Gedukase lasteaiast kaasa. Ent täna lubas ta koju tulla märksa hiljem . . .

Nijole andis emale paberilehe:

«Emme, issi jättis sulle kirja.»

«Kirja?»

Täna ma ei lõunasta kodus. Gedukasele järele minna ei saa. Barvainis.

«Barvainis,» mõtles Viktorija, «Barvainis . . . Mitte Tomas, vaid ainult Barvainis . . . Hüva, mis siis ikka.»

Ükskõik kui külmalt Viktorija sellesse suhtuda ka püüdis, solvas see pealtnäha lihtne tõik teda väga. Algul tekkis mõte minna haiglasse ja kontrollida, kas Tomas seal tõepoolest oma epikriise kirjutab. Samas aga asus ta iseennast sõitlema: «Miks sa arvad, et ta just epikriise

peab kirjutama? Kas ta neid poole sõnagagi mainis? Epikriisid olid eelmisel korral. Nüüd polnud neist juttu.» Järsku tekkis tal soov rahu, vaikuse, perekondliku hubasuse järele... Täna on ju laupäev! Miks ei oleks Tomas võinud temaga täna õhtul minna kas või kinno? Viktorija ei nõua temalt ju kuigi palju!

Barvainis aga istus sellal kinos meditsiiniõe Kastancija Boreikaitega. Nad istusid kõrvuti, pööramata silmi ekraanilt, ning igavlesid vaikides.

Film polnud suurem asi. Mingisuguses vabrikus askeldasid töölised ahjude ümber, siis langesid ahjud rivist välja, seejärel seadsid töölised neid korda, pärast tööd aga läksid kõik koosolekule ning seal kõneldi samuti ahjudest. Tõsi küll, üks tööline — kõige ilusam, Pjotr nimi — saatis pärast koosolekut koju tütarlapse, kes oli samuti kõige ilusam ja kelle nimi oli Olga. Värava ees nad suudlesid, siis aga kõnelesid taas ahjudest.

«Hea seegi, et tulime kõrvalisse kinno,» mõtles Barvainis. Ta jälgis kõike, mis toimus ekraanil, ehkki seal õieti midagi ei toimunudki. Ka nende kahe vahel jäi kõik endiseks. Tänaval aga ootas neid jahe sügisõhtu.

«Möödunud pühapäeval oli nii ilus, suvine ilm,» mõtles Barvainis. «Küll see sügis tuli järsku.»

Boreikaite mõtles samal ajal: «Siin sa nüüd istud minu kõrval ja vist isegi ei aima, kui ammu ma seda tundi olen oodanud. Ma pole sulle kunagi mõista andnud, et sa mulle meeldid, mitte kunagi. Kas sa siiski taipasid seda? Ent võib-olla ei tule sa selle pealegi, kui lähedane mulle oled?»

Barvainis: «Ei tea, kas saadan teda, või läheb ta ise koju? Ei, teda üksi minema lasta on kuidagi nagu piinlik. Kui ainult ei satuks mingisse loosse! Hea vähemalt, et keegi pole meid näinud.»

Dzeržinski tänaval libisesid mõlemas suunas sõiduautod, undasid bussid, mürisesid veomasinad. Barvainis pöördus miskipärast ümber ja silmitses uuesti kino «Tevyne». Selle esisel oli inimsumm — kohe pidi algama viimane seanss.

Dzeržinski tänavalt keerasid nad mingisse kõrvaltänavasse, sealt aga hoopis kitsukesele teele. «Täiesti nagu maal,» mõtles Barvainis. Talle meeldis siin. «Tõepoolest, miks ma elan linnas ja mitte maal? Või vähemalt väikeses alevis?» Mõlemal pool tänavat seisid tarad; need olid nii

hõredad, et kits oleks võinud igas kohas vabalt läbi pugeda. Ühe tara tagant kargas välja koer ja pistis klähvima. Kastancija võpatas ja surus end tahtmatult Barvainise vastu; mees võttis tal käe alt kinni ja tõmbas tara äärde. Kastancija käsi oli soe ja prink; Barvainisele meeldis see käsi, nüüd ei lasknud ta seda enam lahti. Kord siin, kord seal haukusid koerad — suured ja väikesed, raevukalt ja kähedalt, ning kõik nad tõstsid kära harjumuspäraselt, püüdmatagi säärde hakata. Jah, see oli ehtne küla, mõne minuti kaugusel linna tähtsast tuiksoonest!

Barvainis oli õnnelik.

Ent samas hakkas teda vaevama südametunnistus.

«Miks sa ei võinud kinno minna Viktorijaga?» küsis ta endalt. «Kui sa poleks tookord keeldunud teatrisse minemast, poleks ta tolle Adomenasega ringi konnanud.» Adomenasele mõeldes haaras teda uuesti äkiline, tumm raev, millest ta ei osanud kuidagi vabaneda. Ning ta pigistas veelgi tugevamini Kastancija kätt, just nagu võiks temas leida tuge, abi, vaigistust...

«Ta ei öelnud mulle, et oli tookord Adomenasega,» asus ta end jälle piinama. «Jah, ei öelnud... No hüva, aga miks ta oleks pidanudki ütlema? Kas ma kuulasin teda? Kui aus olla, siis ma ei lasknud tal suudki lahti teha. Mina ei kuulanud teda. Mina, mina, mina!»

Kastancija käsi oli tema pääsemine, naiselik soojus rahustas, lohutas teda, andis talle jõudu. Ta ei märganudki, et oli Kastancijal piha ümbert kinni võtnud. Tütarlaps oli kuidagi erutatult rabelema hakanud ja tema käte vahelt järsku välja libisenud; ent ta haaras Kastancijal uuesti küünarnukist, ning nõnda otsustavalt, et see ei püüdnudki enam tõrkuda. Tütarlaps vaid naeris kuidagi veidralt, summutatult, ja asetas pea tema õlale.

Nad seisid ahtal tänaval, keset aedu, ümberringi mökitasid kitsed ja haukusid koerad, ning Kastancija mõtles: «Ikkagi olen ka mina talle lähedane, ikkagi olen ka mina talle lähedane, ikkagi olen ka mina...»

Kuid tütarlaps toibus kähku.

«Doktor, pole vaja...»

«On,» kähistas Barvainis, «on küll...» Ta embas teda nüüd mõlema käega, tõmbas enda ligi ja hakkas suudlema tema nägu, kaela, juukseid. «Lähme sinu poole,» sosistas ta, «lähme sinu poole...» Ta kordas neid sõnu mit-

meid kordi, kümneid kordi; ta kordas neid isegi siis, kui oli jõudnud väikesesse, hubasesse tuppa, kus seisis lai raudvoodi terve virna patjade ja padjakestega. Ta nägi ainult seda padjapüramiidi ja Kastancijat, muud midagi.

Tund hiljem märkas Barvainis, et toas on veel tualettlaud ja peegel, et seintele on riputatud käsitsi kootud vaibad, nurgas väikesel riiulil seisavad aga kurvalt mõned üksikud raamatud.

«Nii see siis juhtuski,» lausus Barvainis endamisi; ta rääkis ainult iseendaga, mõttes, kuid tema huuled vististi liikusid. Kastancija toetus küünarnukiga padjale ning silmitses teda.

«Ei maksa muretseda,» ütles Kastancija. «Keegi pole selles süüdi. Või kui soovid, oleme ühteviisi süüdi mõlemad.»

Ning ta heitis taas Barvainise kõrvale, laisk ja ilus, kaisutades meest oma sooja käega.

Nüüd see käsi ahistas Barvainist. Käsi lebas tema kaelal ja õlal, rõhus teda nagu kivimürakas, nagu graniitrahn, nagu mägi. Tomas püüdis — nii õrnalt kui võimalik — vabaneda sellest raskusest. Ent nüüd embasid teda juba kaks kätt, ning ta koguni imestas, et käed võivad olla nii õrnad. Ta liibus vastu Kastancija rinda ja tundis end lõpuks vabana mõtetest, armukadedusest, südametunnistuse piinadest, tundis end kuidagi õhkkergena, kaalutuna, ta polnudki nagu enam tema ise.

Tomas Barvainis ei proovinudki enam vabaneda Kastancija Boreikaite käte vahelt.

Koju jõudis ta päikesetõusu ajal. Viktorija oli juba ärganud.

«Jäin kauemaks raske haige juurde,» pomises Barvainis, vaadates naisest mööda, kuhugi lõpmatusse. «Ureemia, lootusetu seisund.»

«Jood on kapis, Tomas,» ütles Viktorija rahulikult. «Haige, nagu näha, hammustas sulle huulde.»

VI

Ka see pühapäev, nii nagu eelminegi, tuli selge ja päikesepaisteline.

Ning taas asus Barvainiste pere oma traditsioonilisele pühapäevasele jalutuskäigule.

Nende pühapäevased jalutamised olid peaaegu alati improviseeritud; ei mingit esialgset plaani, mingit ettevalmistust. Kui kellelgi Barvainistest tekkis mõni mõte, ütles ta selle kohe välja; ettepanek arutati läbi, pandi hääletusele ja viidi täide.

Seekord läks nende jalutuskäigu marsruut samuti üle Gediminase väljaku, noorte suveaiani, kuid sealt pöördus see paremale, kaunite punastest tellistest gooti kirikute suunas.

Vilnele jõgi kohises, mühises, pahises, vahutas — näis, nagu mässaksid kusagil lähedal üle kallaste tunginud mägijõed või langeks kaljudele hiigelkosk... Mürategijaks oli aga väike jõeke, mis voolas üle kivide otse linna keskel, madal ja sel aastaajal rahulik, peaaegu idülliline.

Barvainiste pere läks lähima silla kaudu üle Vilnele ning keeras Užupise tänavale.

Tänav tõusis üsnagi järsult mäkke; Gedukas väsis ja isa võttis ta sülle. Nijole sammus ema kõrval, hoides kinni tema käsivarrest. Üles ja alla sõitsid autobussid, üles — puhkides, alla — peaaegu hääletult.

Barvainised pöördusid mingisse õue. Selle keskel lehvis tuules nöörile riputatud pesu. Karvane peni lippas Barvainiste juurde, Nijole pistis virisema, Viktorija aga hüüatas: «Hurjoh!» Koer nuusutas kõiki flegmaatiliselt ja volksas taas sisse lahtisest uksest. Õuenurgas vedeles prügihunnik, levitades ebameeldivat, mõrkjat lehka.

«Täpselt nagu Itaalia neorealistlikes filmides,» ütles Barvainis. «Pesu nööril, karvane koer...»

«Jah...»

Tuules liperdava pesu tagant avanes aga hämmastav vaatepilt. All, sügavikus, vasakul ja paremal, laius Vilnius, surematu Vilnius oma iseloomulike ehitistega, suurte ja väikeste tornide ansamblitega — need olid kerged, ažuursed, taevasse tõusvad — ja raskete võlvitud müüridega, mis hoidsid kinni patusest maast...

Hiljem tulid Barvainised tagasi üle Vilnele teise silla ja käisid ringi kitsastes põiktänavates. Kiviseinad, mis toetasid tänavaid mõlemalt poolt, olid kogukad ja vanad; mahatulnud krohvi alt välja paistvad tellisetükid jutustasid paljude sajandite pikkusest ajaloost; seintest hoovas niisugust vaikust, et näis, nagu võiks seda koguni kuulda. Kõrvaltänavalt aga kostis võrkpalli mängivate poisikeste hääli.

«Kuhu me siis nüüd läheme, Viktorija?» küsis Barvainis järsku, just nagu ärgates.

«Ei tea. Hulgume niisama.»

«Ema, ma tahan süüa,» teatas Nijole.

Jah, juba ammu oli lõunaaeg. Viktorija otsekui toibus oma rännakust sajanditevanuses Vilniuses. Tore pühapäevane meeleolu hajus nagu suits. «Jälle kotlette ja suppi soojendama,» mõtles Viktorija. Ta isegi võpatas.

«Arvan, et me võiksime linnas lõunastada,» ütles Barvainis.

«Meie eelarvele oleks kasulikum, kui me sööksime kodus,» vaidles Viktorija vastu. («Miks teenivad arstid niipalju, et peavad arutlema, kuidas ots otsaga kokku tulla?» mõtles ta.) «Sõidame koju, Tomas.»

«Mina tahan lõunat süüa linnas,» ütles Nijole.

«Mina ka,» lisas Gedukas.

«Me lõunastamegi linnas,» kinnitas Barvainis. «Aga kus kohal, seda otsustage juba teie koos emaga.» Ta patsutas vastu põuetaskut, kus oli rahakott. «Ettenägemata sissetulekud. Kunagi kirjutasin sanitaarharidusmajale keetmata veest ja kärbestest. Lühidalt, «kärbes on sinu vaenlane» ja nõnda edasi. Eile aga maksti raha ootamatult välja, unustasin sulle isegi ütlemata.»

«Mis siis ikka, mõnikord on niisugune unustamine koguni tore.»

Nüüd vaatasid Barvainised ringi, arutades, kus lõunat süüa. Sööklad Gorki tänaval ei meeldinud, need olid inimestest tulvil, täis suitsetatud ja lõhnasid õlle järele.

Endise geto auklike tänavate kaudu pöördusid nad Komjaunimo tänava poole.

«Siin oli geto, lapsed,» ütles Barvainis.

«Mis on geto?» küsis Nijole.

Barvainis pidas endamisi aru, kuidas seda talle seletada. «Kasvab põlvkond, kes ei tea midagi neist õudustest, mis meie oleme üle elanud,» mõtles ta. Kuid Nijole ootas vastust, ning Barvainis hakkas rääkima. Ta valis ettevaatlikult sõnu, et oma lastes mitte hirmu tekitada. Ning samal ajal hakkas mõtlema nende laste õudsele saatusele, kes siinseis kvartaleis surid pikkamisi nälja ning haiguste kätte või kes viidi Paneriai kraavidesse ja seal...

«Issand, küll on tühised need meie praegused tragöödiad, kui me armukadetseme või armukadetsetakse meie pärast. Ja kui kiiresti meil kõik need koledused meelest lähevad!» tahtis ta Viktorijale öelda. «Huvitav, kas Viktorija mõtleb praegu sedasama?»

Nad jõudsid Komjaunimo tänavale. Nijole oli väsinud. Gedukas palus taas isa sülle.

«Raudteerestorani,» arutles Barvainis ning heitis selle mõtte kohe kõrvale. Ei, ümberringi trügimine, lakkamatu liikumine, vedurite ähkimine ja huiked...

Samal ajal peatus nende lähedal lennujaama buss. Barvainis tõstis lapsed peale, ning veidi imestunud Viktorija ronis neile järele.

«Lennujaam,» ütles Barvainis miskipärast endamisi, makstes raha. Bussis oli ruumi küllalt, pärast raudteejaama jäi aga inimesi veelgi vähemaks. Nüüd vilksatasid üha kiiremini ja kiiremini nende silme eest mööda Vilniuse eeslinnad.

Peagi veeres autobuss linnaäärsete põldude vahel. Lapsed olid surunud näod vastu klaasi; neid huvitasid majad teeserval, tundmatud linnud väljadel, linlaslikult riides maatüdrukud jalgratastel, lehm, kes ammus möödasõitva autobussi peale, kihutavad «Volgad»...

Lennujaam võttis neid vastu üsnagi pidulikult: vaevalt jõudsid nad autobussist välja, kui taevasinasse tõusis möirates hiiglasuur reisilennuk. Nijolel ja Gedukasel jäi hing kinni — nad polnud kunagi varem näinud niisugust asjandust nõnda lähedalt. Aga kui nad silmasid tasasel väljakul «ehtsaid, elavaid lennukeid», nagu hiljem ütles Gedukas, ei saanud nad enam sõnagi suust.

Nüüd nad siis istusidki tõelises, suures restoranis,

mille hiilgavates kristall-lühtrites veiklesid ja mänglesid päikesekiired.

«Siin võib tõesti hinge tõmmata,» ütles Barvainis niisugusel häälel, just nagu istuks ta siin iga päev, püüdes eemaldada argielu muredest. Viktorija noogutas nõusolevalt; ka temal oli siin hea ja õdus.

Lõuna möödus lõbusas meeleolus. Valjuhääldist kostis kuuba viise; naised laulsid madalate häältega, neid saatsid tuhmid käteplaksud, kogu õhk värises ja vabises sellest muusikast, mille helidega liitus võimsate mootorite möirgamine.

Äkki Barvainis võpatas. Ootamatult sisenes restoranisaali õde Kastancija. Teda saatev mees oli noor, heledate ja pehmete juustega, päevitunud, lendurivormis. Barvainise ja Kastancija pilgud kohtusid, ning Barvainis, tõusnud kohmakalt püsti, tegi kummarduse. Talle näis, et Kastancija ei vastanud.

«Meditsiiniõde,» selgitas Barvainis Viktorijale.

«Tean,» ütles Barvainiene ükskõikselt. «Ta on sinu haiglast.»

Barvainise tuju läks järsku halvaks. Mispärast, seda poleks ta suutnudki nõnda hõlpsalt seletada.

Nii või teisiti, kuid Barvainisel oli ebamugav. Ta ei püüdnud isegi selgusele jõuda, kas naine taipas tema äkilise rahutuse põhjust. Ta ei suutnud oma rahutust varjata, isegi Gedukas märkas seda.

«Isa tahab minna lennukeid vaatama.»

«Mina ka, mina tahan ka,» lõi Nijole vaimustatult kaasa.

Nüüd seisis Barvainiste pere terrassil, olles nagu joobunud päikesest, tuulest ja kaugustest. Lennukid — erinevat värvi, erineva väliskujuga — tõusid ja maandusid, kurdistades kõrvu, pannes õhu vappuma. Gedukas seisis, pisut kohkunud ja täiesti võlutud; Nijole mõtles, kuidas ta järgmisel päeval uhkustab kogu klassi ees sellega, mida nägi; Viktorija silmitses sirgeid, mehiseid lendureid, nende keskendunud ja ühtlasi hooletut kõnnakut, Barvainis aga mõtles samal ajas Kastancijale ning mõistis äkki, et tal pole selle neiu vastu mingeid tundmusi, pole armukadedust, hellust ega igatsust. Ning Barvainisel hakkas kergem. Ta rahunes.

Tagasi sõitsid nad õhtupoolikul. Muutus jahedaks. Autobussis oli soe ja hea. Taevas tiirles hõbedane lennuk;

järsku kallutas ta tiibu ning kõik tema aknad lõid sädelema loojuva päikese punerdavas helgis.

«Kahju, et me fotoaparaati kaasa ei võtnud,» tuli äkki Barvainisele meelde.

«Kas lennuväljal tohib pildistada?»

«Muidugi tohib. Ise nägin, kuidas teised pildistasid. Kuule, Viktorija, me pole ju veel pilte välja toonud. Tead, neid, mis möödunud pühapäeval sai tehtud!»

«Mäletan. Miks sa neid siis ära ei too?»

«Ehk tood sina? Sul on lähem. See artell on kusagil sinu haigla ligidal.»

«Võin ju tuua, kui sinul raske on.»

«Ega mul raske ole, aga sul on lähem. Hüva, kuidas soovid.» Barvainis oli praegu õnnelik ja ihkas rahu. Rahu ja head läbisaamist. Ta otsustas juba varakult kõigega nõustuda. Mitte mingisse vaidlusse laskuda. Jah, rahu ja hea läbisaamine!

«Olgu, ma lähen ise piltide järele, Tomas.»

«Kuidas soovid, Viktorija. See tähendab — kui see sulle tüli ei tee.»

Ilmusid esimesed linna majad. Inimesed jalutasid ruttamata, pidupäevase rahuga. Kõnniteedel mängisid vilkad tüdrukud. Aedades siblisid unised kanad. Katused helkisid punakalt, akvarelselt. Midagi intiimset oli selles õhtumeeleolus, ning kõik autobussis vaikisid, isegi need, kellel polnud mahti intiimseteks meeleoludeks. Alles enne raudteejaama tekkis autobussis jutuvada, liikumine, ning konduktor hõikas: «Palun astuge ettepoole, kodanikud!»

VII

«Ma ei mõista, doktor, miks te mind endokrinoloogiasse määrasite, kui ma keeldusin?»

«Millal te keeldusite?»

«Siis, kui te ettepaneku tegite... Siinsamas, haiglas, trepil.»

«Vaadake, lugupeetav kolleeg, niisugune keeldumine pole üldsegi keeldumine. Ma andsin teile kolm päeva mõtlemisaega. Te ei vastanud midagi. No ja vaikimine on ju nõusolek.»

«Mitte kõikjal ja mitte alati, doktor Adomenas.»

«Niisugusel juhul on see küll nõusolek. Pealegi näen ma teie näost, et te eriti ei kurvastagi. Teie uus asendaja, oot-oot, kuidas ta nimi oligi...»

«Pstšemeneckiene.»

«Jah, see Pstšemeneckiene on kõige õnnelikum inimene meie planeedil. On alles endale nime valinud, keel läheb sõlme. Ka teie liignimi on omapärane.»

«Miks?»

«Kuidagi kirjanduslik. Otsekui raamatust. Midagi seesugust on kirjutatud, pealkiri oli, niipalju kui mäletan, «Barvainise talu». Olete arvatavasti lugenud?»

«Ei.»

«Mina ka mitte, aga mul tuleb vist meelde, kes selle kirjutas. Ei, näete, luiskasin. Ei tule meelde.»

«Mina ka ei tea.»

«Teie mees on samuti kirjanik. Olen näinud brošüüri «Kärbes — sinu vaenlane». Autor T. Barvainis. Must valgel. Kas uus töö meeldib teile?»

«Ei.»

«Miks siis mitte?»

«Sest ma ei tööta. Osakonnajuhataja ei luba.»

«No mis lugu see siis on. Küll me temaga kuidagimoodi hakkama saame. Kas te tutvustasite seda — mis ta'nd oligi — Pštšemeneckienet laboratooriumiga?»

«Mhm. Ta teab niisama palju kui minagi. Ma käin ikka veel laboratooriumis, sest peab ju kuhugi minema. See ongi siis see koosseisuline koht.»

«Ärge muretsege. Tulge homme hommikul otse minu kabinetti, ma võtan teid visiidile kaasa. Nõus?»

«Nõus.»

See kõnelus toimus paar päeva pärast lõunasööki lennujaamas, kui Adomenas oli komandeeringult tagasi. Nad kohtusid haigla värava juures, õuel; mõlemad hakkasid juba koju minema.

Õues, otse värava ees, seisis hall «Pobeda». Adomenas istus rooli taha, kuid jättis ukse lahti.

«Võib-olla meil on üks tee, lugupeetav kolleeg?»

Tema hääles ei olnud familiaarsust ega ka pilget, ehkki Viktorija püüdis seda tema rõhutatud viisakusest tabada. Adomenas oli rõhutatult viisakas ja kõik.

Siiski ei söandanud Viktorija autosse istuda.

«Teil on vist teine tee, seltsimees peaarst.»

«Minul või teil? Mina arvasin, et läheme mõlemad ühele poole. Teie Žverynasesse, mina ministeeriumi.»

«Ma ei lähe veel Žverynasesse. Pean minema fotode järele. See on hoopis teisel pool.»

«Mul pole kiiret, võin teid kohale viia. Te ehk mõtlete, et ma ei oska autot juhtida?»

«Kes seda teab. No kui te just toote nii suure ohvri, siis palun.»

Viktorija otsis kviitungi, luges veel kord tähelepanelikult artelli aadressi, ning juba nad tiirutasidki mööda kitsaid tänavaid. Tee oli üsna keeruline — ühes kohas sissesõit keelatud, teises parandati teekatet, kolmandast ei pääsenud üldse läbi.

Lõpuks nad leidsid otsitava maja.

Ei, siin polnud mingit artelli, laboratooriumi ega fotoateljeed. Ukse taga klähvis peenikese häälega kutsikas, ning laps ütles, et ema on läinud tädi juurde. Ent avanes naaberuks ja elatanud naisterahvas seletas:

«Uksel oli paberileht, aga lapsed kiskusid selle maha. Nad ei anna meile põrmugi rahu. Nood aga kolisid Paneriai tänavasse. Ainult et numbrit ma ei mäleta, oli see nüüd üksteist või sada üksteist või ehk kakskümmend üks. Igatahes lõpus oli üks, saite aru?»

«Saime.»

Viktorija tahtis öelda, et Adomenasel ei maksa endale

tüli teha, ent juba kihutaski auto Vilniuse tänavatel. «Kui läheksin jalgsi Paneriai tänavale, oleks kena küll. See on ju linna teises otsas. Ja bussiga pole ka alati hõlpus.»

Ta istus Adomenase kõrval ja mõtles, mis saab, kui keegi neid jälle koos näeb. Nagunii nähakse! Ja selge see, et Barvainisele ette kantakse! Kuid see mõte ei heidutanud teda sugugi. Teda ei huvitanud ka Adomenas. Ent ta silmitses tahtmatult peaarsti väsinud ja ükskõikset nägu.

«Te uurite mind teraselt, kolleeg. Missugused on järeldused?»

«Mitte eriti optimistlikud, doktor Adomenas.»

«Tänan avameelsuse eest.»

«Ma olen alati avameelne.»

«See on mulle küll uudiseks. Te pole sedamoodi.» Adomenas puhkes naerma. «Ajame ilusat juttu, eks ju? Kui meid keegi kuuleks!»

Auto tõusis piki Basanavičiuse tänavat mäkke. Teatriesisele skväärile olid kogunenud lapsevankritega emad. Kätest kinni hoidev paarike seisis teatri sissepääsu ees liikumatult nagu monument. Viktorija mõtles, et armastus puhkeb õide mitte üksnes kevadel.

Adomenas lülitas sisse raadio. Meeldiv madal naisehääl laulis arhipelaagist, põhjaläinud laevadest ja julgest kaptenist . . .

«Kui ma jõuan mäe otsa, näib mulle, nagu oleksin juba linnast väljas,» ütles Adomenas.

Uued majad kerkisid kord siin, kord seal, ning mida kaugemale vuras auto kesklinnast, seda rohkem ilmus uusi maju. Paljudes kohtades olid majad alles tellingutes, ning värvipritsmeis töölised kõndisid tasakaalu hoides vahelaudadel.

«Te ei ole märganudki minu väikest pettust,» ütles kuidagi veidral häälel Adomenas; Viktorijale näis tema toon seekord pisut pilklikuna. «Kui me poleks sõitnud mitte Basanavičiuse tänava kaudu, vaid raudteejaama juurest, oleks olnud lähem. Ma valisin pikema tee. Mis te arvate, miks?»

«Ärge ainult hakake mulle armastust avaldama, doktor.»

«Miks mitte? Teie süda on vaba.»

«Kahjuks ei.»

«Kahjuks jah. *De jure* võib-olla ei ole vaba, aga *de facto* on. Ma pole kuigi taktitundeline, ega?»

«Tõesti ei ole.»

«Naistele see meeldib. Kuid armastust ma teile ei avalda, ning sellele teele pöörasin seepärast, et siin on kuidagi avaram sõita. Kas te ei karda nii suurt kiirust?»

«Ei, kuid miilits trahvib teid.»

«Õigus küll.»

Adomenas vähendas kiirust. Muusika lõppes; nüüd helgitas energiline mehehääl, kuidas tuleb sealautu talveks ette valmistada. Adomenas keeras nuppu. Tenor laulis: «*A rivederci, Roma . . .*»

«Kas teile meeldivad tenorid, kolleeg?»

«Väga.»

«Minule mitte. Mulle meeldivad ainult bassid. Kas tõesti võivad naistele meeldida tenorid?»

«Võivad.»

«Muide, ma petsin teid juba teist korda. Et jõuda Paneriai tänavale, oleksime ammu pidanud ära pöörama. Vaadake, oleme juba linnast väljas. Me võime sõita Trakaisse või kuhu soovite, ainult mitte Paneriai tänavale.»

Viktorijal hakkas süda tugevamini tuksuma.

«Doktor Adomenas, palun pöörake tagasi.»

«Ma oleksin teinud seda isegi. Kas teile tõesti ei meeldi sõita?»

Nüüd kihutas auto juba tagasi. Taas ruttasid neist mööda hiiglasuured vabrikud, elektrijaam, taas vilksatasid silme ees elumajad. Trollibussid venisid flegmaatiliselt linna poole. Keegi kottidega naisterahvas vehkis visalt käega, püüdes peatada Adomenase autot.

«Nüüd keerame Paneriai tänavale. Seekord ilma igasuguse pettuseta. Kui ma oleksin märganud, et teil on minuga halb olla, ei oleks ma teid tüssama hakanud.»

«Kas te räägite nõnda kõigi naistega?»

«Muidugi mitte. Leidub naisi, kellega pole üldse midagi rääkida.»

«Tänan komplimendi eest.»

«Miks te arvate, et see on kompliment? Võib-olla on see nendele kompliment, mitte teile. Rääkimine pole veel kõik. Mõnikord inimesed vaikivad, kuid saavad teineteisest aru.»

«Tänan.»

«Ärge pahandage, kolleeg, ärge pahandage... Teiega on mul hea nii rääkida kui ka vaikida...»

Taas lõppes muusika. Adomenas lülitas vastuvõtja välja.

Nüüd sõitsid nad vaikides. Eespool väänlesid mustad suitsupilved, need vajusid vasakule, paremale; isegi siia oli kuulda manööverdavate vedurite puhkimist.

«Ongi Paneriai tänav.» Adomenas vahetas käiku. «Kummal pool on paaritud numbrid? Ahaa, vist seal. Missugusest majast me siis alustame? Muuseas, tänav läheb mõlemale poole...»

Ülesanne polnud kerge — leida pikas tänavas maja, mille number polnud teada.

Auto peatus kord siin, kord seal. Viktorija pingutas nägemist, kuid midagi niisugust, mis sarnaneks fotoateljeega, ta ei silmanud. Viimaks asus Adomenas möödujaid küsitlema; keegi neist osutas naabermajale, kuid seal oli juuksuritöökoda. Ja juuksuritöökojast saigi Adomenas teada, et fotograafide artell asub paarisnumbrite poolel, et sissepääs on õue kaudu ja et õues jalutab suur pärsia kass, keda ei maksa siiski silitada, sest ta hammustab.

«Ma veendusin lõplikult, et pole asju, mida juuksurid ei teaks,» ütles Adomenas Viktorijale, saates teda väravast sisse.

Artelli ruumis oli vaid karmiilmeline eakas naisterahvas; tal polnud aimugi mingitest kviitungil märgitud ülesvõtetest, kuid märganud Viktorija pihus raha, muutus ta leebemaks ning soovitas neil pilte ise otsida.

Viktorija ning Adomenas tuhnisid suurde hunnikusse korratult visatud fotode hulgas.

«Need võib vaatamata jätta,» ütles Viktorija, «meie omad olid värvilised.»

Nad otsisid edasi, kuid ei leidnud midagi. Viimaks tõi naisterahvas neile sületäie uusi ülesvõtteid. Seal oli ka värvilisi ning Viktorija leidis omad kätte.

«Kui kena pilt!» hüüdis ta Adomenasele. «Kui ilus Nijole välja näeb! Ja kui armas on Gedukas!»

«Aga teie? Teie olete nagu filminäitleja! Jumaluke, te olete siin tunduvalt ilusam kui tegelikkuses!»

«On teil alles komplimendid! Mida edasi, seda meeldivamad, doktor.»

«Ma räägin ainult seda, mida mõtlen. Kuigi loomulikult mitte alati. Foto aga on keskpärane, värvid viletsad, vahest üksnes rohi on paremini välja tulnud.»

«Need on puulehed, doktor.»

«Võib-olla. Ma olen kehv botaanik. Asume teele?»

«Mhm.»

Nõndaviisi, nägemata pärsia kassi, istusidki nad autosse, ning Adomenas küsis:

«Nüüd siis koju?»

«Viimane aeg. Millega ma seda seletan, et nõnda kauaks jäin?»

«Kuidas millega? Fotod olid ju Paneriai tänavas. Mõtelge, kui kauaks te siis oleksite jäänud, kui oleksite tulnud jalgsi.»

«Ma oleksin sõitnud bussiga. Kuid nagunii oleks hulk aega läinud. Teie auto aga unustasin ma täiesti, doktor. Näete, kui kergesti harjutakse luksusega.»

«Kuna teil on veel aega küll ja selle ülestunnistamine, et sõitsite Adomenasega, kujuneb tülikaks, siis on mul teile ettepanek.»

«Ütlen juba varakult ära, seltsimees peaarst.»

«Ilmaasjata olete nii kahtlustav, kolleeg. Ma ei tee ettepanekut minna Trakaisse lossi vaatama ega ka mitte minu juurde maalikollektsiooniga tutvuma.»

«On teil palju maale?»

«Üks. Kesise maali korralik koopia. Näkineiud või midagi seesugust rohekas kuuvalguses... Ma tahtsin teile teha ettepaneku minna lõunat sööma.»

«Lõuna ootab mind ju kodus!»

«Siis lihtsalt pisut einetama. Mul on lausa nälg. Pakuksin välja mõne kõige tavalisema einelaua, seal on alati üpris huvitav. Tingimata ilmub mõni joodik, kes sulle oma eluloo jutustab, hiljem aga suudlema kipub. Niisugustes läbikäigukohtades maitseb söök kõige paremini.»

«Ei, doktor. Võib-olla teine kord...»

«Palun, madam. Nagu näha, on teil ikka veel kahtlusi. Kas te ei suuda kujutleda, et suhelda võib ka lihtsalt niisama, sõprade kombel?»

«Teiega mitte.»

«Nüüd tänan mina komplimendi eest. Ma hakkan tõepoolest arvama, et võin naistele meeldida.»

Adomenas lülitas raadio sisse. Taas laulis tenor: *«Arrivederci, Roma...»*

«Nad on justkui segaseks läinud. Ühed laulavad arhipelaagidest, teised Indoneesiast, kolmandad Roomast, meie imeilusast Vilniusest aga ei laula keegi. Kus on meie luuletajad ja heliloojad, kolleeg? See on muidugi retooriline küsimus, sest kumbki meist teab niisama palju. Õigemini öeldes — kumbki ei tea. Kas luule meeldib teile?»

«Kuidas võib luule meeldida? Luulet võib ainult armastada, doktor.»

«Ärge olge kiusakas. Te vist ei loe üldse midagi? Uuem luule pole küll minu maitse. «On mihklikuu lõpp, ja tasaselt õhus nüüd härmalõng tuuleta hõljub...» See juba on luule. Eks?»

«Mhm. Te sõidate liiga kiiresti.»

«Pole viga, kurat hoiab meid.»

«Väravast tuleb veoauto.»

«Pole viga, kurrr...»

Adomenas andis signaali, kuid veoauto sõitis tänavale ja jäi põiki ette; Viktorija sulges silmad; Adomenas pidurdas ja pööras rooli järsult paremale; «Pobeda» kaldus viltu ja raksatas küljega vastu veoauto kasti. Viktorija lõi lauba vastu esiakent, tema silme ees hakkasid kasvama punased rõngad, kõrvu jõudis puruneva klaasi klirin...

Ta toibus sellessamas «Pobedas», kuid juba tagaistmel; uks oli lahti, selle ees seisis Adomenas, kes silmitses teda, tõreldes samal ajal autojuhiga; kaks miilitsameest vangutasid rangelt pead, rääkisid midagi omavahel.

«Milline õnn, et teil läks nõnda ja mitte halvemini,» ütles Adomenas tavatul, erutatud häälel; alles nüüd märkas Viktorija, et peaarsti nägu on verine; vasaku kulmu kohal oli haav, veri nõrgus peenikese joana mööda põske.

«Te olete ju viga saanud!» karjatas Viktorija; ta ehmus ise oma häälest — talle näis, et hüüdjaks oli keegi teine. «Te olete ju viga saanud, tuleb kinni siduda. Kus on minu käekott?»

«Siin, istmel, teie kõrval.»

Viktorija hakkas tuustima, otsides taskurätikut; ta võttis välja kammi, huulepulga, puudritoosi, fotod, kuid taskurätikut ei leidnud; viimaks märkas, et hoiab seda käes.

«Ei, see ei kõlba, liiga väike,» kurvastas Viktorija, «ning üldse, vaja on ju steriilset marlit. Teie käis on samuti lõhki.»

Äkki kajas sireen. Adomenase «Pobeda» kõrval pea-

tus kiirabiauto. Sellest hüppasid välja noor mees valges kitlis, naisterahvas, autojuht... «Hea, et nad on täiesti võõrad. Võib-olla nad siiski tunnevad mind? Ei, vaevalt... Kuid Adomenast tunnevad kindlasti... Tunnevad kindlasti...»

«Milleks te tulite? Kes teid kutsus?» torises Adomenas rahulolematult.

Õde solvus:

«Miilits, vaat kes... Kus on viga saanud?»

«Õde, kas te siis tõesti ei näe?» ütles noor arst etteheitvalt. «Istuge autosse, doktor Adomenas.»

«See on ju tühiasi, kriimustus. Nahk on lõhki, kui teada soovite.»

«Ikkagi on vaja kinni õmmelda.»

«Ma tulen ise kohale. Ei saa ju autot nõndaviisi siia jätta.»

«Auto võite jätte,» ütles üks militsionääridest. «Nõndaviisi jätategi. Me mõõdame kõik üle, siia saabub veel seltsimehi.»

Adomenas tõrkus:

«Seda enam... Kuidas ma auto siia jätan!»

«Ega me seda teile nagunii ei anna. Võtame kaasa autoinspektsiooni. Kontrollime pidureid ja nii edasi.»

«Doktor, istuge meie autosse,» käis kiirabiarst peale. «Meil on veel palju väljakutseid.»

«Jätke mind rahule.»

«Teile on vaja süstida antiteetanust. Ja kui te keeldute, siis kirjutage siia alla, et keeldusite. Kuidas on naisterahvaga, doktor, kas ta pole viga saanud?»

«Lõi pea ära. Nüüd pole enam midagi.»

Noor arst läks Viktorija juurde.

«Pääsesite õnnelikult — muhuga, ja seegi on väike.» Ta lükkas Viktorija juuksed laiali. «Ei ole ühtegi kriimustust. Kui ma viia vajutan, kas on valus?»

«Ei ole.»

«Aga siin? Ja siin? Ka ei ole?»

«Ei.»

«Võib-olla sõidate meiega? Te olete nii kahvatu.»

«Ma arvan... Kui teie oleksite olnud minu asemel...»

Militsionäär sekkus jutusse:

«Miks te, kodanik, ei sõida? Kelle jaoks me siis kiir-

abi kutsusime? Öelge ainult enne oma nimi. Ja aadress. Me kutsume teid veel välja.»

Viktorijal vilksatasid silme ees Nijole, Gedukas, Tomas, naabrid... Ilmub miilits ja pärib, kus elab kodanik Barvainiene...

«Minu nimi on Kocenaite, Viktorija Napoleonase tütar Kocenaite.» Viktorija ei valetanud, ta ütles oma neiupõlvenime. «Ja elan...» Ta kõhkles hetke ja andis haigla aadressi. «Ega ma palju valetanudki,» mõtles ta, «hoiatan valvurit, et miilits võib Kocenaitet otsida ja et see olen mina.»

«Kontrolli passi,» ütles teine miilitsamees.

«Milleks? Ega ta valetama hakka. Teda ei ähvarda ju miski, ta on ainult tunnistaja. Võib veel juhtuda, et ta ise esitab hagi kui kannatanu.»

«Ma ei sõida haiglasse,» ütles Barvainiene noorele arstile kindlalt. «Aga kui võimalik, võtke mind peale. Kas te sõidate tagasi?»

«Ei. Läheme Adra tänavale. Kuid teie olete kannatadasaanu, teid me võime viia koju.»

«Sõidan teiega Adra tänavani. Kaugemale pole mul vaja,» ütles Viktorija, mõeldes endamisi: «Lähen jalgsi filharmooniani, sealt saan bussiga edasi. Kui hea, et keegi mind ei tunne.» Ta otsustas pühalikult, et ei räägi Barvainisele sõnagi. Küll ta midagi kokku luiskab. Lõi autobussis otsaesise vastu juhikabiini seina, ja nii see muhk tuligi.

Adomenase pea oli juba kinni seotud.

«Teil on ju käsi ka katki, oi, kuidas siis nõnda,» ilmus toriseva õe häälde hoolitsev noot. «Võtke pintsak seljast, doktor. Me seome teid, ja siis haiglasse. Kas tahate teetanusse haigestuda, doktor?»

Kogunes möödakäijaid, kes jäid toimuvat vahtima. Saabus uusi militsionääre.

«Mina pole ju süüdi...» seletas veoauto juht.

«Meie teame ilma sinutagi, vennas, kes siin süüdi on. Kas sa pööret teha ei oska? Miks sa kogu tänava kinni paned?» Miilitsamees muutus ägedaks. «Ja üldse, räägid siis, kui me sinult küsime.»

Vaba takso tahtis neist mööduda, kuid tee oli suletud. Miilitsameeste rohkus ilmselt ei meeldinud taksojuhile, ta pööras ringi ja kavatses tagasi sõita. Ent uudishimu jäi peale, juht ronis välja.

«Te olete vaba?» küsis Barvainiene. Takso rohelisest silmast säras talle praegu vastu lootus. Ta ihkas kaugemale sellest inimsummast, sanitaarautost, Adomenase õnnetust «Pobedast»...

«Jah. Sõidate kaugele?»

«Žverynasesse.»

Barvainiene pöördus Adomenase poole:

«Doktor, ma lähen...»

Adomenas püüdis naeratada, ning see õnnestuski tal, kuid naeratus oli üpris mõru.

«Nägemiseni!» ütles ta võimalikult lõbusamalt.

Viktorija tahtis istuda taksojuhi kõrvale, kuid heitus järsku. Ta istus taha.

«Žverynas, Männi tänav...»

Alles nüüd lõi tal süda rinnus pekslema, ning teda haaras hirm. Ta tundis, et väriseb kogu kehast... Laubale ilmus külm higi, sõrmedel hakkasid sibama sipelgad. Kuid see ei kestnud kaua. Ta rahunes. «Kes toob lasteaiast Gedukase? Kui läheksin talle praegu järele? Küllap on talle juba õhtuoodet antud. Võib-olla ka mitte, aga nagunii toon ta ära.» Viktorija mõtles, kuidas poiss rõõmustab, kui ema uhiuue «Volgaga» ette sõidab.

Ta ütleski juhile lasteaia aadressi. Tänaval lükkasid noored emad lapsevankreid. Pilvede vahelt vilksatas päike, sädeles majade akendes. Oli nii hea, mõnus. Pea valutas, kuid sellest polnud lugu. Auto veeres sujuvalt piki asfalteeritud tänavaid. Viktorija tundis end õnnelikuna.

VIII

Oktoobri keskel hakkas vihma tibutama, katustel, tänavatel ja väljakutel püsis tüütu, õhuke veekiht. Oleks tahtnud, et tuul rebiks lõhki üksluiselt halli pilvelasu ning vähemalt hetkekski ilmuks päike; või et linnale vajuksid tinarasked pilved, vihmavaling paneks plekk-katuse võbisema, paiskuks hooti vastu akent, sunniks inimesi jooksma selle ürgjõu eest ja rõõmustama, kui kõik on möödas...

Ent vihmatibad langesid taevast märkamatult, järele-jätmatult, kiretult, tekitades inimestes igavust, ning ainult üks vahend aitas välja pääseda sellest hallusest — töö.

Seepärast oligi Tomas Barvainis teraapiaosakonnas valves üsnagi innukalt, süüvides kogu oma olemusega ellu, mis koosnes agooniatest, oietest, lootusesähvatustest, kamprilõhnast ja kulunud tuhvlite sahisemisest.

Haigla võlvitud seinte taga kees samuti töö. Vasaralöökide all paindusid raudvardad, jämedad needid aga tungisid kuulekalt neile määratud kohtadesse; metallisse lõikus atsetüleenleek, pildudes ümberringi kuldseid, sinakaid ja valgeid sädemeid; noored naistöölised puhkesid vaheti laginal naerma, ning see naer kostis kaugele, sulades ühte haigete oietega, otsekui rõhutades erinevust elu ja surma vahel, ent võib-olla ka ainult tasandades seda erinevust. Tomas Barvainis ei olnud Hamlet, ta ei lahendanud teoreetiliselt olemise või mitteolemise probleemi; ent praktikas oli ta paljude probleemsete olukordade peremees. Tihti tundis ta oma jõuetust, kuid oli ka niisuguseid juhtumeid, kus inimese saatus sõltus üksnes temast.

Tema tänane valvesolek kujunes pingeliseks, väsitavaks, sundis kogu jõudu välja panema. Osakond oli tulvil raskesti haigeid, kiirabi aga tõi juurde aina uusi. Esines silmapilke, mil osakonnas vajasid üheaegselt kohest abi mitu raskelt haiget, vastuvõturuumis aga oigasid veel

paar-kolm. Arsti ajud lahendasid välgukiirusel mitut ülesannet korraga, käed aga liikusid nagu sajakäelisel Buddhal — täpselt, masinlikult ja samal ajal vaimustatult...

Üks valveõdedest selles vahetuses oli Kastancija Boreikaite.

Kastancija tuli palatisse, kus hingeldas kortsuline ja sooniline vanaätt; haige vaatas arsti pilguga, milles peegeldusid hirm ja lootus, ent võib-olla ka ainult sügav alistumus.

Barvainis teadis, et see on üksnes mõne tunni küsimus. Ent ta tahtis vanakest vikatimehe haardest ilmtingimata eemal hoida — kas või oma vahetuse lõpunigi. See aga oli raske ülesanne.

«Doktor, teid ootab miilits. Ja veel — kiirabi tõi uue haige. Kuhu me ta paneme? Pole ühtegi kohta.»

«Kohti pole enam ammu, aga ära paigutame ikka. Kuidas on kolmanda ja neljanda haiglaga? Kas nemad ei võta?»

«Seal on samuti täis.»

«Tähendab, peame ära paigutama. Ja kus miilits on, ooteruumis?»

«Jah. Tahtis osakonda, ma ei lasknud. Ütles, et isiklikes asjus.»

«Isiklikes?» imestas Barvainis. Tal polnud miilitsaga mingeid isiklikke ega mitteisiklikke asju. Ja ei soovinudki neid.

Ta muutus pisut rahutuks. Vastuvõturuumis töötas vana, kogenud õde, haige pärast Barvainis ei muretsenud. Kuid miilits...

«Vanamehele andke veel hapnikku. Ja kordiamiini. Kui tagasi tulen, siis naha alla füsioloogilist lahust.»

«Ma saan ise hakkama.»

«Hüva. Ärge kokku hoidke, võib ka rohkem olla.»

Barvainis lahkus; teda saatsid vanamehe suured, koobastest väljatunginud silmad, kähisev hingeldamine jõudis talle järele veel koridoriski.

Vastuvõturuumi toodu polnud raskelt haigete hulgast. Barvainisel oli olemas seda arstile nii vajalikku tunnet, mille järgi — veel enne haige põhjalikku läbivaatamist — tead, kuidas kõik lõpeb. Mõnikord vedas niisugune tunne küll valusasti alt, Barvainis teadis seda. Seepärast ei jäänud ta kunagi lootma üksnes oma intuitsioonile.

«Teeme maoloputuse, õde,» ütles ta ambulantsiõele. «Teeme loputuse, ja las ta lamab siin teie juures paar tundi — siis koju.»

«Kuskohal ta siin lamab, doktor, ruumi ei ole. Te ju näete, et kogu aeg tuleb uusi haigeid.»

«Õde, ärme vaidleme. Osakonnas olite? Nägite? No siis aitab.» Õde oli temast tunduvalt vanem, Barvainis otsekui pelgas teda veidi; oma häälele diktaatorlikku kõla andes tahtis ta jagu saada ebakindlast tundest.

Ooteruumis istus kannatlikult miilitsaseersant. See kannatlikkus ärritas Barvainist veelgi rohkem.

«Ei mõista, mis asja mul võiks olla miilitsaga. Võib-olla tuli midagi küsima mõne haige kohta? Küllap vist sugulane.» Barvainisel ei olnud autot, mootorratast, jalgratast ega koera; üle tänava läks ta ettenähtud paigas; konisid maha ei visanud, kuna ei olnud suitsumees; no ja ebakainelt avalikus kohas viibides ei tõstnud ta samuti lärmi.

Kui Barvainis ooteruumi astus, raporteeris militsionäär rangelt:

«Miilitsaseersant Januitis,» ning naeratas järsku. «Kas te mäletate mind, doktor?»

«Januitis, Januitis,» pomises Barvainis, püüdes meelde tuletada. Ahaa, ja-jah! Maohaavand, sapp ka... «Noh, Januitis, nüüd olete terve?»

«Nagu härg, doktor! Ja seda tänu teile.»

«Mis nüüd siin meie, Januitis. Organism tuli ise toime. Ja muidugi — ei joo, ei suitseta?»

«Just nii! Mitte tilkagi, mitte sigarettigi! Kord ja distsipliin,» puhkes seersant naerma. «Mul oli teie juurde natuke asja ka...»

«Retsepti on vaja? Seda saab.»

«Ei, mis pärglit ma selle retseptiga teen. Vaat mis mul on.»

Seersant tõmbas põuest foto, silus seda peopesal ja ulatas Barvainisele.

«Imelik,» pomises Barvainis. «Kust te selle leidsite?»

«Autost, pärast avariid. Ega seal midagi õieti juhtunudki, oleme hullemat näinud. Klaas läks küll katki, tiib on lömmis, no ja uks sai ka obaduse. Aga mootor on peaaegu korras.»

«Kuid kust see pilt pärit on? Niisuguseid on mul

endal ka.» Järsku sähvatas Barvainisel mõte. «Pidage, pidage. Bussist või autost?»

Talle meenus, et Viktorija oli end autobussis kergelt ära löönud; juht oli äkki pidurdanud, ja Viktorija oli otsaesisega vastu seina põrganud.

«Autost. Põrutas veoautole sisse. Veoauto juhilt võtsime load ära, tema oli süüdi. Autos aga oli see foto. Vaatan — seesama doktor, kes mind ravis. Ja naine on justkui selle moodi, kes autos sõitis. Mõtlesin, et doktori foto, tuleb doktorile ära anda. Te vist elate Žverynases? Sain teada, millal te valves olete, ning tõin ära, siia on lühem maa.»

«Elan Žverynases.»

«Too naine aga elab mujal. Vist Subačiuse tänaval, kui ma ei eksi. Ja perekonnanimi on tal neiu oma. Tuleb välja, just nagu polekski veel abielus. Siin aga on jälle lapsed, doktor...» Ta naeris heasüdamlikult. «Teie ise teate paremini. Ma siis lähen.»

Seersant ajas end sirgu, jättis hüvasti ja läks uksest välja. Barvainis hüppas järsku püsti ja ruttas talle järele.

«Oodake, seersant, kelle auto see oli?»

«Auto? Samuti doktori oma, Adomaitis oli vist nimi. Tema sõitis ka natuke liiga kiiresti. Kuid seekord jäi niisama, ütlesime ainult mõne karmi sõna. Doktorile peaks sellestki aitama.»

Seersant naeratas veel kord laialt, kõikemõistvalt, ning kiirustas minema, Barvainis aga jäigi seisma valvuriruumi juurde, ülesvõte käes.

Ta heitis veel kord pilgu fotole. Viktorija, tema, lapsed. Tagaplaanil katedraal, puude haljad ladvad, Gediminase lossimäe nõlv. Barvainisele ei meeldinud värvilised fotod, kõik näis nendel ebaloomulikuna. Tõsi küll, Viktorija oli pildil võluv, ning masendus, mis oli Barvainist vallanud mõni minut tagasi, muutus veelgi suuremaks.

Jah, mis siin rääkidagi, asi oli selge. Õigemini öeldes — täiesti segane. Polnud mingit kahtlust, et Viktorija sõitis Adomenasega. See poleks veel suur süü, aga miks ta varjas seda tema, Barvainise eest?

Kogenud arstina oskas Barvainis üksikutest sümptoomidest koostada küllaltki selge pildi kogu protsessist. Tol päeval käis Viktorija fotodel järel. Adomenas vististi viis teda autoga. Juhtus õnnetus. Viktorija lõi otsaesise ära.

Selles tohuvabohus läks üks foto kaduma; tookord, kui Viktorija koju tuli, Barvainis seda ei märganud, sest tal polnud meeles, mitu pilti oli tellitud. Kõik võis nõnda sündida, ja tõenäoliselt nõnda oligi.

Kuid miks varjas Viktorija seda lugu tema eest? Miks ta ei öelnud miilitsale oma õiget nime? Ja aadressi?

Ent võib-olla see polnudki tema?

«Doktor, teid kutsutakse osakonda.»

«Ahah, kohe... Kuidas patsient ennast pärast loputust tunneb?»

«Pole viga.»

«Las lamab. Ma tulen varsti tagasi. Kui midagi on, helistage.»

Kitlis üle õue minna oli jahedavõitu. Kittel tõmbus kohe niiskeks — udupiisad imbusid riietesse, katsid näo ja kaela.

«Kui poleks olnud avariid, ei oleks ta minu eest midagi varjanud. Tuleb olla osavam psühholoog. Adomenas sõidutas teda — mis on selles siis halba? Ning äkki — avarii. Ta mõtles: mees hakkab kohe kahtlustama. Võib-olla muidu ei kahtlustaks, aga mingi erakorralise sündmuse puhul lähevad kõik värvid paksemaks. Ja kahtlus süveneb. Seal ei olnud midagi. Viktorija lihtsalt ehmus. Harilik rumalus ja muud midagi.»

«Teie vanamees on surnud, doktor,» teatas õde Kastancija.

«Miks te mind ei kutsunud?»

«Just enne teie tulekut. Järsku. Isegi ilma piinlemata. Me tegime kõik, mis suutsime.»

«Ehk oleks vaja olnud strofantiini?» mõtles Barvainis. «Kuid natukese aja eest ta ju sai. Võib-olla ei kannatanud strofantiini välja. Ka veenid on viletsad, kuidagi ei taba neid. Kui palju oleks strofantiin pikendust andnud? Veel mõne tunni? Seegi polnuks halb. Ei, strofantiini poleks ta välja kannatanud.»

Barvainise peas keerlesid ja segunesid diagnoosid, sümptoomid, ravimite nimetused, doosid... Ta käis palatist palatisse, üles ja alla, haige juurest haige juurde. Tavaliselt, kui oli rohkem aega, meeldis Barvainisele patsientidega juttu ajada. Ent selle valvekorra ajal polnud jutuks mahti. Ta pillas vaid lühikesi näpunäiteid õdedele, need liikusid kiiresti ühest palatist teise, lausumata liigseid sõnu.

«Doktor, ureemikul on väga halb,» kõlas Barvainise kõrva ääres; ta otsekui virgus sügavast unest, taipamata sekundi murdosa vältel, kus ta on ja mis talle räägitakse.

«Tulen,» ütles ta masinlikult, ent samas lülitus sisse ka tema mõistus; ta hakkas mõtlema, mida teha veel, et surija piinu kergendada. «Valmistuge lumbaalpunktsiooniks.»

«Teete punktsiooni?» täpsustas õde; ta oli kõhn, kondine, inetu, kõverate jalgadega; Barvainisel käis peast läbi mõte, miks on siin see õde, aga mitte Kastancija? Juhtus mis juhtus, aga Kastancijaga oli tal meeldivam olla isegi haigevoodi ääres. «Hea küll, doktor, kohe panen kõik valmis. Süstal on juba keedetud.»

«Ja süstime talle magneesiumi. Lihastesse. Kas meil on olemas valmis *magnesium sulfuricum*?»

«Muidugi, doktor.»

«Hüva. Minge.»

Õde ruttas mööda koridori, Barvainis aga mõtles: «Hea, hoolikas õde. Inetu, aga hea. Ent võib-olla just sellepärast ongi hea? Kuid Kastancija on samuti hoolikas õde. Tuulepea, aga hoolikas. Tuulepea? Kust sa võtsid, et ta on tuulepea?» Kitsas tänav, aiad mõlemal pool. Pehme, soe käsi. Ja hiljem — kuhi patju. Tuulepea? Miks ta on tuulepea? Lennujaam, lendur... No aga tema ise, doktor Barvainis, kes on tema? Kas mitte tuulepea? Kohtunik, kõlblusejünger? «Mis mulle küll pähe on tükkinud? Nii, magneesiumi lihastesse ja lumbaalpunktsioon. Vanamees on surnud. Kas ma tõesti ei vea välja ka seda teist?»

Keegi ruttas koridoris, jäi siis seisma:

«Tere, kolleeg.»

«Oo, doktor Pileckis! Juba terve?»

«Kuidas öelda. Meil, arstidel, pole ju paraku õigust haige olla. Mida ütleksid minu haiged? «Ise on tõbine, aga tahab arstida meid.» Näete, kuidas mu autoriteet langeb.»

«Ei ta lange midagi. Mul suri üks haige, doktor.»

«Tean. Süda? Dekompensatsioon?»

«Jah. Pluss pankreatiit, äge toksikoos, no ja nõnda edasi. Kas teie, doktor Pileckis, tundsite haigla järele igatsust?»

«Muidugi. Ilma tööta tunnen end alati täbaralt. Ma ei salli töötaolekut. Hakkan siis iseennast vihkama.»

«Mulle aga näib, et võiksin üldse töötamise jätta.»
«Eksite.»
«Võib-olla eksin. Kuid praegu tunnen end kuidagi väsinuna.»
«Kuulge, mul on nii igav, et ei pea homseni vastu,» ütles Pileckis. «Kui teil on palju tööd, võiksite midagi mulle loovutada. Tehke see heategu.»
Pileckis kõneles nii veenvalt, just nagu teeks see talle tõesti meelehead; Barvainis pidi teda peaaegu uskuma jääma. Kuid oli näha, et Pileckis on vaevatud, veel päris haige. Tema kavalus ei läinud seekord läbi.
«Minge ja puhake, doktor,» ütles Barvainis, «milleks on teil vaja mööda palateid joosta. Minge parem kinno, kui te lamada ei taha. Küll ma juba toime tulen.»
Helises telefon. Vastuvõturuumist teatati, et kiirabi on toonud uue haige.
«Mina lähen ambulantsi,» ütles Pileckis rahulikult.
Barvainis aga asus enne punktsiooni käsi pesema.
Ureemik, päris noor mees, suri varahommikul. See oli teine surm Barvainise valvekorra ajal. «Kas ma tõesti ei teinud kõike, mida suutsin? Ei, tegin kõik. Jah, jah, kõik.» Ta oli juba ammu unustanud nii miilitsaseersandi, foto kui ka Adomenase. Kord ühes, kord teises palatis nõudsid raskelt haiged arsti. Toodi juurde uusi. «Mida ma oleksin teinud ilma Pileckiseta?» Pileckise nägu oli hall, kuid seal laius sõbralik naeratus.
«Naeratus! Vaat millest mul viimasel ajal puudu on. Kui kaunilt naeratas Viktorija alles üsna hiljuti, ainult paar-kolm aastat tagasi. Mis on siis juhtunud? Õieti öeldes mitte midagi.»
Ei, see naeratus peab tema majja tagasi tulema. Barvainis oli teinud palju vigu, need vead olid küll ehk väikesed, tühised, võib-olla üpris tillukesed, aga neid oli nii palju, nad kleepusid kokku ning kasvasid nagu lumepall, mis mäest alla veereb... Pärast valvekorda läheb ta koju, ulatab Viktorijale ülesvõtte ning ütleb: «Kuule, ma ju tean, et sa selle autobussiloo välja mõtlesid. Ma olen nii rõõmus, et sa surma ei saanud, kui te veoautoga kokku põrkasite... Tead, Viktorija, ma ju armastan sind, mul on nii väga vaja sinu naeratust... Me alustame elu uuesti, ma hakkan huvituma kõigest sellest, mis huvitab sind, ma ei ole enam nii ükskõikne, ei ole enam niisugune egoist. Kuidas ma tundsin valvekorra ajal puudust sinust,

sinu soojast pilgust, sinu sõbralikust käepigistusest... Kas sa tead, et minu valvesoleku jooksul suri koguni kaks haiget?»
«Doktor, sellel tüsedal südamehaigel on väga halb... Paistab, et...»
Barvainis tõttas ülepeakaela palatisse; õde jooksis lõõtsutades tema kannul.
Sel hommikul, vististi pool tundi enne valvekorra üleminekut teisele arstile, suri ka kolmas haige. Palatites töötas juba uus õdede vahetus, öised õed aga valmistusid haigutades kojuminekuks. Sanitarid viisid kandikuid hommikueinega, osakonnas levis äsja keedetud odrakohvi lõhna, haiged oigasid, rammus valge kõuts pesi end klaasukse juures. Akende taga udutas endiselt tüütut, ükskõikset vihma, ehitusel helisesid juba terasvardad ning kajas veelgi valjemini noorte, tervete naistööliste naerulagin, tungides haigla mõõdukasse ja rütmilisse askeldamisse.

IX

Kõik need südamlikud sõnad, millega Barvainis lootis perekonnas taastada rahu ja soojuse, haihtusid veel enne, kui ta jõudis koju.

Pärast valvekorda ei rutta arst oma kodukatuse alla nii nagu õde või sanitar. Ta täidab oma kohustusi täpselt samuti nagu iga päev: vaatab läbi uusi haigeid ja ravib vanu, murrab diagnoosi pannes pead ning määrab arstimeid . . . Ent tema vastutuse ring tõmbub taas koomale; tundnud kogu ööpäeva muret paljude toimingute kulgemise üle, jääb tal nüüd hoolitseda märksa väiksema arvu haigete eest.

Haigla askelduste keerises ringles Barvainis veel kaua, kuni ta — lõpetanud kuidagimoodi oma töö — ruttas koju. Viktorija oli alles tulemata.

«Kui hea, et teda ei ole,» mõtles miskipärast Barvainis ja küsis endalt samas: «Mispärast siis hea?» Ning asus iseenesega nõu pidama ja arutlema — mida öelda Viktorijale, kui see tuleb, või pole vaja üldse midagi rääkida? Võib-olla koguni mitte näidatagi, et ta üht-teist teab, et see, mida Viktorija tookord kõneles, oli vale? Miilitsamehelt saadud foto otsekui põletas teda; ta võttis selle välja ning asetas raadio ette lauale.

«Mis siis tegelikult on juhtunud?» küsis Barvainis; mõnikord ta märkas, et kõneleb poolihääli iseendaga. «Mis siis on juhtunud? Mitte midagi. Absoluutselt mitte midagi. Ta sõitis haigla peaarsti autoga. No ja mis sellest? Toimus avarii. Viktorija teab, et olen armukade, ega söandanud üles tunnistada. Ongi kõik. Ongi kõik.»

Ja ikkagi tundis Barvainis, et midagi on sündinud. Ta oli kindel, et Adomenas pole talle ohtlik, et Viktorijale peaarst ei meeldi ega hakka kunagi meeldima. Viktorija pole mõni plika, kellel on hõlpus pead segi ajada. Ei, sealtpoolt Barvainis ohtu ei näe.

Kuid siiski . . .

Jah, juba mõnda aega oli Viktorija teistsugune. Tema pilk oli muutunud kuidagi võõraks, ametlikuks, selles välgatasid — nii näis Barvainisele — isegi vihkamise sädemed. Barvainis ei osanud enam naisega ühist keelt leida. Kui ta midagi naiselt küsis, siis vastas see täpselt niipalju, kuipalju tarvis; tundus, et Viktorija vaagis iga sõna, enne kui ütles, just nagu oleks neil sõnadel olnud kulla kaal. Ta ei pöördunud enam mehe poole ühegi pärimisega, ei jaganud oma mõtteid, ei pidanud nõu, isegi ei vaadanud tema poole, just nagu oleks mees vaid mingi osa toasisustusest. Kõige intiimsematel hetkedel olid naise tunded temast kaugel. Viktorija polnud enam endine.

«Muidugi, ma olen ise süüdi,» kõneles Barvainis endamisi, «et ta vaatab mind kui üleliigset tooli või lauda. Muidugi, ma olen ise süüdi. Palju aastaid suhtusin ju temasse kui kodustatud metsloomakesse. Unustasin, et see metsloomake on samasugune inimene nagu minagi, võib-olla veel tundlikumgi . . .»

Barvainis läks aeda. Vihm oli juba üle, kuid maa oli veel märg, lige. Põõsad varjasid end hõrenenud ning sügisniiskusest kolletunud lehtedega. Üksildane kõrge mänd aias õõtsus ja krigises. «Ühel päeval ta murdub,» mõtles Barvainis. «Aga kui kukub maja peale? Siis on tükid taga. Ent küllap vajub maja ise enne kokku, mänd aga seisab edasi.»

Tema juurde jooksis Nijole.

«Alles nüüd tulid koolist?» imestas Barvainis.

«Jah, isa.»

«Tunnista üles, Nijole, et olid sõbratari juures. Isa ei tõrele kunagi, kui tütar üles tunnistab.»

«Olin tõesti koolis, isa.»

«Ja mis sa seal tegid?»

«Aitasin Ričardas Pikknina.»

«Keda?»

«Pikknina. Nii teda klassis kutsutakse, tema nimi on Smilius.»

«Ei ole ilus nõnda kutsuda.»

«Mina ei kutsugi. Poisid panid talle selle nime.»

«Milles sa teda aitasid?»

«Aritmeetikas. Ta ei saa midagi aru.»

«Aga sina?»

«Mina saan.»

«Miks sina pead teda aitama?»

«Õpetaja palus. Ta ütles, et me kõik peame üksteist abistama. Eks ju, isa?»

«Muidugi, aga . . .»

«Kas ema on tulnud?»

«Veel mitte. Kas sa koolis lõunaoodet sõid? Noh, hüva.»

Nijole jooksis kekseldes tuppa. Barvainis keeras aiast tänavale.

Viktorijat polnud veel näha. Eemal, Kestutise tänaval, undasid sinised ja punased autobussid. «Ühega neist sõidab ka Viktorija. Viktorija on varsti siin.» Kuid Barvainis ei teadnud, mida naisele öelda. Öösel haiglas olid tal tekkinud väga ilusad laused. Nüüd oli pea tühi.

Ei, ta ei ütle midagi. Näitab ainult fotot, mis lebab raadio ees, ja sõnab: «Siin on veel üks pilt, see leiti avariikohalt.» Ja kõik.

Barvainis tundis Viktorija juba kaugelt ära, nägi tema saledat ja nõtket kuju, graatsilist kõnnakut. «Viktorija,» kordas mõttes Barvainis, «Viktorija, Viktorija . . .»

Kõik tema sisemuses mässas ja kees. Ükski arutlus poleks Barvainisel aidanud vaagida ja liigitada neid tundeid, mis olid teda vallanud. Ning oma suureks imestuseks märkas Barvainis, et peale ei jää mitte armastus, igatsus, vaid viha, kõige tavalisem viha.

«Ei tohi alistuda niisugusele tundele,» kinnitas endale Barvainis, kuid tema teine «mina» sosistas talle irooniliselt: «Aga ikkagi varjas ta sinu eest üht-teist.» — «Tühiasi,» püüdis Barvainis vastu vaielda, «nende vahel pole ju midagi. Tema meeldib Adomenasele, aga kellele ta ei meeldi? Niisugust inimest ei ole vist maailmas olemas. Kuid Adomenas temale ei meeldi.» — «Sa ehk mõtled, et sina ise meeldid talle?» sosistas teine «mina». «Sa ei meeldi, ta ei armasta sind enam. Ning seda tühikut, mis on tema hinge jäänud pärast sinu kaotamist, võib täita ükskõik kes. Esimene vastutulija, kes talle oma südameheadust näitab.» — «Mõttetus,» ütles Barvainis kindlalt, «täielik mõttetus.»

Nad kohtusid, Barvainis ei lausunud sõnagi. Ka Viktorija vaikis. Nad kõndisid teineteise kõrval nagu võõrad inimesed, juhuslikud teekaaslased.

«Ma arvasin, et sa küsid, kuidas mul valvekord läks,» ütles Barvainis kibedalt; tema vihasse segunes vaikset

tuska. Viktorija vaikis, ning Barvainis lisas: «Nijole pole lõunat söönud.»

«Lõuna on praeahjus, vaja ainult soojendada,» vastas Viktorija rahulikult. Barvainis tabas ära selle rõhutatud rahulikkuse, ning teda valdas uus vihasööst.

«Kahju, et Adomenas sind autoga ei toonud,» ütles ta varjamatu meelepahaga.

Viktorija pöördus tema poole ja naeratas; see ajas Barvainise veelgi rohkem raevu.

«Minul on samuti kahju,» ütles Viktorija. «Arvasin, sa tead, et tema auto on remondis.»

«Tean kõike,» Barvainise hääl värises, «tean, et auto on remondis, et sa oled valetaja, et sa oled . . .»

«Noh?»

«Liiderdaja . . .»

«On see kõik?»

Mida ägedamaks läks Barvainis, seda rahulikum oli Viktorija. Nüüd naeratas naine lakkamatult.

«Kuule, Viktorija,» ütles Barvainis, ahmides suuga õhku, «kuule, jäta kometimäng. See kõik võib lõppeda väga halvasti . . .»

«Mulle näib, et kõik ongi juba lõppenud,» vastas Viktorija jahedalt. Ning järsku muutus tema ilme, silmis süttis vihaleek, ja jäänud kõnniteele seisma, hüüdis ta kimedalt: «Kuule, mis asja sa minuga norid? Tahad skandaali?»

Barvainis haaras tal küünarnukist; Viktorija tõmbas end rapsti lahti ja virutas mehele rusikaga rindu. Möödakäijad seisatasid ning jäid vaatama, mis tuleb edasi.

«Viktorija, inimesed vahivad meid . . .»

«Inimesed? See on siis sulle kõige tähtsam! Hoia minust eemale! Kas kuuled? Eemale!» Viktorija pistis jooksma, jättes Barvainise tänavale seisma. Mees ei taibanudki esimesel hetkel, mis juhtus.

«Viktorija,» ütles ta naisele järele jõudes peaaegu anuvalt, «rahune . . . Vaata, kui palju inimesi . . .»

«Väga tore. Ja ära käi mu kannul. Selles majas hakkab elama teine meist — kas sina või mina . . .»

«Viktorija . . .»

Viktorija jooksis koju. Barvainis, teadmata, kuhu häbi pärast silmi peita, pööras garaaži juurest männisalu poole. Märg okkalasu oli libe, jalad takerdusid juurte taha, ning Barvainis tukerdas edasi, komistades nagu

joobnu. Ta ei saanud isegi aru, kuidas sattus filmistuudio juurde. Keegi mustakulmuline tüdruk silmitses teda üpris soosivalt, koguni provotseerivalt, ent märganud Barvainise meeletut pilku, lipsas valvuriputkast kähku sisse.

Barvainis läks üha kaugemale ja kaugemale. Ta jõudis saeveskini; vasakul laius nakkushaigla maa-ala; selle vastas, teisel pool Nerist, paistis kaldajärsakul Vingise park.

Ning äkki oli Barvainisel rahulik ja kerge olla. Ta ei uskunud, et inimest võib vallata niisugune tunne. Nüüd näis talle veider, kuidas võib inimene nõnda ägestuda. Jah, nii nagu Viktorija ning — osaliselt — nii nagu tema ise. Kuid nende tüli, autoavarii, Adomenas — see kõik jäi kuhugi kõrvale; Barvainisele näis nüüd, et see ei puuduta teda põrmugi.

Ta hulkus kaua mööda linna ja sattus lõpuks Kastancija Boreikaite juurde. See võttis teda vastu nii, nagu oleksid nad teineteisest lahkunud alles poole tunni eest. Padjakuhi kõrgus omal kohal, ent Barvainisele tundus see niisama tarbetuna ja kaugena kui Cheopsi püramiid.

Nad istusid hulk aega Kastancija toakeses, seejärel läksid jalutama, pöördudes linna poole. Mingis väikeses einelauas maitsesid nad kuumi viinereid ja jõid peale päris head õlut; õllest muutus Barvainis lõbusamaks. Seejärel kuulasid nad kinos «Pergale» estraadilauljatari; tol oli musta kleidi külge kinnitatud suur punane roos ning ta laulis «Armasta mind», tema kõrge rind aga kerkis ja vajus nii, nagu igatseks lauljatar tõepoolest armastuse järele. Barvainis võttis kaks portsjonit jäätist ja läks koos Kastancijaga kolmandale korrusele välismaa filmi vaatama. Filmis laulis lauljatar samuti «Armasta mind», kuid tal oli hele kleit, tumeda marjakobaraga rinnaesisel. Filmis jutustati lugu labasest perekonnakolmnurgast, ning Barvainisele tundus, et ta näeb ekraanil Viktorijat ja Adomenast. Ning kui ta pärast seanssi sattus uuesti Kastancija tuppa, ei tundnud ta midagi muud kui ainult kibedust ja ükskõiksust, mis olid segamini ühes sasipuntras. Ent Kastancija oli kannatlik ja taktiline, ta ei näidanud isegi oma imestust, ning Barvainis oli talle selle eest üpris tänulik. Kastancija paitas vaid tema õlgu ja kaela ning ütles: «Rumalukene!» Barvainis aga korrutas nagu väike laps: «Ma pole rumalukene, vaid lausa

loll!» Hiljem ta uinus ning magas kõvasti kuni hommikuni, pomisedes unes paar korda Viktorija nime.

Haiglasse läksid nad koos — Barvainis ja Boreikaite. Kui nad tümpisid ahtakesel tänaval aedade vahel, kus peremehetses juba sügis, näis Barvainisele, et ta polegi kusagil mujal elanud, et kõik tema varasemad päevad on möödunud siin, koos Kastancijaga, aiaäärsete kuivanud päevalillevarte lähedal; Viktorija, maja Männi tänava lõpus, isegi Nijole ja Gedukas olid aga kadunud kuhugi tihedasse uttu, mis aina eemaldus temast, viirastuslik ja läbipaistmatu, ning Barvainise meel läks üha kergemaks ja kergemaks. Üle silla minnes mõistis ta, et suudab elada ka ilma Viktorijata. Ent need olid tühjad kujutelmad: vaevalt jõudis ta Kastancijaga haigla õue astuda, kui terav valu kiskus südame rinnus kokku. Ja nüüd mõtles ta vaid sellele, kuidas taas Viktorijaga kohtuda, taas leppida, taas olla temaga . . .

Lõuna aga oli veel kaugel, tööd palju, ning ta haaras tööst kinni nagu uppuja päästerõngast, — ainult et silmapiiril ei paistnud ühtki laeva.

X

Pärast niisugust ootamatut ja järsku sõnavahetust mehega läks Viktorija koju otsekui joobnult. Tema viha lahtus jalamaid; astunud maja trepile ja tajunud, mis juhtus, jooksis ta kohe tänavale, kavatsedes mehele järele minna; kuid Barvainisest polnud enam kippu ega kõppu.

«Ma olen hull, ma olen hull,» kordas Viktorija kümneid kordi, just nagu annaksid need sõnad talle tasakaalu tagasi.

Tõepoolest, mis siis õieti juhtus? Ja kõige tähtsam, miks see nõnda juhtus? Viimasele küsimusele ei suutnud Viktorija vastata.

Päev möödus tavalises rütmis — Viktorija andis Nijolele süüa, õhtupoolikul läks koos tütrega lasteaeda pojale järele, kuid argiaskeldused ei suutnud teda rahustada. Nijole ei küsinud otsekui nimme, kus on issi, ning Viktorija kartis kogu aeg, et äkki tütar küsib ning tema, ema, peab valetama. Viktorijale koguni näis, et Nijole teab kõik; see oli muidugi rumalus, kust võis Nijole teada, ent isegi niisugune jampslik mõte vaevas Barvainienet.

Öises pimeduses muutusid Viktorija mõtted veelgi mustemaks, kuid ta mõistis, et see on väsimusest, närvipingest. Nüüd sai ta arutleda kainemalt; suutmata vabaneda tüütuist mõtteist, hakkas ta neid üksikasjalikult läbi võtma.

«Minu vale tuli välja, sellepärast ma läksingi turri. Vist küll miski muu ei vihasta inimest rohkem kui tema enda vale avalikuks tulek.»

Väikestes voodites magasid lapsed; nende ühtlane hingamine mõjus Viktorijale rahustavalt. Katmata aknaist langes seintele kahvatu valgusvihk; seegi rahustas teda.

«Kõik hakkas ju tegelikult tühjast-tähjast. Tomast

piinab armukadedus; mina pealegi veel valetasin. Kas tema armukadedus oli põhjendatud? Ei olnud. Midagi ju ei juhtunud.»

Ta sulges silmad, püüdes uinuda, ning meenutas samal ajal meest. Kus on Tomas praegu? Ning miks ei muretse ta põrmugi selle pärast, et meest ei ole siin, tema kõrval, et mees puhkab võib-olla koguni teise naise kaisus? Viktorija mõtiskles selle üle, mida ta varem Tomase suhtes oli tundnud. Oli ta varem armukade naine? Seda küll, ehkki kahtlustusteks polnud mingit alust. Ent võib-olla praegu talle ainult näib nii? Võib-olla ei ole ta oma meest kunagi armastanud? Võib-olla polnud see armastus, vaid sõprus või lihtsalt kiindumus?

«Niisugustest mõtetest võib segaseks minna. Ma polegi täie aruga. Normaalne naine ei käituks nõnda.»

Uni ei tulnud. Lapsed nohisesid vaikselt oma vooditel.

«Hm, midagi ei juhtunud... Siiski, juhtunud on nii mõndagi... Ma ei armasta Tomast, tema lähedus on mulle vastumeelt. Vististi kadus mu armastus juba ammu, ainult et varem ma ei mõelnud selle üle, ja kõik. Nüüd mõtlen, vaat milles on vahe.»

Ta jäi magama. Nägi unes, et Tomas on tema kõrval; mees embab teda ja liibub vastu õlga.

«Ei!» hüüdis ta ja ärkas; Tomast tema kõrval ei olnud. Gedukas virgus ja puhkes nutma. Viktorija tõusis voodist ja läks poisi juurde.

«Emme on siin,» ütles Viktorija. «Maga, Gedutis, maga.»

«Kas issi on ka siin?» küsis Gedukas.

Viktorija tahtis vastata «jah», kuid see sõna jäi talle kurku kinni. Kahvatus kuuvalguses nägi ta poisi suuri, usaldavaid silmi; laps usub veel pühalikult seda, mida ütleb ema.

«Maga, Gedukas, maga,» kordas Viktorija; ning järsku ta soovis, et Tomas oleks samuti siin, toas. Issand, mees ju ikkagi armastab oma lapsi!

«Ta ei näidanud kunagi oma tundeid laste suhtes, ta otsekui häbenes; ent tarvitses vaid pojal või tütrel palavik tõusta, kui kõik see, mida ta varjas, ilmus nähtavale. Ta kartis nende pärast, kartis rohkem kui mina.»

«Kas issi on ka siin?» küsis Gedukas uuesti.

«Ei ole, aga issi tuleb varsti.»
«Kas issi on valves?»
«Issi tuleb varsti.»
Viktorija ei suutnud nüüdki pojale valetada ja öelda, et isa on valves, ehkki lapsel polnud vähimatki ettekujutust, mis see valvekord on.
«Las issi tuleb rutem tagasi, sa ütle talle, emme,» pomises poiss. Tema silmad läksid kinni, ning ühetasane hingamine sulas taas ühte Nijole hingamisega.
«Aga kui Tomas ei tulegi tagasi? Ei, kuhu ta siis jääb! Ent kuidas me elame ühe katuse all pärast neid tobedusi, millega ma sain hakkama tänaval? Ei, ei, ma pean kohe hommikul tema ees vabandama. Kohe hommikul? Osakonnas on ju visiit. Adomenas käskis sellest ilmtingimata osa võtta. Võib-olla küsin töölt ära? Jah, töölt ära küsida ongi ehk kõige parem.»
Ent uinudes jõudis Viktorija veel kahelda, kas see siis oligi nii suur õnnetus, mille pärast peaks jätma töö ja jooksma mehe käest vabandust paluma. Lõpuks pole ju Tomas samuti ilmsüüta! Ja üldse, milleks vabandada? Tavaline perekonnatüli ja muud midagi . . .
Kogu ennelõuna oli täis nii pingelist tööd, et Viktorija ei saanud mahti mehele mõeldagi. Ühel vabamal silmapilgul meenus järsku, et ta polnud Nijolele midagi lõunaks jätnud, kuid rahunes uuesti, mõeldes abivalmis naabrinaisele. Haiged olid rasked ja — nagu ütlevad arstid — huvitavad. Viktorijale näis, et ta pole arstiteadust kunagi tudeerinudki, et ta alustab kõike otsast peale. Ta lausa imestas, kuidas tema uued kolleegid kuulevad kahinat seal, kus tema kuuleb vaid tavalisi südametoone, või kuidas nad komplevad põrna, kusjuures tema tunneb sõrmede all vaid naha- ja rasvakihti. Taoti välgatas mõte, et ka teised arstid ei taipa midagi, kuid samas ta muigas sisemiselt oma niisuguste alusetute kahtluste üle.
Pärast ühist visiiti jäi ta haige voodi äärde üksi. Arstid, kes olid saatnud Adomenast ja osakonnajuhatajat, läksid laiali, igaüks oma haigete juurde. Adomenas suundus ilmselt oma kabinetti, ning Viktorija mõtles, et peaarst oleks talle siiski võinud lausuda paar kas või tähtsusetutki sõna; Viktorijale näis, et Adomenas ei pööranud talle üldse tähelepanu, võib-olla isegi ei märganud teda, ning see mõte solvas tema enesearmastust.

«Küll ma olen naljakas, võiks arvata, nagu hakkaksin Adomenase vastu midagi tundma . . .» Kuid Viktorija oli kindel, et tema meelerahu ei ähvarda Adomenase poolt miski.
«Doktorit kutsutakse osakonnajuhataja juurde.» Õe hääl kostis nii ootamatult, et Viktorija lausa võpatas.
«Mind?»
«Teid jah.»
«Mis ta minust tahab? Võib-olla haigeid anda? Aga ma ju ei oska veel iseseisvalt töötada,» mõtles Viktorija. Ah, olgu mis on. Ta lahkus kohe palatist ja läks Rutelionene juurde, — nii või naa, selgugu kõik rutem.
Osakonnajuhataja pilk libises Viktorijast mööda, kuhugi kaugusse, ning tema hääl kõlas ebasõbralikumalt kui kunagi varem; Viktorijale tundus, et selles on metalli; juhataja hääl oli vastikult kile.
«Teil, doktor, tuleb teha üks väike sõit,» alustas juhataja, «ning seda otsekohe. Komandeering on juba välja kirjutatud, päevarahad valmis pandud.»
Viktorija jäi imestusest peaaegu keeletuks.
«Kuhu?» küsis ta.
«Tallinna.»
«Kuhu?»
«Tallinna. Arvatavasti olete kuulnud, doktor, et Eestis on niisugune linn.»
«Kuid ma ei saa millestki aru. Mis ma seal tegema hakkan?»
«Ka mina ei saa millestki aru. Ja ei kujuta ette, mida te seal oma teadmistega võiksite teha. Arvatavasti mitte midagi. Mõtlen, et sellest on küll, kui te kannatlikult istute ja taipate, millest on jutt.»
«Aga mida ma pean taipama ja kuskohal istuma?» Juhataja ei tundunud Viktorijale enam ähvardavana, seeeest muutus veelgi ebasümpaatsemaks.
«Sõidate külla, delegaadina. Mingisugune konverents, terapeutide või endokrinoloogide oma, täpselt ei teagi, ministeeriumist kiiruga helistati.»
«Aga mis endokrinoloog mina olen, doktor! Või terapeut!»
«Mina arvan sedasama. Kuid ministeerium saadab teid, ja minusse see ei puutu.»
«Ministeerium?»

«Egas ometi mina? Kui see sõltuks minust, paneksin ma teid pooleks aastaks raamatute taha istuma, haigetele aga ei laseks lähedalegi!» Juhataja tõusis püsti; see pidi tähendama, et audients on lõppenud. «Minge, doktor, seadke end valmis.»

«Oodake ometi, seltsimees osakonnajuhataja, ärge kiirustage,» hakkas Viktorija ägedaks minema. «Te arvate, et kõik on niisama lihtne — minna jaama, istuda rongile ja sõita?»

«Mida ma arvan, see on juba minu asi. Võite istuda rongile, võite istuda lennukisse, võite istuda autosse — see on juba teie oma teha. Üksikasjalikumalt seletatakse teile kantseleis. Soovin õnnelikku reisi.»

Osakonnajuhataja lahkus, Barvainiene jäi tema kabinetti; silmi tungisid pisarad, ning Viktorija ei suutnud mõista, tekitas neid viha või mõni muu tunne.

Sekretär kantseleis oli kõnekam. Paludes hoida saladust, jutustas ta, et selleks konverentsiks valmistuti juba ammu ja sõitma ei pidanud hoopiski mitte Barvainiene. Kuid üks endokrinoloog murdis jala, kukkudes köögis keldriluugist alla, teine aga on rase ja tunneb end väga halvasti, ta on juba dekreetpuhkusel.

«Mine võta kinni, milleks neil on endokrinolooge vaja, sest see on ju ometi terapeutide konverents. Aga mina pole lõpuks meedik. Võib-olla on see omavahel seotud?»

«Ja ainult sellepärast pean ma sõitma?»

«Kuidas ainult sellepärast? Te olete kohustatud. Ministeeriumi käsk. Telefonogramm. Mul on ministeeriumis sõbratar, ministri sekretär. Tema ütleski: «See on kohustuslik.»»

«Helistan Tomasele,» välgatas Viktorijal peas; alles nüüd meenus talle, et maailmas elab Tomas.

Sekretär jätkas:

«Siin on teie komandeering. Andke allkiri, et olete kätte saanud. Raamatupidamisest võtate raha . . . Muide, kas sõidate rongiga või autoga? Rongiga pole mugav. Riias on ümberistumine. Ja millal sealt rong läheb, seda ma tõesti ei tea. Võib-olla kümmekonna tunni pärast. Mis te peale hakkate, kui öö läbi tuleb oodata?»

«Missugusest autost te räägite?»

«Kuidas missugusest? Kas te tõepoolest ei tea, doktor? Ma arvasin, et te olete ehk juba kokku leppinud.»

«Kellega?»

«Doktor Adomenasega.»

Viktorija punastas. Talle näis, et sekretär jälgib tema nägu pilkliku rahuloluga.

«Mis on siin tegemist doktor Adomenasega?» Barvainiene püüdis kõnelda võimalikult ükskõikselt, kuid tema hääl värises pisut. Talle tundus, et sekretär segas Adomenase siia nimme.

«Sinna sõidavad ju mitte ainult endokrinoloogid, vaid ka terapeudid. Ka doktor Adomenas saadetakse Tallinna. Ta oleks läinud tolle arstiga, kes murdis jala, kuid jala murdis tema, mitte teie.»

«Ma sõidan loomulikult rongiga.»

«Nagu soovite. Ärge ainult pileteid kaotage, pärast esitate meile.»

Viktorija võttis telefonitoru ja hakkas numbrit valima. Kommutaator Esimeses Nõukogude Haiglas oli kinni; kui Viktorija sai ühenduse kommutaatoriga, selgus, et kinni on osakonna telefon. Viimaks õnnestus tal saada vajalik number; ta palus doktor Barvainist.

«Kes küsib?» päris juhtme teisest otsast uudishimulik naisehääl.

«Tema naine. Barvainiene.»

«Palun oodake. Üks hetk.» Ja pikema vaheaja järel: «Doktor Barvainis ei saa tulla. Tal on palju tegemist.»

«Öelge talle, et väga tähtis asi. Vä-ga. Mõistate?»

«Mõistan.» Teises otsas oli taas helisev vaikus, ainult kommutaatori telefonist küsis mitu korda: «Kas juba lõpetasite kõne?» — «Doktor Barvainis tuleb kohe. Palun oodake.»

Siis hakkas torus tuututama, Barvainiene keerutas uuesti ketast ning kuulis viimaks Tomast vastamas. Miski nagu hakkas sees närima — võib-olla kaastunne, võib-olla igatsus, võib-olla soov öelda: «Tomas, unustame kõik halva.» Ent tema hääl oli irisev, sootuks teistsugune, kui nõudis miski tema sisemuses; ta kuulis oma hääle vastikut kõla ega olnud suuteline seda muutma. Tema sõnades helises seesama metall, mis oli teda ärritanud osakonnajuhataja hääles.

«Tomas, ma sõidan täna ära.»

Teisel pool oli täielik vaikus.

«Tomas, kas sa kuuled mind?»

«Jah.»

«Miks sa siis ei vasta? Tõsijutt, enne ütleb tervis üles, kui teid telefoni teel kätte saab.»

«Issand,» mõtles Viktorija, «ma räägin ju hoopis midagi muud! Ja milleks ma ärritun! Vist on telefon mind nõnda närvi ajanud.»

«Mina pole süüdi,» kostis torust.

«Süüdi — milles?»

«Telefoni asjus.»

«See pole nii oluline. Ma sõidan Tallinna. Ministeerium saadab. Mis sa selle kohta ütled?»

Taas vaikus. Pärast pikka pausi:

«Mida ma võiksin öelda?»

«Kas sõita või mitte?»

«Sa ju ütlesid, et sõidad . . .»

«Kuule, Tomas, kas sa saad lastega hakkama?»

«Kuidagimoodi.» Tomase hääl oli ääretult kurb; Viktorijal pistis taas südames. «Mis siis ikka, kuidagimoodi saan, Viktorija.»

Kommutaatorist kostis telefonisti hääl:

«Kas räägite?»

Tomas ütles:

«Ärge segage meid.»

«Ma sõidan vist rongiga. Praegu lähen koju kõike korda seadma, aga sind ju veel ei ole. Õhtul näeme. Rong väljub üsna hilja.»

«Kas sa Nijole jaoks lõunasöögi jätsid? Niipea ma ei tule. Toon Gedukase ka kaasa.»

«Hea küll, Tomas, ma valmistan Nijolele midagi. Ja kui ei jõua, siis palun naabrinaist. Mul pole ju veel piletit. Võiksin sõita koos peaarstiga, ministeerium saadab tema ka . . .»

Viktorijale tundus, et vaikus sealpool muutub ähvardavaks. Ta võttis end kokku, püüdes mõista, mis siis on juhtunud.

«Tomas?»

«Mis?»

«Kas sa kuuled mind?»

«Jah. Minu pärast võid sa sõita kellega tahes ja kuhu tahes.»

Torust kostsid läbilõikavad, tihedad signaalid.

Viktorija helistas uuesti kommutaatorisse:

«Te katkestasite meid. Me ei lõpetanud kõnet.»

«Mina ei katkestanud. Teraapiaosakond pani toru hargile.»

«Ah siis nõndaviisi,» mõtles Viktorija, «sul on ükspuha, kuidas ma sõidan . . .»

«Millal peaarst välja sõidab, seltsimees sekretär?»

«Ilmselt varsti. Sõidate siiski temaga?»

«Ei tea. Ta ei ole mulle midagi öelnud.»

«See pole minu asi. Kiirustage raha järele, muidu läheb kassapidaja panka.»

XI

Kohe pärast Vilniust hajusid pilved; päike puistas maanteele kiiri selle aastaaja kohta ennenägematu heldusega.

«Ma muutun alati kuidagi nukraks, kui sügisel paistab päike,» ütles Adomenas. «Ja nii juba lapsepõlvest peale.»

«Aga kui sajab, kas te siis pole kurb?»

«Ei ole. Kui sajab, on mul lihtsalt igav, see aga on juba midagi muud.»

Hulk maad sõitsid nad vaikides. Mootor turtsus ja tortsus; näis, et tal läheb varsti toss välja.

«Kuulete, mismoodi see lontrus mul masina ära sättis,» katkestas esimesena vaikuse Adomenas.

«Missugune lontrus?»

«Sohver, kellele teiegi peate olema tänulik muhu eest laubal.»

«Mind paneb imestama muu. Kui kiiresti teie auto remonditi.»

«Patsiendid. Arstil on selle poolest hea, et leiab alati tuttavaid, keda on ravinud. Isegi autoremonditöökojas. Halvem on muidugi see, kui need patsiendid sind kiruvad.»

«Kas on palju niisuguseid, kes teid kiruvad?»

«Tuleb ette! Võib-olla on neid rohkem kui tarvis. Kõigile ei saa meeldida, kolleeg. Uut maksa ju sisse ei pane, südameklappe uutega ei asenda. Kuigi tänapäeval remondivad kirurgid päris kenasti isegi südameklappe . . .»

Poolel teel Vilniuse ja Daugavpilsi vahel ütles mootor üles.

«Olemegi plindris,» lausus Adomenas rahulikult. «Kui kähku korda ei saa, siis peame ööbima lageda taeva all.»

Tee ääres seisis väike maja; Viktorija sai sealt rõõska piima. Ta otsis välja Vilniuses kiiruga valmistatud võileivad, ühe neist andis Adomenasele. Mees võttis võileiva

ölise käega ning sõi isukalt. Ka piima jõi ta ära ühe sõõmuga.

«See, et auto on rikkis, pole vähendanud teie isu,» ütles Viktorija.

«Hoopis vastupidi. Mida rohkem ma kardan, seda suurem on nälg.»

«Te siis kardate?»

«Muidugi. Miks te küsite?»

«Seepärast, et te ei näita seda hirmu välja.»

«Kui teie saate niisama vanaks kui mina, siis õpite samuti oma tundeid varjama.»

«Te räägite jälle tunnetest, doktor Adomenas!»

«Paistab, nagu teie vihkaksite tundeid.»

«Nii see on. Mulle näib, et oleks parem, kui inimesed oleksid tundetud.»

«See oleks kohutav. Siis nad lakkaksid olemast inimesed.»

«Kes nad siis oleksid?»

«Ei tea.» Adomenas osutas autole. «Võib-olla mootorid, robotid, automaadid, ükskõik mis soovite. Muide, näib, et mootor on jälle korras.»

«Te oskate siis tõepoolest mootorit parandada?»

«Inimorganism on märksa keerulisem, aga meie ju ometi oskame ravida.»

«Tõesti? Te ju ütlesite, et terapeudid peaaegu ei suudagi remontida ei maksa ega südant.»

«No mõnikord siiski suudame. Või vähemalt arvame, et suudame. Ainult et seal on meie oskuste tulemusi võib-olla raskem kontrollida, siin aga on kõik selge. Palun istuge autosse. Sõidame edasi.»

Nüüd sõitis Adomenas aeglaselt.

«Ma ei taha mootorit üle kuumendada. Aega on meil küllalt, nagunii jõuame.»

«Aga kui masin jälle rikki läheb?»

«Siis ei jõua. Võib-olla satume kuhugi raudtee lähedale. Siis panen teid rongile, ja nõnda sõidategi.»

«Kuhu? Vilniusse või Tallinna?»

«Loomulikult Tallinna. Kuid mootor ei lähe rikki.»

«Olete kindel?»

«Muidugi.» Adomenas heitis Viktorijale läbitungiva pilgu, ning naine kortsutas kulmu. «Te olete minu peale pahane?»

«Jah. Sest te sõidate kohe kraavi.»

«Ning teie kardate?»
«Jah. Ma olen teiega juba autosõitu teinud.»
«Teie, doktor Barvainiene, ei oska ilma salvamata rääkidagi,» naeratas Adomenas üsna kurvalt. «Me istume siin teineteise kõrval, teie torgite mind tasapisi, Vilniuses aga vist mõeldakse meist pagan teab mida.»
«Kes mõtleb?»
«Näiteks kas või teie mees.»
Viktorija kortsutas uuesti kulmu.
«Ah, jätame minu mehe rahule!»
«Ja üldse kõik, kes teavad, et me sõidame koos, mõtlevad ühte ja sedasama . . .»
«Mida nad mõtlevad?»
«Kas te olete siis väike tüdruk, et ei taipa? Inimestele miskipärast meeldib siltide kleepimine — ühtede jaoks niisugused, teiste jaoks naasugused sildid. Ja neist hoitakse küünte ning hammastega kinni. Näiteks minust mõtlevad ja räägivad kõik, et ma olen donžuan, ja kui ma juba sõidan nii ilusa naisega nagu teie, siis ei jää pahareti käsi mängu tulemata.»
«Võib-olla see ongi nõnda?»
«Nii et teie mõtlete samuti niiviisi? Kuulge, kui te seda tõsiselt . . . See on ju kõige ehtsam väikekodanlik mõttelaad.»
Daugavpilsi jõudsid nad hilisööl. Teel peatusid veel paar korda, einetasid, Adomenas kohmitses mootori kallal, ehkki see töötas nüüd peaaegu tõrgeteta. Viktorija polnud neis paigus varem viibinud, ning suure huviga, unustanud väsimuse, vaatas ta Daugava tumedaid vooge, kus sädelesid vastu kaldaäärsed tuled. Mingisugune mustav hiigelkogu vilksatas nende peade kohal ning jäi tahapoole.
«See oli sild,» selgitas Adomenas. «Öösi on huvitav sõita, eks? Kõige tavalisem sillakaar tundub koletisena, ning laternate ja tähtede vahel on võimatu vahet teha. Te olete väsinud?»
«Natukene.»
«Olge valmis ebameeldivusteks. Varsti selgub, et võõrastemajas pole kohta, ja siis tuleb edasi rühkida.»
«Kahju, et te varem ei hoiatanud.»
«Millal varem?»
«Vilniuses.»
«Mis siis oleks olnud?»

«Võib-olla ma oleksin sõitnud rongiga.»
«Doktor Barvainiene, mina ju ei agiteerinud teid kaasa tulema. Ja mis puutub võõrastemajasse, siis toad tellisin ma telefoni teel. Kardan ainult, et liiga hilja.»
Mõnda aega sõitsid nad magava linna tänavail, suutmata leida otsitavat maja. Viimaks leidsid. Väike, tagasihoidlik eesruum meelitas oma puhtusega.
«Kui hea oleks end välja sirutada pehmes voodis,» unistas Viktorija; sel hetkel ei igatsenud ta midagi muud.
Selgus aga, et võõrastemajas on vaid üks vaba tuba.
«Daugavpilsist sõidab läbi niivõrd palju rahvast,» õigustas end valveadministraator.
«Mis siis ikka, sõidame edasi, Riiga?» küsis Adomenas Viktorijalt.
Viktorija noogutas nõusolevalt. Puhas voodi haihtus nagu terendus.
«Riias on veel hullem,» hoiatas valveadministraator, saades ilmselt aru, millest nad räägivad. «Seal peab toad nädal aega ette tellima.»
«Järelikult tuleb jääda Daugavpilsi,» ohkas Adomenas alistunult. «Teie, kolleeg, minge puhkama, mina tukun autos. See polegi kõige halvem. Olen seal ennegi maganud. Oodake, ma toon teie kohvri.»
Kui Adomenas Viktorija asjadega tagasi jõudis, ei olnud naist enam eesruumis näha.
«Teine korrus, kahekümne kuues tuba,» ütles valveadministraator. «Siin on arve. Kas hommikueinet sööte?»
«Ilmtingimata.»
«Vajutage nupule ukse juures. Kutsuge kelner. Restoran on all. Hommikueine tuuakse teile numbrisse.»
Kui Adomenas oli maksnud arve, lakkas ta võõrastemaja eaka teenistuja jaoks eksisteerimast. Nüüd pöördus tema poole teise korruse korrapidaja:
«Teie naine on koridori lõpus, paremal.»
Adomenas tahtis selgitada, et see pole üldsegi tema naine, märgates aga, et korrapidaja ei pööra talle enam mingit tähelepanu, läks ta koridori lõppu.
Number oli suurepärane. Kaht väikest tuba eraldas ukseava ees rippuv tumepunane kangas.
«Ma poleks arvanudki, et kohtan Daugavpilsis niisugust imet,» ütles Adomenas mõrult. Mõte, et ta peab kössitama autos, riided seljas, ärritas teda. Alles nüüd tundis ta, kui väsitav oli olnud sõit.

«Mul tuli idee, seltsimees peaarst. Võib-olla on see väsimusest, aga mulle näib, et mõte on loogiline.»

«Ja nimelt?»

«Miks näiteks teineteisele täiesti võõrad mees ja naine magavad vagunis ühes ja samas kupees ning seda peetakse sündsaks, aga võõrastemaja toas pole see enam sünnis?»

«Siin on tegelikult kaks tuba, lugupeetav kolleeg.» Adomenas läks eesriide juurde ja liigutas seda. «Nagu näete, toad mis toad. Kogu häda on selles, et nad... Äh!» Ning ta lõi vihaselt käega.

«Ma arvan, et me ei patusta sündsuse vastu, kui me need toad omavahel ära jaotame, seltsimees peaarst.»

«Kuidas soovite. Ent häda mulle, kui keegi seliest teada saab!» Adomenas rääkis nii traagilisel häälel, et Barvainiene ei pidanud vastu ja pahvatas naerma.

Kui Viktorija ärkas, oli juba keskhommik. Kusagil lähedal huilgasid vedurid. Akendest tungis tuppa päevane kära.

Ta hüppas voodist välja, viskas hommikumantli õlgadele ja nihutas eesriiet, mis eraldas kaht tuba. Adomenas magas õiglase und.

«Kui Tomas niisugusest olukorrast kuuleks,» mõtles Viktorija ning naeratas endamisi. Vannitoas läks ta duši alla ja meenutas jälle Tomast. Ta lausa imestas, et mees oli jäänud nii kaugeks, peaaegu olematuks. Laste järele aga oli Viktorijal suur igatsus. Talle näis, et ta tunneb seda igatsust lausa füüsiliselt. Soojad veejoad, mis voolasid üle tema keha, muutusid järsku jahedaiks; Viktorija koguni ahhetas ootamatusest, kuid jäi paigale. Nüüd ei tundnud ta enam igatsust, ei tundnud midagi peale kasvava erksuse. Ta hõõrus kareda rätikuga oma prinki keha ja oli vaimustuses iseendast. Ta läks tagasi oma tuppa; äkitselt tekkis tahtmine Adomenas voodist välja tirida, ning hädavaevu sai ta sellest soovist jagu; kui ta oli riietunud ning peeglisse vaatas, nägi ta noore tütarlapse värsket nägu.

«Doktor Adomenas, tõuske üles! No olete teie alles unimüts!»

Tema hääl kõlas nii tavatult, et sügavast unest äratatud Adomenas ei oimanud kohe, kes teda hüüab ja kus ta on. Ta haigutas, tundis äkki häbi, pani käe suu ette ja tõusis kiiruga voodis istukile.

«Te olete hoopis teistsugune, võimatu on ära tunda,» pomises ta kohmetult.

«On see kiitus?»

«Loomulikult.»

«Kas ma lähen linna või ootan, kuni te omadega valmis saate?»

«Muidugi oodake. Olge nii hea, pöörduge seina poole. Üks-kaks, ronin duši alla — ja kombes.»

Nad väljusid numbritoast toredas tujus. Võõrastemaja akendest vaatas sisse mahe sügispäike. Kusagil üpris lähedal vilistasid vedurid. Adomenas ja Viktorija arutasid käies, et pole mõtet einestada toas, kui all on restoran; Adomenasele meenus, et ka jaamarestoranis on üsna mugav. Nende kannul tallerdas veel keegi. Adomenas pöördus ümber, vaatas, kes nende taga käib, ja pigistas Viktorija kätt nii, et naine peaaegu karjatas. Ta hoidis Viktorijal küünarnukist, kuni mees neist möödus.

«Mis juhtus?» küsis Viktorija imestunult.

«Kas teie ei tundnud? Ei tundnud seda inimest, kes meist mööda läks?»

«Ei.»

Viktorija kuulis Adomenase hääles ärevust ja tuska ning imestas selle üle väga. Tema südametunnistus oli niivõrd puhas, et see ärevus libises temast kuidagi mööda, teda üldse puudutamata.

«See oli sama jõhkard, kellele ma olin sunnitud vastu kõrvu andma,» ütles Adomenas.

«Mina olin selle loo juba unustanud,» tunnistas Viktorija. «Ning seda noormeest poleks ma ilmselt ära tundnud.»

«Me unustasime, et maailm polegi nii suur ja et Daugavpils pole Vilniusest sugugi kaugel. Mis te arvate, kas ta tundis meid ära?»

«Kardate?»

«Ja teie ei karda?»

«Ei.»

«Harva kohtab niisugust naist,» ohkas Adomenas. «Ja mis kõige hullem — meist saavad süüta süüdlased. Kui see mehehakatis meid ära tundis.»

«Kui me oleksime süüdi, kas siis oleks teil kergem?»

«Muidugi. Teie pärast olen ma valmis kõike taluma, Viktorija.»

«On see armuavaldus?»

«Peaaegu. Kas te tõesti ei saanud aru?»
«Ei.»
«Kahju.» Adomenas ohkas. «Teate, me ei tohi einetada all ega ka mitte jaamarestoranis. Selle tüübi pärast.»
«Mul on kõht tühi.»
«Mul samuti. Me leiame mõne kõrvalise kohviku. Seal on muide hoopis hubasem. Ehkki teiega on mul igal pool hea.»
Nad istusid autosse, otsisid kõrvalisema kohviku, ning seal oli neil mõnus süüa, keegi ei seganud neid. Tund hiljem, kui bensiin oli muretsetud ja auto pestud, sõitsid nad edasi Riia poole.

XII

Kuni Riiani oli mõlemal tuju rikutud.
Kuid ainult Riiani.
Linn võlus Viktorijat oma ilu ja puhtusega, suurlinnaliku liiklusega, vaateakende rohkusega. Ta ei jõudnud küllalt imetleda arvukaid parke, luulelisi sillakesi kanali kohal, Daugava graniidist kaldapealset, üle jõe viivaid massiivseid sildu. Teda vaimustasid aurikud, mis lõhnasid mere järele, ning kajakad, kes saatsid laevu... Viktorija meeleolu nakatas kohe ka Adomenast, ning peatselt unustas viimane täielikult teda vaevanud kohtumise väikese võõrastemaja koridoris.
Riias tukastasid nad paar tundi ühes haiglas; sealne peaarst oli Adomenase tuttav ja otsis kummalegi korraliku väikese palati. Riiast sõitsid nad välja hilisööl, saadetuna ohtratest linnatuledest. Muljete küllus ajas minema väsimuse, ning Viktorija ei suutnud eemaldada pilku öiselt Läti maastikult.
Öö aga oli nagu nimme valge, põrmugi mitte sügisene. Mõlemal pool teed mustendasid salapäraselt farmide seinad, kihutasid mööda metsad ja salud, asulad vilgutasid rändureile külalislahkelt oma tuledepärgi, sügisesed põllud aga näisid lausuvat: «Varsti tuleb taas suvi, ning siis sahiseb siin jälle nisu, ja töökad käed hoolitsevad taas selle eest, et me oleksime viljakandvad, meie, kauni Lätimaa põllud...»
Adomenas valis tee, mis lookles piki Eesti mererannikut. Eestis aga sattus Viktorija uute muljete võimusesse, ning tema lapselik rõõm haaras ka Adomenast.
«Vasakul on meri,» seletas Adomenas. «Veider, et sellisel aastaajal on nii valgeid öid. Kas teil pole tulnud olla Leningradis juunikuul?»
«Peale Vilniuse ja Kaunase, no ja Klaipeda ka, pole ma kusagil käinud,» tunnistas Viktorija; Adomenas tabas tema hääles nukruse ja nagu talle näis, ka solvumuse

noote. «Kunas ja kellega ma oleksingi saanud sõita? Algul oli sõda, siis õpingud, hiljem lapsed. Kord õnnestus mul saada tuusik emade ja laste puhkekodusse Palangas, ja see ongi kõik.»

«Pole viga, elu on alles ees. Näete, praegugi ju sõidate.»

«Kuulge, doktor Adomenas, ma sõidan vist küll tänu teile?»

«Sugugi mitte. Minuga pole siin midagi pistmist. Kui see oleks sõltunud minust, siis ei oleks ma lasknud teil sõita.»

«Ma ei teadnudki, et olete nõnda julm. Miks te siis poleks lasknud?»

«Seepärast, et sõidan ise.»

«Ei taipa.»

«Hädaohtlik.»

«Ärge pahandage, doktor Adomenas, aga mulle tundub, et see pole põrmugi hädaohtlik. Ma ei kavatse teisse armuda. Ma ei suudaks armuda ka siis, kui seda ise sooviksin.»

«Usun. Kuid minu eest ei saa te vastutada.»

«Te tahate minusse armuda?»

«Võib-olla ma olen juba armunud, Viktorija.»

«Kui see ongi nii, siis ühepoolne armastus ei ole ohtlik.»

«Vastupidi, see on märksa ohtlikum. Teie mees näiteks armastab teid, aga teie teda ei armasta. Kas see's pole ohtlik olukord?»

«Ah, jätke mu mees rahule... Pealegi ma armastan teda. Tõenäoliselt armastan. Arvan, et armastan.»

«Ainult nagu kodust tarbeeset, millega olete harjunud. Nagu mööblit. Nagu näiteks raamatukappi või tooli.»

Adomenas peatas auto künkal, kust meri oli näha nagu peopesal. Vesi helkles tumedalt, peaaegu mustalt, valged laineharjad purunesid kohisedes vastu kallast, ehkki öö oli vaikne, tuuletu.

«Vaadake, kui ilus,» ütles Adomenas ja ohkas. «See on kõrvaline tee. Valisin selle meelega, kuna tahtsin teile näidata Eesti rannikut ja merd.»

«Te pole siiski halb inimene, seltsimees Adomas.»

«Oo, te nimetate mind juba peaaegu eesnimega. Ametlikkus kahaneb...»

Viktorija ei vastanud midagi. Ta kuulatas mere kohi-

nat. Liikmed olid jäänud kangeks ja ta jalutas heal meelel mööda teeäärset lagendikku. Kõverad männijussid, juured maast väljas, piirasid välu kolmest küljest. Neljandas küljes oli tee. Tee taga vahutas meri.

«Me ei võtnud termost kaasa,» ütles järsku Viktorija. «Kujutlege vaid, süüa ei taha ma veel üldse.»

«Teil on janu?»

«Ei. Mul hakkas külm. Jooksin meeleldi midagi sooja.»

«Varsti jõuame Pärnu,» lausus Adomenas. «Üsna kena linn. Pooleldi linn, pooleldi kuurort.»

«Ja kust me seal öösi midagi sooja saame?»

«Ehk saab kuskil. Mõnes võõrastemajas...»

«Prrr, ma ei taha neid teie võõrastemaju nähagi. Praegu jooksin meeleldi lonksu konjakit. Kõigil meestel on alati konjakit. Miks teil seda kaasas ei ole?»

«Kui kõigil meestel on, siis peab ka minul olema,» püüdis Adomenas ebaõnnestunult naljatada; tema hääl kähises. «Muretsesin selle juba Vilniuses, enne ärasõitu...»

Ta tuhnis oma asjade hulgas ja tõmbas välja lapiku pudeli.

«Mnjah, näib, et pean oma arvamust teie suhtes muutma,» teatas Viktorija pidulikult. «Te pole mitte üksnes arst, vaid ka galantne meesterahvas. Kuid võileiba ma ei söö.»

«Mina võtaksin küll suupistet. Ja palun teid samuti. Ees on veel küllaltki pikk tee. Konjak teeb erksaks, ajab väsimuse minema.»

«Arvate?»

Adomenas ei vastanud.

Kumbki sõi ühe võileiva, jõi pisut konjakit. Viktorijal hakkas soojem, ta tundis end hubasemalt.

Adomenas kuulis vaid Viktorija hingamist ja oma südame pekslemist. Mere mühinat ta enam ei kuulnud. Viktorija käed olid ümber tema kaela. Siis kadus ka meri, kadus majaka valgus, Eestimaa liiv. Ning maailma olid jäänud üksnes nemad kahekesi... Nad toibusid, joobnud ja ehmunud.

Peatumata sõitsid nad Pärnust läbi, osutamata tähelepanu kalurite võrkudele linnalähedastes taludes, ärkavale linnale, omapärastele majadele ja muutuvale maastikule.

Nad pidasid kinni ühes teeäärses külas, ostsid piima, einetasid vaikides ja jätkasid teekonda.

Nõnda, vaikides, sõitsid nad peaaegu Tallinnani. Enne linna jõudmist puhkes Viktorija nutma, ning Adomenas ei püüdnud teda isegi rahustada. Mõttes kirus ta end vägevasti, kuid tundis end siiski õnnelikuna. Ja mida õnnelikumana ta end tundis, seda rohkem ennast kirus.

Tallinnas algas konverents, ning Viktorija ja Adomenas läksid lahku. Esimene sai toa väikeses hotellis, Adomenas aga pandi elama ühte linna haiglasse. Nüüd kohtusid nad vaid istungite ajal. Vabadel hetkedel hulkus Viktorija linnas ringi, kahetsedes, et seda vaba aega on nõnda piskult... Talle näis, et ta on sattunud kusagile kaugele maale, teda hämmastasid nii mahedalt kõlav eesti keel, ülalt linnamäelt paistvad hiigelsuured, igivanad tornid kui ka igas pisiasjas avalduv olustikukultuur. Konverentsist osavõtjad tegid väljasõidu ligidal asuvale Piritale, ning Viktorija imetles vana kloostri varemeid, hoolikalt korras hoitud iidset surnuaeda, loodust, mis oli põhjamaisem kui Leedus, ent siiski nõnda kodune, lähedane...

Selle ekskursiooni ajal püüdis Adomenas tema juurde tulla, kuid Viktorija kiilus end kohe teiste arstide sekka, ning mees tõmbus eemale. Otse enne konverentsi lõppu aga õnnestus Adomenasel teda siiski kõnetada.

«Arvan, et autoga tagasi sõita oleks teile üleliia väsitav,» ütles ta üsna nukralt. «Pealegi on ilm halvaks läinud. Ma muretsesin teile rongipileti. Riiani on platskaart, sealt aga saate kassast juba hõlpsasti.»

«Tänan. Kui palju ma võlgnen?»

«Vilniuses klaarime. Küll raamatupidaja kokku lööb. Ega me's teie või minu taskust maksa.»

Kui Viktorija oli kohvri pakkinud ja trepist alla tänavale astus, oli Adomenas tal vastas. Sõnagi lausumata võttis mees talt kohvri ja viis autosse.

«Arvan, et jaama oleks teil mugavam autoga sõita,» ütles ta ust avades.

Viktorija noogutas pead; see pidi väljendama tänu. Adomenas saatis ta vagunisse. Reisijaid oli palju, keegi nuttis, keegi suudles kedagi, keegi naeris. Vagun oli puhas ja soe, kena kupliga lamp heitis seintele hubaseid valgussõõre.

«Viktorija,» sõnas järsku Adomenas, kui vagunisaatja oli palunud rongist väljuda neil, kes saatma olid tulnud.

«Viktorija, nähtavasti oli see minu süü. Aga ma oleksin valelik, kui ütleksin, et kahetsen seda.»

«Ah, pole vaja...»

«Laske mul lõpetada. Võib-olla aga oligi vaja just sellest alustada. Ma armastan teid, Viktorija! See kõlab ehk naljakalt ja ka banaalselt, kuid ma armastan teid meeletult. Jah, meeletult, Viktorija!»

«Muidugi, kui ka mina teid meeletult armastaksin, siis vahest võiksin ennast õigustada. Kuid ma ei armasta teid, Adomas, ning ka tol ööl ei armastanud ma teid. Seepärast ei saa ma end millegagi õigustada.»

Vedur tõmbas järsku vaguneid, ning Adomenas lõi vaaruma.

«Kuulge, seltsimees peaarst, te vist nagu sõidate juba minuga kaasa.»

«Teeksin seda heameelega. Nägemiseni, Viktorija. Ja andestage mulle.»

Adomenas hüppas liikuma hakanud rongist välja; ta silmitses akent, mille taga istus Viktorija, ning hämmeldus tublisti, kui naine aknale ilmus. Adomenas lehvitas kätt ning taipas alles siis, kui rong oli juba eemal, et Viktorija talle naeratas.

XIII

Barvainis võttis naise vastu külmalt ja ametlikult.

«Ta kahtlustab mind, mina aga ei suuda end isegi õigustada,» mõtles Viktorija. «Ma olen süüdi, süüdi, süüdi. Ja õigustada pole ju end millegagi. Ma pole süüdi Tomase, vaid iseenese ees.»

Pettus oli Viktorija loomusele võõras. Varjates mehe eest autoavariid, käis ta ringi masendusmeeleolus; seepärast siis lõigi temas nii äkitselt keema viha, kui mees kuulis tema — olgugi süütust — valest. Südametunnistuse piinad ja viha on teineteisele mõnikord üsna lähedal . . .

«No aga kui Tomas selle sõidu kohta midagi siiski küsima hakkab? Vaikida või valetada?»

Ning teda vaevas veelgi rängemini mõte, et ta ei saa kunagi mehele kõnelda sellest ootamatust sündmusest Eestimaa mererannal.

Töö haiglas läks endistesse rööbastesse. Nüüd tundis Viktorija kui terapeut end iga päev järjest kindlamana. Kuid teraapia oli vaid üleminekuetapp; Viktorijat ootas spetsialiseerumine. Tõsi küll, seni polnud veel keegi öelnud, kuhu ja millal tuleb tal õppima sõita.

Nõnda möödusid sügispäevad, ja peagi tuli maha esimene lumi. Tuli ootamatult, ühel vaiksel ööl. Hommikul ärgates nägid Barvainised lumiseid oksi. Lumi sulas kohe, nende silme all, kuid talv oli juba koputanud uksele.

Talv on paljuski luuleline, kuid veel enam toob ta kaasa muresid. Barvainis pidi nüüd tõusma tund aega varem, siis, kui uni oli kõige magusam. Ta läks õue, puukuuri, ja lõhkus seal puid. Vingest tuulest lõi nägu punetama, silmist kadus viimanegi uneraas. Puulõhkumine oli üpris meeldiv; see-eest ahjukütmine — lausa piin.

«Kas sa ei arva, et peaks hakkama otsima teist korterit?» ütles Barvainiene ühel niisugusel külmal hommikul. «Ilma koduabiliseta ei tule me talvel kuidagi toime. Aga

abilist leida on peaaegu võimatu. Mina elaksin heameelega ühetoalises keskkütte ja gaasiga korteris. Vaata, kui palju on ehitatud uusi maju.»

«Ma ei tea, kuidas me võiksime saada niisuguse toa, Viktorija,» vastas Barvainis, vaatamata naise poole. «Eelkõige hoolitsetakse nende eest, kellel pole üldse korterit. Pealegi . . .»

«Pealegi?»

«Nagu ma kuulsin, sõidad sa ju pooleks aastaks Moskvasse või Leningradi.»

«Seda enam on vaja niisugust korterit, et me saaksime läbi ilma koduabiliseta.»

«Aga kuidas mina läbi saan? Jätan valvekorra ajaks lapsed omapead?»

«Nijole on juba suur. Ta võib sind aidata.»

«Viktorija, kas sa teed nalja või räägid tõsiselt?»

«Ja mida sina arvad?»

Jutuajamine hakkas teravaks minema. Mõlemad kõnelesid üsna rahulikul häälel, kuid nende pilgud ei tõotanud midagi head.

«Isa, pole vaja,» sekkus vahele järsku Nijole; tema silmis läigatasid pisarad. «Pole vaja, ema.»

«Nijole ütleb «pole vaja»,» lisas Gedukas.

«Lapsed, ärge segage,» lausus Viktorija karmilt. «Ja lipake pesema, muidu jääte hiljaks. Nijole, sul on juba ammu aeg kooli minna.» Veidi hiljem jätkas ta: «Tomas, kas sa tahad mul siis keelata eriala omandamise?»

«Olen ma sind kunagi milleski keelanud?»

«Keelata võib ka vaikides. Mõnikord on vaikimine halvem kui riid.»

«Sa soovitad mul riielda?»

«Ah, ära ole rumal, Tomas. Ära vähemalt mängi rumalat.»

«Kas sa alles praegu said teada, et ma olen rumal? Mõistlik inimene poleks sinuga juba ammu enam elanud.»

«Isegi ammu?»

«No olgu's mitte nii ammu . . . Kõike ei saa ainult ajaga mõõta.»

«Ei tea, kuidas saad sina aru sõnast «elama»,» ütles Viktorija salvavalt. «Kardan, et «elama» ja «magama» on sinu jaoks vaid sünonüümid.»

«Väga tore. Kuid teist korterit ma otsima ei hakka.

Ma lähen üldse Vilniusest minema, seltsimees Barvainiene.»

«Esialgu lähed sa peast segi, seltsimees Tomas.»

«Aga mitte tänaval. Avalikku skandaali ma ei tee.»

Viktorija puhkes nutma. Barvainis ei teadnud, olid need viha- või murepisarad, kuid vaikis. Ta ei suutnud taluda naise nuttu. Varem panid pisarad teda heldima, nüüd ainult vihastasid.

Pärast seda kõnelust jahenesid nende suhted veelgi. Nüüd vältisid nad igasugust jutuajamist, mis võinuks viia tülini. Majas oli vaikus, selline vaikus, nagu on rindel enne suurt pealetungi.

Adomenasest hoidis Viktorija kõrvale, nii kuidas oskas. Ja siiski tuli ükskord temal endal otsida Adomenase abi. See juhtus tema esimese iseseisva ööpäevase valvekorra ajal. Ta ei suutnud kuidagi toibutada teadvuseta olekus toodud inimest, vanemaks valvearstiks aga oli sel nädalal haigla peaarst ise. Tema poole Viktorija sellel päeval pöörduski.

Õieti öelda oli päev juba läbi; lähenes südaöö. Haigeid oli rohkesti, raskeid nende hulgas ka mitte just vähe, Viktorija aga oli üksinda, kui õdesid ja sanitare mitte arvestada.

Haige oli ikka veel teadvuseta; kiirabi oli ta jätnud vastuvõturuumi ja ära sõitnud; Viktorija, määranud talle vajalikud ravimid ja nägemata mingit tulemust, ootas kogenumat arsti.

«Jah, lugu on üsna segane,» pomises Adomenas, koputades pliiatsiga vastu haigusloo lehekülge. «Ilma analüüsideta, võiks öelda, ei saa me midagi täpsemalt teada. Kuni andmeid vähe, tuleb teda aidata intuitsiooni järgi. Kas te südamevahendi määrasite?»

«Määrasin.»

«Ehk teeksite ise vähemalt uriinianalüüsi, doktor?»

«Kuid teised haiged jäävad siis järelevalveta.»

«Püüame kuidagi nii teha, et ei jää. Ma aitan. Teate, kus on laboratooriumi võtmed?»

«Tean.»

«Tore. Õde, pange kateeter valmis. Võtame uriini. Suhkrut te nähtavasti ei leia, doktor. Veres leiaksite samuti normi järgi. Diabeetilise kooma puhul lõhnaks siin, haige voodi ääres, nii nagu puuviljakaupluses. Nüüd aga ei tule isegi suust atsetooni lõhna.»

«Arvate, et on ureemiline kooma?»

«Samuti mitte. Pole iseloomulikke sümptoome. Ent kuni puuduvad analüüsid, ei saa me midagi kindlat öelda. Infarkti ei kahtlusta ma samuti. Süda töötab hästi, rütmiliselt. Õde, valmistuge ka maoloputuseks. Kui analüüs midagi täpsemat ei näita, tegutseme nagu mürgistuse puhul. Õigemini — enesemürgistuse. Niisuguseid asju tuleb ju maailmas ette. Ehkki see on rohkem naiste ala, mehed võtavad mürki harva.»

Õues tungis vinge tuul lausa üdini. Siin ei vaibunud see isegi kõige palavamatel suvepäevadel. Ent siis tõi see tihti värskendust, nüüd aga pani vere soontes päris tarretama. Viktorija ruttas jooksujalu üle platsi, mis lahutas teraapiaosakonda laboratooriumist. Ta keeras laboratooriumi ukse lukust lahti ning peaaegu heldis, meenutades muretuid päevi nendes mugavates toakestes. Ent süüdanud tule, tundis ta end äkki üsna täbaralt. Laboratooriumis oli külm. Viktorija hingeõhk muutus tihedaks auruks, hõljus tema näo ees. Ta hakkas köhima ja ehmus ise oma köhast; talle näis, et teises toas köhis samuti keegi. Ta jooksis kähku kõrvaltuppa, kuid seal ei olnud kedagi.

Töötada oli üpris raske, sõrmed kohmetusid, ning ta soojendas neid alatasa oma hingeõhuga. Mõne aja pärast hakkasid külmetama ka varbad.

«Kus küll on need reagendid,» ütles ta endale valjusti ning vaikis samas, sest talle näis, nagu räägiks naabertoas samuti keegi. «Kas tõesti võib nii väikestes ruumides olla kaja?» mõtles ta. «Kuid võib-olla see vaid viirastus mulle? Ma mõistan, miks inimesed näevad viirastusi — viirastuste loojaks on nende endi mahajäetud lossides — viirastuste loojaks on nende endi meelekujutus.» Viktorija ei kartnud kummitusi. Ent sel ööl haaras teda esimest korda mingi veider hirm. Ta kartis ilma igasuguse põhjuseta.

Lõpuks leidis ta kõik vajaliku, istus laua taha ja...

«Ah, mu vaene pea,» ütles ta endale, «jooksin siia, aga uriini kaasa ei võtnud!»

Ta hüppas toolilt püsti, et üle õue tagasi lipata, ning tema hääl kordas teises toas: «Ah, pea, pea...» — «Kas mul tõesti on hallutsinatsioonid?» mõtles Viktorija, ning samas hakkas tal pea pööritama. Välisuks, mille ees ta seisis, vajus vasakule, paremale, siis jälle vasakule, käändus ümber, seejärel aga hakkas keerlema aina kiiremini

ja kiiremini. Viktorija jõudis astuda ukse juurde, klammerdus käepideme külge, kuid maa libises jalge alt.

«Issand, mis see siis on!» hüüdis ta, kuid nüüd ei kostnud kõrvaltoast ühtki häält.

Teda valdas õud. «Suren,» mõtles Viktorija. Ta oli eemal asuvas hoones ihuüksi, talle oli vaja inimeste abi. Ta vaarus õue, jalad ei kuulanud enam sõna. Süda iiveldas, see vastik tunne haaras kõri, lämmatas teda.

Iiveldus oli nii tugev, et Viktorija isegi ei kartnud enam.

Ning järsku see lakkas, kadus, jalad ei käinud enam all risti. Viktorijal oli nii hea, et ta unustas kõik: Tomase, Adomenase, haigla, lapsed, selle, kes ta on ja kus ta on.

Ta toibus väikeses mugavas valges toas ega suutnud kaua mõista, mis tuba see on. Miks on ta voodil, riided seljas, kuid kingad jalast võetud, miks on tal rinnaesine eest lahti, kui siinsamas istub Adomenas ja seisavad murelikud õed?

Viktorija tõmbas pluusi kohe rinnale; sellest nõrgast liigutusest hakkas tal jälle halb. Ent nüüd kestis see vaid hetke.

«Küll te ehmatasite meid, doktor,» ütles Adomenas kõlatult. «Õnn, et unustasite uriini kaasa võtmata. Õde läks teile järele, no ja leidiski teid õuest. Ehmatusest pidi ta peaaegu ise haigeks jääma.»

«Leidis õuest?» Viktorija püüdis juhtunut meelde tuletada. «Ah jaa, jaa . . . Kas ma seal kaua lamasin?»

«Me ei tea, kauaks te laboratooriumi jäite, doktor. Õde jooksis teile järele veerand tundi hiljem. Oli ju vaja veel uriini võtta. Ja miks teil küll sinna laboratooriumi minekuga oli nii kiire?»

Viktorija kehitas õlgu. Tõepoolest, milleks ta nõnda kiirustas? Nüüd mäletas ta peaaegu üksikasjalikult kogu sündmust. Kuni selle silmapilguni, mil ta oli sattunud õue.

«Hea, et väljas pole kuigi külm,» sõnas õde pelglikult. «Ehkki tuul on lõikavam kui talvel . . .»

Viktorija püüdis tõusta; pea hakkas jälle ringi käima. Ent nüüd oli tal juba märksa parem.

«Mida te kavatsete teha?» muretses Adomenas.

«Tõusta.»

«Hm . . . Pulss on teil juba päris hea. Mis teiega õieti juhtus?»

«Teie olete ju vastutav valvearst,» katsus Viktorija naljatada. «Te olete meditsiini tugisammas.»

Õed olid juba laiali läinud, ning nad olid jäänud tuppa kahekesi.

«Nii, nii,» pomises Adomenas. «Jah, jah.»

Viktorija tõusis püsti, kuid haaras igaks juhuks voodiotsast kinni.

«Korras,» ütles ta. «Analüüs aga jäigi mul tegemata.»

«Ma kutsusin Pstšemeneckiene. Jõuab varsti kohale. Muide, haigel on pisut parem. Võib juhtuda, et toibub ilma meie analüüsidetagi.» Adomenas kõneles juba reipamal häälel, kuid sellest reipusest tungis läbi nukrusevarjund. «Näete, kolleeg, teil tuli koguni haigestuda, et mul avaneks võimalus teiega rääkida.»

«Doktor Adomenas, ma olen viimasel ajal nii väsinud, et isegi jutuajamised ärritavad mind, teie aga tahate minuga rääkida. Ja millest meil rääkida olekski?»

«On see siis tähtis, millest? Mulle piisab teie häälestki. Ma ei ütle seda kui vastutav valvearst. Võib-olla pole siin koht sellest kõnelda. Aga kus siis? Te hoiate minust kõrvale. Ainult kolm nädalat on möödas meie sõidust, aga mulle näib, et terve igavik . . .»

«Te räägite nagu halvas romaanis, doktor Adomenas. Ja seda sõitu meenutate ilmaasjata. Kui te minust natukenegi lugu peate, siis ärge kõnelge sellest enam kunagi, mitte kunagi. Mina vist räägin samuti nagu halvas romaanis? Muide, kas tõesti on möödas vaid kolm nädalat?»

«Jah. Tagasisaabumise päevast, ehkki ma arvestan aega teisest päevast.»

«Jätke! Ärge imestage, kui ma hakkan teist uuesti kõrvale hoidma, doktor,» ütles Viktorija pahaselt. «Nüüd aga minge ära, kui võite. Ja otsekohe.»

«Lähen. Teie aga istuge, olete jälle kahvatu. Ja üldse — võtke riidest lahti ja heitke voodisse. Nagunii ei ole teist töötegijat, mina valvan teie eest.»

«Kui nõnda, siis ma tahaksin koju.»

«Ehmatate mehe ära.»

«See teeb mulle kõige vähem muret.» Talle tuli uuesti iiveldus peale. «Jätke mind ometi üksi, seltsimees peaarst. Ma heidan tõesti magama.»

Hommikul oli Viktorija enesetunne mõneti toekam, kuid taoti hakkas süda siiski läikima. Kuidagimoodi töötas ta oma tunnid täis ja läks siis koju.

Bussi astus ta küllaltki kindlal sammul, kuid sõites hakkas tal nii halb, et ta hädavaevu ühe peatusevahe vastu pidas. Ta kiirustas bussist välja ning läks jalgsi edasi. Koduni jäi kenake hulk maad. Mõned korrad istus ta skvääridel pingile. Mitut puhku hakkas halb, kui mööda sõitsid autod, levitades imalmõrkjat bensiinilehka.

Ning alles Žverynase lähedal sähvatas tal peas jube mõte. Ta ajas seda mõtet eemale, ent mida agaramalt ta ajas, seda visamalt tuli see tagasi.

«Ei või olla. Mõttetus. Absurd. See on vaid veider kokkusattumus. Möödas on kolm nädalat... Ei, ei... Kas ma tõesti ei saa lahti niisugusest tüütust, rumalast mõttest?»

«Kas sa oled haige, emme?» küsis Nijole, silmitsedes Viktorija rohekat nägu. «Kas sul valutab kusagil?»

«Ei, tütreke. Ema on lihtsalt väga väsinud.»

«Issi tuleb kohe. Ta arstib su terveks. Eks, emme?»

«Jah, tütreke. Kas sa oled juba lõunat söönud?»

«Jah, emme. Tädi Sabaliene soojendas. Aga miks sina ei söö?»

«Ma ei taha veel. Hiljem söön. Lase mul nüüd rahulikult puhata.»

«Hea küll, emme. Kas ma võin välja minna? Ma panen soojalt riidesse. Kui tagasi tulen, hakkan õppima.»

«Vaene tüdruk, kuidas see teda piinab, et kodus on midagi korrast ära...» mõtles Viktorija. «Kas me tõesti ei saa siis vähemalt laste pärast teha nii, et kõik oleks nagu varem?»

Ta tahtis nii väga nutta. Kui nutad, on alati kergem. Ent ühtki pisarat ei ilmunud nähtavale. Silmad olid kuivad. Suu samuti. No mis siis ikka, saab läbi ka ilma pisarateta...

Ta lamas selili diivanil. Pea pööritas natukene, üsna natukene, kuid iiveldustunne oli peaaegu möödas. Viktorija sulges laud. Silme ees vilkus mingi tuli. Mis tuli see on? Ah jaa, see on vististi Pärnu majakas... Ning meri kohiseb, liiv on nõnda pehme... Ainult kolm nädalat, ainult kolm nädalat! Ometi näib, nagu oleks möödas mitu kuud...

XIV

Järgmisel päeval läks Viktorija oma kursusekaaslase, günekoloogi juurde.

«Midagi kindlamat ei saa ma sulle öelda. Kuid otsustades enesetunde ja selle põhjal, et... Ühesõnaga, kõige järgi otsustades on arvatavasti rasedustoksikoos. Kas sa varasemate raseduste ajal samuti kannatasid?»

«Ei, absoluutselt mitte. Ma ei tundnud midagi.»

«Nojah, on ju igat moodi, kord nii, kord naa. Teed kõik analüüsid, siis vaatame. Ilmtingimata kontrolli suhkrut veres. Vahel viib niisuguste nähtudeni suhkru vähenemine. Kuigi selleks on aeg veel pisut varajane... Sul ei maksa närvitseda, ega sa sure. Aga enesetunne võib muutuda veelgi halvemaks.»

«Aitäh sulle, Rebeka,» ütles Viktorija hädiselt. Ta silmitses väikest, ilusat mustajuukselist tumedasilmset Rebekat ja mõtles: «Sinuga vist ei juhtuks niisugust lugu. Sina armastad oma Muniat, ja kui oled rase, siis kannab ta sind kätel. Ja kui sa sünnitad lapsi, ei teki kellelgi kahtlust, et need pole Munia lapsed.» — «Sa siis arvad, et rasedus?»

«Jah. Aga ma pole kindel.»

«Ja millal sa kindel oled?»

«Üsna peatselt. Praegugi olen peaaegu kindel, aga mitte täiesti.»

«Ja kui oled täesti, mis nõu sa mulle siis annad?»

«Kannatada. Väga tihti möödub toksikoos paari nädalaga. Mõnikord aga käib naine pool rasedusaega piineldes ringi. Juhtub ka, et kogu rasedusaja...»

«Sellest ei tule midagi välja, Rebeka, ma ei või enam sünnitada.»

«Sa teed nalja! Oled ju lausa sünnitamiseks loodud.»

«Ei taha.»

«Ma ei mõista sind. Sa ei taha oma last?» Rebeka

rõhutas sõna «oma». «Aa, tean, tean. Tomas ei taha enam lapsi?»

«Jah, Rebeka. Ma ei küsinud, aga arvan, et ei taha. See on võõras laps.»

Rebeka suured silmad läksid veelgi rohkem pärani.

«Poleks iialgi mõelnud, et sina, Viktorija . . .»

Ta ei lõpetanud.

«Sa aitad mind, Rebeka?»

«Ma ei tea, mida sa soovid. Ma aitan sul raseduse ajal vastu pidada, aitan sünnitamisel . . . Aga kui sa mõtled katkestada . . .»

«Sellele ma mõtlengi.»

«Siis küll mitte. Ei, ei, Viktorija! Ära pahanda, aga — ei. Iseasi, kui selgub, et sünnitamine võib ohustada sinu elu.»

Viktorija lahkus Rebekast vimmakana ja murelikuna. See vimm saatis teda kogu päeva.

«Nojah, kui ta ei taha, siis ärgu tahtku. Aega veel on. Ja Vilniuses elab teisigi peale Rebeka.»

Ning siiski tungisid Rebeka sõnad Viktorijale südamesse. Need suured mustad silmad — vahest pisut üleliia eksalteeritud, vahest pisut üleliia teatraalsed — vaatasid Viktorijat siiralt ja sõbralikult.

Viktorija mõtles Nijolele, Gedukasele . . . Tema enda lapsed! Aga kui Viktorija oleks tollal otsustanud raseduse katkestada? Barvainistel polnud ju kerge jalgu alla saada!

«Sa ei taha oma last?» oli küsinud Rebeka. Jah, oma last! Mis sellest, et laps pole Barvainiselt, aga ta on tema enda oma!

Ah, see kõik on mõttetus . . . Kuid aega veel on. Aega on veel küllalt . . .

Mõned päevad elas Viktorija otsekui udus. Ta valmistas perele hommikusööki, viis poja lasteaeda, arstis haigeid, tuli taas koju, valmistas taas lõunat või õhtueinet — ja tegi seda kõike nagu unes. Iiveldus ei piinanud enam. See unenäoline olek polnud Viktorijale vastumeelne; kõik tunded muutusid nüriks, mõtted laisaks, liigutused masinlikuks. See-eest öösel olid unenäod eredad, kõik sündis peaaegu nagu ilmsi. Mõnikord muutus piir unenägude ja tõelisuse vahel nii ähmaseks, et Viktorija pidi tugevasti mälu pingutama, kui soovis teha vahet, kus on tegelikkus, kus üksnes kujutluse vili.

Kord öösel, tundes, et tema kõrval on Tomas, ei suutnud ta tükk aega taibata, kust küll mees sinna sai.

«Mis on juhtunud, Tomas?»

«Ei midagi. Sa oled ju minu naine. Viktorija, kas meil pole aeg leppida?» Ootamata vastust, embas mees teda. «Viktorija . . .»

«Jäta mind rahule, Tomas. Lase mul rahulikult magada.» Ta püüdis end Tomase sülelustest vabastada. «Sina ise ju hoidsid minust eemale, Tomas . . .»

«Kas sa tõesti ei mõista? Ma olen kogu aeg kannatanud. Armukadedusest. On selleks põhjust või mitte, aga ma olen armukade. See piinab mind ööd ja päevad.»

«Ja sellepärast tulid sa siia, minu kõrvale?»

«Jah. Ütle mulle ainult, et sa armastad mind, et sa oled mulle truu.»

«Me ei armasta teineteist enam ammu, Tomas.»

«Pole tõsi. Mina armastan sind. Armastasin enne ja armastan praegu. Ja sina mind samuti . . .»

Viktorija puhkes naerma; öövaikuses kõlas tema naer solvavalt.

«Jäta, Viktorija! Et sa hiljem ei kahetseks . . . Mulle näib, et me peaksime uuesti alustama normaalset elu.»

«Mina elangi normaalselt. Ainult et mitte sinuga.»

Viktorijale koguni meeldis see kiiruga väljamõeldud vale.

Barvainis sattus raevu.

«Kuidas sa räägid!» peaaegu karjus ta. «Viktorija, seda sa veel kahetsed.»

Hommikul vaatasid nad teineteist varjamatu vihaga. Viktorijal oli kahju Nijolest, kuid ta tundis Tomase suhtes nii suurt vastikust, et isegi ei püüdnud seda laste eest peita.

Haiglas kohtus ta Adomenasega. Peaarst tuli tema juurde palatisse, kui ta lõpetas haige läbivaatamist, ning küsis:

«Kuidas on enesetunne, Viktorija?»

«Suurepärane.»

«Ma olin nii mures. Osalt aga isegi rõõmustasin. Mõtlesin . . .»

«Mõtlesite?»

«Et olete rase.» Adomenas madaldas häält ja rääkis peaaegu sosinal. «Arvasin, et võib-olla siis . . . et te võib-olla . . .»

«Lähen mehest lahku ja tulen teie juurde?»

«Te ei öelnud päris õigesti. Lähete lahku ja abiellute minuga.»

«Kuid teie ise, niipalju kui ma tean, pole ju veel lahku läinud, doktor!»

«See on tühipaljas vormitäitmine. Oma naisega ei ela ma enam ammu koos.»

«Ja minuga elaksite kuni hauani?» Viktorija tundis Adomenase vastu peaaegu samasugust füüsilist viha nagu Barvainise suhtes. «Võib-olla aga elaksite kuu või aasta ja laseksite mind siis samuti vabaks?»

«Ma näen, et te vihkate mind, Viktorija.»

«Jah. Teid, Barvainist, kõiki mehi. Te kõik olete vastikud. Mis te ringi vaatate, kardate, et keegi kuuleb?»

«See teeb mulle praegu kõige vähem muret. Mis puutub minu naisesse, siis ei jätnud teda maha mitte mina, vaid tema jättis mind. Enne teiega tutvumist näis mulle ükspuha, kas olen abielus või lahutatud. Viktorija, teid on raske ära tunda. Mis on juhtunud?»

«On juhtunud see, mu kallis sõber, et täna avaldavad kõik mulle armastust.» Ta naeris pilklikult. «Isegi oma mees.»

«Tähendab, te...» Adomenas tahtis midagi öelda, kuid jäi järsku vait.

«Miks ka mitte, doktor Adomenas? Mees jääb meheks. Isegi kui teie unistus pojast muutuks reaalseks, kus oleks see tagatis, et ta on teie laps?»

«Viktorija,» ütles Adomenas rahulikult, kuigi pisut väriseval häälel, «ükskõik kes oleks teie lapse isa, seda last armastaksin ma nagu oma last. Kes naist tõesti armastab, see ei suhtu temasse kui... Mnjah, ma ei leia sobivat väljendit. Arvan aga, et te mõistate mind.»

Tema sõnad kõlasid nii südamlikult, et Viktorija jäi vait ega öelnud enam midagi. Kogu tema iroonia, kogu vimm haihtus äkki.

Jõudnud koju, mõtles ta kaua Adomenase sõnade üle. Viktorijal hakkas nüüd isegi kahju, et tal pole selle mehe vastu mingeid tundeid. Mõte, et Adomenas näeb temas inimest, mitte üksnes naist, tegi talle heameelt. Isegi Barvainist vaatas ta õhtusöögi ajal ilma vihata. Täpsemalt öeldes — ei vaadanud üldse.

Pärast õhtueinet, kui lapsed olid uinunud, küsis Barvainis:

«Kuidas siis jääb, Viktorija? Kas oled otsustanud?»

«Eile arutasime kõik läbi.»

«Ma tahan ka täna arutada. Kas mul on õigus rääkida ja üht-teist naiselt nõuda või ei ole?»

«Sa soovid skandaali? Kui nii, siis pead sa selle saama.» Viktorija hüppas toolilt püsti ja asus mantlit selga ajama. «Järelikult tuleb mul kodunt ära minna.»

«Kui lähed, siis ei maksa tagasi tulla!» hüüdis Barvainis, suutmata end talitseda.

«See selgub juba hiljem, kes tuleb tagasi, kes mitte.»

«Ehk oleks parem see praegu selgeks teha.»

«Tomas, ma näen, et sa tahad avalikku skandaali. Mis siis ikka, see tuleb suurem kui tookord tänaval. Kui sa aga tahad selgust, siis võta teatavaks, et sinuga ma enam ei ela. Sa oled mulle vastik. Mitte tänasest ega ka mitte eilsest alates. Väiklane egoist, kellele mind oli vaja nagu patja või voodilina. Sa oled tühine inimene, sul pole mingit eesmärki, pole osavõtlikkust teiste vastu, pole kübetki fantaasiat. Sina...»

«Noh, kas lõpetasid?» katkestas teda Barvainis. «Igatsesid intellektuaalset suhtlemist oma mehega?»

«Sul õnnestub ilmselt paremini intellektuaalne suhtlemine Boreikaitega — nii vist oli tema nimi? Ei, ma ei kavatse tema privileege ära võtta.»

Barvainis sattus pisut segadusse — niisiis on Viktorija juba midagi kuulnud.

«Boreikaite ilmus alles pärast Adomenast.»

«Mis puutub siia Adomenas, Tomas. Lõppude lõpuks ei huvita Boreikaite mind üldse. Ma pole sulle teda kunagi meelde tuletanud. Veel üks tõend, et ma olen sinu vastu ükskõikne.»

«Viktorija, kas sa kavatsed tõsiselt ära minna, mind tõesti maha jätta?»

Vaikinud pisut, lausus Viktorija väga rahulikult, vaikselt:

«Ma unustasingi sulle öelda, et olen rase. Igal juhul mitte sinust. Ei usu? Küsi Rebeka Vainbaumilt. Tema ütleb sulle.»

Viktorija nägi, kuidas Barvainis kahvatas; järsku heitus ta ise sellest, mida oli öelnud, ja taganes ukse poole. Kuid Barvainis kargas püsti ja tõkestas tal tee.

«Sa räägid seda tõsiselt?» kähises mees, kahmates tal kõrist. Viktorijal lõi silme ees mustaks. Kogu jõudu pin-

gutades rabeles ta Barvainise haardest lahti. Siis virutas mees talle näkku ning võttis hoogu uueks hoobiks, kuid Viktorija jooksis akna juurde ning lõi küünarnukiga. Kostis klaasi klirinat, külm õhk tungis aurupilvedena tuppa. Lapsed ärkasid, puhkesid nutma, seinale koputasid juba naabrid.

Barvainis toibus; ta seisis keset tuba ja kuulis, kuidas kääksatas välisuks.

«Viktorija!» hüüdis ta, kuid tema hääl ei olnud enam ähvardav. «Viktorija!» Ta lausa anus.

Barvainis tormas õue; tänavalt kajasid jooksva naise sammud. Värava juurde jõudnud, hüüdis Barvainis:

«Viktorija, andesta! Tule tagasi!»

Kuid Viktorija ei tulnud. Barvainise korteris aga seisis naabrinaine Sabaliene, voodilina ümber, ja vaigistas lapsi.

«No jätke nutt, lapsed! Midagi pole ju juhtunud! Tuul lõi akna katki! No rahunege ometi! Aga teie, doktor, kas te olete inimene või metselajas? Teie käest tuleb lapsed miilitsaga ära võtta! Kohtu kaudu! Välja siit toast, ärge hirmutage lapsi!»

Sel ööl ei saanud naabrinaine Sabaliene sõba silmale. Hommikul saatis ta Nijole kooli, Gedukase aga viis lasteaeda isa. Klaasipanija pidi tulema alles pärast lõunat, niisiis läks Nijole koolist otse Sabaliene juurde. Viktorija sel päeval koju ei tulnudki. Ta ei tulnud ka järgmisel päeval. Kolmandal päeval, kui Tomas oli alles haiglas, sõitis Barvainise korteri ette Adomenase auto. Sellest väljus Viktorija, pani Nijole sõidukisse, korjas kokku oma ja laste riided, ning auto veeres minema.

Kui Barvainis läks pärast tööd Gedukasele lasteaeda järele, teatas kasvataja, et ema oli poja juba ära viinud. Imestunud ja rõõmus Barvainis ruttas koju. Ent siin oli vaikne ja kõle. Kõik asjad seisid korralikult omal kohal, ainult Viktorija ning laste kapid olid avatud ja tühjad.

«Laste pärast me veel võitleme,» lausus Barvainis valjusti. «Eks me näe, millega see veel lõpeb. Ning tegelikult...» Ta muigas kahjurõõmsalt, mõeldes sellele, et nüüd saab naine tunda, mida tähendab laste kasvatamine ilma isata. Kui Adomenas Viktorijast tüdinud on ja ta koos lastega tänavale ajab, siis saab naine aru, mida tähendab üksinda lapsi kasvatada... Paras talle! Ning Barvainis võttis rahumeeli riidest lahti, seadis kehakat-

ted korralikult kokku, heitis pikali ning uinus, kahetsedes, et ei läinud Kastancija juurde. Hommikul ärgates imestas, et ei igatse isegi laste järele. «Kas tõesti armastab mees lapsi vaid senikaua, kuni ta armastab naist?» mõtles Barvainis. «Niisugune teooria on ju olemas. Kas ma aga lahutusega nõustun? Muidugi mitte. Las ta elab nagu sohinaine. Ja me veel vaatame, Adomenas, millega see kõik lõpeb.»

XV

Päeva lõpuks lahtus Barvainise kahjurõõm, ja hinge asus lihtsalt nukrus.

Mõnikord loovutas nukrus koha armukadedusele. Armukadedus piinas Tomast kõige rohkem.

Tarvitses vaid mõelda sellele, et Viktorija, tema seaduslik naine, on teisega, kui tal tekkis soov tappa Adomenas, Viktorija, koguni iseennast... Aga ta teadis, et ei tee midagi niisugust. See oleks ka üleliia lihtne kättemaks. Talle näis, et saatus ise maksab neile tema eest tingimata kätte; ta ei kahelnud hetkekski, et saatus on tema — ja ainuüksi tema — poolel.

Kõige enam vaevas teda armukadedus siis, kui ta mõtles Viktorija tõelisele või oletatavale rasedusele. Nüüd on muidugi lugu teistsugune, tema ise ajas ju naise kodunt minema; ja võtaks pärgel seda Viktorijat, las elab teisega. Kuid varem! Varem elasid nad ühe katuse all, sõid ühe laua ääres...

Võib-olla aga juhtus kõik seetõttu, et tema, Barvainis, armukadetsedes täiesti alusetult, eemaldus ise oma naisest? Tema ise läks ju Viktorija juurest minema, mitte vastupidi! Võib-olla oli just selles kogu õnnetuse põhjus?

Ning võib-olla ütles Viktorija seda nimme, ägedast peast? Kuid miks ta siis nimetas Rebeka Vainbaumi?

Õhtul ruttaski Barvainis Rebeka juurde.

Rebeka võttis teda vastu mõneti imestunult ja kohmetult; Barvainis mõistis tema pilgust, et Rebeka teab, milleks ta tuli.

«Niisiis tõsi,» mõtles Barvainis.

«Minu naine ootab last, doktor?» küsis ta rõhutatult ükskõiksel häälel.

«Last? Ei tea. Kust võiksin mina seda teada?»

«Minu naine ütles, et teie võite seda kinnitada.»

«Kinnitada? Mida siin veel kinnitada? Kui teie naine

on rase, siis võib ta seda teile ise öelda. Mina ei tea midagi.»

«Kas ta siis ei käinud teie juures?»

«Käis. Miks ta ei võiks käia? Me oleme kursusekaaslased. Aga rasedusest ei tea ma mitte midagi.»

«Sinu käest ei pinni midagi välja,» taipas Barvainis. Järsku vilksatas mõte: võib-olla teab juba kogu linn, et Viktorija läks tema juurest ära?

«Kas Viktorija nüüd teie pool ei käi? Kas te pole teda enam näinud?»

«Ei. Meil on kummalgi oma eriala. Pole kokku juhtunud.»

Kõrvaltoast hüüti:

«Rebeka!»

«Kohe tulen, Munia, otsekohe. Võib-olla istute natuke koos meiega, kolleeg? Joote tassi teed. Meil on just õhtusöök käsil.»

«Tungisin sisse valel ajal,» püüdis Barvainis naeratada, kuid naeratus tuli hapu. «Tänan, ei. Ma olen juba õhtustanud.»

Ta läks tänavale, teadmata, kuhu seada sammud. Tegelikult polnud ta veel õhtust söönud, ja nii ta kõndiski peaprospekti suunas — aegamisi nagu ikka inimene, keda keegi kuskil ei oota.

«Adomenas elab kusagil oma haigla lähedal. Võib-olla koguni otse haigla kõrval.» Tal tekkis äkitselt soov näha, missugune on see maja, milles elavad tema naine, tema lapsed ja too lurjus. Lurjus? Kes on siis tema, Barvainis? Adomenas vististi poleks oma naisele vastu nägu löönud. See oli tema, Barvainis, kes käitus nagu lurjus.

Ning Adomenasele mõeldes kasvas tema viha veelgi.

Inimesed käisid tänaval muretult, kahekaupa, lõbusalt juteldes. Taevast hakkas langema suuri lumehelbeid. Need keerlesid pikkamisi õhus ja sulasid, vaevu puudutanud rõivaid, puid, asfalti...

«Kas minna koju või Kastancija juurde?» arutas ta. Kastancijast oli ta nüüd jälle eemale hoidunud. Talle tundus, et mida rohkem ta naisi väldib, seda suuremaks kasvab Viktorija süü; kui ta hakkab avalikult elama teise naisega, võib Viktorija mõelda, et nüüd on nad omavahel tasa...

Kodus on külm, kõle; kui sinna minna, tuleb ahju kütta. Milleks on seda vaja? Nagunii on ta kogu päeva

tööl. Korter muutub niiskeks? Muutugu. Mööbel kisub niiskust sisse? Kiskugu.

Restoranis «Vilnius» mängis muusika. Läbi hahkjate eesriiete tungis tänavale valgust. Paugatas šampanjapudel, jah, muidugi, ainult šampanja teeb paugu. Kilkas keegi naisterahvas — väga lustlikult. Ju vist pritsis šampanja talle peale.

«Miks ma ei võiks siin õhtust süüa? Miks mitte kulutada mõned rublad? Elu on mul hea, lapsi toita pole vaja, alimente ka veel ei nõuta.» Kahjurõõm tõrjus taas minema nukruse ja armukadeduse.

Tomas läkski restorani õhtustama.

Vaba lauda ei olnud; kuid ta märkas noormeest, kellega nad tänaval harilikult teretasid, ehkki Barvainis ei teadnud, kes see on ja kus nad tutvusid. Noormees istus kahe noore naise seltsis ja andis Barvainisele märku, et nende juures on koht vaba.

Barvainis noogutas viisakalt, võttis istet ja süvenes menüüsse. Ta ei osutanud mingit tähelepanu noortele naistele, need ei vaadanud samuti tema poole. Noormees püüdis teda paaril korral ühisesse vestlusse tõmmata, kuid Barvainis pomises vastuseks mõne mitte millekski kohustava lause ja vaikis edasi.

Viimaks üks naistest küsis noormehelt:

«Kas teie sõber meiega koos ei võta?»

Barvainis mõtles: «Mis sõber ma sulle olen, vennas? Ma ei mäletagi, kust ma sind tunnen. Küllap vist mõni endine patsient.»

Noormees valas viinapitsi täis ja nihutas selle kohmetult Barvainise ette:

«Võib-olla tõesti?»

«Miks ma ei võiks juua?» mõtles Barvainis. «On siis nii tähtis elada saja-aastaseks?»

«Aituma,» ütles ta. «Heameelega. Daamide terviseks.»

Ta tõstis pitsi ja silmitses neid tähelepanelikult. Mõlemad olid noored ja ilusad. Mõlemad vaatasid talle otse silma ja naeratasid.

Noormees oli alles täiesti kaine. Nüüd, kui Barvainis kummutas klaasi, jõi ka tema.

«Voh, see on juba hoopis teine asi,» pomises ta.

«Kostas on julge ainult siis, kui kilk peas,» ütles blondiin.

«Milleks talle seda julgust on vaja?» sädistas brünett lapselikult.

«Ahaa, tema nimi on Kostas,» mõtles Barvainis. «Aga mis põrgu pärast ma istusin selle seltskonna keskele? Ja mis naised need on? Seda teab ainult Allah.»

Seejärel jõid nad Kostasega teise pitsi. Kostas väristas pead, Barvainis mitte.

«Jube jook,» kähises Kostas. Tal oli ikka veel nägu krimpsus. «Mingi nastoika, «Kolm üheksat» või muu sihuke saatan . . . Kuid sees läheb soojaks.»

Neiud jõid veini.

Mehed tühjendasid veel ühe pitsi.

«Hea küll, aitab,» ütles Barvainis. Tema tuju oli mõneti paranenud. Nüüd tundis ta nälga, talle meenus, et polnud veel õhtusööki tellinud. «Kas teie olete juba õhtustanud?» küsis ta.

«Jah. Kuid mul on kõht jälle tühjaks läinud,» tunnistas blondiin.

«Võib-olla muudame asukohta? Mida teie arvate, tüdrukud? Ja teie, doktor?»

«See Kostas tunneb mind tõepoolest,» mõtles Barvainis. «Ja tüdrukud on päris kenad . . .»

«Sõidame lennujaama,» tegi ettepaneku brünett. «Restoran peaks seal veel lahti olema.»

«Sõidame,» nõustus Kostas, kuid mitte eriti kindlalt. «Kuidas siis jääb, doktor, kas asutame teele?»

«Muidugi. Mismoodi see lugu mustlasest oligi? Mida ta tegi seltskonna heaks?»

«Habemega anekdoot, doktor. Kas te uuemaid ei tea? Miks te mind nõnda vaatate?» Blondiin naeratas üsna jultunult. «Minu nimi on Lile. Ainult ärge nimetage mind tüdrukuks, nagu teeb Kostas. Tema on lihtsalt jõhkard, teie aga olete ikkagi doktor.»

«Lile jäi purju lahjast veinist,» naeris brünett. «Minu nimi on Uršule. Kole nimi, eks? Kõik palveeided olid ka Uršuled.»

«Kust teie seda teate? Te olete ju alles laps,» ütles Barvainis. «Kuidas me lennujaama saame?»

«Kostase autoga!» hüüdsid mõlemad neiud ühest suust.

Väike «Moskvitš» veeres piki õhtuse Vilniuse tänavaid. Külmale vaatamata oli kõikjal palju rahvast — tänavatel, väljakutel, puiesteedel . . .

Barvainis istus Lile kõrval. Lile toetas pea tema õlale, ning Barvainis ei teadnud järsku, kuidas käituda. Ta võttis kõheldes Lilel piha ümbert kinni; Lile vaikis. Siis näis Barvainisele, et oleks viisakusetu teda suudlemata jätta; kuid Lile lükkas mehe eemale ja laksas talle vastu kätt.

«Mitte nii kiiresti,» ütles ta üsna rangelt, nihkus siis Barvainisest kaugemale ja vaatas aknast välja.

Nüüd olid nad juba eeslinnas.

«Just sedasama teed mööda sõitsime lennujaama — Viktorija, Nijole, Gedukas, mina... Siis oli veel ilus, soe ilm, sügis alles algas. Küll lapsed rõõmustasid!» mõtles Barvainis. Äkki tundis ta igatsust laste järele. Esimest korda pärast seda päeva, mil Viktorija nad salakavalalt röövis. Salakavalalt? Mida siis Viktorija olekski pidanud tegema? Jätma lapsed temale?

Kogu viha, solvumus, armukadedus sulas niisamuti nagu sulas lumi mõni tund tagasi; jäi vaid igatsus. «Pagan võtku, milleks oli mul vaja võõraste inimestega sekeldama hakata? Nendega ringiluusimiseks leian ma aega. Kuid kas ma leidsin aega selleks, et Viktorijaga kuhugi sõita? Inimesed ju mitte üksnes ei tööta, vaid ka puhkavad, lahutavad meelt, lõbutsevad...»

Samas püüdis ta end veenda, et nende lahkumineku põhjus oli hoopis mujal. Ent kahtluseuss näris edasi. Jah, kui teda ja naist oleksid ühendanud tihedamad sidemed, poleks seda vististi juhtunud. Nad ei elanud ju koos, vaid lihtsalt teineteise kõrval. Oli vaid füüsiline lähedus; vaimset ei olnud.

«Sa uinutasid doktori magama, Lile,» ütles Uršule.

«Olemegi kohal,» teatas Kostas.

Öine lennujaama restoran ei meeldinud Barvainisele. See oli vaid ruumikas ja puhas restoran, ei midagi rohkemat. Oli siin puudus mootorimürast? Või heledapäistest stjuardessidest ja päevitunud pilootidest? Või siis valjuhääldi kaudu tulevatest teadaannetest: «Lennuk väljub... Moskva, Praha...»

Ei. Siin puudusid Nijole, Gedukas ja Viktorija. Tookord istusid nad seal, selles lauas... Gedukas ajas kompotti maha. «Pole viga, ta on ju väike,» ütles kelner. Siis olid nad terrassil, vaatasid õhkutõusvaid lennukeid. Tuul sasis laste juukseid. Siin oli tema pere.

Barvainis sõi ja jõi, sõi ja jõi. Restoranis «Vilnius» oli maksnud arve Kostas; siin maksis Barvainis. Summa oli toekas. «Viktorija suhtes olin ma meelelahutustega kitsi, aga siin, lõbusate tütarlaste seltskonnas, pillun ma raha, just nagu poleks mul seda kuhugi panna.» Ta oli juba üpris vintis, kuid südametunnistus piinas ikka veel.

Siis sõitsid nad tagasi. Lile istus taas tema kõrval ning asetas taas pea tema õlale. Ent nüüd ei proovinud Barvainis teda suudelda ega isegi mitte emmata.

«Lile, sinu doktor magab jälle,» ütles Uršule.

«Jäta ta rahule, ta leinab oma naist,» nähvas Lile.

«Tsss, ära aja loba,» keelas Kostas.

Barvainis tegi, nagu tukuks ta tõepoolest ega kuuleks midagi. Kui see oleks juhtunud linnas, oleks ta peatanud auto ja roninud välja. Kuid linn oli veel üsna kaugel.

«Mis siin imestada, et naine tema juurest plehku pani,» ütles Uršule tasa.

«Kas te jääte vait, harakad!» vihastas Kostas tõsiselt.

«Niisiis teab kogu linn ja kõik naeravad minu üle. Isegi nemad, need... isegi nemad irvitavad mu üle.» Barvainisel tekkis tahtmine kiruda, autost välja ronida, minema joosta. Kuid linn oli veel kaugel. Tee oli libe, sulanud lumi oli külmunud jääks. Kurvides kippus auto teeservale. Kostas sõitis ettevaatlikult ja pikkamisi.

«Naerab see, kes naerab viimasena. No hea küll, las nad tõgavad.» Järsku tundis ta igatsust Kastancija järele. Too ei pilganud teda mitte kunagi.

Taas ilmusid Vilniuse tuled.

Aeglaselt liikus auto uinuvate majade vahel. Kord siin, kord seal võis näha üksikuid valgustatud aknaid. «Kus on praegu Viktorija? Mida ta praegu teeb?» Barvainis teadis, et ükski vägi, ükski võim ei too Viktorijat tagasi Männi tänavale. Kas ta tuleb kunagi ise, ilma sundimata? Ja kas tema, Barvainis, võtab siis Viktorija tagasi? Vististi mitte. Muidugi, enam ta Viktorija vastu kätt ei tõsta. Kuid ütleb kuivalt, ükskõikselt: «Viktorija, mine sinna, kust tulid... Kas sa tõesti arvad, et pärast kõike seda saame veel koos elada?»

No aga tema, Barvainis? Kas tema on Viktorijast parem? Kas ta ei elanud kokku Kastancijaga? Kas ta ei läheks praegu Lilega, esimese vastutulijaga, kui see ainult tahaks temaga minna?

Ja kuigi Barvainis püüdis end veenda, et tema pole parem, kordas mingi hääl tema sisemuses, et temale võib selle kõik miskipärast andestada, Viktorijale aga mitte...

Auto tõusis mäkke. «Miks me sõidame Basanavičiuse tänava kaudu? Küllap Kostas viib tütarlapsed koju. Võtaks neid kurat. Huvitav, kuhu ta pärast sõidab? Oleks see vaid minu kodule lähemale...» Ning taas vilksatas mõte, et kodus on kõle ja külm. Kastancija? Aga kui neiu ei soovi teda vastu võtta? Kastancija juures polnud ta enam ammu käinud.

Auto peatus Čiurlionise tänaval.

«Mul on janu. Jooksin heameelega. Kas teil on midagi, tüdrukud?» Ootamata vastust, hakkas Kostas autost välja ronima.

«Mida meil on, Lile?» küsis Uršule omakorda.

«Mitte midagi. Kraanivett. Kefiiri vist ka.»

«Doktor, kas joome kefiiri?» pöördus Kostas Barvainise poole.

«Miks mitte. Ainult et meid ju ei kutsuta.»

«Meil on aeg magama minna. Aga kuna teid vaevab hirmus janu, siis — teadke, et meil on hea süda,» ütles Lile üsna jahedalt.

Nad ronisid mööda treppi teisele korrusele ning jõudsid hubasesse tuppa. Barvainis lausa imestas, et toas võib olla nii õdus. Ent kui ta hakkas arutlema, millest selline soojus ja hubasus tuleb, siis leidis ta, et tuba on peaaegu tühi. Paar pilti seinal. Mitte ühtegi patja, mitte ühtegi kirevat nukku diivanil. Lambikuplit asendas rätik; valgus langes mahedate pooltoonidena seintele.

«See on Rodin,» ütles Lile, kui Barvainis tähelepanelikult skulptuuri fotot silmitses. Käed, inimese käed, ja muud midagi. Kuid need olid nii väljendusrikkad, et näis — kohe hakkavad liikuma sõrmed, käed elustuvad sedamaid.

«Rodin?» kordas Barvainis. Ta ei teadnud, kes on Rodin.

«Uršule, seleta talle, kes on Rodin. Ütle, et kuulus kujur. Kuule, mees, oled sa kordki käinud kunstinäitusel?» Lile rääkis nii ükskõikse tooniga, et Barvainis ei osanud isegi solvuda. Ta püüdis vaid meenutada, kas on käinud kunstinäitusel.

«Jah,» pomises Barvainis. «Kunagi gümnaasiumis viidi meid sinna.»

«Tuhm inimene,» lausus Lile tõsiselt ja ühtlasi leebelt. «Küllap oleks niisugusega igav elada! Uršule, kas sina suudaksid armuda säärasesse tüüpi?»

«Ära tembuta, Lile,» keelas Kostas. «Teie, doktor, ärge tehke temast väljagi. Ta on natuke põrunud.»

«Selle eest saad sa ainult vett. Doktor aga kefiiri. Mulle tuli meelde, et seda on vaid pool pudelit.»

«Ta räägib kõige ebameeldivamaid asju nii loomulikult, et võimatu on haavuda,» mõtles Barvainis. «Pealegi on ta liiga ilus.» Terasemalt vaadates aga märkas Barvainis, et Lile nii väga ilus ei olegi. Kuid siiski...

Eriti kütkestasid Barvainist Lile silmad. Sinised, pisut unistavad ja pisut pilklikud, üsna naiivsed ja samavõrd jultunud, vaatasid nad vestluskaaslasele otse hingepõhja; taoti ei pidanud Barvainis sellele pilgule vastu. Nooruslik, otsekui valgest marmorist raiutud sile kael, uhkelt püsti pea, helekollased juuksed, mis langesid salkudena laubale. Juukseid heitis Lile tagasi õrna ja samal ajal energilise liigutusega. Mõnikord kallutas ta graatsiliselt pead ning sarnanes siis värvukesega, kes on nüüdsama pesast välja kukkunud.

Lile tõi vett ja kefiiri.

«Nüüd aga asuge koduteele, sõbrad. Homme peame vara tõusma. Kostase pärast ei saa me kunagi välja magada. Eks ole, Uršule?»

«Ise oleme süüdi,» vastas Uršule.

«Uršule on üleliia enesekriitiline,» ütles Lile. «On täiesti loomulik, et vallalised neiud otsivad meelelahutust. Ja püüavad samal ajal mehi. Ega siis üksnes abielunaised pea lõbutsema. Eks ole, Uršule?»

Uršule puhkes naerma.

«Kas abielunaistele on tõesti vaja meelelahutust?» küsis Barvainis mõrult.

Lile vaatas teda oma rukkilillesiniste silmadega.

«Iga inimene vajab meelelahutust. Töö, puhkus, meelelahutus. Kas siis meelelahutus polegi puhkus? Vähemalt meile, noortele?»

«Aga kui te abiellute ja mees ei lase teil lõbutseda?» Barvainis jäi Lilele otsa vahtima, just nagu oleneks vastusest inimkonna tulevik. «Kas pole küllalt sellest puhkusest, mida pakub perekond, kodukolle?»

«Kallis doktor, perekond ja kodu pole naisele mingi

puhkus. See on töö. Raske töö. Kui mees ei võimaldaks mulle meelelahutust, otsiksin ma seda ise.»

«Ka teise mehega?»

«Võib-olla. Kui tema näeb minus midagi rohkemat kui köögitüdrukut või pesunaist.»

«Võib-olla jätaksite mehe koguni maha?»

«Võib-olla.»

«Kui nii, siis parem ärge abielluge, Lile. Abielus on mehed kõik ühesugused.»

«Olete selles kindel?»

«Jah.»

«Sest otsustate iseenda järgi. Niisuguse mehega nagu teie ei elaks ma paari aastatki. Mis ma räägin, mitte ühtegi päeva! Nüüd aga minge, doktor. Kui soovite meiega koos lõbutseda, astuge sisse. Ainult et vaba aega on meil vähe.»

«Millega te siis tegelete?»

Lile ja Uršule vahetasid pilke. Kostas tahtis midagi öelda, kuid Lile ei lasknud.

«Ainult ilma reklaamita, Kostas. Me sallime sind, kuni sa oled vagune ja viisakas. Doktor, see on jultunud noormees. Muide, olen veendunud, et tal on teile midagi rääkida. Ärge usaldage teda, hoiatan juba ette. Muuseas, kirjutage üles meie telefoninumber. Enne kui tulete, helistage.»

Lile ulatas Barvainisele käe ning vaatas otse silma. Tema käepigistus oli sõbralik, lihtne. Lile hakkas Barvainisele meeldima, mehe süda igatses naiseliku soojuse järele, ning säärane tavaline hüvastijätt pani teda pisut pettuma. Lile arvatavasti taipas, mida tunneb Barvainis, puhkes naerma ning näitas oma ilusaid terveid hambaid.

«Tüdrukud on priimad, mis? Esimene sort!» ütles Kostas, kui nad olid autosse istunud. «Kuhu ma teid viin, doktor? Kas koju või . . .»

Ta ei lõpetanud lauset, venitades kuidagi tähendusrikkalt viimast sõna, ning Barvainisele oli see üpris vastumeelt. Kui poleks olnud Lilet, oleks Barvainis hakanud enesele ette heitma, et istus restoranis võõrasse lauda.

Soovimata laskuda vestlusse, ei vastanud ta Kostase küsimusele neidude kohta. Barvainis kibeles, tahtes rohkem kuulda Lilest, kuid jutlemine Kostasega oli talle

vastumeelt, ja uudishimu jäi alla. Siiski tuli öelda, kuhu ta sõidab.

Tõepoolest, kuhu? Kodu ei veedelnud. Meenutanud Lile mugavat tuba, ei tekkinud tal mingit tahtmist minna ka väikekodanlikku, padjakuhilaga korterisse. Kastancija oli armas tütarlaps, kuid temaga polnud millestki rääkida. Temaga võis ainult magada.

«Mida ma, vana tümikas, siis imestan, et Viktorija minu juurest ära läks? Tal polnud ju minuga millestki rääkida!» Barvainisele näis hetkeks, et kõik pole veel kadunud, et veel on ehk võimalik taas üles ehitada põletatud sillad . . .

«Kui tohib, siis Männi tänavale. Koju,» ütles ta Kostasele.

Nad sõitsid Sierakauskase tänavast alla. Vasakul undas õlletehas. «Öine vahetus. Inimesed töötavad, meie aga lõbutseme. Mis siis ikka, ka meie töötame öösiti, kui teised lõbutsevad . . . Ainult et vist liiga hilja olen ma lakanud olemast puritaan.» Tema kujutluses vilksatas pilt, kuidas nad Viktorijaga hommiku eel koju tulevad, kõneldes mitmesugustel teemadel, vahetades muljeid kooseedetud päevast . . . Kas oli nõnda kunagi olnud? Nüüd enam ei mäletagi.

«Mina teie asemel reageeriksin,» lausus järsku Kostas.

«Reageeriksite millele?»

«Kas tohib teiega rääkida täiesti avameelselt? Ilma kartuseta, et võiksin saada kõrvakiilu?»

Barvainis imestas:

«Veider küsimus. Mille eest ma peaksin teid lööma?»

«Kas inimene alati teabki, mille eest teda lüüakse? Tean üht arsti, kelle käest, häbi tunnistada, olen tänaval saanud. Mina olen vaikne inimene, mitte riiukukk, seepärast lõppeski talle kõik nõndasama. Ei hakka ma ju ometi kohut käima . . .»

«Rääkige selgemini, varsti ongi mu maja.»

«Ma sõidan ju aeglaselt. Vaadake, mõtlesin juba ammu, et teil oleks kasulik minuga rääkida.»

«Lile ütles, et Kostasel on mulle üht-teist kõnelda,» mõtles Barvainis. «Ja käskis teda mitte usaldada.»

«Ma kuulan,» muutus Barvainis rahutuks.

«Vabandan veel kord, et topin nina võõrastesse asjadesse, kuid inimene on ju, nagu öeldakse, ühiskondlik

olend... Nõndaks, teilt tahetakse naist üle lüüa. Te ju lubate mul kõnelda? Nii, teilt tahetakse naist üle lüüa. Võib-olla väljendusin ma ebaõigesti?»

«Võib-olla mitte, ainult ma ei tea, mis puutute siia teie? Tegelikult ta polegi enam minu naine. Küsimus on vaid juriidilistes konksudes. Ja kust te teate, et ta minult üle löödi? Võib-olla mina ise hülgasin ta.»

«Naine löödi teilt üle,» lausus Kostas süngelt. «Haigla peaarst, tuntud spetsialist, konsultant ja nõnda edasi. Teie kannatate, aga temal pole juuksekarvagi peast langenud.»

«Kas ma peaksin naist miilitsaga taga otsima? Lapsi võin ma nõuda näiteks kohtu kaudu. Aga teda ennast?»

«Adomenas tuleks vallandada peaarsti kohalt,» jätkas Kostas, pööramata tähelepanu Barvainise sõnadele. «Kasutades ametiseisundit sunnib endaga koos elama oma alluvat, abielus naist...»

«Jätke loba,» ütles Barvainis jäiselt. «Keegi ei tea, kuidas see juhtus.»

«Mina tean,» pigistas Kostas sapiselt läbi hammaste. «Kas kogu see komandeering Eestisse polnud tema välja mõeldud?»

«Muidugi ei olnud. Ma ise uurisin ministeeriumist järele.»

«No olgu pealegi. Aga võõrastemajas ööbimine oli tema plaanitsetud.»

«Millest te räägite?»

«Adomenasest ja teie naisest. Ning võõrastemajast Daugavpilsis. Asjaolud sattusid nõnda kokku, et ka mina ööbisin sellessamas võõrastemajas. Nägin oma silmaga, kuidas nad hommikul ühest ja sellestsamast uksest koos välja tulid. «Ära usu oma silmi,» ütlesin enesele. Küsisin koristajalt. Jah, ööbisid. Näete, kui kavalasti korraldatud.»

«Ma lähen nüüd maha. Tahan natuke jalutada. Tänan.»

«Teie asemel, doktor, paneksin ma kõik selle kirja ning — tervishoiuministrile. Mind võite tunnistajaks märkida. Ma vehkisin võõrastemajast sisse isegi arve koopia. Omavahel öeldes, ma saatsin ministeeriumi ka anonüümkirja. Kuid anonüümkirjadele ei osuta nad ilmselt tähelepanu. Voh, kui niisuguse kaebuse kirjutaksite teie...»

Barvainis kõndis kodu poole; tal hakkas halb. Oli see kuuldust, Kostasest enesest, viinast või külluslikust õhtusöögist lennujaamas? Arvatavasti kõigest. «Ma ei küsinud isegi Kostase perekonnanime ega aadressi. Noh, pole viga. Lile teab.»

Selles, et Kostas on tühine närukael, Barvainis ei kahelnud. Kuid Adomenas!... Adomenas peab saama karistuse. Ja koos temaga — Viktorija.

Niisugusest mõttest läks Barvainisel süda taas kergemaks.

XVI

«Inimesed on segaseks läinud, vaat mis mina arvan,» pomises mees, võttis piibu suust ja koputas sellest tuhka. «Ma ütlesin teile, et meile saadeti anonüümkiri. Siin see on.»

«See pole dokument,» lausus piibuta mees.

«Nüüd on allkiri ka. Isegi kaks allkirja. Üks kaebab, teine tunnistab. Koguni hotelliarve on juurde lisatud. Lugege.»

Piibuta mees võttis tema ette nihutatud paberid ning süvenes neisse. Seejärel lükkas need kõrvale.

«Mina heidaksin prügikorvi,» ütles ta.

«Te ju teate, et me ei heida kaebusi prügikorvi,» väitis piibuga mees vastu.

«Ma ütlesin niisama, ülekantud mõttes. Mina ei osutaks sellele mingit tähelepanu. Isiklikud arved.»

«Ka nii ei sobi. Kui inimene kaebab, siis järelikult rõhub teda miski. Ja pole ju nali, kui naine minema jookseb.»

«Kas siis naiste tagasitoomine on ministeeriumi ülesanne?»

«Ei ole. Kuid asjaolud on siin nii-öelda erilised. Ametialane komandeering, mille ajal midagi juhtus — oletatavasti või tegelikult. Jutt on ju peaarstist ja tema alluvast!» Ta toppis piibu tubakat täis, pistis suhu ja hakkas popsutama. «Homsest peale jätan suitsetamise maha.»

«Te räägite seda juba kolmandat aastat.»

«Teist. Selle asja aga annan ministrile edasi.»

«Kas tõesti tahate teda sellega tülitada?»

«Ma ei saa ju ometi vastutust enda peale võtta.» Ning piibuga mees asus pabereid korralikult kausta panema.

Samal ajal, kui ministeeriumis toimus see kõnelus, lõpetas Viktorija haigusloo kordaseadmise ning mõtles kojuminekule. Töö ei edenenud, Viktorija tundis end halvasti, osakonnajuhataja aga ei püüdnudki nüüd enam

varjata oma antipaatiat. «Ei tea, kas Nijole sai koolist õnnelikult tagasi?» muretses Viktorija mõttes, asetades haiguslugusid kappi ning sõlmides lahti kitlipaelu. Nijolel oli nüüd väga raske, tõusta tuli märksa varem, et jõuda Subačiuse tänavalt Žverynases paiknevasse kooli. Ning ema närvitses iga kord.

Arstide toast väljudes põrkas Barvainiene uksel kokku Adomenasega.

«Viktorija,» ütles Adomenas erutatult, «vaata, siin on koopia. Täna viisin dokumendid kohtusse.» Ning ta ulatas Viktorijale masinal kirjutatud lehe.

«Mnjah, lahutusavaldus ei tähenda veel lahutust,» muigas Viktorija üsna ükskõikselt. «Ja ära unusta, et ka mina pole lahutatud . . .»

«See ei võta ju palju aega!»

«Siiski . . . Muide, Adomas, ma ju palusin, ära tule minu juurde osakonda. Juhataja kisub mu tükkideks.»

«On ta sulle midagi öelnud?»

«Näen pilgust.»

«Ma ei saa ju teda sundida, et ta sind lahkelt vaataks,» pomises Adomenas nukralt. «Ja miks ma ei võiks tulla? Kõik arvavad niigi, et me sinuga koos elame.»

«Nad peaaegu ei eksi.»

«Kogu häda selles ongi, et peaaegu, Viktorija. Sa peaaegu armastad mind, me elame peaaegu koos, aga kõike seda ju seni ei ole.»

«Mis puutub armastusse, siis seda võib-olla ei tulegi. On naisi, kes ei oska armastada. Mina vististi kuulun nende hulka.»

«Mina aga kuulun nende meeste hulka, kes ei kaota lootust. Ma tean, et sa hakkad mind armastama, Viktorija. Ootan kannatlikult. Ja ootan ka seda, et sa oma avalduse kohtusse viid.»

«Hea küll, Adomas. Kuigi ma kardan niisugust avaldust. Tomas hakkab lapsi endale nõudma. Mis siis, kui kohus need temale mõistab?»

«Lapsed võetakse emalt ära? Mis sa nüüd . . . Sellist asja pole ma veel kuulnud. Kuhu sa ruttad?»

«Nijole juurde. Tunnen tema pärast alatasa muret.»

Väljas võimutses talv — lumeta, külm, niiske, hall, ilmetu. Ent Viktorija toas oli soe ja peaaegu hubane, kuivõrd saab hubane olla võõras korteris, kus iga võõras mööbliese meenutab koju jäänud toakraami. See oli eraldi

tuba, sissekäiguga koridorist; ülejäänud kaht tuba Viktorija ei kasutanud. Neis elas üksildane Adomenas. Elas ja ootas tundi, mil Viktorijal tekib soov tunnistada need toad enda omaks. Kuid Viktorija ei kiirustanud.

Nijole polnud veel tagasi, ning Viktorija erutus tõsiselt; sel ajal oli tüdruk tavaliselt ammu kodus.

«Küllap aitab jälle mõnel klassikaaslasel tunde ette valmistada,» mõtles Viktorija. Samas kuuliski ta tuttavat kellahelinat.

«Nijole, mis sul on, sa oled nutnud?» küsis Viktorija tüdrukut kaisutades. «Mis juhtus, tütreke?»

«Ei midagi, emme. Väljas on külm, tuul.»

«Sul ei maksa ema petta. Ema teab alati, kui tütreke tõtt ei räägi.»

Nijole surus näo ema rinnale ja puhkes nutma.

«Kooli juures nägin isa,» rääkis ta nuuksudes. «Isa ütles, et tunneb minu järele suurt igatsust. Gedukase järele samuti. Ema, kas me läheme isa juurde tagasi?»

Viktorija ei kuulnud seda küsimust tütrelt esimest korda; ja kunagi ei teadnud ta, mida vastata, süda tõmbus alati kokku. Ent nüüd... Vastuse asemel küsis ta:

«Kas need on isa sõnad? Tagasimineku kohta?»

«Ei, seda küsisin mina. Isa ainult päris, kas meil on hea ja kus me elame ja kas see onu ei tee meile liiga. Küsis veel, kas mina ei tahaks koos Gedukasega tema juures elada.»

«Kui alatu inimene, ta ei suuda hoiduda isegi lapse hinge haavamisest,» arutles Viktorija, kuid mõtles samas: «Ja mina ise? Kas mina olen oma laste eest igati hoolitsenud?»

«Ja seepärast jäidki sa nii kauaks?»

«Jah. Isa saatis mind mööda kogu prospekti. Me olime kohvikus ja sõime kooki. See šokolaad on Gedukasele, ainult et ma pean selle ise kätte andma. Siis saatis isa mind bussipeatusse, ja ma sõitsin siia.»

Nijole pühkis pisaraid. Tindistest kätest jäid näole jäljed.

«Nõgikikas oled, nõgikikas,» lausus Barvainiene pisut lõbusamalt; kui Nijole oli rahunenud, hakkas temalgi kergem. «Mine pesema — ja siis kohe lõunalauda. Kus seda enne nähtud, et nii hilja süüakse! Kas sa vähemalt lõunaoodet koolis sõid?»

«Muidugi. Kas Gedukas on varsti tagasi?»

«Lähen talle nüüdsama järele. Ega sa äkki tema šokolaadi ära söö?»

«Mis sa nüüd, emme! See on isalt...»

«Issand, olen ma alles pudru kokku keetnud,» mõtles Viktorija. «Kas minusugusel naisel oligi õigust abielluda? Aga kust ma teadsin, et mul on just selline iseloom?» Sel hetkel polnud tal kahju mitte ainult lastest, vaid ka iseendast. Ja koguni Barvainisest. Kui veider, inimene ägestub ja teeb vale sammu, see samm aga kutsub esile üha uusi ja uusi... Ning millega see kõik lõpeb? Talle isegi näis, et piisanuks, kui Barvainis oleks Nijolele lausunud: «Ütle emale, et ma tunnen suurt igatsust teie kõigi järele, ja palu tal koju tulla.» Ta oleks läinud tagasi... Veel pole ju hilja! Viktorija ei ole ju veel isegi lahutusavaldust kirjutanud!

Aga pärastpoole? Siis on hilja. Viktorija nägi, kuidas Adomenas tema järele igatses; ta oli liiga nõrk naine, et Adomenast eemale tõugata ja ise lastega läbi elu rühkida. Talle oli vaja meest, sõpra, nõuandjat. Barvainis vihkas teda. Adomenas armastas.

Arvestus oli lihtne, kuid Barvainiene ootas ikka veel midagi... Seepärast lõi Barvainise jutuajamine Nijolega liikvele kõik Viktorija salajased ootused. See, mis teda rõhus, mille ta oli surunud sügavale alateadvusse, kerkis taas eredalt ja selgelt päevavalgele.

Ent selgus, olgugi kõige ähvardavam, vaigistab mäslevaid tundeid. Enamasti ei too niisugune rahu inimesele rõõmu; enamasti on niisugune rahu vaid näiline; see on ehk ainult alistumuse üks erikujusid. Kuid inimene jätab endaga heitlemise ning lööb kõigele käega — võtaks kurat! —, see aga on vaevatud hingele juba teatud puhkuseks.

Mõne päeva pärast, ühel külmal õhtul, kirjutas Viktorija lahutusavalduse.

«Tore,» ütles Adomenas, lugenud selle läbi. «Viimaks ometi, Viktorija. Nüüd ei saa ükski osakonnajuhataja sinu kallal närida.» Adomenase hääles tabas Viktorija kindlusetust.

«Mis on juhtunud, Adomas? Kas sul on pahandusi?»

«Jah, tegutsema on asunud minu sõbrad, võib-olla meie sõbrad. Lühidalt, ministeerium sai anonüümkirja.»

«Meie kahe kohta?»

«Jah, Viktorija.»

Adomenas ei teadnud veel, et ministeeriumis on peale anonüümkirja veel midagi.

«Kas tõesti võis Tomas nõnda talitada?» mõtles Viktorija. «Ei, see pole Tomas. Aga kes siis? Ei, ei, Tomas ei võinud seda teha!»

«Kuidagiviisi keerutame välja, Adomas. Ega sa mind ju vägisi röövinud.»

«Sa tead, ma löön selles nüüd juba ise kahtlema,» püüdis Adomenas naljatada. «Kasutades ametiseisundit, sunnin ma sind võib-olla tõepoolest endaga abielluma... Niisugune asi on seadusega karistatav.»

«Mis siis ikka, kui sind istuma pannakse, Adomas, tuleb mul hakata sulle pakke saatma,» püüdis nalja teha ka Viktorija.

Adomenas tõusis laua tagant ja suudles Viktorija kätt.

«Head ööd, Viktorija. Jäime täna hilja peale. Homme pole ju pühapäev.»

Viktorija võttis tal käe alt kinni ja asetas pea tema õlale.

«Ma ei ütleks, et sa oleksid minu vastu eriti hea, Adomas...»

«Viktorija, kuid me pole ju veel...»

Viktorija surus talle sõrme huultele ega lasknud edasi kõnelda.

Esimest korda ei läinud Viktorija magama laste juurde.

Ärgates imestas ta, kuhu on sattunud. Vastas asuvast majast langes otse voodile kahvatu valguseriba. Viktorija heitis pilgu kellale, mis seisis laual; oli kuues hommikutund.

«Inimesed hakkavad juba tööle minema,» mõtles ta, vaadates aknast välja. «Ka meie peame varsti tõusma.» Ta pööras pilgu Adomenasele; see magas rahulikult, aimamata, et Viktorija teda nii tähelepanelikult silmitseb. «Ta polegi nii inetu, kui esimesel hetkel paistab.»

Kusagil sügaval sisemuses hõõgusid veel etteheitesädemed; võib-olla nende kustutamiseks tuligi ta täna öösel siia? Need aga hõõgusid ikka veel, ehkki nõrgalt...

«Jah, tookord Eestis juhtus kõik nii ootamatult, et ma oleksin võinud elu lõpuni Tomasele rahulikult silma vaadata.» Ning samas ütles ta enesele uuesti: «Ära peta ennast, sinu tahe oli ka siis tegev. Ainult et sa surusid

selle teadlikult alla, ei lasknud sel mõjule pääseda. Nüüd aga teed kõike läbimõeldult.»

«Ei, ei, see juhtus samuti ootamatult...» vaidles ta endaga.

«Ära peta ennast. Sa tahtsid, et kõik oleks selge; tahtsid lõplikult katkestada sidemed Barvainisega. Mitte armastusest Adomenase, vaid vihast Tomase vastu. See öö on toonud selgust.»

Taas silmitses ta magavat Adomenast, ning järsku oli Viktorijal temast kahju. «Kas ma teda tõesti ei armasta? Ja ei hakka kunagi armastama?» Adomenase hellitused ei olnud talle vastumeelt. Kuid see polnud kirg, mis neelab endasse nagu veekeeris.

«Tähendab, ma ei abiellu Adomenasega armastusest tema, vaid vihast Tomase vastu. Kas pole see kahekordne süütegu?»

Kusagil hingepõhjas tundis ta nõrka, etteheitvat torget. «Kui külmad ja arvestavad oleme siiski meie, naised! Võib-olla aga pole kõik niisugused nagu mina? Võib-olla ma pole lihtsalt täiesti normaalne naine?»

«Viktorija!» sõnas Adomenas tasa; ta oli ärganud ja nägi, et naine silmitseb teda. Viktorija paljas õlg helendas hämaras valguses. «Viktorija, kas sa oled tõepoolest minu juures?»

«Adomas, varsti on aeg tõusta,» ütles Viktorija.

«Jah. Varsti.»

Ning Viktorija, mõeldes jahedalt Adomasest, Barvainisest, kummaliselt kujunenud elust, iseenesest, laskis end kallistada, südametunnistus aga vaevas teda järjest rohkem; armastuse tulukesi ei süttinud...

«Ma armastan sind, Viktorija,» kuulis ta kõrva ääres sosinat, kuid talle näis, et need sõnad pole määratud temale ja et ta ise on üldse siit kaugel, et tema pole enam tema, ja kui aknast ei langeks valgust, tunneks ta end nagu toapalm, mis seisab voodi jalutsis, nõndasamuti elav ja tundetu, vitaalne ja kõige vastu ükskõikne, — ning järsku valdasid Viktorijat nukrus ja tigedus, ta hoidis end jõuga tagasi, et mitte nutma puhkeda, paar pisarat veeresid üle põskede, ning tal endalgi polnud selge, miks ta nuttis — kas kibedustundest, mida alla ei surunud, või vihast, mida püüdis tagasi hoida.

XVII

Samal ööl ärkas Barvainis, külmast higist üleni märg.

«Mis ma küll kokku keerasin, mis ma küll kokku keerasin,» mõtles ta, väherdades küljelt küljele ja proovides uuesti uinuda. «Kõik algas ju pisiasjadest! Algas õieti mitte millestki. Oleksin pidanud vaid rahulikult, mehelikult käituma, ja midagi sellist poleks juhtunud.»

Ta püüdis uinuda, aga mida enam ta püüdis, seda kiiremalt kadusid viimasedki uneraasud. Ta lebas, silmad kinni, ja talle tundus, et kuuleb Nijole ning Gedukase hingamist. Meel läks nii kurvaks, ja ta mõtles, kui hea oleks end praegu välja nutta. Pisaraid aga ei tulnud.

Ta püüdis magama jääda, kuid ei suutnud; viimaks haaras teda viha. Ta tõusis.

Toas oli külm. Ahju küttis ta harva, ainult selleks, et niiskus lõplikult võimust ei võtaks. Ja milleks kütta? Polnud tahtmist, polnud aega.

Viktorija ei olnud kaasa võtnud ühtki asja; see tõik tekitas Barvainises vimma. Muidugi, kui naine oleks püüdnud midagi võtta, oleks Barvainis vististi protesteerinud, takistusi teinud; kuid Viktorija ei võtnud midagi, ning see vihastas veelgi rohkem.

Ent sel ööl jäi Viktorija kuhugi kaugele, kaugele. Barvainise ees seisid naeratades tema lapsed.

«Kui kergesti ma nõustusin sellega, et nad minult rööviti,» mõtles ta kibedusega. «Miks ma eile Nijolet enesega kaasa ei võtnud? Ma ju isegi kavatsesin midagi niisugust teha, ma ju jalutasin nimme kooli juurde, tahtes temaga kohtuda. Noh, kohtusingi, ajasin juttu ja... heldisin.»

Teisel pool seina, naabrinaise Sabaliene juures, hakkas kell lööma; löögid kaikusid pidulikult kogu majas, kuid Barvainisele jäigi arusaamatuks, mis kell on. Väljas oli lumest valge; akna vahelt puhatas sisse külma õhku.

Ning äkitselt — nagu välk keset ööd — sähvatas mõte:

kõik see, mis on juhtunud tema ja Viktorija vahel, on ju tühine; tähtis on ju ainult laste käekäik.

«Istun ja kirjutan Viktorijale kirja. Rahuliku, ilma irooniata, etteheideteta, palveteta. Asjaliku kirja. Nii ma ütlengi: laste käekäigu nimel.»

Ta otsis paberi ja sulepea, kuid samas meenus, et ministeeriumis on kiri Adomenase kohta. Nii või teisiti, see dokument oli sihitud ka Viktorija pihta, temast kõneldakse selles üsna palju... Kas Viktorija on pärast seda nõus tema juurde tagasi tulema? Isegi kui Viktorijat poleks selles avalduses nimetatud, ei andestaks naine, et Barvainis Adomenase nõnda sisse mässis.

Järelikult tuleb see avaldus tagasi võtta... Kuid selle kirjutajaks polnud mitte üksnes tema, siia oli segatud ka see õnnetu Kostas.

«Noh, selle Kostasega tulen kuidagi toime. Ent tema avaldust ministeerium mulle küll tagasi ei anna. Ta peab selle ise ära tooma. Aga kui ta ei taha? Pole viga, räägin talle augu pähe.»

Ning samas tekkis mõte: hüva, tema võtab avalduse tagasi, aga Viktorija ei nõustu tema ettepanekuga. Kas tõesti lubab Barvainis ka siis tollel lurjusel karistamatult kõndida mööda Vilniust, isegi haiglat juhtida?

Ei, ei. Oma kaebuse võtab ta tagasi alles siis, kui Viktorija naaseb tema juurde. Ent seda ei saa ta kirjas mainida. Ei saa, sest Viktorija peaks seda väljapressimiseks.

Hüva. Aga kui ministeerium reageerib siiski kiiremini, kui vastab Viktorija?

Ei, seda ei sünni. Ministeerium uurib algul kõike põhjalikult, arutab läbi, alles siis teeb otsuse. Ent Viktorija peab talle vastama kohe. Jah või ei.

Teisel pool seina lõi kell üha uuesti ja uuesti... Kostis tuhvlite lohinat; kuskil krääksatas uks. «Varsti tuleb minna tööle.» Mõtted jooksid kiiremini kui sõnad paberile asusid. On vaja lühemalt, lühemalt... See, mis ta kirjutas, polnud ju kiri, vaid süüdistusakt. Barvainis kiskus kogu oma töö tükkideks ning maalis väikesele paberilehele:

«Viktorija, tule koju tagasi. Laste pärast. Kahetsen oma käitumist. Enam see ei kordu. Tomas.»

Mõelnud pisut, lisas ta veel «Barvainis». Ilma pere-

konnanimeta (nii talle näis) oleks see kirjake kõlanud liiga intiimselt.

Ta kirjutas ümbrikule Viktorija haigla aadressi ning otsustas, et kiri tuleb saata tähitult; kuidas ta saab muidu teada, et see jõudis adressaadini ega sattunud ebasoovitavatesse kätesse.

Kleepinud kirja kinni, rahunes Barvainis üpris kiiresti. Nii või teisiti, ta oli otsustanud tegutseda, ning see vaigistas tema erutust. Ta oli tihti näinud haigeid, kes toodi kirurgiaosakonda, operatsioonile. Nad ei maganud, nutsid, vaevasid arste ja õdesid küsimustega: «Kas kõik läheb hästi, kas see on valus, kas see on väga hirmus?» Viimaks, olles operatsiooniks lõplikult valmis, rahunesid nad jalamaid.

See võrdlus keerles tüütult Barvainise peas, ehkki ta siin mingit sarnasust ei leidnud; hoopis teine asi oleks muidugi lahutuse nõudmine. See oleks operatsioon. Kuid lahutust ta nõudma ei hakka.

Ta ei nõustu lahutusega kunagi.

Kui Viktorija ei soovi tagasi tulla, las ta siis elab seadusevastaselt.

Barvainis ajas pealetükkivad mõtted eemale. Jäine kraanivesi värskendas teda tublisti. Ta sõi kiiruga ning tõttas tööle.

Väljas oli pime; akendest langes valgus kohevale lumele ning otsekui imbus sellesse. Pimedus kattis linna ka siis veel, kui Barvainis haiglasse jõudis.

Osakonna arstide hommikusel nõupidamisel kippus talle uni peale; nõupidamine ei kestnud aga kaua, ning töö palatites andis reipuse jälle tagasi. Ta märkas, kuidas Kastancija Boreikaite talle pilke heitis. Kastancija oli ilus ja naiselik, Barvainis koguni mõtles: «Miks ma küll hakkasin temast kõrvale hoiduma?», kuid samas meenus talle, et taskus on ärasaatmata kiri. Mõte Viktorijast surus Boreikaite eemale. Nüüd silmitses Barvainis Kastancija tugevaid käsi, toekat ja samal ajal kena kaela, rõõsat, imetlusväärselt noort nägu. Ent tema mõtted olid sellest võluvast naisest kaugel.

Ning Barvainis mõistis, et ihaldab ainult Viktorijat, et Viktorija kõrval tunneks ta end taas õnnelikuna ja kindlana, kõik teised naised maailmas aga võivad tema jaoks olla olemata.

«Mida te ministeeriumile Adomenasest kirjutasite,

kolleeg?» sumises hääl tema kõrva ääres. Barvainis heitis küsijale vihase pilgu; see oli osakonnajuhataja.

«Mis siis, doktor Timpelis?»

«Milleks nii kurjalt? Ma ju lihtsalt niisama, informatsiooni mõttes.»

«Tähendab, kõik juba teavad. Küll on see Vilnius ikka väike linn.» Edasi mõtles ta, et kiri Viktorijale tuleks ümber kirjutada ja lisada: «Võib-olla on Sinuni jõudnud kuuldused ühest avaldusest ministeeriumile...» Ent kui Viktorija ei tea veel midagi?

Pärast tööd saatis ta kirja peapostkontorist teele.

Nüüd oli ta vaba ega teadnud, kuhu minna. Tal vilksatas koguni mõte käia ära teatris või kinos. Samas aga peletas ta selle mõtte eemale. «Kui ma ei leidnud aega meelt lahutada koos Viktorijaga, siis pole mul seda vaja ka üksinda teha.» Meenus, kuidas ta oli käinud kinos Kastancijaga, ning süda tõmbus veelgi rohkem kokku. Ent kiri oli ära saadetud, kviitung krabises Barvainise sõrmede vahel, niipea kui ta käe taskusse pistis. Mõtted kirjast muutsid meeleolu paremaks. Talle näis, et küsimus on juba lahendatud, sillad taastatud, ning varsti läheb kõik nii nagu ennegi.

Kolme päeva pärast, jõudnud haiglast koju, leidis ta kirjakastist postkaardi. See oli lihtpostkaart, mitte tähitud.

Tuttava, nii lähedase käekirjaga oli kirjutatud üksainus sõna: «Hilinesid.»

Sel õhtul ei läinud Barvainis restorani ega Kastancija juurde.

Ta läks vaatama Lilet.

«Ilma ette teatamata?» imestas see. «Ma ju palusin helistada.»

«Etteheide?»

«Ei. Hoolitsus teie aja pärast. Ma elan ju üsna kaugel.»

«Aega on mul enam kui küllalt. Te ju teate, et naine jättis mind maha?»

«Tean.»

«Nüüd on asi lõplik. Tegin talle ettepaneku tagasi tulla ning vastus on niisugune.»

Ta ulatas Lilele postkaardi. «Milleks ma küll näitan intiimkirju võõrale tütarlapsele?» mõtles ta.

Lile kallutas pead; kuldkollased juuksekahlud langesid laubale.

«Te tegite naisele ettepaneku tagasi tulla pärast seda, kui olite ministeeriumile saatnud selle kuulsa kirja?»

Barvainis punastas.

«Te teate ka seda?» küsis ta rõhutatult ükskõikselt, püüdes varjata oma kohmetust.

«Muidugi, Kostas rääkis.»

«No ja mida te arvate sellest ministeeriumile antud avaldusest?» Barvainise hääles kõlasid sõjakad noodid. «Mida te arvate?»

Lile vastas üpris rahulikult, üpris loomulikult:

«Arvan, et see on alatu.»

«Te ei vali sõnu just eriti hoolikalt,» torkas Barvainis.

«Kas teie valite? Ja veel kirjapandud sõnu? Te pildusite poriga isikut, keda eelistas teile kõige lähedasem inimene!»

«Teil on huvitav terminoloogia. Ma pole veel kuulnud, et nõnda nimetatakse perekonna lõhkujat. Nii et see on siis isik, keda eelistas mulle kõige lähedasem inimene. No ja mina olen teie arust lurjus?»

«Ei. Lihtsalt loll. Kasperiunas on lurjus.»

«Kes see on?»

«Kostas. Kas te olete unustanud oma kaasvõitleja nime?»

«Mulle näib, et ta on rohkem teie ja Uršule kaasvõitleja.» Barvainis hoidis end vaos, et mitte häält tõsta. Praegu oleks ta Lilele heameelega naha peale andnud.

«Kasperiunase ajasime minema. Mina ja Uršule. Ja mitte ainult teie loo pärast. Kuid see pole enam teie asi.»

«Preilid otsustasid näidata, et nad on tagasihoidlikud,» pomises Barvainis. «Kostas aga tikkus jultunult ligi. Eks ole?»

«Kuulge, doktor, kerige põrgusse, ja kui kunagi tahate siia tulla, siis ärge ajage loba,» ütles Lile ilma vihata. Barvainisele koguni näis, et ta muigas veidi. «Kui teil praegu poleks raske, siis räägiksin teiega energilisemalt.»

«Mulle tundub, et te olete niigi energiline,» ütles Barvainis. «Hea küll, ma lähen põrgu. Tookord olite pisut lahkem.»

«Millal nimelt?»

«Kui tulin küsima, kus elab Kostas.»

«Mul polnud õrna aimugi, et teile on teda vaja niisuguse asja pärast. Tõsi jah, tema ju rääkis teile augu

pähe, ta ise kiitles sellega. Kuid see ei õigusta teid karvavõrdki.» Ukse juures lisas Lile: «Kui teil on mahti, astuge sisse, doktor. Ainult et enne on vaja kokku leppida. Tõtt öeldes pean mina ka praegu ruttama.»

«Kuhu?» küsis Barvainis ja hammustas samas huulde. Ta ei suutnud Lile peale pahane olla. Miks? Ta ei teadnud seda isegi. Lile rääkis nii rahulikult, ilma viha ja irooniata, et võimatu oli pahaseks saada.

«Lähen laboratooriumi. Ma ju ütlesin, et oleme Uršulega keemikud. Pean minema hakkama.»

«Minul pole kuskile kiiret. Võiksin teid saata. Iseasi, kui lähete kohtamisele.»

«Siis ma oleksin nõnda öelnudki: «Ruttan kohtamisele.» Ainult võtke teatavaks, et ma kõnnin väga kiiresti.»

«Ega minagi veel nii vana ole.»

«Võib-olla. Nüüd aga pöörake selg. Pean ümber riietuma.»

Barvainis kuulis kapiukse kriginat; seejärel kahisesid õrnalt naisterõivad. Täpselt samuti kahises riie siis, kui Viktorija endale midagi ülle tõmbas; isegi kapiuks tegi samasugust kriginat!

Viktorija... Barvainis kobas taskus postkaarti ja tahtis selle otsekohe tükkideks rebida, kuid viimasel hetkel talitses end. «Kurb dokument, aga ikkagi dokument.» Ta puudutas veel kord postkaarti ja tajus, et tema, Barvainis, on täiesti vaba. Miks mitte anda Viktorijale lahutus, kui naine seda soovib?

Barvainis saatis Lile laboratooriumini. Oli libe, pakane näpistas nina ja kõrvu. Lile lausa jooksis; Barvainis tahtis tal käe alt kinni võtta, kuid Lile ei nõustunud:

«Ma pean ju ruttama, mind ootab töö.»

«Palun, nagu teile meeldib.»

«Doktor, ärge rääkige niisugusel toonil nagu solvunud laps.»

Lilet ei tulnud kaua saata. Naugardukase tänaval läksid nad lahku.

«Doktor, võtke oma avaldus tagasi. Teid hakkab vaevama häbi, kui te tagasi ei võta.»

«Juba on hilja, Lile.»

«Ah, veel pole sugugi hilja.»

«Ja kui soovite, et ma olen avameelne, siis teadke: tahan kätte maksta.»

«Ma jään hiljaks, doktor. Mis puutub kättemaksu, siis

mõelge järele. Pealegi . . . Ega te ole lobamokk? Latatara? Oskate saladust hoida?»

«Seni olen osanud.»

«Kasperiunase avaldus kompromiteerib ka teid. Noh, selle Kostase avaldus. Kas te teate, kus ta töötab?»

«Enam-vähem. Ehitusel. On mingi ülemus.»

«Töödejuhataja.»

«Ma ei taipa palju neist ameteist, seltsimees keemik.»

«Ta varastas tsementi. Varastad tonni tsementi — saad kolmkümmend rubla. Tonn tsementi — see on kakskümmend kotti. Need kotid ei võta palju ruumi. Nende väljaviimine on kukepea. Pärast puistab tsemendi asemele liiva. Niisugusest segust hakkavad seinad pragunema, tellised välja kukkuma. No ja andiski Kostase välja.»

«Kes?»

«Segu. Analüüsid tõid kõik päevavalgele. Oi, ma jään hiljaks! Kui tahate teada, siis meie Uršulega võtsime ta käsile. Kõige selle tõttu ajasimegi ta minema. Suli. Doktor, ma olengi teie pärast hiljaks jäänud!»

Ning ta kadus majja, nõtke ja tütarlapselik, Barvainis aga jäigi seisma kõnniteele, ukse juurde, kuni teda mükssas keegi mööduja. Barvainis tahtis teha märkuse, kuid mees lipsas kähku sisse. Barvainisele näis, et see oli Kostas.

XVIII

Üsnagi ootamatult algas karm talv.

See talv polnud niisugune nagu piltidel: suusatajad libisevad naeratades lumiste kaskede vahel, noored iluuisutajad tantsivad liuvälja sädeleval jääl valssi, poisikesed pilluvad lumepallidega kilkavaid tüdrukuid. See talv polnud niisugune nagu postkaartidel, ajakirjade kaantel, vanainimeste mälestustes. See oli tüütult vingete tuultega, kärekülm talv. Uisuteedel kordas Yves Montand Pariisi laulukest kümme, kakskümmend, sada korda, ent ainult mõned paarid, hõõrudes meeleheitlikult kinnastes käsi, joonistasid jääle keerulisi kujundeid. Suusatajad, tõstnud suusad ahju peale, tagusid kaarte. Tüdrukute põsed muutusid siniseks, poistele ei pakkunud lumepallide lennutamine mingit lõbu. Õigupoolest lund peaaegu ei olnudki, maa külmus lagedana, paljana.

Kraadiklaas kõikus kahekümne viie ja kolmekümne viie pügala vahel; kui pakane pisut järele andis, hakkas möllama üdini tungiv loodetuul.

Säärast talve ei sallinud Leedumaal keegi. Ei inimesed ega linnud, jänesed ega hundid. Säärast talve ei sallinud ka Viktorija. Ta vihkas seda lausa füüsiliselt. Talle näis, et õnne jaoks pole vaja rohkemat kui päikesekiirt, lõunatuule puhangut, rohulibleid, mis tärkavad pragunenud maast. Mõnikord polnud pakase tõttu koolis tunde. Siis jäi Nijole üksinda väikesesse tuppa ning tuletas meelde hubast korterit Männi tänaval, mis tütarlapse kujutluses muutus peaaegu muinasjutulossiks. Gedukas sammus koos emaga lasteaeda. Vahel, kui Adomenasel läks korda mootor õigel ajal käivitada, sõitsid Gedukas ja Nijole koos, ning need hetked olid lastele kõige õnnelikumad.

Nüüdki oli auto lapsed ära viinud ja veeres vaikselt urades tagasi. Viktorija istus Adomenase kõrval. Alt tuli meeldivat soojust, jalgadel oli mugav ja hea.

«Ma jään viis minutit hiljaks,» ütles Viktorija.

«Mis siis ikka, kirjutame noomituse,» pomises Adomenas tehtud rangusega. «Noomituse koos hoiatusega, seltsimees doktor, mis?»

«Sina hilined samuti.»

«Mina olen ülemus. Seni olen veel ülemus.»

«Kas siis ülemused võivad hilineda?»

«Ei või. Kuid hilinevad. Kas osakonnajuhataja on sinu vastu ikka veel sallimatu?»

«Ta vihkab mind.»

«Pole viga. Varsti peab ta sind tunnustama mitte üksnes *de facto*, vaid ka *de jure*.»

«Ma pole selles kindel.»

«Aga mina olen. Minu ja sinu avaldused on kohtus. Vaata, sajab!» Adomenas pani «kojamehed» tööle. Klaasipuhastajad hakkasid liikuma rütmiliselt nagu kellapendlid.

Auto keeras mäkke.

Tööle jõudis Viktorija õigeks ajaks.

Nüüd töötas ta teraapiaosakonnas juba alaliselt. Ta mõistis suurepäraselt, et kui tahab saada heaks endokrinoloogiks, tuleb tal tutvuda teraapia põhialustega. Ja kui esimestel päevadel tekkis tihti soov põgeneda osakonnast tagasi oma katseklaaside juurde, siis nüüd oli ta ravitööga juba harjunud. Ta isegi kiindus oma uutesse kohustustesse. Talle pakkus huvi kuulata esimesena kahinaid uue patsiendi südames. Ning ta märkas, et juhataja on hakanud temasse suhtuma pisut tähelepanelikumalt ja koguni lugupidavamalt.

Viktorijale ei valmistanud enam raskusi põrna komplemine ega südamepauna hõõrdumiste eraldamine rinnakelme hõõrdumistest; veel enam — tal hakkas pikapeale tekkima usk iseenesesse. Samavõrd tähtis oli võib-olla ka see, et tema arstivõimeid usaldasid juba ka tema patsiendid.

Ühesõnaga, Barvainiene lakkas olemast ainult statistiline ühik või šefi kaitsealune. Temast sai samasugune arst nagu olid teisedki, ei parem ega ka halvem; muidugi, vanemate terapeutidega ei saanud ta end kaugeltki võrrelda.

Lund, mida algul pudenes taevast väikeste kübemetena, sadas nüüd suurte räitsakatena.

«Mul keerab liigestes juba kolmandat päeva,» seletas

Viktorijale vanamees, kelle maksa ta just äsja oli palpeerinud. «Ma teadsin, et tuleb ilmamuutus. Veel mõni päev — ja kõik sulab ära.»

«Aga kui ei sula?»

«Kuidas ei sula?» haavus vanamees. «Mul ju keerab liigestes kolmandat päeva. Liigesed aga ei valeta kunagi. Maks tunneb viina, liigesed ilma. Sõja ajal ütles magu mulle iga õhuhäire ette. Kui tekkis suurem söögiisu, siis teadsin — õhtul on alarm!»

«Sõja ajal oli vist alati söögiisu.»

«Ka häire oli peaaegu iga päev. Minu magu ei eksinud kordagi. Juhtus, et sireenid aina undavad ja undavad, kes jookseb varjendisse, kes palvetab, mina aga vohmin tatraputru — ilma rasvata. Sakslaste ajal, mäletad, küpsetati leiba peaaegu savist. Kolmsada grammi anti päevas kätte. Ei tea, kas saad kõhu täis? Nojah, nüüd keerab liigestes kolmandat päeva. Liigesed ka ei valeta. Kuidas siis on, doktor, kas ma saan terveks?»

«Muidugi. Võite veel naisegi võtta.»

«Ei ma vist terveks saa. Ja naiseks võtan labidavarre. Labidaga kaevatakse haud valmis. Niisukesed ongi mu pulmad.»

Viktorija tõusis. Vanamees põdes maksatsirroosi, haigus oli ravimatu.

«Mul tekkis söögiisu,» püüdis Viktorija naljatada. «Võib-olla nüüd tulebki häire?»

Akna taga langes suuri lumeräitsakaid. Haigla õu oli kaetud koheva, pehme vaibaga. «Kui tõesti läheb sulale, siis on halvasti,» mõtles Barvainiene. «Kui tuleb külm, on halb, kui soojeneb — jälle paha. Ah, kui oleks paar kraadi külma, päike, tuulevaikus . . .»

Palatisse astus Adomenas.

«Viktorija,» ütles ta vaevukuuldavalt.

Barvainiene pöördus ringi.

«Lähme korraks koridori,» kutsus Adomenas; Viktorija taipas, et midagi on lahti. «Tead, Viktorija, mind vallandati.»

«Niisiis ikkagi,» sähvatas Viktorijal mõte. «Barvainis ikkagi tegutses . . .»

Ta naeratas julgustavalt:

«Mis parata, sa ju rääkisid kogu aeg, et ei jää siia kauaks.» Tal oli Adomenasest kahju. Ta tundis end koguni ise milleski süüdlasena. «No ja mis siis? On sulle

nii väga vaja seda administreerimist?» Viktorija lau
ohkas. «Ja mina arvasin, et juhtus midagi halba.»

Adomenas võttis Viktorija käe ning surus seda ker-
gelt.

«Tänan sind, Viktorija. Ma teadsin, et sa oled sõbe

«Ainult ilma sentimentaalsusteta, palun.»

«Jumal hoidku. Ma pole sulle veel öelnud, et min
saadetakse mujale.»

«Teise haiglasse...»

«Ei, hoopis teise linna...»

«Kui segi ja sassis on ikkagi kõik,» mõtles Viktori
ning küsis:

«Kuhu?»

«Klaipedasse.»

«Ma ei mõista, miks sa rahul ei ole. Mina olen ala
unistanud mere ääres elamisest. Kuidas ma küll mer
armastan!»

Järsku ta tokerdus ning jäi vait. Kusagil sügaval tead-
vuses vilksatasid mereäärne majakas, vist Pärnu kandis,
männid kaldal, laintekohin. Kas ta tookord armasta
merd? Ei, tookord ilmselt mitte. See oli lühiaegne joobu-
mus, narkoos, nagu ütlevad kirurgid.

«Mul on selge, miks mind sinna määratakse,» jätka
Adomenas, ning meri, männid, liiv haihtusid taas Vikto-
rija kujutlusest. «Palangas elab minu endine naine.
Ministeerium tahab mind nähtavasti perekonna rüppe
tagasi viia.» Adomenas püüdis irooniliselt naerda, kuid
sellest ei tulnud midagi välja; tema hääl rigises nagu
määrimata uks; ta naeratas häbelikult ning jäi vait.

Mõni päev hiljem jõudsid lõunast pärale soojad õhu-
voolud. Ühe ööga hüppas elavhõbedasammas üle nulli
ning ronis ülespoole. Katustelt voolas vett ojadena. Täna-
vail laiusid tumedad, porisegused lombid. Järsandikel ja
küngastel muutus lumi kähku mustaks. Veoautod vedasid
seda Nerise kallastele, kojamehed pühkisid luuaga igalt
poolt pahisevat vett lootusetult rentslisse.

Uue aastani oli aga jäänud üksnes neli päeva.

«Ma sõidan Klaipedasse ja tulen kohe tagasi. Just enne
uusaastat. Kas me võtame seda vastu kodus?»

«Küllap ikka kodus.»

«Või restoranis?»

Viktorija kõhkles.

«Miks mitte, võib ka restoranis.»

«Kus sul rohkem meeldib? Kui restoranis, siis on juba
praegu vaja laud kinni panna.»

«Arvan, et on juba hilja.»

«Ah, küll kuidagimoodi saab. Restorani «Vilnius» kel-
nerite hulgas on tõenäoliselt ka minu patsiente. Ma ju
rääkisin sulle, et niisugused tutvused on meie ainuke pri-
vileeg. Kuid kodus on vististi hubasem.»

Viktorija mõtles, kus ikkagi oleks hubasem. Kas tal
üldse tekibki hubast tunnet? Mullu võttis ta uut aastat
vastu teisiti. Oma peres. Barvainis lõi Nijolega klaase
kokku; Nijole jõi kihisevat pirnijooki. «See on laste šam-
panja,» ütles rõõmust õhetav tüdruk. Gedukas magas.
Isa suudles poissi ja lausus: «Uuel aastal saab ta aasta
vanemaks.» See polnud just eriti sügavamõtteline, kuid
siiski tõsi. Kas Barvainis praegu tõesti oma laste järele
ei igatse? Näis, nagu oleks ta nad täiesti unustanud. Kuid
teisest küljest — mida ta võikski teha? Käia Adomenasel
külas?

«Loodetavasti sa sõidad rongiga,» ütles Barvainiene;
see lause katkestas mälestused; seda ta just sooviski.
«Autoga ei jõua sa pärale.»

«Miks mitte? Ma kavatsesin just autoga minna. Pole
mingit isu Klaipedas jalgsi ringi vantsida ja bussides trü-
gida.»

«Kas sul tõesti on vaja seal nii palju kõndida?»

«Loomulikult. Ma pean ju korterit otsima. Muide,
Viktorija...» Adomenas jäi toppama. «Saad aru, ma ei
tea...»

«Mida?»

«Aga sina? Mis teed sina?»

«Ma pole ju veel kindlalt otsustanud,» lausus Barvai-
niene iseendale. Kusagil väga sügaval vilksatas vimmakas
mõte, et saatus ise määrab tema tuleviku. See oleks tore
juhus saada taas vabaks, rabelda välja sellest tobedast
olukorrast, kuhu ta oli sattunud tahtmatult, mõistuse
tumenemise hetkel.

«Kui sa kolid Klaipedasse, on lõpp sinu erialal.»

«Missugusel?»

«Endokrinoloogial.»

Viktorija naeratas mõrult:

«Ma pole ju veel ühtki sellealast raamatut lugenud!
Mis endokrinoloog ma olen. Olen alles algaja terapeut.»

«Tulevane endokrinoloog! Ma mõtlen sinu tulevikule, Viktorija.»

«Mina ei mõtle millelegi. Ei tulevikule ega minevikule. Isegi mitte olevikule, ka sellele ei mõtle.»

«Säh sulle! Just nimelt on tarvis, et sa omandaksid hea eriala. Kuigi ilma sinuta oleks mul väga raske.»

Viktorija vaatas talle otsa. Adomenas ei valetanud. Viktorijal oli temast kahju, ning ta mõistis veelgi selgemini, et ei armasta Adomenast sugugi. Ja ei hakkagi armastama.

«Loomulikult lähen ka mina Klaipedasse, Adomas.»

Adomenas lõi särama.

«Seda ma tahtsingi kuulda. Lähed sa sinna või mitte, see on juba iseküsimus. Aega jätkub. Nojah, mul on kiire. Pea meeles, enne uusaastat olen sinu juures tagasi. Elusalt või surnult.»

«Jäta need võllanaljad.»

«Aitäh sulle, Viktorija. Sa ikkagi sallid mind natukene.»

Samal päeval sõitis Adomenas ära. Samal päeval suri ootamatult vanamees, kes oli ennustanud sula. Enne surma palus ta toidulisa, ehkki isu oli tal ammu kadunud. Ning sealsamas, magussööki oodates, ta surigi. Lahkamine näitas, et tal polnud tsirroos, vaid maksavähk. Vanamees suri kergelt, jäi tukkuma, ja kõik. Barvainiene mõtles veel kord, et arstiteadus on tihtipeale jõuetu, ning tal oli kahju, kahju, kahju... Millest? Sellest, et niisugustel hetkedel polnud tema kõrval Adomenast.

XIX

Klaipedas polnud Adomenase asjatoimetused kuigi keerulised ning need edenesid talutavalt.

Adomenast ei oodanud siin peaarsti ega ka osakonnajuhataja koht. Ta oli määratud haiglasse tavaliseks arstiks. Selge, et ministeerium tegi seda demonstratiivselt, tema karistamiseks. Adomenas aga vihastas üksnes sellepärast, et teda oli määratud just siia, Klaipedasse. Miks mitte Kaunasesse, Biržaisse või mingisse Vilkapieviaisse?

«Nad tahavad mind iga hinna eest Albinaga kokku viia. No see number neil läbi ei lähe!» lausus ta endamisi.

Mõlgutades mõtteid ministeeriumist ja Albinast, Vilkapieviaist ja Viktorijast, leidis ta, et peaks ära käima Palangas.

Adomenas ei elanud oma naisega juba ammu koos. Ei üks ega teine polnud andnud lahutusavaldust kohtusse, poole kogu varast oli Adomenas ammu naisele jätnud... Lapsi neil ei olnud, miski neid ei sidunud, isegi meeldivad mälestused mitte. Varem, kui Adomenas mõtles oma abielule selle egoistliku ja hüsteerilise naisega, valdas teda iga kord vihkamistunne. Hiljem hakkas see tunne nürinema, kustus pikkamisi, ning nüüd võis ta Albinat meenutada mitte üksnes vihkamiseta, vaid isegi kibeduseta.

Jah, Palangasse tuli sõita ilmtingimata. Tema lahutusavaldus oli juba kohtus; tõenäoliselt lahutaks kohus nad ka ilma Albina nõusolekuta. Nemad, lasteta inimesed, ei ela ju esimest aastat lahus, ning Viktorija saab varsti tema lapse emaks. Ent kõik läheks märksa ladusamalt, kui Albina annaks oma nõusoleku.

Palanga maantee oli kaetud kleepja lumelörtsiga, siinseal läikisid hiiglasuured loigud — Klaipedamaa pind ei tahtnud vett endasse imeda. Mõlemal pool teed seisid korrapärases reas puud, okstel kükitavad varesed aga jälgisid loiult autosid, mis pritsisid vett valgetele teeäärse-

tele kividele. Vaheti, ehmunud millestki, tõusid nad parvena õhku ja lendasid kraaksudes maantee kohal.

Adomenas sõitis kiirustamata, hoidudes alati teeserva, kui silmas vastu kihutavat veoautot. Ja ikkagi oli tema sõiduk pori täis pritsitud. Mööda silda maantee kohal vuhises rong, ja Adomenas mõtles, et Viktorijal oli õigus, kui soovitas tal sõita rongiga. Meenutanud Viktorijat, lisas ta kiirust. Jah, homme on vana-aasta õhtu; tema ei saa ju nagu Phileas Fogg jõuda kohale siis, kui kell lööb kaksteist.

«Kui ma hakkan tagasi sõitma homme hommikul, siis niisuguse teega jõuan Vilniusse alles õhtupoolikuks. Öösel sõitmine pole samuti kuigi lõbus. Tuleb ikkagi ööbida Klaipedas, varahommikul aga — Vilniuse poole.»

Albina külalislahkust ei tahtnud ta mingil juhul kasutada. Ta räägib naisega jutud kähku ära, saab nõusoleku — ja tagasi Klaipedasse. Läbi lompide, lumelörtsi, mööda varestest. Ning pärast seda — tema juurde. Viktorija juurde.

Albina Adomeniene oli akušöör. Ta elas üsna haigla lähedal, autobussijaama taga, linna Kretinga-poolses osas. Siinsamas, peaaegu tema maja vastas, asus ka polikliinik. Adomenas, kes polnud veel mootorit seisma pannud, kuulis muusikat; talle näis, et see tuleb Albina juurest.

Sisse laskis teda keskealine, pisut punsunud silmaalustega meesterahvas. Pooleldi sõjaväelise lõikega kuub sobis hästi tema jõhkra näoilmega.

Adomenas küsis:

«Kas Albina on kodus? Adomeniene?»

«Te olete's tema juurde?» puurisid paistes silmad uudishimulikult Adomenast.

«Igal juhul mitte teie juurde.» See mees ei meeldinud Adomenasele. «Mina olen Adomenas. Mul on vähe aega, nii et olge hea ja teatage talle.»

Nüüd, kui mees oli läinud, vaatas Adomenas toas ringi. Jah, paljud asjad olid talle hästi tuttavad. Mõned oli ta juba päriselt unustanud; sel hetkel, seistes tema pilgu ees, kutsusid nad esile juba ammu minevikku vajunud ebameeldivaid mälestusi. Osa asju olid uhiuued. Kas või see ilus läikiv radioola. Jah, sellest tuligi muusikat; plaat keerleb praegugi, sahisedes vaikselt. Adomenas läks radioola juurde ja pani grammofoni seisma.

«Missugune meeldiv üllatus! Ja mina arvasin, et olen

juba lesk!» Albina seisis uksel, uhke rätik õlgadel. «Mis siis ikka, kui suvatsesid tulla, võta mantel seljast. Tunne ennast nagu kodus.»

«Mulle näib, et mina pole ainus, kes tunneb ennast siin nagu kodus.»

Albina puhkes naerma.

«Ega sa armukade ole, Adomenas? Või kavatsed ehk uuesti armuda? No kus sa ilma selleta läbi saad. Pealegi, eks sa tea, maailm on väike, inimeste keeled aga pikad. Kas auto on seesama, või oled juba uue soetanud?»

«Seesama.»

«See läks ju vist puruks. Mis sa mind niiviisi vahid? Näed, tean sinust kõik. Muide, mis sa arvad, kas pool autot ei kuulu mitte mulle?»

«Kui see sinu sõber on autojuht, siis küsi temalt, kumba poolt talle tarvis on, esimest või tagumist. Või lööme ehk masina pikuti lõhki?»

«Ära teravmeelitse. Ma küsin tõsiselt.»

«Kui nii, siis sinule see ei kuulu. Ma ostsin selle ju pärast meie lahkuminekut.»

«Kuid me polegi lahku läinud.»

«Ah siis nõnda . . . Mis see on, väljapressimine?» küsis Adomenas häält tõstmata. Albina naeratas.

«Hüljatud naise nõudmised. Võib-olla jood kohvi?»

«Ei taha. Siiski, kalla.»

«Pean alles keetma.»

«Siis pole vaja.»

«Miks? Kohvist ei ole mul kahju. Hea, ehtne brasiilia kohv. Klaipedas meremeestelt ostetud.»

«Kuhu jäi see sinu autojuht?»

«Kardab sind. Sa ju ütlesid oma nime. Muuseas, ta pole autojuht.»

Adomenas tahtis küsida: «Kes siis?», kuid ei viitsinud. Kas pole see lõpuks ükspuha?

Mees poolsõjaväelises kuues ei ilmunud ka siis, kui Albina tõi kohvi. Kohv oli tõepoolest oivaline.

«Sa elad kenasti, Albina. Akušöörid, nagu näha, oskavad läbi tulla.»

«Kuidas keegi — ja kus. Sina nimetad seda heaks eluks? Katsu ise olla sihukeses kolkas!»

«Palanga on sulle kolgas?»

«Üheksa kuud — jah. Kolm suvekuud on liialt lühikesed. Ka suved on olnud vihmased, külmad. Aga inimene

ikkagi natuke toibub. Seejärel ootad üheksa kuud järgmist suve. Kuid mul on sellest urkast villand. Tahan siit jalga lasta.»

«Kuhu?»

«Ükskõik. Kaunasesse, Vilniusse. Klaipedasse ei taha, olen tüdinud. See on nagu mingi Palanga eeslinn. Parem juba Šiauliai. Sellest meretuulest on mul kõrini. Miks sa mind nõnda vaatad?»

«Sa räägid huvitavalt. Nagu raamatust. Ja väljanägemine on sul kena.»

«Võib-olla armud siiski?» Albina iroonia oli kuidagi tuhmunud; tema silmis läigatas nukrus. Juustes helkis hõbedasi niite. Adomenasel hakkas Albinast miskipärast kahju.

«Sinusse võiks praegu armuda,» ütles Adomenas täiesti tõsiselt. «Ainult et me ei sobinud teineteisega ega sobi nüüdki. Sina tead seda ju paremini. Lõppude lõpuks ei jätnud ju mina sind maha.»

«Mulle näib, et sina. Armukade maur! Jah, ma loen raamatuid, Adomas, siin ei olegi peale lugemise muud teha. Ent aitab teineteise süüdistamisest. Soovid veel kohvi?»

«Jah.»

«Ning mis on tema nimi?»

«Viktorija. Tore naine. Sa isegi ei kujutle, missugune inimene ta on.»

«Koguni inimene?»

«Jah.»

«Ühesõnaga see, mida sa ei leidnud minus, doktor Adomenas?»

Adomenas vangutas pead.

«Vististi küll,» vastas ta, vaikinud pisut. «Tollal sa ikkagi võisid mitte olla inimene, aga nüüd . . .»

«Ahah, kiirendatud evolutsiooniprotsess. Mõne aastaga saab amööbist inimene. Imestad? Evolutsioonist kõneldi mulle juba akušööride kursustel. Muide, kas sa tead, et arstiteaduskonna juures avati õhtune osakond?»

«Tean. Juba möödunud aastal teadsin.»

«See on minusuguste jaoks. Mul on ju ometi õigus unistada arstidiplomist?»

«Miks mitte.»

«Sul tuleb oma eluruumi koomale tõmmata, Adomas. Üks tuba mulle. Kolin Vilniusse.»

«Ja mind viiakse üle Klaipedasse.»

«Mind? Peaarstiks?»

«Ei. Degradeerti. Mind karistatakse.»

«Järelikult jääb sinu korter vabaks.»

«Ei jää. Asjad viin Klaipedasse, korteri aga võtab oma käsutusse linn. Täitevkomitee. Said aru?»

«Ei. Ei saanud. Korterit ei võeta, kui sinna asub elama sinu seaduslik naine, see tähendab mina.»

«Ma andsin juba lahutusavalduse sisse.»

«Kuid mina pole nõus.»

«Loodan, et sa ei hakka nurjatusi tegema.»

«Ja sina võid neid mulle teha? Ei, Adomenas, too korter on niisama palju sinu kui minu oma.»

«Meid lahutatakse ka ilma sinu nõusolekuta.»

«Eks näe. Kui lahutatakse, kaeban edasi kõrgemasse instantsi. Selle aja jooksul aga kolin ma sinu juurde, kullake. Mul on siin olemisest villand, mõistad?»

Adomenas tõusis.

«Aituma kohvi eest. Pean minema.»

«Rumal oled. Kuhu sa praegu tormad? Ööbida võid minu juures. Ma olen külalislahkem kui sina. Ja võrgutada ma sind ei kavatse. Muide, kas sa Klaipedas oled peavarju leidnud?»

«On mingi nurgake. Eramajas.»

«Võib-olla tahad võtta minu korterit? Auto sul on. Klaipeda on kiviga visata. Võiksime mööblit vahetada.»

Adomenas istus ja hakkas sõrmeotstega laupa hõõruma.

«Selles on mõtet. Ma pole ju üksinda. Klaipedas aga pole kõigile ruumi.»

«Palju teid siis on?»

«Neli. Kaks täiskasvanut ja kaks last.»

«Juba jõudsid.»

«Ei. Lapsed pole minu. Aga ka minu oma on tulemas. Kui soovid, võid mulle veel kohvi valada. Sa elad uhkelt. Tegeled abortidega?»

«Natukene. Mõnikord. Peab ju korralikke tütarlapsi aitama. See siin pole niisugune muuseumide ja teatritega vaikne linn nagu teil. Siin möllavad kired, keeristormid, siin on kõik teisiti. Meri!»

«Kas sinu Apollo on meremees?»

«Ei. Baasi juhataja. Harva tuleb ette selliseid inetuid inimesi, mis?»

Adomenas noogutas pead.

«Harva. On sul alles maitse.»

«See on alati olnud niisugune. Ma abiellusin ju sinug
Hei, Kleopas, kuhu sa kadusid! Tule siia, mu mees
kavatse sind maha lasta.»

Tuppa astus Kleopas.

«Saage tuttavaks,» ütles Albina hooletult. «Minu me
ööbib täna siin, ja sul tuleb kerida põrgusse. Muidugi aj
tiselt. Homme peab Kleopelis sõitma Klaipedasse? Ad
mas viib sind kohale. Eks ole, Adomas?»

Adomas noogutas, ehkki erilise vaimustuseta.

«Me läheme bussiga,» pobises mees sõjaväelise lõike
kuues. «Milleks me doktorile tüli teeme.»

«Ära karda, ega ta sind tapa. Kui ta sind nüüd mah
ei lasknud, siis ei tapa ka homme. Aga mättasse lüüa sin
tasuks, ja varem või hiljem see ka juhtub. Näed, Adoma
kui paistes on tema silmaalused? Ta on meil karsklane

«No ma's lähen,» mõmises Kleopas.

«Ma olen teid kusagil näinud. Ja veel mitu korda
ütles Adomenas.

«Küllap vist Palangas või Klaipedas,» pomises Kleo
pas rahulolematult, mõteldes, kuidas kiiremini varva
visata.

«Ei, Vilniuses.»

«Vilniuses ma ei käi. Pole asja. Igatahes väga harva
Mul on seal vend, minu moodi, võib-olla nägite teda.»

«Kas teie vend on meedik?» küsis Adomenas, tahte
juttu teisale pöörata. Tal hakkas Kleopasest järsku kahju

«Ehitaja. Ta on töödejuhataja, ehitusel, tähendab. Tel
lised, tsement, töömehed.»

«Ei. Ehitusega pole mul mingit pistmist.»

«Siis ei tea. Noh, ma lähen. Kõike head teile.»

Ta taganes ukse suunas, kööritades oma punsunud sil
madega rahulolematult Albina poole. Naine lagista
naerda.

Õhtul ei suutnud Adomenas kaua uinuda. Läbi väikes
maja seinte tungis raevunud mere möirgamine. See pol
nud üksluine kohin, mida suvitajad kuulevad vaikset
suveöödel. Meri humises, undas, vingus, mühises, sumise
Aknast tungis sisse külma õhku. «Nii et läheb jälle kül
male. Ongi parem sõita.» Ta mõtles, et jättis mootoril
katte peale panemata, kuid ega siis öö jooksul tempera
tuur nii järsult lange.

Ta püüdis uinuda, et hommikul veel enne päikese-
tõusu välja sõita. Kuid uni ei tulnud. Ta mõtles, kas ini-
mesed tõepoolest muutuvad ja kas Albina on nüüd teist-
sugune. Tema kujutlusse kerkisid naise ilusad ja kurjad
silmad. Ta meenutas Albina vihasööste; varem ta koguni
arvas, et tema naine on psüühiliselt haige, skisofreenik,
ja kõik. Tal oli meeles, kuidas vähimalgi põhjusel, sageli
aga hoopis põhjuseta, hakkasid õhus lendama lusikad,
noad, taldrikud. Sellistel juhtudel silmitses ta flegmaati-
liselt kilde ning läks linna, ehkki naine ähvardas ennast
tappa. Algul, esimestel abielukuudel, rahustas ta Albinat,
palus andeks, lohutas teda, kuigi ei tundnud end selle
tormi tekkimises sugugi süüdlasena. Ta kartis, et naine
enesele tõepoolest käe külge paneb. Enne pulmi oli Albina
õrn, rahulik, naeratav. Ka hiljem oskas ta kaunilt naera-
tada, ainult et mitte oma mehele. Inimesed rääkisid: «Kui
sümpaatne on see Adomenase naine!» Kodu nelja seina
vahel ta aga märatses, karjus, ajas aina kiusu. Hiljem
rahunes mõneks päevaks. Vahel naeratas isegi Adomena-
sele.

Siis sai Adomenas teada, et Albina on leidnud endale
armukese. See oli haigla juuksur, jultunud noor mees
pika põskhabeme ja lokkis peaga.

Juuksuri kihutas Adomenas haiglast minema.

Hiljem sõitis Albina Palangasse. Tema romaanide
vastu ei tundnud Adomenas huvi. Üldse püüdis ta naisele
mitte mõelda. Ja kui meenutaski teda, siis ainult sügava
vihkamisega.

Pärast tutvumist Viktorijaga kadus viha Albina vastu
lõplikult. Albina muutus Adomenasele täiesti võõraks,
mingiks olendiks teiselt planeedilt.

«Huvitav, kas ta tõesti on muutunud? Näitemängu
peale on ta alati olnud meister. Kõik imetlesid tema lah-
ket iseloomu. Nüüd imetlen isegi mina. Aga kui tõesti...?»

Järsku ta taipas, miks uni ei tule. Kohv, kange, hea-
lõhnaline brasiilia kohv!

Jah, mis puutub see lõpuks temasse, kas Albina on
muutunud või mitte? Naine teatas, et pole lahutusega
nõus... Kirikutornis lööb kell täistundi. Meri möllab,
mühiseb. Aknast tuleb külma. Õuedes klähvivad koerad.
Ning Adomenas uinus eneselegi ootamatult.

Ta ei teadnud, kui kaua oli maganud ja mis on kell.
Ärkas sama äkitselt kui oli uinunudki.

«See olen mina,» ütles Albina. Ta istus voodiserval ja silitas Adomenase õlga. «Nagu inimene. Tead, kui me lahku olime läinud, siis mõtlesin tihti: «Olen halb naisterahvas, ka inimesena olen halb, ja abielunaisena veelgi halvem. Kui tema tuleks minu juurde tagasi, kas ma oleksin suuteline muutuma?» Ma arvasin, et sa tuled veel minu juurde tagasi. Vististi ma ikka armastasin sind. Omamoodi, mitte nii, nagu naised armastavad oma mehi, kuid armastasin. Võib-olla armastan praegugi. Võib-olla mitte. Ma ei tea isegi. Lõpuks pole see enam tähtis. Sa ei maga?»

«Ei.»

«Ja tead, ma vihkan seda sinu Viktorijat. Mulle näib, et ta on ennast seganud minu ellu.»

«Aga teised, need sinu omad?»

«Ah, sa ei saa aru. See on hoopis midagi muud. Ma ei armasta neid. Võib-olla on see kohutav ja vastik, aga nõnda see on. Kuid teil Viktorijaga on armastus.»

«Viktorija ilmselt ei armasta mind.»

«Ei armasta?» Albina hääl kõlas nii imestunult, et Adomenas koguni naeratas.

«Arvan, et ei armasta. Kuid meile sinuga, Albina, pole sellel mingit tähtsust. Mina armastan teda.»

«Kas sa mind armastasid? Siis, kui abiellusid?»

«Võib-olla. Tõenäoliselt. Arvan, et jah. Muidugi armastasin. Armastuseta poleks ma ju abiellunud.»

«Kuid mina kahtlen praegugi. Mulle tundub, et sa ei armastanud mind. Võib-olla aga ei osanud sa seda näidata. Meile, naistele, on vaja, et mehed seda ütleksid. Kui ei armasta, las valetab ja ütleb, et armastab. See on parem kui vaikimine. Kui ma oleksin tollal teadnud, et sa mind armastad, siis võib-olla oleksin ka mina olnud teistsugune.» Ta vaikis pisut, seejärel küsis rahulikult, asjalikult: «Kas Viktorija on rase?»

«Jah.»

«Mis siis ikka, kahju. Väga kahju. Nii et ma hakkan teda veelgi rohkem vihkama.» Albina tõusis. «Ilmaaegu sõitsid siia. Ootasin ammu, et sa tuled, aga kujutlesin seda teisiti. Millal sa ära sõidad?»

«Enne kaheksat.»

«See on üsna varsti. Paari tunni pärast.»

Albina seisis keset tuba. Läbi akende tungis tuppa tuhmi valgust, kuid Adomenasele tundus, et ta näeb sel-

gelt Albina nukrat pilku. Hetkeks hakkas tal naisest uuesti kahju, hetkeks tekkis tal soov Albinat emmata, enda vastu suruda. Kuid järsku meenus talle Viktorija.

Jah, Viktorija! Täna õhtul on nad jälle koos. Adomenas raputas koguni pead, et Albinat oma kujutlusest minema ajada. Ent naine seisis ikka veel keset tuba. Ah, et ta kiiremini lahkuks!

«Nii või teisiti, aga me pole veel lahutatud,» sosistas Albina tusaselt, kuid ägedalt.

XX

Hommikuks olid kõik lombid külmunud, ja maantee läikis nagu klaas. Siin-seal krägises jääkoorik nii, nagu oleks keegi tõepoolest klaasipuru teele puistanud.

Palanga jäi seljataha. Oli veel üsna pime, autotuled ja teeäärseist majadest paistev valgus helkisid teelt vastu. Adomenas sõitis mõõduka kiirusega, mitte liiga aeglaselt ega ka mitte liiga kiiresti; nõnda sõidavad kogenud autojuhid, kes teavad, et jõuavad õigeks ajaks sinna, kuhu tarvis.

Ent Klaipedas läks tal kauem, kui oli arvanud. Haiglas teatati talle, et turu lähedal võib üürida koguni kaks tuba: merel juhtunud õnnetus, no ja kapteni naine jäänud leseks. Adomenas ootas kannatlikult leske, kes oli kuhugi läinud, kellaosutid aga liikusid edasi. Viimaks tuli korteriperenaine tagasi, ning siis selgus, et ta ei anna üldsegi tube üürile, sest lesk pole mitte tema, vaid keegi teine; too elavat jaama juures. Aga tube ei olevat ka seal.

Seejärel jõi Adomenas väikeses kohvikus kuuma teed (tal käis miskipärast värin üle keha, kui mõtles kohvile) ning sõitis Klaipedast välja. Oli kena, päikeseline hommik. Puhus lõunatuul. Salgake tütarlapsi libises suusadel teisel pool kraavi, rööbiti maanteega. Adomenas sõitis neist mööda, viibates käega; nad vist märkasid seda, hüüdsid talle midagi, kuid ta ei kuulnud enam. Auto tormas edasi, lisades kiirust.

Jah, nüüd tuli tal tempot tõsta ja kaotatud aeg tasa teha. Tee oli endiselt hea, klaasine, kuid ainult Gargždaini. Pärast Gargždaid hakkas jää pind kattuma õhukese, silmale alles nähtamatu veekihiga. Auto aga tundis seda kohe. Pidurdamisel kuulasid tagumised rattad üha raskemini sõna.

«Oli seda just nüüd vaja,» pomises Adomenas ja kirus kõvasti. Ta teadis, et peab Viktorija juurde jõudma varem, peab aitama tal ettevalmistusi teha, peab olema

tema juures, temaga koos. Kuid maantee oli libe, liiklemine elav, ning Adomenas muutus tõsiselt murelikuks.

Mõnda aega proovis ta sõita aeglasemalt, kuid auto ei tahtnud ikkagi kuuletuda. See-eest läbis sõiduk üsna kenasti libedamad lõigud, kui Adomenas kiirust tõstis. «Tuhat ja tuline,» otsustas Adomenas ja lisas gaasi. Osuti lähenes 80-le, tõmbus taas tagasi 60 juurde, seejärel nihkus üle 70, 80, 90 . . .

«Jõuan õigeks ajaks,» mõtles Adomenas. Tema tuju paranes; ta pani isegi raadio mängima. Ent samas lülitas selle välja, sest kõrvalised helid segasid keskendumist. «Ei, nii kiiresti sõita ei tohi.» Ta vähendas kiirust, auto hakkas külje suunas libisema. Suure vaevaga hoidis ta autot vaos ning lisas uuesti gaasi; nüüd kihutas see jälle kuulekalt edasi, otse nagu nool.

Rietavase taga piiras maanteed mõlemalt poolt lumine mets. Ilmselt oli öösel sadanud lund; kohevad vatitupsud lebasid paksude kihtidena okstel. «Kohe on ka Kaltinenai. Kaltinenais on ilus kalmistu; kui suvel Viktorijaga Palangasse sõidame, näitan talle kindlasti seda kalmistut. See asub küngastel, otsekui lainetaval maal. Ja kui palju on seal rohelust!» Järsku tuli talle meelde, et suvel pole tal sugugi vaja Viktorijaga Vilniusest Palangasse sõita; Viktorija ju ei hülga teda, ei jäta üksinda Klaipedasse istuma, Viktorija on nõus koos lastega kannatama ahtas toakeses, kuid ei lahku temast. Viktorija eriala? Mis siis ikka . . . Kes teab, võib-olla otsustab Klaipeda, et sinna on vaja oma endokrinoloogi. Nii või teisiti, kuid eesõigus kuulub siis Viktorijale. Ministeerium võib karistada teda, Adomenast, kuid tal pole voli karistada Viktorijat. Selge, et varem või hiljem hakkab Viktorija tööle endokrinoloogina! Ja korteri saab Adomenas viimaks ikkagi. Ilmtingimata saab!

Siis lõppes mets, taas ilmusid majad, mis näisid lume raskuse all kokku vajuvat. Metsa vahel oli üsna mõnus sõita, siin aga paistis uuesti päike, puhus lõunatuul, ning autot oli jälle raskem juhtida.

Kusagil Rietavase ja Kaltinenai vahel, maanteest paremal, lainetas suvel väike, selge veega järv; talvel helkis see rohekassiniselt. Ent praegu otsis Adomenase pilk seda asjatult. Kõikjal oli vaid lumi, lumi, lumi . . .

«Järv peaks olema just sellel kohal. Ta on ümmargune, võib-olla hulknurkne. Olen seda näinud lennukilt.»

Adomenasel oli tulnud korduvalt lennata ka sanitaarlennukitel. Suvel laskus piloot üsna madalale. Siis tundus Adomenasele, et ta näeb vees hauge. Muidugi oli see ainult kujutlus.

Auto kihutas nüüd mäekünkalt alla. Vastu tuli raskelt mäkke tõusev veoauto. «Kurat võtaks, ta sõidab ju otse keset teed!»

Adomenas ei jõudnud oma mõtet lõpunigi mõtelda, kui taipas, et veoauto sõidab talle otsa. Ta vajutas signaalnupule, talle näis, et veoauto pöörab paremale. Kuid samal hetkel see peatus ning jäi teele põiki seisma.

Adomenas hakkas pidurdama; «Pobeda» rappus korraks vaevumärgatavalt ja lõi vurrkannina keerlema, libisedes mäest suure kiirusega alla.

«Lõpp,» vilksatas Adomenasel läbi pea. Rohkem ei jõudnud ta mõtelda. Auto keerles, tema pidurdas; ja mida tugevamini ta pidurdas, seda kiiremini see keerles.

Päike säras. Ümberringi oli valge, silmipimestavalt valge. Järsku löömahtas päike lausa auto sees; ta oli laskunud taevast ja tunginud autosse. Auto oiatas ning tardus. Adomenas ei kuulnud, kuidas «Pobeda» raksatas vastu veoauto külge. Ta kuulis vaid kellegi oigamist ega mõistnud, et oigas tema ise.

Teadvusele tuli ta alles linna tänavail. «Olen juba Vilniuses,» välgatas mõte. Veoauto ääred ei lasknud tal näha inimesi, tänavate nimetusi, majade numbreid. Ta nägi ainult katuseid, ülemisi korruseid. Majad olid punastest tellistest, ning Adomenas taipas, et ta on uuesti Klaipedas. Ja samas tundis ta kohutavat valu jalas, peas, kogu kehas . . .

Ta püüdis meenutada, mis temaga juhtus, kuid ei suutnud. Ta oli Klaipedas, otsis korterit; öö Palangas; seejärel taas Klaipeda. Siis Gargždai, auto ei taha teel püsida. Siis mets mõlemal pool maanteed. Ja edasi? Edasi ta enam ei mäletanud.

«Ah, jalg, jalg!» Ta püüdis seda liigutada ja kaotas hetkeks uuesti teadvuse. Kui toibus, jättis jala rahule. Selle liigutamisel polnukski mõtet, jalg ei olnud tema oma, see oli elutu, võõras jalg, kinnitatud tema keha külge; ja mis kõige halvem — see jalg valutas.

Tema kohale kummardus lai nägu. Silmad olid pisut kõõrdi, aasia tüüpi. Oma huultel tundis Adomenas pudelikaela.

«Võta üks lonks,» pakkus lai nägu. «Saad sooja.»

Adomenas neelas kuulekalt sõõmu. Siis veel. Tõesti, tal hakkas parem, jalg muutus veelgi võõramaks. Nüüd märkas Adomenas, et tema kõrval on sõdur. Kuid kelle sinel on talle peale laotatud? Igal juhul mitte selle sõduri oma.

Adomenas tahtis tänada viina eest ja küsida, mis temaga õieti lahti on. Ta avas suu ega kuulnud omaenda häält; ka sõdur ei kuulnud seda. Siis püüdis Adomenas karjuda; nüüd kuulis ta ennast. Kuid need polnud sõnad, vaid mingi lalin.

«Valus?» küsis sõdur. «Miks ta valus ei peaks olema! Me mõtlesime, et tuleb sind tükkhaaval kokku korjata. Kuid pole viga, küll ära paikavad. Sõjas oli hullem. Ma sain ise kolm korda haavata. Minul veel vedas. Näed? Nüüd olen terve nagu purikas.» Tema naeratus oli aval, heasüdamlik. «Küll sind jalule pannakse, ära pelga! Võtad veel lonksu?»

Adomenas pilgutas nõusolevalt. Sõdur pani taas pudeli tema suule.

«Aga sõita sa küll ei oska. Ajasid nässu oma masina ja vigastasid nende veoautot. Mitte meie oma, ära karda, meie jõudsime hiljem kohale. Meil on ratastel ketid, mitte nii nagu teil, tsiviilidel. Niisuguse sõidu eest sa oma ülemustelt veel saad! Kuid peaasi, et hing on sees. Mõtlesime, et siin, veoautos, sa suredki, aga ei surnud, oled tugev. Tähendab, jääd ellu.»

Adomenast väsitas tema jutt. Kuid nüüd ta mõistis, et oli toimunud avarii. Ta ei hoolinud sellest, kes on süüdi, kus on tema auto. Ei hoolinud isegi sellest, et jalas on põletav valu. Ta tahtis vaid uinuda, magada, ning ärgata Viktorija kõrval.

Järsku tuli talle meelde, et peab täna olema Vilniuses. Uusaasta! Jah, uusaasta! Ta oli selle hoopis unustanud . . .

Veoauto peatus haigla ees. Kabiinist ronis välja juht ning laskis veokasti poordi alla. Adomenas nägi autojuhti ja ohvitseri; autojuht oli ilma sinelita.

«Kuidas teil seal on, Kamalov?» küsis ohvitser.

«Elus, seltsimees leitnant!» Sõdur hüppas osavalt veokastist maha. «Mismoodi me ta nüüd alla tirime?»

«Oota, oota. Nii ei saa. On vaja kanderaami. Nüüd võtab haigla ta oma hoolde. Jookse, Kamalov, eks!»

Kamalov lippas haiglasse. Lahtise ääre kaudu nägi Adomenas nüüd tänavat. Auto juurde hakkas kogunema rahvast.

«Mis asja siin vahtida on? Inimene sai viga. On ikka huvitav küll?» Autojuht näitas käega üsna karmilt, et pealtvaatajad laiali läheksid, kuid need jäid ikkagi seisma. «Noh, juba tulevad kanderaamiga. Rooli taha ei maksa sul enam istuda, sa ei oska.»

«Võib-olla ta polegi süüdi,» kahtles leitnant. «Tee on ju nii libe!»

«Nii et alati on süüdi veoauto juht? Nondel on raadio, kõiksugu mugavused, nemad on head, aga meie vend on nagu tõbras, mis?» Autojuht lausa ohkas. «Noh, seersant Kamalov, kui lähed pensionile, võid hakata inimesi tohterdama. Saa terveks, mees, kuradile need haiglad.»

Adomenas lamas juba kanderaamil. Kui teda autolt maha tõsteti, lõi jalga selline valu, et kogu keha kattus külma, kleepja higiga. Ta vajus uuesti teadmatusse ning toibus haigla trepil. Teda kanti, pea eespool, ta nägi tänavat ja inimsumma, kes jälgis seda tseremooniat.

Veoautot ei olnud enam.

«Kas tõesti doktor Adomenas?» kõmises tema kõrva juures. Ta tahtis vastata, kuid kanderaam hakkas kergelt õõtsuma, akendes lõi leegitsema päike, see lähenes Adomenasele, ta pigistas silmad kinni ja tõmbus kerra, otsekui oodates hoopi, ning vajus aeglaselt pimedasse, põhjatusse kuristikku.

XXI

Sõnum autoõnnetusest tabas Viktorijat kesklinna gastronoomiakaupluses.

Kodus oli uusaasta vastuvõtmiseks kõik valmis — Adomenase korterit pidas Viktorija juba oma koduks. Krabisalat herneste ja majoneesiga, atlandi heeringas mitmesugustes kastmetes, praetud hani õuntega, pirukas, mis oli küpsetatud üksnes Viktorijale teada oleval viisil, — Adomenasele meeldis see eriti. Ent alles nüüd märkas Viktorija, et kodus pole peotäitki kohvi ja ka šampanja on puudu.

Šampanja oli jäetud Adomenase hooleks. Kuid Adomenast ei olnud ikka veel. Viktorija ei kahelnud hetkekski, et ta tuleb. Olgu või kavatsetust hiljem, olgu või otse enne südaööd, aga tuleb. Šampanjat otsida on aga siis juba hilja.

Tunglemine kaupluses oli kirjeldamatu. Näis, et inimestel pole enam mingeid muresid, et pole nüüd ja edaspidi tööd ega kohustusi, on vaid üksainus suur ja lõbus püha, alguseta ja lõputa. Kell tundus selles kaupluses täiesti tarbetuna, sest aeg oli siin seisma jäänud; ning alles tänaval, kaupluse seinte taga, kehtisid ruumi ja aja seadused.

Ja just siin haaraski Pstšemeneckiene Viktorijal käisest, hüüatades:

«Teie olete siin?!»

Viktorija hämmeldus:

«Miks ma ei võiks olla?»

«Niisiis ei tea te midagi! Adomenas on suremas.»

Need sõnad olid ootamatud, ja Viktorijale näis, et Pstšemeneckiene teeb nalja. Selles kaupluses, veinipudelite ja tordipüramiidide vahel kõlasid need hirmsad sõnad ebareaalselt ja uskumatult.

Barvainiene ei minestanud, isegi ei kahvatanud eriti, aga tal hakkas Adomenasest nii kahju, et tundis lausa füü-

silist valu; miski pitsitas rinnas. Ta toetus letile, kus olid klaasi all rivis keedisepurgid, ja vaatas Pstšemeneckienele otsa, oodates, mida see veel räägib.

«Rohkem ma ei teagi,» ütles Pstšemeneckiene otsekui ennast õigustades. «Meile helistati haiglasse, Klaipedast. Kusagil Raseiniai lähedal oli auto puruks läinud. Mis seal imestada, nii libe tee! Laboratooriumi joostes pidin ma peaaegu jalaluu murdma. Mind kutsuti jälle kiiresti välja, seal on ju kogu aeg midagi pakilist. No ja seal ma siis kuulsin.»

«Tata-rata, tata-rata,» kõlasid Viktorijal kõrvus Pstšemeneckiene sõnad. «Tat-tat-taa... kuulsin.... uulsin... sin...sin...»

Viktorija ei saanud arugi, kui oli juba kodus. Taksot võtta oli võimatu; autobussid sõitsid, tuubil täis; Viktorija lihtsalt jooksis.

Kodus ootas pühadelaud. Tubades hõljusid meeldivad lõhnad.

«Hüva, aga miks ma tulin koju?» tekkis mõte.

«Nijole, vaata Gedukase järele,» ütles ta. «Ma pean veel välja minema.»

«Mis on juhtunud, emme?»

«Onu Adomas on viga saanud. Ma tulen kohe tagasi.»

«Onu Adomas sõitis autoga,» teatas Gedukas autoriteetselt. «Varsti jõuab ta siia ja sööb hane.»

Haiglas öeldi Barvainienele, et Adomenas on vigastatud raskesti, kuid mitte surmavalt. Pea, jalg, vist ka roided. Muud midagi. Üldiselt aga inimesel vedas — auto sodiks, kuid endal hing sees.

Domicele elas lähedal. Ta elas siin juba igiammu, ning selles haiglas töötas ta noorpõlvest alates.

Viktorija leidis ta kodust.

«Domicele,» ütles Viktorija, «kus sa võtad vastu uusaastat?»

«Võtan vastu uusaastat?» imestas Domicele siiralt. «See tuleb ka ilma minuta, doktor. Kas on vaja lapsi hoida?»

«Jah. Ning meil ööbida. Nälga sa ei sure, Domicele, kõik mis valmis tehtud, sööge ära. Vaata ainult, et lapsed haigeks ei jää. Ärgu nad ennast täis vohmigu. Mina sõidan ära.»

«Tema juurde, selle Adomenase juurde?»

«Jah, selle Adomenase juurde.»

«Kuulsin, et temaga on seal miskit korrast ära. Nende sohvritega on alati nõnda. Kas teevad nemad autole pahandust või teeb auto neile. Aga pärast uusaastat pean ma kohe tööle minema.»

«Gedukas vii lasteaeda. Pärast tood ära. Siin on raha majapidamiskuludeks, pärast arvestame täpsemalt. Ma ei tee sulle liiga, Domicele. Tulen kohe tagasi. Vaatan ära — ja koju.»

Domicele ei olnud päri ega väitnud ka vastu; vangutas vaid mõistatuslikult pead, muud midagi.

Sama päeva õhtul sõitis Viktorija rongiga Klaipedasse. Ta võttis magamisriided ja heitis kohe pikali. Kupee oli tühi. Viktorijal jäigi nõnda nägemata, millal kellaosuti uude aastasse nihkus.

Haiglasse jõudis Barvainiene enne keskpäeva. Ta tuli otse jaamast, käes elegantne korvike, mis naisel täidab väikese kohvri aset.

Palatisse teda ei lastud.

«Ei saa,» ütles valveõde karmilt. «See on rangelt keelatud. Ta vajab täielikku rahu.»

«Kuid ma olen... Olen ise arst.»

«Niisugune on käsk.» Õe hääl muutus veidi mahedamaks. «Hea küll, doktor, ma küsin valvearstilt. Arvan, et ta lubab teid. Oodake pisut, — nagunii peate ootama, kahte külastajat ei tohi mingil juhul olla. Doktor Adomenase juures istub praegu tema naine.»

Viktorijale näis, et ta kuulis valesti. Või siis eksis õde. Ning Viktorija küsis:

«Naine?»

Õde heitis talle üpris imestunud pilgu ning kinnitas:

«Jah, naine.»

Barvainiene istus ooteruumis ning lehitses näotuid, kulunud tervishoiualaseid brošüüre. Viimasena sattus talle kätte Barvainise raamatuke kärbestest.

Siis pani Viktorija brošüüri kõrvale ning hakkas mängima korvi käepidemega.

Haiglas oli vaikne, isegi liiga vaikne. Ning Barvainienele meenus äkki, et täna ongi uusaasta.

Nõnda istus ta, lugemata minuteid, kuni tema tähelepanu köitis vaidlus koridoris.

Mehehääl väitis:

«Te viidate mu aega. Ma pean ruttama haige juurde.»

«Doktor, aga...» polnud rahul naisehääl.

«Tean ise, et doktor, ja ärge hakake mulle auku pähe rääkima. Olite seal, ja aitab. Sellest hakkas haigel võib olla halvemgi. Kui soovite, võite oodata.»

Viktorija kuulis, kuidas valvearst timpis mööda koridori edasi.

Ooteruumi tuli ilus naine. Ta oli ilmselt keskmistes aastates, kuid näis tunduvalt nooremana. Tema heledad juuksed paistsid talvemütsi alt, kehalt oli ta sale nagu tütarlaps.

«Ja ikkagi saab ta varsti nelikümmend, näen silmadest,» otsustas Viktorija.

Esimesena hakkas rääkima see, kes äsja sisenes:

«Vaat kus meil tuli tutvuda . . .»

Barvainiene küsis kohmetunult:

«Te olete Adomeniene?»

Naine ei vastanud.

Valitses piinlik vaikus. Viktorija istus ja mängis endiselt korvi käepidemega. Adomeniene toetus küünarnukiga aknalauale ja silmitses vastas asuvaid maju.

Oli uus aasta; Viktorijale näis, et nüüd, kui vana oli läbi, on aeg seisma jäänud. Samasugune tunne oli teda haaranud eelmisel päeval kaupluses; ainult et seal oli rahvasumm, siin aga — nemad kahekesi. Mõlemad valkisid, mõlemad vihkasid teineteist. Ja mille eest? Viktorija ei saanud aru, kuigi teadis, et nii see on. Vihkamine heljus õhus koos haiglalõhnaga.

Koridoris tekkis taas kära.

«Õde! Kus on õde?!» hüüdis mehehääl.

«Jooksen, doktor!»

Viktorijal hakkas rinnas pigistama. Ta pani korvi kõrvale ning tõusis püsti.

«Mulle näib, et seal juhtus midagi,» ütles ta söakalt.

«Ta oli üsna nõrk, aga ikkagi rääkis. Teie nimi on Viktorija? Ta ütles, et te olete rase, ja rõõmustas selle üle väga.»

Viktorija hoidis end tagasi, et mitte nutma puhkeda. Ta tundis uuesti, et ei armasta Adomenast, kuid tal oli temast väga kahju.

Adomeniene vaatas aknast välja ning jätkas otsekui endamisi:

««Nüüd ma ei karda surra,» ütles ta. «Midagi jääb pärast sind, kui sul on lapsed.» Mina laususin: «Niisugustest haavadest ei sure keegi.» Ja tema: «Ma tean seda

keegi. Elu on veel ees. Kuid mul on kergem põdeda, kui ma seda tean.» Siis hakkas tal halb, ja õde käskis mul palatist lahkuda.»

Keegi valges kitlis tundmatu naisterahvas, vististi samuti õde, jooksis ooteruumi.

«Doktor Adomenas suri!» hüüdis ta ja ehmus ise oma häälest. «Suri. Täiesti äkitselt.» Ta lisas: «Issand, missugune pahandus!»

Samal hetkel tundis Viktorija, kuidas umblik rõhumine rinnas muutus valuks, kuidas miski rebis tema niudeid ja ristluid, nüsis mitte ainult sisemust, vaid ka puusi, reisi, sääri; Viktorija astus sammu edasi, siis uuesti tagasi ning vajus kokku.

XXII

Nõnda ei jõudnudki Viktorija lubatud ajaks Vilniusse. Klaipeda haigla sanitar viis posti telegrammi, mis oli adresseeritud Barvainisele: «Haigestusin järsku. Võta lapsed ajutiselt enda juurde.»

Järgmise päeva õhtupoolikul sai Viktorija vastuse: «Tõin lapsed enda juurde. Barvainis.»

Nüüd polnud Viktorijal muret korteri ega muude asjade pärast. Ta oli kindel, et Domicele vaatab kõige järele, kuni ta tagasi tuleb.

Viktorija vajus nüüd valu võimusesse; ta oli kannatlik, talle koguni näis, et kõik see jääbki nõnda kestma. Teda ei hirmutanud isegi pimestavalt valge operatsioonisaal; siin saalis eemaldati see, kelle üle nii väga oli rõõmustanud Adomenas.

Viktorija tundis end süüdlasena, just nagu oleks ta Adomenast petnud. «Hea vähemalt seegi — ta ei tea, et jäi ilma järglaseta.» Abort oli ootamatu, vältimatu, järsk.

Adomenasest ei räägitud Viktorijale midagi. Kui ta tahtis midagi küsida, kästi tal vaikida. Tema osaks oli taluda valusid, hoida kõhul jääkotti ning saada süste.

Mõni päev hiljem selgitati talle, et Adomenase surmas polnud midagi loomuvastast, midagi erakordset. Pea ja roided ei olnud vigastatud eriti raskelt. Kuid jalaluumurd oli lahtine, purunenud luu otsad tungisid välja. Ka sellest ei sure veel keegi, ent Adomenasel läks halvasti. Rasv-emboolia! Arstina ju Viktorija ometi teab, mis on rasv-emboolia? Siin pole midagi ebatavalist, ehkki niisuguseid juhtumeid on harva.

Adomenase matused oli korraldanud abikaasa. Ta viis surnukeha Palangasse, mattis sealsele kalmistule. Tore naisterahvas, võttis nii vapralt vastu saatuse löögi!

Siis möödus veel üks päev, veel üks, veel üks, kuid Viktorijal ei lubatud voodist tõusta. «Mis te nüüd,» ütlesid arstid, «nii väikese hemoglobiinihulgaga me teid välja

ei lase. Aitab sellestki vembust, mille mängis meile Adomenas. Mida kõike linnas ei räägita! Me anname teile ka vitamiini B_{12}. Ja teeme vereülekandeid. Me ei saa teid välja lubada. Teie eest vastutame meie, mitte aga teie ise.»

Arstidele kiitsid järele õed, õdedele sanitarid. Nüüd ei valutanud Viktorijal enam kusagil, ning ta imestas, kuidas võib inimene elada ilma valuta. Aga ta oli veel nõrk, tihti pööritas pea, vaevas iiveldus.

Hiljem see kõik möödus, kuid laborandid torkisid endiselt tema sõrmi, võtsid verd, arstid aga ei lubanud ikka veel koju.

Viktorija hakkas aega arvestama mitte enam päevade, vaid nädalate kaupa. Viimaks kirjutati ta välja — siis, kui talle näis, et jääb surmatunnini elama siia, haiglasse.

Ilm oli ilus, külm, päikeseline. Tasane tuul viis endaga kaasa korstnast tõusva suitsu, näpistas kergelt põski.

«Ärge enam haigeks jääge,» ütlesid arstid Viktorijaga hüvasti jättes. «Ärge jääge haigeks,» ütlesid õed, sanitarid, isegi vana riidehoiutädi. Viktorija lubas, et ei jää. Ta oli juba üsna tugev, pea ei pööritanud enam üldse. «Rong läheb õhtul, niisiis on mul veel aega.» Ta leidis Palanga autobussi, sai teada, et jõuab õigel ajal tagasi, ning sõitis Palangasse.

Õõtsumine teel tegi teda uniseks. Ta püüdis und minema peletada ning vaatas aknast välja. Seda teed polnud ta veel kunagi sõitnud. Kord oli ta olnud Palangas — emade ja laste puhkekodus. See juhtus suve lõpul, ta sõitis sinna Kretinga kaudu, ja tagasi tuli samuti läbi Kretinga. Ent see tee siin oli kenam, puud mõlemal pool. Uni kadus pikkamisi. Viktorija vaatas järele, kas ta pole kaotanud rongipiletit, mille mõne päeva eest oli talle ostnud sanitar. Ta kahetses, et Nijolet pole kaasas; Nijole oli emaga korra juba Palangas käinud. Teda, sirguvat tüdrukut, huvitas ja võlus kõik. Viktorija koguni härdus, meenutades tütre naiivseid ja nõnda kauneid kirju, mis ta haiglas oli saanud. «Barvainis oli siiski nii hea, et seletas Nijolele, kus ma olen.» Ühes kirjas oli Gedukase joonistus — järelkäruga veoauto. Kirjutada poiss veel ei mõistnud.

Järsku tuli Viktorijale meelde, et tal pole lilli. Kuidas ta võis küll unustada!

Ta väljus bussijaamas ning uuris järele, kus asub kal-

mistu. Palangas suvitades teadis ta vaid seda, kus on muul, einelauad ja kino. Keegi Palanga vanaeideke seletas talle pikalt ja laialt, kuidas tuleb minna, ehkki tee oli sirge ja lihtne. Siis küsis eideke omakorda, keda ta otsib. Viktorija ütles.

«Siinsamas elab ka doktori lesk,» noogutas eideke kaasatundvalt. «Tema räägiks teile täpsemalt, võib-olla viiks isegi kohale.»

«Mul pole aega. Pean kohe tagasi minema. Kui bussile hilinen, siis ei jõua ma rongile.»

«Te olete siis kaugelt?»

«Jah.»

«Näe, kui kuulus doktor see oli.» Vanaeit lausa ohkas. «Doktor küll, aga suri niisamuti nagu teised. Sõitis end vist puruks.»

«Küllap vist.»

«Teie olete õmbleja, ma tundsin otsemaid ära. Doktor aga on maetud värava lähedale, vasakule poole. Minge otse, siis vasakut kätt, seejärel teine teerada paremale. Küll leiate, ilmtingimata leiate.»

Siin oli jahedam kui Klaipedas. Kiiresti lähenes õhtu. Tee oli üsna pikk. Viktorija lisas sammu, kuid pea hakkas pööritama. Tuli käia aeglasemalt.

Haua leidis ta suurema vaevata. Nüüd, kui ta seisis hiljaaegu kerkinud kääpa ees, näis järsku, et ta armastas Adomenast. Ta polnud endas veel kindel, kuid mida edasi, seda tugevamini ja tugevamini valdas teda selline mõte. Puudel kükitasid ja kraaksusid varesed. Hämardus.

Ning alles nüüd jõudis Viktorija teadvusse, et hauakünkale on pandud värskeid, otsekui äsja nopitud lilli. Ta oli neid märganud kohe, kuid mõtted liikusid kaugel eemal sellest kalmistust. Lilled lebasid haual, ilus väike kimp; külm polnud veel jõudnud neid närtsitada.

«Mina pole süüdi, et nõnda juhtus. Ma tean, et sa tahtsid lapsi. Sa olid minu vastu väga hea, ning ma oleksin sulle sünnitanud poja või tütre. Ja ma pole tõesti süüdi, et nõnda juhtus. Sinu surmas aga olen ma vististi süüdi.»

Kalmistult lahkudes ei teadnud ta isegi, kas oli seda kõike ainult mõelnud või valjusti lausunud. Ja mis tähtsust sellel oligi?

Pimenes juba. Majad asetsesid siin hõredamalt kui kesklinnas; mõnedes akendes põlesid tuled. Viktorija

hakkas kõhe, ta kiirendas uuesti sammu. Talle näis koguni, et keegi käib tema kannul; ta pöördus, kuid taga ei olnud kedagi. Viimaks jõudis ta järele tuigerdavale mehikesele, ning isegi see andis talle julgust.

Autobussile jõudis Viktorija just enne selle liikuma hakkamist. «Kui oleksin hilinenud, oleksin jäänud Klaipedasse ilma öömajata. Oleksin pidanud minema tagasi haiglasse või . . . Palangasse, Adomeniene juurde.» Autobussi tuled libisesid piki maanteed, vahetevahel kustusid, mööda lastes vasturuttavaid autosid. Kurvides ulatus valgusvihk mõnikord metsani, üksikute puudeni, majadeni, seejärel tungis jälle kaugusse, üle valge lume.

Siis järgnes öö rongis, kuid mitte unetu, vaid rahulik, kosutav öö. Vagunisaatja tõi kuuma teed, suhkrut ja paki küpsiseid. Barvainiene, õhtustanud kergelt ja heitnud pikali ülemisele asemele, vaatas akna taga möödavilksatavaid asulatulesid. Aknast õhkus külma, kuid kupees oli üsnagi soe, ja ka tekk oli villane. Vagun õõtsus kergelt. Viktorijale tuli uni peale. Kõik neli kohta kupees olid hõivatud, kuid iga reisija tegeles iseendaga ning jutt ei võtnud vedu.

Vilniusse jõudis Viktorija väljapuhanuna. Ta läks jaamaesisele väljakule ning mõtles, kuhu siis nüüd minna. Nijole on koolis, Gedukas lasteaias, Barvainis tööl, pealegi ei tahtnud Viktorija teda näha.

Viktorijal tekkis soov end pisut liigutada pärast vagunis veedetud ööd ning ta läks oma töökohta jalgsi. Domicele oli laboratooriumis. Silmanud Viktorijat, plaksutas ta käsi.

«No on teil alles väljanägemine! Ei tunne äragi.»

«Olen vanemaks läinud?»

«Vanemaks või mitte, aga nägu on hoopis teine. Kuidagi nagu roheline, kollane. Korteri võtmed on siin. Käis keegi naine, otsis teid. Ma koristasin kadunud doktori korteris parajasti tube. No ja tema seletab: «Olen abikaasa, laske mind sisse . . .» Ja nõnda endasi, mina aga löön ukse tema nina all mauhti kinni ega taha midagi kuulda. Ütlesin talle, et kui teie tagasi jõuate, tulgu siis.»

«Kas ta hiljem ei käinud?»

«Kuidas muidu, käis ikka. Koos majavalitseja ja veel kellegagi. Vaatasid korteri üle, asjad panid kirja, aga neid, mis teie omad, ei puudutanud. Ega nad midagi kaasa

võtnudki, ainult käskisid mul alla kirjutada, et vastutan asjade eest.»

«Kas kirjutasid?»

«Olen ma's tobe? Pole mina neid ostnud, pole mina nende üleandja. Tolmu pühkisin igal teisel päeval, korra nädalas pesin põrandat. Hea, et tulite, see muretsemine tüütas ära.»

Nüüd hakkasid laboratooriumi kogunema teisedki töötajad — juhataja, Pstšemeneckiene, õde Elena... Kõik nad õhkasid kaasatundvalt, Pstšemeneckiene aga ootas juhust jutu alustamiseks.

Kuid Viktorija lipsas laboratooriumist minema.

Oma korterisse minna ta ei tahtnud; pärast Adomenase surma jäi korter talle võõraks. Viktorija teadis, et on vaja kohtuda ka Barvainisega; see mõte piinas teda kõige rohkem. Ja ikkagi ei pääse ta sellest ebameeldivusest — lapsed peavad ju täna koju tagasi tulema.

Aega Viktorijal veel oli, ning ta läks osakonda. Tööletulekuks polnud tarvidust, haiguslehe järgi jäi veel kaks vaba päeva.

Osakonnas näis talle, et arstid ja õed vaatavad teda kuidagi teisiti kui varem; ta ei suutnud aga taibata, kas nad vaatavad teda liialdatud uudishimuga või rõhutatud vaenulikkusega.

«Milles ma nende ees süüdi olen?» mõtles Viktorija. «Nad silmitsevad mind varjamatu põlgusega, võib-olla isegi vihkamisega.» Ent samas märkas ta, et kaugeltki mitte kõik. Mõned õed olid tema vastu isegi lahkemad kui tavaliselt; mitmedki arstid teretasid teda nii, nagu oleksid viimati näinud alles eile.

«Teid kutsub osakonnajuhataja,» sosistas talle õde. Viktorija tänas ning mõtles: «Ei, sellel tütarlapsel pole küll minu vastu mingit vaenu.»

Arst Rutelioniene haaras härjal sarvist:

«Meie kollektiivis pole teil enam midagi teha, kolleeg. Oleme täiskasvanud inimesed, meil pole vaja peitust mängida. Vaadake, mina arvan, et teie olete süüdi doktor Adomenase surmas. Ja nii ei mõtle üksnes mina. Oodake, laske mul lõpetada. Ma ei tea, kuidas on asi juriidilisest küljest, kuid ta vallandati just nimelt teie pärast; Klaipedasse sõitis ta samuti ainult tänu teile. No ja sai surma. Mind ei huvita, kas te olete tema surmas süüdi otseselt või kaudselt. Ma ütlen teile avameel-

selt: lahkuge siit ise, heaga, sest ma ei kannata teid. Jah, ma võin koguni ministeeriumis küsimuse üles seada: teie või mina. See ongi kõik. Ma vist rääkisin küllaltki selgelt?»

Viktorija ei vastanud sõnagi. Ta tõusis ja väljus, heitmata Rutelionienele pilkugi. Koridoris kõndides ei näinud ta midagi, kuid tema silmad jäid kuivaks.

Ta läks koju, keeras oma toa ukse lahti ning puhkes suure häälega nutma. Hiljem rahunes; toas oli vaikne, nii vaikne, et tal hakkas hirm. Ta koguni kartis mööduda Adomenase toast; alles hiljaaegu oli see saanud ka tema toaks, kuid nüüd muutunud taas täiesti võõraks.

Laste ja Barvainisega kohtus ta õhtupoolikul.

«Emme! Kui kõhnaks sa oled jäänud!» ütles Nijole tasa; ta liibus ema vastu ning seisis nii mõnda aega, laskmata Viktorijal liikuda.

«Onu Adomas sõitis end surnuks,» hüüdis Gedukas; see sündmus ei kurvastanud teda ilmselt põrmugi.

«Noh, lapsed, hakkame tagasi minema,» lausus Viktorija. «Öelge issile aitäh, et ta teid hoidis.»

«Mina ei taha tagasi,» teatas Gedukas. «Mina tahan issi juures olla. Jää sina ka siia.»

Nijole ei ütelnud midagi; ta seisis, üleni punane, ja pigistas käed närviliselt rusikasse.

«Me peame minema, lapsed,» kordas Viktorija kindlalt.

«Sa võid lastega siia jääda,» ütles Barvainis rahulikult, kuid pisut võbeleval häälel. «See korter kuulub sinule niisama palju kui minule. Mul on, kus elada, minu pärast ära muretse.»

«Tänan, esialgu on ka minul, kus elada,» sähvas Viktorija. Ta rääkis vihaselt, püüdmatagi häält mahendada.

«Nagu soovid. Kui on tarvis, tule tagasi. Võimalik, et ma Vilniusest päriselt ära kolin. No ja korter jääb sinule.»

Kogu tee Adomenase korterini olid Viktorija ja lapsed vait. Oli parasjagu külm. Selges taevas vilkusid lõbusalt tähed. Linnas oli valge, liuväljalt kostis tantsumuusikat. Adomenase korteris aga võttis neid vastu hauavaikus, ning Viktorija magas koos lastega, kogu öö toas valgust kustutamata.

XXIII

Kahe päeva pärast läks Viktorija tööle. Osakonnajuhataja väljakutse võttis ta vastu. Kohanud koridoris Rutelionienet, noogutas Viktorija vaevumärgatavalt pead ning kõndis edasi.

Viktorija teadis, et Rutelioniene võimuses polnud teda töölt lahti lasta. Kuid missuguse moraalse õhkkonna võib luua osakonnajuhataja, seda Viktorija mitte üksnes ei teadnud, vaid tundis peatselt ka omal nahal.

Iga päev, tulnud töölt, nuttis ta kaua; rahunenud pisut, tõotas ta endale, et hakkab otsima kohta teises haiglas. Ent hilisõhtul, kuulates laste ühetasast hingamist, otsustas ta edasi võidelda. «Me veel näeme, kes peale jääb; jah, me veel vaatame.» Seejärel uinus rahulikult, magas meeleheitel inimese rasket und.

Aeg jooksis omasoodu, ning Viktorijale koguni näis, et miskit õieti polnudki juhtunud. Ainult vahel harva ärkas ta öösel ning tajus, et on toimunud midagi tagasipöördumatut ja kohutavat.

Niisugustel silmapilkudel heitis südametunnistus talle ette, et ta ei olnud ju Adomenasesse armunudki. Ta püüdis end uskuma panna, et armastus siiski oli; vahel näiski, et ta seda usub. Kuid pärast neid põgusaid rahunemishetki tundis ta veelgi suuremaid südametunnistuse piinu, seejärel tühjust hinges; siis uinus ta uuesti.

Hommikul, puhanud end välja, otsustas ta kainelt, et Adomenase ees on tema süda puhas. Võib-olla ta ei armastanudki Adomenast. Kuid ta andis mehele oma sõpruse ning kodusoojuse, oli talle ustav. Aegamööda oleks ehk tulnud ka armastus. Armastus? Viktorija püüdis mõnikord selgusele jõuda, kas ta üldse on seda kunagi tundnud. Kas ta armastas Barvainist — siis, võrdlemisi ammu, kui nad abiellusid? Võib-olla jah. Võib-olla mitte. Nüüd ei suutnud ta oma tundeid enam mälus taastada.

Seejärel algas töö, ning tal polnud mahti enese üle arutlemiseks.

Ühel pärastlõunal tuli ta haiglast tusameelsemana kui tavaliselt.

Midagi erilist seal õieti ei juhtunudki. Viktorija võttis ühel haigel lülisambast vedelikku ja saatis õega laboratooriumi; osa vedelikku jättis Wassermanni reaktsiooni jaoks. Õde oli mõlemad katseklaasid kuhugi ära kaotanud, hiljem aga ajas kogu süü arsti kaela: mingeid katseklaase ega saatekirju analüüsi tegemiseks polevat üldse olnudki.

Õe vale oli silmanähtav, ning doktor Rutelioniene kirjutas peaarstile ettekande; Butkus, oodates uut ülemust, täitis ajutiselt endisi kohustusi. Rutelioniene ettekandele kirjutas ta: «Õde töölt vallandada», seejärel kriipsutas kõik läbi ja mahendas otsust: «Avalikult teatavaks teha noomitus koos hoiatusega». Hiljem tõmbas maha ka sõnad «koos hoiatusega».

Kogu see lugu oli osakonnas muidugi tavaline. Kuid Rutelioniene ütles Viktorijale teiste arstide kuuldes:

«Ei minu ega ka teiste kolleegide peale ei oleks õde nõnda valetanud. Teid ta ilmselt ei karda, sest ei pea teist lugu. Aga miks ta lugu ei pea, seda teate teie juba paremini.»

Arstidest kolleegid läksid laiali, tehes näo, et ei kuulnud midagi. Ent Viktorijale oli see kõrvakiiluks. Kui Rutelioniene oleks teda nimetanud liiderlikuks, poleks Viktorija tundnud ennast nõnda solvatuna nagu nüüd, mil need sõnad öeldi rõhutatult viisakal ja rahulikul toonil.

Ta talitses end nii kuidas oskas. Kuid tal kukkusid käest süstlad, ta ei suutnud tabada veeni, viimaks ajas segi haiguslood ning rikkus ühe töövõimetuslehe. See-eest tänaval oli ta üksi, keegi ei jälginud teda, keegi ei näidanud näpuga. «Nüüd ma võin nutta,» trööstis ta iseennast. «Nutan pisut, ja kohe on kergem.» Kuid pisaraid ei tulnud.

Ta ei kiirustanud koju, sest Nijole pidi koolist tagasi jõudma märksa hiljem — nende klass viidi nukuteatrisse. Viktorija ei teadnudki täpselt, oli see külalisteater või kohalik, ta teadis vaid, et etendust läks õpetaja saatel vaatama kogu klass.

Seepärast imestas Viktorija tublisti, kui ta ust avades tundis, et korteris on keegi. Ta ei teadnud õieti isegi,

millest see tunne — kas ta kuulis samme või kõhatust või leidis, et eeskojas on tuli põlema jäetud.

Viktorija ehmus ja hüüatas: «Nijole!» — ning ehmus veelgi rohkem.

«Nijolet ei ole,» vastas tuttavlik naisehääl. «See olen mina.»

Magamistoas istus Albina Adomeniene.

«Ma ei mõista, kuidas te sisse tulite,» ütles Viktorija viisakusetult, etteheitvalt. Ta imestas tõepoolest, kuidas küll Adomeniene korterisse sai.

«Mul on võti. Ma ei murdnud sisse. Mis teil on? Kas ma teid tõesti kohutasin?»

Nüüd märkas Viktorija, et Adomeniene on pooleldi leinarüüs. Ning šamas tekkis tal kindlusetusetunne: ta oli selles korteris nagu üürnik, kelle juurde on tulnud korteri omanik.

Ta ei vastanud Adomeniene küsimusele. See veel puudus — kõnelda kõigist oma õnnetustest!

«Räägime lühidalt ja selgelt,» jätkas Albina. «Ma tulin oma korterisse. Mulle aitab Palangast, tahan elada Vilniuses. Hakkan töötama, õppima. Mitte veel täna ega homme, kuid varsti. Loodan, et olete juba leidnud elamispinna mujal?»

«Ei,» vastas Viktorija. «Ma ei pea vajalikuks otsida. Siin korteris hakkan elama mina, mitte teie.»

«Kui me juba nõndaviisi räägime, siis — mina elasin siin enne teid. Ma ei mõista ainult, miks te kõnelete niisugusel toonil. Pretensioone võiksin esitada mina, mitte aga teie.»

«Tal on õigus,» mõtles Viktorija. «Tal on õigus.» Kuid ta otsustas mitte järele anda. Rutelioniene sõnad olid teda nõnda solvanud, et ta võttis neid kui väljakutset kogu maailmalt. Adomeniene oli samuti osa sellest maailmast. Ei, nii lihtsalt Viktorija alla ei anna.

«Ma ei tea, mida te minult tahate,» peaaegu karjus ta Adomenienele. «Ma elan siin, olen siia sisse kirjutatud. Teie tungite minu korterisse ja tahate mind minema ajada?»

«See olete teie, kes tungis minu korterisse. Kogu teie toa mööbel, viimne kui üks ese, on minu oma. Ma tulin sisse oma võtmega, oma mehe võtmega. Siin see on. Ma tahtsin teiega kõnelda kui inimene inimesega, ehkki ei tunne teie suhtes armastust ega vähimatki sümpaatiat.

Tahtsin teile isegi pakkuda oma korterit Palangas. Seal laiendatakse parajasti haiglat, te võiksite end kenasti sisse seada. Siin ei sallita teid ega hakatagi sallima. Ärge katkestage, laske mul lõpetada. Räägin seda, mida ma hästi tean. Tahtsin teile isegi loovutada hädavajalikuma majakraami, noh, müüa, kunagi hiljem oleksime õiendanud arved. Veel praegugi võiksin teile pakkuda niisugust tehingut.»

«Me veel vaatame,» ütles Viktorija tasa.

«Võite vaadata,» jätkas Albina häält tõstmata. «Aga kuna te olete juba valinud niisuguse kõnetooni, siis lubage küsida, miks te ei lähe tagasi oma mehe juurde? Minu meest ju ei ole. Ka takistusi ei ole enam. Ärge ainult püüdke teha skandaali, mina olen teist tugevam. Võibolla mu mees rääkis teile, et ka mina oskan lärmi tõsta.»

«Kui te otsemaid ei lahku, kutsun miilitsa,» hoiatas Viktorija tasa.

«Palun. Kutsuge ainult kiiremini, sest muidu ma kutsun ise. Pidage meeles, kelle poolel on seadus.»

Viktorija vajus toolile.

«Tal on õigus,» mõtles ta, «tal on õigus, õigus, õigus. Miks ma temaga vaidlen? Ei, Barvainise juurde ma tagasi ei lähe. Seda ei näe ta kunagi. Parem jään tühja tuppa, nelja seina vahele. Kuid . . . Tõepoolest, miks ka mitte?»

Ta kavatses Adomenienele öelda: «Mis siis ikka, Palanga suhtes lubage mul järele mõtelda,» kuid lausus hoopis midagi muud

«Mis õigused teil Adomenase peale on? Ta tuli ju teie juurest ära. Ta andis isegi lahutusavalduse kohtusse.»

Albina naeratas külmalt:

«Kohus pole meid veel lahutanud.»

«Adomas vihkas teid.»

«Kust teie teate!» sähvas Albina. Ta ei naeratanud enam. «Kust teie seda teate. Ja mis peamine — see pole teie asi. Tema oli ju minu mees. Miks te nutate? Te ju ei armastanud teda.»

«Me pidime abielluma. Ka minu lahutusavaldus on kohtus.»

«Mis teha, saatus segas teid. Mille üle me siin vaidleme? Ma vihkan teid, nii nagu teie mindki. Kuid ma ei soovi, et lapsed süütult kannataksid. Mõelge järele ja sõitke Palangasse. Siin pole teil midagi peale hakata. Haiglas ei sallita teid. Vilniuses pole teid tarvis. Rajoo-

nis on arstidest puudus. Mõelge järele. Nüüd lähen ma linna, ööseks tulen tagasi. Loodan, et te ust riivi ei pane.»

Albina lahkus.

Algul Viktorija nuttis, siis rahunes ja jäi tukkuma. Teda äratas kellahelin: Nijole tuli teatrist.

«Ema, kui toredat näidendit me nägime! Mõistad, nukud olid nagu elavad. Tahad, ma jutustan sulle? Tead, ühel kojamehel oli valge koer. Pika lokkis karvaga. Tema nimi oli . . .»

Viktorija hüppas püsti:

«Lapsuke, ma unustasin lõuna!»

«Ema, ega ma tahagi. Mõistad, see koer oli puudel. Ja veel oli seal üks väike poiss . . . Mis sul on, emme, sa nutsid?»

«Magasin, tütreke.»

«Ei, ema, sa nutsid.»

«Ma teen kähku midagi süüa, siis läheme Gedukasele järele. Tuled minuga koos?»

«Muidugi, emme.»

«Aga kuidas jääb õppimisega?»

«Homseks pole midagi üles antud. Teater. Ema, tead, ma nägin isa . . .»

«Mis ta sulle ütles?»

«Ta ütles, et me võime Männi tänavale tagasi minna. Käskis sulle edasi öelda.»

«Hea küll.»

«Kas läheme tagasi?»

«Ei, tütreke.»

«Majahoidja tütar ütles mulle tänaval, et me kolime siit ära. Et siia on tulnud tädi, kes varem oli onu Adomase naine.»

Viktorija punastas.

«Võib-olla lähemegi, Nijole. Teise linna. Kas sa tahaksid elada Palangas?»

Nijole lõi särama ning hakkas toas ringi keerutama.

«Tahan, emme! Seal on nii ilus meri! Ja pärast tormi on kaldal merevaiku! Ja päikeseloojang on nii ilus!»

«Suvel. Meie aga peaksime elama seal ka talvel ja sügisel.»

«No ja mis siis? Suvi tuleb nagunii. Ja kui palju rahvast sinna kokku sõidab! Emme, läheme! Ainult . . .»

«Mis «ainult»?»

«Kas me ei saaks isa kaasa võtta?»

«Aitab jutust, lapsuke. Muidu jääme Gedukase järele minemisega hiljaks.»

Viktorija küpsetas tütrele omletti ning mõtles, et selles haiglas pole tal enam võimalik töötada, et Barvainise juurde ta tagasi ei lähe ja et Palanga ei olegi teab mis kole kolgas.

Ning ta otsustas minna ministeeriumi ja paluda end üle viia Palangasse.

XXIV

Talve lõpupoole hakkas loodus kummalisi vempe mängima. Nagu ikka niisugustel juhtudel, kinnitasid vanad linnaelanikud, et säherdust ilma pole nad sellisel ajal veel näinud. See oli harilik Vilniuse ilm, mitte niisugune nagu mere ääres või mannermaal tavaliselt, vaid just Vilniusele omane. Ühe ööpäeva jooksul hüppas elavhõbedasammas kord üles, kord alla, lumi kord sulas, kord külmus uuesti. Hommikul leidsid linlased vahel eest paksu lumevaiba, lõunalt tulid tagasi mööda lörtsiseid kõnniteesid, autode pritsmesajus; õhtul sadas taevast pehmet, kohevat vatti, ning kõik — puud, tornid, ehituskraanad, inimesed — nägid välja otsekui näärikaartidel.

Inimesed külmetusid, haigestusid, köhisid, ja kui neil põdemine üksinda igavaks läks, kutsuti appi arstid. Lakkamatult sõelusid mööda tänavaid ja puiesteid autod kirjaga «Arstiabi koju».

Ka Barvainisel ei tulnud logelda. Saabus tema kord töötada polikliinikus; haiglasse pidi ta tagasi minema alles mõne kuu pärast. Tööle kliinikus järgnesid visiidid haigete juurde koju. Päeva lõpul näis Barvainisele, et ta kõnnib võõraste jalgadega, võib-olla isegi proteesidega. Pea oli raske, paks, täis tuubitud aina korduvaid muljeid, retsepte, haiguslehti, sõbralikke vestlusi ja vaidlusi haigetega. Polikliinikus töötades kirus ta tihtilugu oma elukutset.

Praegu, lõpetanud vastuvõtu kabinetis, pesi ta käsi ning kavatses kitlit seljast võtta. Kellaaeg kiskus õhtusse; visiidid koju olid tehtud enne lõunat. Barvainis mõtles, mida täna ette võtta; midagi pidi ilmtingimata tegema, sest siis võis vähem mõtelda. Mõtted tõid kusagilt sügavalt alati kaasa mälestusi, vanu ja segaseid, meeldivaid ja härdaid. Igaühel neist oli alles terav serv, ning nad haavasid Barvainist alati, niipea kui ta jäi üksinda.

Koridoris käis mingi võitlus. Barvainis kuulis õde tarmukalt «ei» ütlemas, kuid vastaspool oli visa. Lõpuks jooksis õde kabinetti ja teatas:

«Doktor, teid tahab keegi tingimata näha. Ütleb, et isiklikes asjus, aga valetab.»

«Võib-olla ei valeta?»

«Ma ju tunnen, doktor!»

«Tunnete seda inimest?»

«Ei, aga ma oskan vahet teha, kes valetab.»

«Mis ikka, laske sisse.»

Kabinetti astus Kostas, ning Barvainisel tuli kananahk ihule. Mitte hirmust, vaid vastikusest; ja isegi mitte vastikusest Kostase, vaid kõige selle vastu, mis neid kunagi sidus.

Barvainis ei saanudki aru, kas ta pakkus Kasperiunasele istet või mitte; ta nägi vaid, et Kostas juba istub. Samas meenus talle Viktorija näoilme mõne päeva eest, kui Barvainis oli viimaks söandanud naisega kohtuda ja teinud talle uuesti ettepaneku tulla tagasi koju. Viktorija ütles: «Sa tapsid inimese, kes polnud sinu ees süüdi. Sa kaebasid tema peale — alatult, nurga tagant, mitte nagu mees. Ta sõitis end surnuks sinu pärast. Ja iga kord, kui ma näen sind, tuleb mulle meelde kadunud Adomenas.»

Barvainis ei tundnud end süüdlasena. Südametunnistus ei vaevanud teda. Isegi siis, kui ta oleks kindel, et Adomenas hukkus just selle avalduse pärast, oleks tema süda samuti rahulik olnud. Kuid see, et ta ei kirjutanud üksi, et teda õhutas tegutsema keegi teine, andis kogu loole omalaadse maigu.

Ning Barvainis isegi ei vaadanud Kasperiunast, heitis vaid pilgu üle tema pea, vastas asuva maja akendele. Läbi eesriiete tungis mitmevärviliste lambivarjude hubast matti valgust. Taoti vilksatas mehe või naise vari. Ja siis ka lapse peakate. Perekond!

«Mis teid minu juurde tõi?» küsis Barvainis. «Veel paar minutit, ja te poleks mind eest leidnud.»

«Täpsust mõõdetakse just nimelt viimaste minutitega. Siia aga tõi mind haigus. Gripp. Bronhiit. Vähk. Ma ei tea, mis.»

«Patsiente võtan ma vastu märksa varasemal ajal,» pomises arst juba hoopis viisakusetult. «Mis teil siis on?»

«Olen haige. Köhin, pea lõhub, luud-kondid valutavad, ihu väriseb. Palavik 38,2.»

«Miks te pole voodis?»

«Töö. Te ju teate: kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma. Igapäevane leib, doktor. Rahmeldame ja rassime.»

«Õde!» hüüdis Barvainis. «Andke kraadiklaas. Mõõtke patsiendi temperatuuri.»

Koridorist jooksis kabinetti õde. Tal oli juba mantel seljas ning moodne, pisut potti meenutav kübar peas.

«Doktor, minu tööaeg on ju läbi! Ja mul on kinopiletid.»

«Võib-olla te ei hiline?»

«Muidugi hilinen, doktor. Pealegi mind oodatakse. Ma lippan.»

Barvainis lõi käega ja hakkas ise termomeetrit otsima. Õde kepsis juba trepist alla.

«Ärge nähke vaeva, doktor,» ütles Kostas, «ma juba mõõtsin temperatuuri — 38,5. Kopsud lausa kärisevad.» Ning ta köhis mõne korra tormiliselt.

«Enne te ütlesite, et 38,2?»

«Te ei kuulnud õigesti. 38,5. Kas te vabastate mind homseks töölt?»

«Vaatame. Kui olete haige, siis muidugi vabastan. Miks ainult homseks? Gripi puhul on vaja lamada. Kirjutan töövõimetuslehe kolmeks päevaks.»

«Tänan, doktor.» Kostas tõusis. «Kasperiunas, Kostas Vacyse poeg.»

«Istuge edasi. Algul mõõdame temperatuuri. Siis kuulame, mis teil seal kopsudes on.»

«Kas te mind tõesti ei usu?»

«Miks ma peaksin teid uskuma? Võib-olla on teil nüüd palavik veelgi tõusnud?»

Barvainis võttis Kostasel küünarnukist ja pani ta uuesti toolile istuma.

«Vaadake ainult, et kraadiklaas välja ei libise. Ja teinekord palun tulla varem. Arst on ka inimene.»

«Meie, lihtsurelikud, arvame, et ta on pooleldi jumal.»

Barvainis kortsutas kulmu. Talle ei meeldinud Kasperiunase toon.

«Temperatuur on täiesti normaalne. 36,8.»

«Ei või olla! Teil on kehv kraadiklaas.»

«See on igati korras. Lõppude lõpuks tundsin ma ka ilma selleta. Uskuge, arsti käsi on samuti teatud määral kraadiklaas. Mis siis ikka, mul on hea meel, et paranesite nii kähku. Võtke särk seljast.»

Kostas alistus vastu tahtmist. Barvainis kuulas ta tähelepanelikult läbi.

«Sooviksin endalegi niisuguseid kopse,» lausus Barvainis. «Nagu uued lõõtsad. Ja süda — võite maratoni joosta. Kuidas küll teie, niisugune pummeldaja, pole veel jõudnud oma tervist maha juua?»

«Mis pummeldaja ma olen?» Kostas köhis taas tormiliselt. «Ainult vagur, töökas hiireke. Kuulete, kuidas ma köhin?»

«Kuulen, ega saa aru. Näidake kurku. Ajage keel välja. Kurk on samuti korras. Üksnes tähtsusetu punetus.»

«Punetus ikkagi on?»

«Tähtsusetu. Töötada võite... Enne magamaminekut võtke norsulfasooli, nii kaks-kolm tabletti. Hoidke jalgu kuumas vees. Paar klaasitäit vaarikateed.»

«Kes annab mulle vaarikaid?»

«Siis ilma nendeta. Lõppude lõpuks võite jätta ka tee joomata ning ravimid võtmata. Te olete terve, seltsimees Kasperiunas.»

«Sinist lehte ei anna?»

«Teile? Loomulikult mitte.»

«On teil's kahju anda?»

Barvainis imestas siiralt:

«Kahju? Töövõimetuslehti me anname ainult haigetele.»

«Te ju ütlesite: punetus. Lõpuks polegi see tähtis, kuid te ju võiksite osutada teene, mis ei maksa teile kopikatki.»

«Ei, ei osuta.»

Kasperiunas tõmbas kuue selga ning kõõritas vihaselt Barvainise poole.

«Elus on alati nii, doktor, et käsi peseb kätt. Teie mulle, mina teile. Ehk mõtlete veel ümber?»

«Mis see on, väljapressimine?» Barvainis läks punaseks; ta kuulis, kuidas kõrvus tuksles veri. «Meie tutvus on otsas!»

«Kahetsete veel.»

«Välja, poisinolk!» hüüdis Barvainis ja tahtis Kasperiunast üle ukse tõugata. Ent viimasel hetkel talitses end ja pöördus akna poole.

Kostas lahkus, virutades ukse kinni, nii et aknaklaasid tärisesid. Kõrvalkabinetist tormas kohale õde.

«Mis juhtus, doktor?»

«Üks simulant tõstis lärmi. Nõudis töövõimetuslehte.»

«No neid käib iga päev. Mina arvasin, et midagi hullemat.»

Ning õde kadus taas ukse taha.

Jõudnud tänavale, Barvainis seisatas, mõeldes, mis suunas minna, ning läks Lile juurde.

Lile avas ukse, endal palitu seljas.

«Tulite või lähete?» küsis Barvainis.

«Lähen.»

«Kohtama?»

«Muidugi. Gérard Philipe'iga. Te pole vististi kuulnudki, kes see on?»

«Juhuslikult tean. Tantsija, kalpsab filmis, eks?»

«Filmis küll, aga ei kalpsa. Ja kui kalpsab, siis ainult aknast välja, kui teda armukese juures üllatatakse.»

«Hea, et Vilniuses pole kõrged majad,» püüdis naljatada Barvainis, kuid Lile ei muianudki, ja ka tema ise vihastas enda peale niisuguse lameda huumori pärast. «Kas teid peale selle näitleja veel keegi ootab?»

«Olete uudishimulik, doktor. Milleks on teil seda vaja teada? Või tahate koos kinno tulla? Tõsi küll, piletid on välja müüdud.»

Nad läksid Čiurlionise tänavale.

Vingise pargi poolt puhus läänetuul. See vihistas piki tänavat, raputades puuokstelt suuri lumekamakaid, kiskudes möödakäijail kaabusid peast. Aknad olid valged, näis koguni, et sellest muutus tänaval soojemaks. Mõlemas suunas tõttasid üliõpilased — üksikult ja rühmiti, enamasti aga paarikaupa; nende värvikad mütsid paistsid lumisel tänaval eriti silma.

«Täna ilmus minu juurde Kostas,» alustas järsku Barvainis.

«Ja mida ta teilt palus? Raha?»

«Ei. Tõendit, et on haige.»

«Ta on siis haige?»

«Tervem kui meie teiga.»

«Kes teab. Mina olen väga terve.»

«No minust on ta kindlasti tervem. Paugutas ust, nii et krohv varises.»

«See pole tema moodi. Ta on nii leebe. Õrn. Tõsi küll, teatud ajani. Aga kui ta ust mürtsutama hakkas, siis järelikult otsustas ta teiega tutvuse lõpetada.»

«Just mina lõpetasin temaga tutvuse.»

«Ta on ju teie liitlane. Kirjutasite koos kaebekirju.»

Barvainis laskis Lile küünarnuki lahti — seni oli ta temal käe alt kinni hoidnud.

«Võiksite need etteheited juba jätta,» sõnas Barvainis ärritunult ja samal ajal haledalt. «Lõpuks on ta teie tuttav. Rohkem kui minu.»

«Kas ta rääkis teile?»

«Ei, aga ma aiman, et see nii on. Vähemalt minevikus.»

«Teil, doktor, ei maksaks huvi tunda minu mineviku vastu. Mõelge parem enda omale. Mis, kas soovite juba hüvasti jätta?»

«Ei taha teid segada. Pealegi pole meil vististi üks tee.»

«Ma ei tea, kas on või mitte, aga mind te küll ei sega. Muidugi, kinni ma teid ei pea. Mõtlesin ainult, et aitate mul mäest alla minna, siin on libe.»

«Hea, et ma niigipalju saan olla kasulik.»

«Niipalju saate. Muide, homme on Kasperiunase asi kohtus. Vaat milleks tal oli vaja teie tõendit.»

«Kohtus? Tsemendi pärast? Miks ta istuma pole pandud?»

«Keerutas end välja. Ajas tööliste kaela. Loodab, et saab ainult puuduliku järelevalve eest. Maksab trahvi ära, trust esitab talle hagi. No ja nõnda edasi.»

«Arvab, et kui kohale ei ilmu, siis pääseb?»

«Vist küll. Peamine on see, et ta ei taha kohtus tööliste kokku saada. Nemad ju räägiksid temast tõtt. Seni on ta vaid tunnistaja, aga kes teab, kuidas asjalood kohtus võivad pöörata. Ta võidakse sealsamas vahi alla võtta.»

«Ja kui ta ei ilmu?»

«Siis vist lükatakse kohus edasi. Tõenäoliselt küll. Tema aga nuputab selle ajaga jälle mingi triki välja.»

Nüüd kõndisid nad Basanavičiuse tänaval. Eemal, allpool, säras tuledes linn. Tänav oli samuti valge. Heledad laternad õõtsusid mänglevalt tuules. Čiurlionise tänaval oli hubane, siin aga lausa lõbus.

«Te siis varem ei teadnud, mis lind see on?» küsis Barvainis. Tema häälel oli irooniline varjund.

«Teie arvates peaksin ma igalt tuttavalt võib-olla elulookirjeldust nõudma? Teie ankeeti pole ma samuti näi-

nud. Tean teist vähe, ja mitte kõik, mis ma tean, ei kõnele teie kasuks. Doktor, milleks te täna minu juurde tulite?»

«Etteheide?»

«Imestus. Teie vist imestasite samuti, kui teie juurde tuli Kasperiunas.»

«Ja teie imestasite, kui tulin mina. Aitäh kõrvutamise eest. Näib, et siin pole enam libe, ja ma võin hüvasti jätta.»

«Umbes nii.»

«Kas teie ka homme kohtus olete?»

«Jah.»

«Eksperdina?»

«Eksperdina.»

«Vaadake, et see teie Kostas teile tsemenditükiga vastu pead ei viska.»

«Kui galantne ja teravmeelne te olete! Ärge muretsege — tal on pehme tsement, ma ju rääkisin teile. Tsemendist kogu see lugu algaski.»

Nad jätsid külmalt hüvasti.

«Oli mul vaja minna selle plika juurde,» kirus Barvainis. «Tõsi küll, sain teada, milleks see suli ennast ilmutas. Tähendab, ta ei käinud niisama.»

Alles nüüd meenus talle, et on aeg õhtust süüa. Ta astus esimesse ettejuhtuvasse einelauda ja tellis oma lemmiktoidu — viinerid hautatud kapsaga.

Siin vallutasid teda taas kurvad mõtted, mälestused. Ta istub Gedukase kõrval, tema vastas istub tütar. Viktorija jagab toitu, käsib Nijolel küüru seljast ajada, noomib Gedukast, et see närib küüsi. Kodus on soe, ning seda soojust ei tunne Barvainis mitte ainult füüsiliselt. Kodus on hubane, ning seda hubasust tunneb Barvainis kogu kehaga, nahaga, hingab sisse koos õhuga.

Praegu aga istub ta mingis einelauas, inimesed tulevad ja lähevad, ning ukse iga mütsatus meenutab talle, et tal pole enam midagi ja ei saagi olema, aeg jookseb, hinges on tühjus, ning kogu tema tundemaailma esindab vaid taldrik hautatud kapsaid.

«Miks kõik kokku varises?» küsis ta eneselt. «Järelikult polnud kindlust, hubasust ega soojust. Ei saanud ju kõik nõndasama hõlpsasti laiali pudeneda, just nagu olnuks õnn mätsitud liivast või Kasperiunase tsemendist.»

Ta oli uuesti tänaval, kõht täis söödud, hing aga veelgi suuremas näljas.

«Õnn? Järelikult mingit õnne polnudki. Õnn võib samuti laiali pudeneda, aga mitte iseenesest. Peab läbi elama mure, nurjumise, katastroofi. Aga kui kõik laguneb liigse sõna, rumala vaidluse pärast... Pole olnud mingit õnne.»

Barvainis tõstis krae üles, lisas sammu, ent ikkagi oli tal külm. Vastutulijad käisid sirgelt, ei tõmbunud kühmu, mõnel oli isegi mantel eest lahti — silmanähtavalt ei olnud neil külmast aimugi.

Kastancija maja poole pöördus ta automaatselt, millelegi mõtlemata. Ta teadis, et läheb neiu juurde, kuid püüdis selle üle mitte arutleda. Ta teadis ka seda, et ei armasta Kastancijat, et too padjakuhil pole talle kuigi vajalik. Kuid talle näis, et seal leiab ta kas või raasukesegi sellest, millest tal oli puudus — soojusest, hubasusest, veendumusest, et sa pole üksi. Ümber kaela põimunud käsi mitte ainult ei soojenda — see on sõbra käsi, mis peatab aja. Siis tunned end taas kaitstuna, siis tead, et sa pole juhuslik elukilluke maailmaruumis.

Barvainis teadis, et Kastancija käsi pole see käsi, millest kinni hoides tahaks sammuda läbi elu. Ja siiski, mis tal sest, et aseaine, aga midagi ikka on — sellest, mis tal puudub. Mitte Kastancija keha, ei, ainult käsi. Käsi, mis teda toetab. Toetab? See pole tugi. Kuid tollest teisest käest on ta ilma. Viktorija käsi võib teda ainult lüüa. Teenitult? Vististi mitte. Aga see on juba teine küsimus.

Taas oli aknaluukide taga valgus. Taas koputas Barvainis.

«Kastancija, see olen mina,» ütles ta, neiu aga puhkes lõbusasti naerma.

«Näen, et sina.»

«See teeb sulle nalja!»

«Kahju, et sa ise ei kuulnud, missuguse häälega sa seda ütlesid.»

Barvainis hakkas mantlit lahti nööpima.

«Pea, pea,» lausus Kastancija. «Ära kiirusta. Ma ei oodanud sind sugugi.»

Barvainis tundis järsku, et on üsnagi maises maailmas; ja mõtles samas, kas ta ei peaks solvuma.

«Ootad sõpra? Meesterahvast?»

«Mis sinul sellest? Iga inimene ootab oma sõpra.»

Barvainis pani mantlinööbid uuesti kinni.

«Soovin edu,» ütles ta kuidagi tuhmilt. «Ma siis lähen.»

«Mine pealegi,» vastas Kastancija samasugusel häälel; Barvainisele koguni näis, et teda osatatakse. Kuid Kastancija kõneles täiesti tõsiselt: «Mine, Tomas. Igal inimesel on aeg mängida ja aeg muutuda tõsiseks.»

«Tõsiste asjade jaoks valid sa harilikult üsnagi hilise aja,» pomises Barvainis salvavalt.

«Ära ole häbematu, Tomas. Meie, naised, otsime sõprust ja soojust. Sinul oli vaja minuga magada, ja sa magasid. Minule aga on vaja inimest.»

«Sellele ma ei mõelnud,» ütles Barvainis.

«Mina räägin inimesest, sina aga naisest. Sa pole vist kunagi mõtelnud, et naine on samuti inimene.»

«Aitab jutlusest,» lausus Tomas vihaselt.

«Nii et kao siit. Ja ära enam oma jalga siia tõsta. Kujuta ette, et meie vahel pole midagi olnudki.»

«Mina tuletan just seda meelde.»

«Oma asi, kui sul on rikas fantaasia. Andesta, kuid mul pole aega, ehkki ma kedagi ei oota.»

Astunud kitsal tänaval kümmekond sammu, jäi Barvainis seisma ja mõtles: «Võib-olla peaksin siiski tagasi minema?» Ta viskas lumepalliga Kastancija akna poole. Lumepall pudenes õhus laiali.

Järsku meenus talle, et täna öösel on haiglas valves Pileckis.

«Tore! Tema ju aitas mind hiljuti ühe valvekorra ajal. Raske on üksi toime tulla, kui öö on rahutu.» Kuid praegu olid haiglas kõik ööd rahutud.

Sillal puhus tuul Barvainise korralikult läbi. Ta mõtles, et oleks üsna kena jääda kopsupõletikku. Endal poleks vaja midagi teha, teised aga kargleksid ümber tema. Kas või kordki, mil ta ei pea hüplema ümber teiste!

Pileckise leidis ta osakonnast.

«Mis teid sellisel ajal siia tõi, kolleeg?» imestas Pileckis, surudes Barvainise kätt. «On teil raske haige? Mis ma räägin, te olete ju nüüd polikliinikus!»

«Ei ole und, ja ma otsustasin teile abiks olla.»

«Ma olen just nagu nimme ilma tööta! No aga kui te juba tulite, küllap siis kiirabi kedagi toob. Miks teil nina nõnda norus on?»

«Minul? Mis te nüüd.»

«Tõsi jah, teil pidi olema ju mitmesuguseid... noh, lahkhelisid...»

«Kenad lahkhelid! Naine jättis mu maha.»

«See on juba teine asi. See on juba teine asi,» kordas Pileckis. «Iga aeg on isesugune. Sõja ajal olid ühed mured, nüüd teised. Ja inimesed pole endaga miskipärast kunagi rahul.»

«Mina olen endaga rahul.»

«Ilmaaegu. Arvan, et see pole nii. Vaadake, endaga on rahul ainult nürimeelsed. Normaalselt intelligentne inimene otsib alati midagi, on rahutu, püüdleb millegi poole.»

«Millegi poole?»

«Sõja-aastail oli kõik lihtsam. Magasid öö ära, ärkasid terveks jäänud majas, gestaapo ei olnud sind kinni võtnud — ja olidki õnnelik.»

«Teie, doktor Pileckis, räägite alati sõjast. Aga kui palju aastaid juba sõjast möödas on!»

«Mõistan, teile on see igav...»

Barvainis katkestas teda:

«Jumal hoidku! Vastupidi, see huvitab mind väga. Ainult et teil on mingi kompleks, mis?»

«Kui teie oleksite sattunud gestaapo küüsi, siis oleksid ka teil tekkinud kompleksid, kolleeg. Mina olen istunud gestaapos, olen ennast metsas varjanud, koonduslaagris olnud, pommirahe all lamanud. Mõelge, kui palju kordi ma ellu jäin, teisiti öeldes — mitu korda ma uuesti sündisin! Kas tõesti võivad mind pärast seda erutada väikekodanlikud pisiprobleemid või niisugused tragöödiad, mille autoriteks me ise oleme?»

«Leidub inimesi, kes läksid koos rindega Berliinini välja, kuid pisiprobleemid huvitavad neid ikkagi.»

«Kõik oleneb inimesest. Ja sellest, mismoodi ta rindel oli.»

«Doktor, toodi naine, kes on mürki võtnud,» hüüdis hingeldav õde; ilmselt oli ta jooksnud üle haigla õue, sest laubale libisenud juuksetukk oli härmane.

«Noh, teie või mina?» küsis Pileckis Barvainiselt. «Või meie mõlemad?»

«Doktor, südamehaige eideke on üsna nõrk,» teatas teine õde. «Kuuendas palatis.»

«Küsimus on otsustatud,» ütles Pileckis. Ta heitis

mantli õlgadele. «Ambulantsi lähen mina. Muide, kas te maksate lastele alimente?»

Koridoris kõndisid nad veidi aega koos.

«Alimente?»

«Nojah. Kas kohus on teid juba lahutanud?»

«Ei.»

«Nagunii peate maksma. Kas naine teile meelde ei tuleta?»

«Ta ei võta minu käest raha. Enesearmastus...»

«Järelikult pole kõik veel läbi. Veel võite leppida.»

«Hilja.»

«Hilja on siis, kui inimene sureb,» ütles Pileckis tusaselt. «Lõppude lõpuks on see teie oma asi. Kuid raha te olete kohustatud naisele andma, ning tema enesearmastusele ärge mõtelge. Lapsed on ju teie omad. Naisterahval on kahe lapsega raske.»

Pileckis astus välja külma kätte. Barvainis läks kuuendasse palatisse. Lõhnas kampri järele. Sirmi taga oli hinge heitmas vana naine. Teised naishaiged, haaratuna hirmust, kuulasid pealt inimese heitlust surmaga.

«Andke tema haiguslugu. Miks ta on ilma hapnikuta? Andke hapnikku!»

Barvainis lehitses kiiruga haigusloo läbi. Sirmi taga olid nad neljakesi — haige, õde, tema ja surm. Surm tuli minema kihutada.

«Veel kordiamiini. On vaja tugevasti jalgu hõõruda. Vaat niiviisi.»

Ta kääris kitlikäised üles ja asus tööle. Jalad olid jääkülmad. Ta võttis haige käe. Pulssi ei olnud. Kuid fonendoskoobis tabas ta nõrka, vaevukuuldavat, aeglast südametegevust.

«Ta sureb nagunii, doktor, kui mitte praegu, siis varsti,» sosistas õde. «Ärge vaevake ennast, doktor.»

«Varsti surete ka teie,» pigistas Barvainis läbi hammaste. «Kõik surevad varsti. Mul on teie pärast häbi, õde.»

Õde punastas.

Pool tundi hiljem võis õhukese kortsulise käenaha all tunda esimest nõrka pulsilööki. Veel. Ja veel.

«No nii,» ütles Barvainis. «Tulime toime isegi ilma strofantiinita.»

Ning mõtles samas: «Eks sa katsu niisugustesse veenidesse viia strofantiini! Veene pole ju olemaski.»

Nüüd jäid nad sirmi taha ainult kolmekesi. Haige, õde ja Barvainis.

Barvainis tõusis.

«Paari tunni pärast süstige uuesti kordiamiini. Hapnik las jääb.»

«Hästi, doktor.» Õde saatis Barvainise palatist välja. «Ma annan teile puhta käterätiku, doktor.»

«Tänan.» Barvainis tahtis lisada: «Õde, võitlema peab iga minuti eest.» Kuid ta poleks osanud seda öelda ilma paatoseta, loomulikult. Ning ta lausus veel kord: «Tänan.»

Haigete rõõmsamaks muutunud pilgud mõjusid tema meeleolule vägagi hästi. Ning äkitselt leidis ta, et elus on ju peale kodusoojuse ja hubasuse ka teisi toetuspunkte.

XXV

Järgmise päeva õhtul ruttas Barvainis uuesti Lile juurde.

«Teile vist ei meeldi, kui teie juurde tullakse ilma ette teatamata,» alustas ta juba lävelt, «kuid niisugune ma juba olen.»

«Väga kahju,» ütles Lile. «Teil endal oleks paha, kui näeksite minu sagris pead. Pole vist midagi hullemat kui kasimata naisterahvas.»

«Mulle tundub, et tänapäeval on kõik naised sagris peaga. Niisugune on mood. Pealegi ei ole ma kuigi tähelepanelik. Teate, miks ma tulin?»

«Muidugi tean. Teid huvitab, millega lõppes kohus. See lükati edasi. Kasperiunas saatis arstitõendi, et on haige.»

«Niisiis oli keegi, kes talle andis. Hea, et see polnud mina. Aga miks te arvate, et ma tulin sellepärast?»

Lile kehitas õlgu:

«Muid asju meil ju pole.»

«Võib-olla just hoopis muu pärast. Näiteks armastust avaldama.»

«Armastust pole vaja avaldada,» ütles Lile kurvalt. «Kui inimene armastab, siis on kõik selge ka ilma sõnadeta. Te olete kuiv inimene, doktor, armastus pole teie jaoks. Ning teie armastus ei huvita mind sugugi.»

«Mulle näib, igale naisele on vaja, et keegi teda armastaks.»

«Oleneb, kes. Ärge solvuge, doktor, aga ma ei soovi üldsegi, et teie mind armastaksite.»

«Ma ei saa öelda, et te oleksite eriti viisakas, Lile.»

«Milleks siin viisakus? Või soovite, et keegi armuks teisse viisakusest?»

«Ei, ei,» sattus Barvainis segadusse, «kuid mõistate...»

«Jätame selle targutamise, doktor. Kui soovite, et oleksime sõbrad, — palun. Kui soovite koos kinno või

teatrisse minna — olge lahked. Isegi lennujaama võime sõita, ehkki pärast seda, kui käisin seal Kasperiunasega, ei paku see mulle huvi. Ei taha isegi meelde tuletada.»

«Ka mulle ei meeldiks seal,» tunnistas Barvainis, «kuid teisel põhjusel. Olin seal koos Viktorija ja lastega. Ja iga kord, kui sinna juhtuksin, meenuksid mulle lapsed.»

«Lapsed peaksid niisamagi meeles olema, ilma lennujaamata. Kas te tõesti ei saa nendega kokku?»

«Praegu mitte. Kui Viktorija oli Klaipedas, haiglas, siis elasid nad minu juures.»

«Ja see ongi kogu sõprus lastega? Kuidas te võite veel kõnelda mingist igatsusest? Lapsed ei taha tulevikus teid enam tundagi. Võib-olla ei maksa te ka alimente?»

Barvainis hakkas turri minema:

«Mis te kõik norite mu kallal nende alimentidega? Eile Pileckis, noh, üks arst, täna teie. Kohut ja lahutust pole ju veel olnud.»

«Siin pole tegemist kohtuga, vaid südametunnistusega...»

«Mina ju ei jätnud naist maha, tema jättis minu!»

«Naised ei jäta mehi kunagi ilma põhjuseta maha,» läks ka Lile ägedaks. «Naine on oma kodu, omaenda nurgakesega rohkem seotud kui mees. Naine on nagu kass, harjub ümbrusega. Ja kui ta sellest ümbrusest lahti ütleb, siis järelikult oli tal vägagi halb.»

«Kuulge, Lile,» ütles Barvainis; viha asemel kõlasid tema hääles solvumus ja lootusetus. «Ma ei saa siiamaani kuidagimoodi aru, kuidas see juhtus. Tean perekondi, kus alalõpmata tülitsetakse, kiseldakse, sõimeldakse, aga soovita neil lahku minna — nad kratsivad teil silmad peast! Annavad teile mõlemad kolki, nii mees kui naine! Meie aga oleme ainult paar-kolm korda kõvemini jagelema läinud, noh, ühesõnaga, nagu viisakusreeglid ette ei näe. Ja — trahh-tarahh-põmm, plahvatus, killud ja...» Ta ohkas. «Ja kõik.»

«Süüdi olete muidugi mõlemad. Igaüks arvab, et maailm kuulub ainult temale.»

«Võib-olla ka nõnda,» pomises Barvainis, «võib-olla ka mõlemad.»

«Kuid teie olete siiski rohkem süüdi. Kogu iseloom on nagu pihu peal.»

«Hea küll, ma lähen,» lausus järsku Barvainis ja tõu-

sis toolilt. «Ärge raisake aega psühholoogilistele uuringu-
tele. Katseklaasi ma ei mahu.»

Alles tänaval tuli Barvainisele meelde, et ta oli lah-
kunud, ulatamata isegi kätt. Tal hakkas nii piinlik, et
tahtis tagasi minna ja Lilelt vabandust paluda, kuid mõt-
les samas, et õigus solvumiseks on just temal, mitte Lilel.

«Kah mul moralist, ise sõbrustas kelmiga, nüüd aga
hakkab jutlust pidama! Võtaks sind kurat!»

Nii või teisiti, aga Lile oli huvitav, naiselik naine,
ning tema toas oli soe ja mugav.

«Oma naine jooksis minema. Kastancija leidis teise,
Lile aga ei taha minu poole vaadatagi. Käigu nad kõik
kuradile. Kõik.»

Barvainisele muutusid järsku vastikuks kõik maailma
naised. Ning ta imestas, kuidas võis varem nende vastu
huvi tunda. Mida rohkem ta naiste peale vihastas, seda
rohkem hakkas igatsema oma laste järele.

«Võib-olla nad kannatavad tõesti puudust,» mõtles
Barvainis koju sammudes. «Räägitakse, et siia on sõitnud
Adomenase abikaasa. Viktorijal endal pole õieti midagi,
ta ei võtnud midagi ühes, ainult pesu, ja kõik. Tal pole
kerge palgaga välja tulla, staaž on väike. Miks ta ei
pöördu minu poole, ei nõua laste jaoks raha? Neetud
uhkus, kõik on tema uhkuse pärast! Kui mina talle raha
saadaksin, siis läkitaks ta selle mulle ilmselt tagasi.»

Vaevalt oli ta koju jõudnud, kui uksele koputas naabri-
naine Sabaliene.

«Teile on kohtukutse,» ütles Sabaliene. «Teid on otsi-
tud juba kolm päeva, ikka ei saada kätte, seepärast jäeti
mulle. Kästi alla kirjutada, et ma teile edasi annan.»

Barvainis heitis kutsele pilgu.

«Kes teil palus alla kirjutada?» pomises ta tigedalt.

«Kuidas kes? Teid otsitakse kolm päeva, ei leita. Te ju
tulete koju öösel, vahel isegi hommikul.»

«Millal siis käsite koju tulla?»

«Kuidas te minuga räägite? Mina pole teiega seakar-
jas olnud,» haavus Sabaliene. «Te olete alles liiga noor,
et mind narritada. Võtke oma kutse, ja enam ma siia oma
jalga ei tõsta.»

«Ärge tõstke, kuid kutset ma ei võta,» ütles Barvainis
rahulikult ja kurjalt ning läks teise tuppa.

Sabaliene jättis kutse lauale ning lahkus. Barvainis
naeratas kahjurõõmsalt, heitis pikali ning uinus kohe; nii

uinub inimene, kes on kindlalt midagi otsustanud, kes
hetkegi enam ei kõhkle. Hommikul majast väljudes hei-
tis ta kutse Sabaliene kirjakasti, ning muianud uuesti
kahjurõõmsalt, sammus haiglasse.

Ent kutsest kõrvale hoiduda tal ei õnnestunud.

See toodi haiglasse.

«Teil pole südant, muudkui jooksutate inimesi,» ütles
talle noor tütarlaps, kes oli tulnud kutsega. «Mis minul,
niisugune on mu töö, aga kas teil pole kahju eidekesest,
kes teie eest alla kirjutas? Milleks peab tema mööda koh-
tuid käima, otsima, kellele kutse tagasi anda?»

«Pole teie asi,» nähvas Barvainis kuivalt.

«No on alles viisakus. Kirjutage alla.»

«Ei mõtlegi.»

«Kuidas soovite. Siin on tunnistajad, et ma jätsin teile
kutse. Riidehoidja on tunnistaja.»

Barvainis pööras ümber ning läks, võtmata kutset. Ta
kuulis veel, kuidas tütarlaps riidehoidjale ütles:

«Pole ime, et niisugusest lahku minnakse.»

Kogu päeva käis Barvainis vimmaselt ringi. Tõreles
sanitaridega, et need pesevad palatit, kui tema vaatab
haigeid läbi; käratas protseduuriõe peale, et see andis
talle katkise käteräti ning et joodipudel seisab valel
kohal, ampullid broomnaatriumiga on aga valguse käes;
ent kõige ägedamalt tormas ta õde Kastancija kallale, sest
see püüdis vastu vaielda ja väita, et tema palatis ei ole
ruumi uuele haigele. Kastancijal oli õigus, ruumi seal
tõesti ei olnud, kuid Timpelis oli selle haige määranud
Barvainisele, haigus oli haruldane, huvitav, ning Barvai-
nis ei tahtnud, et patsient pandaks mujale. Lugu lõppes
sellega, et voodi asetati keset palatit, läbikäigukohale,
solvunud Kastancija nuttis, sanitarid olid pahased. Bar-
vainis tegi näo, nagu ei puutuks see temasse, et kõik on
korras, ja läks veelgi rohkem vingu.

Pärast tööd astus ta peapostkontorisse ja saatis Vikto-
rijale rahakaardi. Teisele poolele kirjutas: «Lastele.»
Adresseeris otse naise töökohta, haiglasse.

«Nähku kõik, et ma saadan raha heast tahtest, ilma
kohtuta. Kohtusse ma ei mõtlegi minna.»

Raha saadetud, hakkas tal veidi kergem. Ja kuidas see
küll talle endale varem pähe ei tulnud? Kas tõesti oli
vaja Pileckist ja Lilet, et seda taibata?

Kuid möödus nädal, teine, ning tal tuli ilmuda koh-

tusse. Nüüd polnud kutse toojaks tütarlaps, vaid miilitsamees. «Te vististi ei soovi, doktor, et me teid jõuga kohale viiksime.» Militsionäär oli viisakas ja samavõrra otsusekindel.

Ning Barvainis oligi kohtus.

Tal oli küll ka varem tulnud sellistes asutustes viibida, kuid üks asi on olla pealtvaataja või tunnistaja, hoopis teine aga — keskne kuju. Nüüd keerles tema ja Viktorija ümber kogu maailm.

Barvainis läks kohtusse, muretsemata advokaati. Lugu oli selge. Tema, mees, polnud hüljanud naist, vaid naine teda. Jah, advokaati polnud talle vaja. Tõsi küll, kohanud istungi eelõhtul tuttavat juristi, huvitus ta, kuidas käivad niisugused asjad ja kuidas tuleb end ülal pidada. Seepärast nõudiski ta publiku eemaldamist kohtusaalist; toimugu istung kinniste uste taga.

Viktorija jutustas, et mees ei tundnud tema vastu üldse huvi, ei käinud temaga kuskil, ei hoolinud midagi tema tööst ega elukutse küsimustest. Barvainis muigas irooniliselt.

Ent kui Viktorija hakkas kõnelema öisest skandaalist, ajades kogu süü Barvainise kaela, küsis üks kaasistujaist:

«Kas tunnistajaid on?»

«Muidugi,» vastas Viktorija. «Sabaliene, naaber.»

«On ta siia tulnud?»

Viktorija sattus segadusse:

«Ei, ma ei rääkinud talle sellest. Ei tahtnud elatanud naist mööda kohtuid vedada.»

Siis sekkus teine kaasistuja, naisterahvas:

«Kas teine pool tunnistab, et oli nii, nagu kinnitab hageja?»

«Ei,» vastas Barvainis.

«Asi tuleb edasi lükata,» ütles kohtunik. «On vaja tunnistajaid. Ma küsin teilt veel kord: kas pooled on nõus leppima?»

«Ei!» sähvas Viktorija.

Barvainis vastas:

«Jah. Olen nõus.»

«Mõtelge veel järele, kodanik Barvainiene,» lausus kohtunik. «Mõtelge laste tulevikule.»

«Ei,» kordas Viktorija.

«Mis siis ikka, lükkame asja arutamise edasi.»

Kohtusaalist väljusid Barvainis ja tema naine teineteisele pilku heitmata, otsekui võõrad inimesed.

Ent tänaval astus Barvainis Viktorija juurde.

«Kuule, Viktorija, ma ei valmistanud sulle mingeid ebameeldivusi. Ma ei nõudnud lapsi endale, kuigi on veel küsimus, kumma oleks valinud Nijole. Gedukas jääks sinu juurde, aga mis puutub Nijolesse, siis see pole veel sugugi selge.»

«Nijole on juba unustanud säärase isa,» ütles Viktorija oma viha taltsutades. «Lapsed poleks eales nõus sinuga elama. Isegi mitte Nijole. Ja üldse, läheme lahku, Barvainis. Läheme lahku. Meie kõigi huvides.»

XXVI

Kevad saabus äkki. Ühel päeval uhkas kõikjale sooja õhku, ning küngastelt ja kõrgendikelt hakkasid voolama sogased ojad.

Siis tuli üleujutus. Kerkis Nerise ja Vilnele pind. Jõed tõusid üle kallaste ja hakkasid valguma edasi, linna poole. Kaldaäärsetest keldritest tirisid inimesed välja vana koli, küttepuid, sütt. Tuletõrjeautod pumpasid vett asutuste keldritest. Ühes haiglas ujutas vesi üle katlaruumi, mingi asutuse arhiivis ujusid ringi toimikud.

Tuletõrjujate ja miilitsameeste kohal, paberivirnade ja jääpankade kohal, uudishimulike linlaste ja tumedamaks muutunud puude, kogu kevadvetes linna kohal lendlesid lõbusad laululinnud ja kuulutasid talve lõppu.

Ühel niisugusel õhtul tegi Barvainis Lilele abieluettepaneku. See juhtus pärast ooperietendust. Don José tappis mustlastüdruku ja ütles: «Võtke mind kinni.» Dirigent viibutas viimast korda. Publik tormas riidehoidu. Lile ja Barvainise kohad olid rea keskel, nad ei jõudnud — ega kiirustanudki — esimestena garderoobi ning seisid nüüd poolpimedas saalis, oodates, millal vestibüülis läheb lahedamaks.

Siis ütleski Barvainis:

«Mis te arvate, Lile, kas meil poleks aeg alustada ühist elu?» Lile vaatas talle otsa, ilusad silmad pärani, ja Barvainis lisas: «Lühidalt, nagu öeldakse romaanides, ma palun teie kätt.»

Algul puhkes Lile naerma (naer oli närviline, tehtud, Barvainis tundis seda kohe), seejärel punastas.

«Kas ooper mõjus teile nõnda?»

«Mispärast ooper? Teie. «Inimene ei pea mitte üksi olema,» nii on vist öeldud piiblis. Mina aga olen üksi.»

«Te ei ole üksi,» ütles Lile. «See tähendab, te võiksite ka mitte üksi olla. Te armastate oma naist.»

«Aitab mulle niisugusest armastusest. Ma ei andesta talle iialgi, Lile.»

«Te olete ohtlik inimene, Don José.»

«Ja kes olete teie?»

«Igatahes mitte Micaela. Ja ka mitte Carmen. Mind polegi selles ooperis, Tomas.»

Nüüd läksid nad riidehoidu. Barvainis võttis mantlid, nad riietusid ning olidki tänaval.

«Kuhu nüüd, koju?» küsis Barvainis.

«Mina lähen koju.»

«Kosjakaupa peaks niisutama,» lausus Barvainis tusaselt. «Pärast seda, kui me tutvusime restoranis, pole ma seal vist käinudki. Tõepoolest ei ole!»

«Kuid kosjakaup ei õnnestunud,» vastas Lile.

«Seda enam.»

«Ja üldse, väga omapärased kosjad. Te riskite vangiminekuga, doktor.»

«Mille eest?»

«Kahenaisepidamise eest.»

«Lahutus pole muud midagi kui ainult vormitäitmine. Kohus ei lahutanud meid ainult sellepärast, et mina polnud nõus.»

«Ei maksa nii kindel olla. Meie kohtud ei kiirusta lahutamisega. Eriti siis, kui vanematel on lapsi. Ning mina ei armasta teid, milleks te siis mu kätt palute?»

Nad jõudsid Kapsukase tänavale, kõneldes kevadest, üleujutusest, ooperist, ainult mitte armastusest.

«Ma ei tahaks minna restorani,» ütles Lile. «Mulle ei meeldi purjus inimesed.»

«Võib-olla siis kohvikusse?»

«Samuti mitte.»

«Milleks me siis siia vantsisime? Või hakkamegi mööda prospekti kõndima?»

«Ka see poleks paha. Kuid ma tean üht kena paika.»

Lile võttis Barvainisel käest kinni ja viis ta kondiitritoodete kauplusse. Nurgas seisis elektri-kohvikeetja, selle ümber levis meeldivat kohvilõhna.

«Kaks kohvi ja kaks kooki,» tellis Lile. Kaupluses oli õdus valgus; Barvainis ei suutnud tabada, mis värvi see valgus oli. Lile kübara alt ulatusid välja juuksed, mis tundusid praegu veelgi heledamatena, peaaegu valgetena. «Miks te mind vaatate?»

«Te ju teate, miks.»

«Mõnikord te lausa ehmatate mind, doktor. Muide, kas ma rääkisin teile, et sain Uršulelt kirja?»
«Ei.»
Barvainisele meenus taas lennujaam, mõlemad neiud, Kostas... Kostasele mõeldes käis tal võbin üle keha.
«Teate, kus töötab Uršule? Nahavabrikus. Keemikuna.»
«Pidage, pidage, ta on kusagil Šeduvas või Panevežyses. On mul hea mälu, Lile?»
«Väga kehv. Ta on Šiauliais. Ma pole kuulnud, et Šeduvas oleks nahavabrik. Siin on tema foto. Koos mehega.»
«Läks mehele?»
Lile ei öelnud midagi, noogutas vaid.
Nad jõid kohvi, sõid kooki ning astusid taas tänavale. Kõndisid mõnda aega vaikides Žverynase suunas.
«Uršule abiellus, miks ei võiks teie samuti abielluda?» katkestas Barvainis vaikuse.
«Ah, aitab, Tomas,» vastas Lile tasa. «Meil, tüdrukutel, pole mehe leidmine sugugi nii raske. Raskem on leida sõpra.»
«Kas see pole üks ja sama?»
«Oh ei!» Lile raputas pead, tema juuksed lehvisid laternavalguses, ning Barvainis ei suutnud pilku ära pöörata. «See pole sugugi üks ja seesama. Mida te kavatsete minuga täna õhtul teha, Tomas?»
«Ära võrgutada.»
«See pole põrmugi keeruline. Mõnikord kaotab inimene pea. Hiljem aga kahetseb.»
«Ja sina oled kaotanud pea?»
«Te ütlete mulle juba «sina»? Võib-olla olengi. Kuid pole vaja, Tomas. Saatke mind koju ning minge oma teed. Nii on parem.»
«Kes teab.»
«Nii on parem,» kordas Lile. «Muide, Uršule kutsub mind Šiauliaisse. Seal on veel üks keemikukoht. Ja palk on korralik.»
Nad jõudsid Sierakauskase tänavale ja asusid mäkke tõusma. Paremal undas õlletehas. Tänav oli tühi, nad ei kohanud ühtki vastutulijat. Alles ülal ilmus nähtavale lõbus tudengite seltskond.
«Vasakule joondu! Kolmekordne hurraa!» hüüdsid nad

läbisegi ja läksid edasi. Barvainis mõtles, kas vihastada või mitte ja meenutas oma noorusaastaid.
«Mulle ei meeldi sihukesed külgekleepijad,» kurtis Lile.
«Noored... Ja külge kleebitakse teile sellepärast, et olete noor.»
«Kas teie olete ka noor?»
«Muidugi. Kõik on ju suhteline. Nende jaoks ma ei ole noor, aga teie jaoks olen.»
«Olete endast heal arvamusel.» Lile jäi seisma. «Olengi kodus. Aitäh toreda õhtu eest.»
Barvainis tahtis midagi öelda, vastu vaielda, mingi ettepaneku teha, kuid kehitas vaid õlgu.
«Esmaspäevast alates on kinodes uued filmid,» ütles mõtlikult Lile. «Kui soovite, tulge mulle seltsiks.»
«Miks mitte.»
«Tuleb öelda: «Heameelega.»»
«See on enesestmõistetav. Mis seal ikka, head ööd, Lile.»
«Head ööd.»
Barvainis sai astuda paar sammu, kui kuulis Lile hõiget: «Tomas!» Ta läks tagasi, taipamata, mida see tähendab. Lile jooksis ligi ja surus end tema vastu. Eeskojast väljus keegi mees.
«Ma saadan teid ukseni,» lausus Barvainis.
«Pole oluline, doktor,» ütles mees, «mina saadan. Teil pole siin midagi teha. Selle maja geograafiat tunnen mina paremini. Eks ole, Lile?»
«Ma löön teid maha, Kasperiunas,» kähistas Barvainis. Tema veri kees, ta kuulis jälle, kuidas see kõrvus kohises. Ta võttis Lilel käe alt kinni ja astus sissepääsu poole.
«Pidage, pidage,» ütles Kasperiunas ja seisis uksele ette. Barvainis tundis alkoholi lehka, ning see ajas teda veelgi rohkem marru. Ta astus ukse juurde ning lükkas Kostase käe kõrvale.
«Pidage, pidage,» kordas Kasperiunas ning kahmas Lilel mantlikäänisest. «See pole teie tüdruk, doktor. Teil on naine, see tüdruk aga on minu. Tüdruk pole ta enam ammu, kui täpsemalt öelda. Eks ole, Lile?»
«Käi minema, Kostas,» ütles Lile vaikselt.
«Kuulete, doktor? Ta käsib mul minema minna, aga ma ei mõtlegi seda teha!»
Barvainis ei saanud ka ise aru, kuidas ta Lile lahti

laskis ning käega Kasperiunasele näkku rapsatas. Kasperiunas tuikus tagasi ning puhkes naerma. Barvainis heitis pilgu Lilele. Talle näis, et neiu oli surnukahvatu.

«Tomas, hoia!» karjatas järsku Lile.

Barvainis tundis hoopi vastu lõuga ning hakkas kuhugi sügavusse vajuma. Terav valu tõi ta uuesti meelemärkusele.

Kasperiunas seisis maja seina ääres ning püüdis Barvainist üles tõsta. Kuid Barvainisel oli maas hea. Valu oli juba vaibunud, ainult pea oli kuidagi liiga kuum.

«Tomas,» küsis Lile, «Tomas, ega sa ometi viga saanud?»

«See polnud ette nähtud,» ütles Kasperiunas muutunud häälel. «Helista kiirabisse, miilitsasse.»

«Pole vaja,» lausus Barvainis. «Lile, kutsuge takso.»

Laternavalguses välgatasid ning kadusid Lile juuksed. Nüüd jäi tänavale vaid kaks meest.

«See polnud ette nähtud,» kordas Kostas. «Helistage miilitsasse. Ära ma ei jookse. Võin sinna ise minna.»

«Aita parem istuli tõusta,» ütles Barvainis. «Ai, pole vaja, hirmus valus on.»

Lile tuli tagasi.

«Issand, kui palju verd!» hüüdis ta. «Ja mis te siin tänaval ... Minge koju.»

«Ei saa,» väitis Barvainis. «Liiga palju verd. Kas takso kutsusite?»

«Ei. Pole vabasid. Kutsusin kiirabi.»

«Milleks seda, Lile,» ütles Barvainis, kuid ei hakanud ka vastu. Ta tundis nõrkust, pea käis meeldivalt ringi, oli nii hea. «Ma istun natuke.»

Ta seadis end vaevaga trepile istuma ning mõtles: «Kohe kaotan uuesti teadvuse.» Praegu oli tal üpris hea tunne, tema kõrval seisis Lile ja silitas ta pead. Kus on kaabu? Ahaa, kõnniteel. Mille vastu ta pea ära lõi? On see's tähtis? Lile paitas tema õlga ... «See pole teie tüdruk, doktor,» ütles Kostas; Barvainis vaatas tema poole ja nägi, et Kostas ei räägi üldse. Kes siis räägib? Kostase huuled ju ei liigu. Lile on tema tüdruk? Barvainisel hakkas piinlik, et Lile teda paitab; ta vist väristas õlga. Lile käsi ei puudutanud teda enam.

Sierakauskase tänava poolt ilmusid nähtavale autotuled.

«Kiirabi,» ütles Lile.

Barvainis toibus, kui auto oli juba haigla juures. Ta imestas, et Lile on temaga. «Ma peaksin rõõmustama,» mõtles ta. «Kuid ta on ju Kostase tüdruk, ja ma ei rõõmusta.» Ta ei lausunud midagi, ainult naeratas malbelt.

Seejärel oli Barvainis ambulantsis.

«Igatahes teid ei oleks ma küll siia oodanud,» ütles valvekirurg, uurides haava. «Mis teiega juhtus? ... Nüüd peate kannatama, teen haavale tualetti. Õde, seadke antiteetanus valmis. Jääte haiglasse.»

«Oh ei, seda mitte!»

«Haav pole kohutav. Kuid peate jääma meile. Ajupõrutus ei ole naljaasi. Miks te nägu krimpsutate?»

Barvainis oigas.

«Kõik,» ütles kirurg ja läks käsi pesema. «Peate mõne päeva lamama. Töövõimetuslehe annan siis, kui teid välja kirjutatakse. Nädalapäevad ei saa te veel töötada. Õde, süstige veel penitsilliini. Ja lisage streptomütsiini, neid tohtreid tuleb torkida. See blondiin on teie naine, kolleeg?»

Barvainis mõtles, mida kosta. Kirurg täpsustas:

«Tahtsin öelda — uus naine ... Pole viga, üsna kena. Kas jääte haiglasse?»

«Ei, ei.»

«Saan aru ... Kui kodus on niisugune naine ... Mis siis ikka, võtke vastutus enda peale. Annate haigusloosse allkirja, et keeldusite hospitaliseerimisest. Üldiselt teil vedas, oleks võinud halvemini lõppeda. Kas kutsume takso?»

«Kutsuge, kui võimalik.»

«Õde, helistage taksoparki. Kiirabiautot tuleks kaua oodata, sellel on väljakutseid. Kedagi teist ei laseks ma mingil juhul koju, kuid teie olete ju ise arst, mõistate, mis ja kuidas. Ise ka vastutate. Ainult et kui midagi on, siis — kohe tagasi.»

Toodi uus haige. Kirurg ruttas selle juurde.

Barvainis ja Lile jõudsid Männi tänavale.

«Aitäh, Lile,» ütles Barvainis. «Lähete koju?»

«Ei,» vastas Lile. «Ma kardan.»

«Kostast?»

«Ah ei. Teda ma ei karda.» Lile maksis juhile ning auto sõitis minema. «Kus on sinu võtmed? Sa ju ütlesid mulle esimesena «sina», mäletad?» Ta avas korteri ukse.

«Oled sa kunagi kütnud seda küüni? Siin on külm nagu keldris.»

«Väljas pole ju külm — kevad,» õigustas end Barvainis.

Ta silmitses Lilet ja mõtles: «Kas ta tõesti oli Kostase tüdruk? Kas ta tõesti elas temaga?» Kuid praegu oli Lile siin, Barvainise korteris, ning Kostase sõnad mõjusid kauge, tuima valuna.

See-eest füüsiline valu oli terav, põletav, metsik. Barvainis märkas, kuidas Lile riputab enese ja tema mantli nagisse, neiu juuksed aga lainetavad, kui ta pead kallutab, ning samaaegselt õõtsuvad lagi, seinad, põrand ja tema ise. Ning järsku meenus talle Viktorija — siin, selles korteris. Ja lapsed. Seal magas Gedukas, siin aga Nijole. «Kas ma tõesti ei unusta seda kunagi?» küsis ta iseendalt. «Ma olin ju ometi kõik unustanud. Ma ei tuletanud neid peaaegu üldse meelde. Miks nad meenusid just nüüd, kui siin on tema, Lile?»

Taas lõi pähe tugev valu. Gedukas, Nijole, Viktorija kaugenesid, ning siia, tuppa, jäid ainult Lile heledad juuksed.

XXVII

Järgmisel päeval tõusis Barvainisel palavik. Vahel kuulis ta, et sonib. Vahel aga hakkas pea nõnda valutama, et ta ei suutnud oigeid maha suruda. Mõnikord jälle valu vaibus, ning siis näis Barvainisele, et ta ujub soojas vees; oli hea, rahulik, uni tikkus peale.

Lile oli varahommikul tööle läinud. Öösi tukkus ta diivanil, soe tekk ümber ja mantel veel peale tõmmatud. Barvainis oigas unes, Lile tõusis tihtilugu ja tuli tema juurde. Hommikul valmistas eine ja lippas minema, sattudes trepikojas kokku Sabalienega.

Siis ilmus Barvainise osakonna õde.

«Kuidas te siia sattusite?» imestas Barvainis.

«Te ju ise kutsusite.» Õde võttis mantli seljast; kitlist levis erilist haiglahõngu.

Barvainis tahtis öelda: «Mina pole kutsunud,» kuid taipas, et seda oli teinud Lile.

«Mis te ütlesite, doktor?»

«Ei midagi. Ma ei öelnud midagi.»

«Süstime penitsilliini?»

«Vist küll. Kuid võib-olla pole midagi vaja.»

«Doktor Pileckis küsis kirurgidelt. Käskisid anda penitsilliini, streptomütsiini. Võtsin osakonnast, kui paranete, annate tagasi.»

«Ei tasu mind torkida. See on ju kriimustus, mitte haav. No ja väike põrutus.»

«Kas on tõsi, et teile tuli kallale viis bandiiti?»

«Sada, õeke. «Sada ja üksainus». Olete näinud seda filmi?»

«Ei ole. Keerake nüüd külili. Ei ole ju valus, ega?»

«Väga valus, õde. Oi, kas tõesti teeb penitsilliin niisugust valu? Üldiselt ma valu ei karda.»

«Kirurgiaosakonna õde ütles, et teie karjumisest kajanud kogu haigla.»

«Väljamõeldis. Aitäh, õde. Ega te mind rohkem torgi?»
«Torgime küll. Pärast lõunat tuleb teine õde. Kas te teate juba, doktor, et Kastute abiellus?»
«Kes?»
«Kastancija. Boreikaite. Teie palatiõde.» Ta vaatas Barvainisele otsa ning naeratas tähendusrikkalt. Barvainis tegi näo, nagu ei saaks vihjest aru.
Lõuna paiku tuli Lile. Ta tõi sisseoste, elustavat kevadõhku ning palju-palju päikest.
«Kui tore on väljas!» ütles ta lõunat valmistades. «Nagu näha, on õde juba käinud.»
Ta korjas laualt ampullikillud ning viskas pange.
«Milleks sa haiglasse teatasid?» küsis Barvainis.
«Oled pahane?»
«Ei. Küsin niisama.»
«Oli tarvis. Kuule, kus sul on küttepuud?»
«Sa tahad pliidi alla tuld teha? Pole vaja. Näe seal on elektripliit.»
«Toad on võimatult külmad. Ja mitte ainult külmad, vaid ka niisked.»
«Ma toon puid, Lile.»
«Sa oled peast segi! Kus on kuur?»
Barvainis juhatas.
Nüüd praksusid ahjus lõbusalt halud. Barvainis vaatas tulle ja meenutas möödunud ööd. «Nagu viletsas bulvariromaanis. Kurat teab, mis see on.» Kõige enam aga vaevasid teda Kostase sõnad Lilest. Kas tõesti võis neiu Kostasega tõsisemalt sõbrustada? Muidugi mitte nüüd, vaid varem; kuid ikkagi . . .
«Keedan sulle kanapuljongit,» ütles Lile. «Miks sa mind nõnda vaatad?»
«Sulle sobib väga see sinine džemper.»
«See pole üldse sinine. See on hall.»
«Sinine!»
«Ütlesin, et hall. Vaata lähemalt.»
Lile tuli tema juurde, kulp käes. Barvainis tõmbas ta enda vastu. Lile raputas pead.
«Pole vaja, Tomas. Kas siis selleta ei saa?»
«Ei.»
«Mina arvan, et saab. Kostas ju ütles sulle, et ma olin tema tüdruk.»
Barvainis süngestus.
«Seda pole vaja korrata, Lile.»

«Mina ütlesin sulle seda esimest korda. Mis sa arvad, kas Kostas valetas?»
«Ma ei taha seda teada.»
«Mulle näib, on tarvis, et sa teaksid.»
Barvainis tõusis voodis istuli:
«Lile, ma palun sind väga, palun sind väga, ära ütle mulle seda. Ma ei taha midagi teada. Ja sellele mõtelda ka ei taha.»
«Sa mõtled sellele alati, niikaua kui ma olen sinuga,» ütles Lile kurvalt. «Mehed ei andesta niisuguseid asju kunagi. Miks sa ei ela oma naisega? Sest sa ei saa talle andestada.»
«Tema ise ei taha minu juurde tagasi tulla.»
«Sest sa ei andesta talle. Tema eneseuhkus ei luba. Kui ta oleks kindel, et sa talle andeks annad ja seda enam iialgi meelde ei tuleta, oleks ta kohe sinu juures. Jumal, sa ei tunne naisi üldse, Tomas! Mitte ükski teist, meestest, ei tunne naisi.»
«Kas teie ise tunnete ennast?»
«Meie?» Lile vajus mõttesse. «Sa andsid mulle raske pähkli. Oi, tuld on vaja vähemaks võtta, muidu keeb puljong üle!»
Ja ta ruttas kööki.
Pärast lõunat, õhtupoolikul, ilmus Nijole.
«Tütrekene!» hüüdis Barvainis. Ta oli tohutult rõõmus ja veelgi rohkem hämmeldunud.
Lile naeratas, tõmbas mantli selga ja läks välja, öeldes:
«Ma tulen varsti tagasi. Õhtusöögiks on ju vaja midagi osta. Päeval kõike ei jõudnud.»
Nijole küsis:
«Isa, kas see on sinu uus perenaine?»
Barvainis kohmetus.
«Vaata, tütreke . . .»
«Ma küsisin meelega, isa.» Nijole libus isa vastu ja võttis tal mõlema käega ümbert kinni. «Ma tean, et see on meie uus ema. Aga me ei taha uut.»
«Kust sa selle võtsid, Nijole?».
«Ma tean. Koolis Vida ütles mulle, ta käib iluuisutamise ringis. «Sinu isal on uus ema.» Kuulsin ka, kuidas tädi Domicele emaga rääkis.»
«Ja mida ütles tädi Domicele? Kes ta on?»

«See, kelle juurest sa meid ära viisid, kui ema oli Klaipedas. Ta ütles emale, et teil tuleb ära leppida.»

«Kellel tuleb ära leppida?»

«Sinul ja meie emal.»

«Aga kas ema tahab?»

«Ei.» Nijole surus näo isa rinnale ja hakkas nuuksuma. «Ta ütleb, et on liiga hilja. Kas tõesti on liiga hilja, isa?»

Nüüd nuttis ta nõnda kibedasti, et Barvainis ei leidnud asu. «Jumal küll, kuni ma ei näinud lapsi, tundus, et kõik läheb uut moodi. Kuid aitas nendest pisaratest, ning kõik sulas taas otsekui lumi.»

«Kuidas sa siia said, tütrekene? Kas ema teab, et sa siia tulid?»

«Jah. Sõitsin bussiga. Ema kuulis haiglas, et sa said viga.»

«Ja ta lubas sul tulla minu juurde?»

«Jah. Ta ütles: «Sinu isa sai vigastada, Nijole. Kas sa ei tahaks teda vaatama minna? Ta on ju sinu isa.»»

«Ja kuidas läheb Gedukasel?»

«Gedukasel? Gedukas on haige. Sa ei tea siis midagi? Tal on leetrid. Algul jäin mina raskesti haigeks, nüüd tema.»

Barvainisel tuli külm higi laubale.

«Ma ei teadnud ju mitte midagi,» ütles ta, õigustades end pooleldi iseenese, pooleldi Nijole ees. «Sa olid raskesti haige, vaeseke! Aga Gedukas?»

«Samuti raskesti. Nüüd on parem. Vahel olen mina Gedukase juures, vahel istub tädi Domicele, üks naabrinaine käib ka.»

Barvainis silitas tütre pead; palmikud olid üsna õhukesed, roosade lehvidega kokku seotud.

«Vaja on rohkem piima juua, tütreke, siis kasvavad juuksed paremini.»

Nijole liibus taas tema vastu:

«Issi, kas sa tuled meie juurde tagasi? Kas tuled meie juurde?»

«Jah, kindlasti astun sisse. Seal on nii tore, mäe otsas.»

«Siin, Žverynases, meeldib mulle rohkem. Ainult me sõidame sealt ära, isa.»

«Kuhu te siis sõidate?»

«Palangasse. Kuulsin, kuidas ema kurtis tädi Domicelele, et haiglas läheb tal raskeks.»

«Pea, pea, lapsuke... Mida hakkab ema Palangas tegema? Suvi on ju veel kaugel.»

«Ema hakkab inimesi ravima. Suunamiskiri on juba käes.»

Barvainis paitas ikka veel tütre pead ning vaikis.

«Tütreke, varsti läheb pimedaks,» ütles ta viimaks. «Kuidas sa üksi tagasi saad?»

«Ma käin ju iga päev üksi. Olen sageli ka siin olnud, mööda käinud.»

«Ja sisse ei astu?»

«Ei julge. Ei tea isegi, miks. Issi ei tule meid vaatama, mõtlesin, et on pahane. Paar korda käisin ukse taga, kuid sind ei olnud.»

«Nojah, ma olen harva kodus. Töö, töö, tütreke,» ütles Barvainis ohates. «Hakka minema, tütreke, on juba hilja. Bussi roni hästi ettevaatlikult.»

Nijole suudles Barvainist põsele ning lippas minema.

Poole tunni pärast naasis Lile.

Jutt nende vahel ei võtnud vedu.

Siis tuli õde, tegi Barvainisele süsti ja lahkus.

«Sul on aeg ennast kraadida,» ütles Lile.

«Jah.»

«Tütar on sinu ehtne koopia, täiesti nagu isa.»

«Nii öeldakse alati — viisakusest.»

«Ma ei kavatsegi viisakas olla. Nõnda see lihtsalt on. Sinu enese tütar, kellega ta siis veel peaks sarnanema, kui mitte sinuga? Ütle, mis su tuju rikkus?»

«Ei midagi. Mõtlen oma elu üle järele.»

«Võib-olla ootad niikaua, kuni palavik langeb?»

«Ma arvan, et palavikku enam ei ole. Lõppude lõpuks on haiguse ajal kõige kohasem mõelda oma elu üle. Kunagi ei tea, millega haigus lõpeb.»

«Teed arvet südametunnistusega?»

«Ei. Jõuad sa siin kõike arvestada. Mõtlen, kui halb on väikestel perekondadel. Minu lastel pole ju peale oma ema ja minu mitte kedagi. Ei vanaisasid ega vanaemasid, tädisid ega kedagi. Viktorija on orb. Ka mina olen üksi nagu känd. Kui juhtub midagi temaga või minuga, jäävad lapsed üksi, omaenese hooleks.»

«Nüüd ei jää keegi ainult iseenda hooleks, Tomas.»

«Ah, mis sa räägid! Ära lohuta mind . . . Meie, Lile, saame palju lapsi, eks?»

«Ma arvan, et meie ei saa neid üldse.»

«Protesteerin, Lile.»

«Tomas, ma põetan sind, ja sellega minu missioon lõpeb. On parem, kui just nii lõpeb.»

«Ei.»

«Sa lähed laste juurde tagasi.»

«Me abiellume, Lile. Ma ei oska ju enam elada ilma sinuta.»

«Sul on palavik, seepärast sulle näib nõnda.»

«Kas ma ei meeldi sulle üldse?»

«Ei minda ju mehele igaühele, kes meeldib. Sinu lastele ma vististi ei meeldi. Nad ei andesta mulle kunagi, kui võtan neilt isa.»

Keegi koputas uksele.

Sisenes Pileckis.

«Kas siin elab doktor Barvainis? Ahaa, näen, et elab. Kes küll laseb ennast nõnda kolkida? Ja haiglasse ka ei jääda? Temperatuur?»

Lile vaatas kella:

«Unustasime, et on aeg!» Ta võttis kraadiklaasi. «37,8.»

«Kukepea,» lausus Barvainis. «Palun saage tuttavaks. Siin on minu kolleeg doktor Pileckis. Ja siin . . .»

«Lile,» ütles Lile.

XXVIII

Mõni päev hiljem läks Barvainis tööle. Pea oli kinni seotud, kirurgid ei jätnud teda veel rahule, kuid haige ise hakkas naasma igapäevasesse elurütmi.

Kodus, Männi tänaval, oli tühi ja kõle. Lile lahkus selsamal õhtul, mil Barvainise kraadiklaas näitas 36,8. Neiu tegi talle valmis õhtueine ja hommikusöögi, juhatas, kus on toidukraam, suudles teda ja läks.

Alles nüüd tundis Barvainis, et on ihuüksi. Kärsitult ootas ta, millal Lile teda vaatama tuleb või vähemalt haiglasse helistab. Asjatult . . .

Siis püüdis ta ise Lilele helistada; Lile telefon vaikis tähendusrikkalt.

Viimaks otsustas Barvainis minna Lile juurde ise.

Pärast seda õnnetut juhtumit neiu maja ees peatas mingi sisemine jõud teda iga kord, kui ta otsustas Lilet külastada. Kuid see vaikus ärritas Barvainist. Veel halvem, Barvainis hakkas armukadedust tundma.

«Aga kui ta läks äkki Kostase juurde tagasi,» mõtles ta mõnikord, «kui ta läks tagasi?»

Ning samas heitis ta niisugused mõtted pahaselt kõrvale, põlates nende pärast iseennast. «Varem oli asi teisiti. Kuid ta ju kiindus minusse. Kas tõesti kiindus? Igatahes sümpaatiat tundis. Pealegi selgus, et too kena poiss oli varas.»

Vaheti oli ta sääraste mõtiskluste ajal Kasperiunasele koguni omamoodi tänulik . . .

Jah, õhtud ilma Lileta olid tühjad ning pikad. Miks lahkus neiu temast just nüüd? Miks ta vältis teda, Barvainist, kes tema vastu tõepoolest poolehoidu tundis? Barvainis arutles, kas ta igatseb Lile või üldse naisterahva järele? «Sellised mõtted on ju lausa totrus,» kirus ta ennast. «Liles on kõike seda, mis on õrn, hell, naiselik, kõike seda, mida me otsime täisealiseks saamisest kuni hauani.»

Pärastlõuna, mil ta asutas Lile juurde minema, oli eriti soe. Tänavad olid juba kuivad, ainult küngastelt väänlesid alla kitsad nired.

Barvainis kõndis, hingates ahnelt kevadist õhku; see õhk otsekui uimastas pisut ning — imelik küll — äratas samal ajal soove ja lootusi.

Seekord ei avanud ust Lile, vaid vanem naine. Barvainis küsis, kas Lile on kodus.

«Ei, teda ei ole siin.»

«Kuidas ei ole? Kas ta läks välja?»

«Sõitis ära. Noh, kolis siit minema. Ei ela enam siin.»

«Vabandage, kas te võiksite öelda, kus ta nüüd elab?»

«Ei tea. Ei öelnud. Küsige aadressbüroost.»

«Tänan.»

Taas oli Barvainis tänaval. Selles kohas kukkus ta vastu kivimüüri. Seejärel — kiirabi. Pärast seda — Lile ööbis tema kodus. Keetis talle süüa, tema ise aga oigas. Siis sai Barvainis terveks, ja Lile põgenes.

«Ta põgenes minu eest. Kuid kelle juurde? Kellega?» Jälle vilksatas vastik mõte — Lile on Kasperiunasega. See tüütu mõte vaevas teda hullemini kui peavalu. Ei, ei, ainult mitte seda; see on ju võimatu.

Oli kevadine õhtupoolik. Järsku näis Barvainisele, et on muutunud niiskeks, viluks, et külm tungib kontidesse. Algul mõtles ta: «Lähen aadressbüroosse.» Seejärel otsustas: «Milleks? Ta kolis ära, ütlemata mulle midagi, teatamata isegi oma uut elukohta; milleks ma teda otsin?»

Siiski pööras ta aadressbüroo suunas, kuid ei läinud sinna, otsustades, et see on juba suletud. Pea hakkas veelgi tugevamini valutama.

Ta peatas esimese ettejuhtunud takso ja sõitis koju. Kodus tundis ta, et lõdiseb. Kraadis ennast — 39,9.

«On alles lugu,» ütles ta valjusti.

Ta ei viitsinud riidest lahti võtta, voodit üles teha, õhtueinet valmistada. Öösel tungis niiskus mantli alla, mille ta oli endale peale tõmmanud, ta kiskus end kerra ja lõgistas hambaid. Aknast vaatas tuppa täiskuu.

Barvainis kõneles öö läbi kuuga, naeris, kisendas, hiljem hakkas ägama, oigama.

Hommikul koputas tema uksele Sabaliene.

Barvainis kuulis, et keegi koputab kusagil. Ent kõik hüples, keerles, kõikus tema silme ees, ning tal oli raske mõista, kes ta on ja kus ta on.

Siis pidas Sabaliene nõu teiste naabritega, ning üks neist, noor advokaat, avas muukrauaga Barvainise ukse.

«Päevade kaupa oli uks lukustamata, kes tahtis, see astus sisse,» ütles Sabaliene etteheitvalt, «aga kui haigus kallal, siis paneb end kinni nagu kindlusesse.» Ta jäi vait ning taganes. «On vaja helistada kiirabisse!» hüüdis ta kokkutulnud naabritele.

Tund hiljem lamas Barvainis juba kirurgiaosakonnas.

«Näete, siin, haigusloos, on Barvainise allkiri, et ta keeldub statsionaari jäämast,» selgitas osakonnajuhatajale kirurg, kes oli tol korral Barvainisele esmaabi andnud. «Vägisi ju voodisse ei pane.»

Ja siiski oli kirurgil piinlik. Nüüd ei kavatsetud osakonnas Barvainist nõnda kiiresti välja lasta.

«Te kompromiteerisite meie haiglat,» ütles talle seesama kirurg, kui Barvainis oli mõneti toibunud. «Tänapäeval ehtsat sepsist saada — seda võib juhtuda ainult arstiga. Teile anti ju antibiootikume ja . . .»

«Ma olen juba täiesti terve. Millal te mind välja kirjutate?»

«Kui osutub võimalikuks, ei pea me teid päevagi kauem kinni. Teie õnn, et te veel meningiiti ei saanud. Ja üldse, pole halvemaid patsiente kui arstid.»

«Just nagu ma kaebaksin. Haiglas ei meeldi lihtsalt lamada, ja kõik.»

«Teil on eraldi palat. Teate, kelle ruum see on? Osakonnajuhataja tuba. Näete, kuidas me teiega ringi käime. Teid vist kisub laste juurde?»

Barvainis ei vastanud midagi. Ta tundis häbi, et oli jälle lapsed unustanud. Kui Nijole tol päeval ära läks, unustas Barvainis sedamaid kõik. Isegi Gedukase leetrid.

Kord ütles palatiõde:

«Teate, doktor, mul läks meelest teile rääkida. Ühel päeval, kohe pärast seda, kui teid siia toodi, käis teil külaline. Ainult et me ei lasknud teie juurde, te sonisite veel.»

«Mees või naine?»

«Naissoost. Mõistatage, kes.».

«Blondiin?»

«Ei pannud tähele. Teisiti öeldes — ei mäleta.» Õde puhkes naerma. «Ma pean ainult mehi meeles, naised mind ei huvita.»

«Kuidas ma siis mõistatan?»

14*

«No näiteks ea järgi. Vana, noor?»

«Vanu ma ei tunne. Noor. Kahekümne viie aastane.»

«Ei arvanud ära. Vististi kümneaastane.»

Barvainis hüüatas:

«Nijole!»

Ja mõtles: «Nijole ei unusta mind, aga mina . . .»

Ta mõtiskles oma lastest, rõõmustas tütre külaskäigu üle ning tundis samal ajal meelehärmi, et Lile pole kordagi tema järele küsinud. «Tema pärast ma ju siia sattusingi. Ainult tema pärast . . .»

Eraldi ruumis lamaval Barvainisel oli rohkesti aega arupidamiseks. Ta nukrutses, valutas südant, rõõmustas, kõneles sisimas iseendaga.

Mõnikord meenutas ta Viktorijat; naisele mõtles ta erilise kibedusega. Missuguseid nõudmisi võib Barvainis esitada Lilele? Väga väikseid, aga vahest mitte mingisuguseid. Viktorijaga on teine lugu. Temaga elas Barvainis ligi kümme aastat. Ning järsku naine hülgab ta, hülgab ilma igasuguse nähtava põhjuseta. Isegi siis, kui Viktorija mees heitleb surmaga, ei suvatse naine tema vastu huvi tunda, teda vaatama tulla, küsida, ehk on tal midagi vaja . . .

Tõsi, samas väitis Barvainis iseendale, et oli ka niisugune aeg, mil Viktorija lamas ihuüksi võõra linna haiglas. Kas tema, Barvainis, kiirustas tollal Klaipedasse? Kas ta kirjutas naisele mõne reagi, kas päris tema tervise järele?

«See oli hoopis midagi muud. Viktorija ootas last, mitte minult, oma mehelt, vaid võõralt meesterahvalt. Oleks olnud naljakas, kui ma oleksin niisugusel hetkel ulatanud talle abistava käe. Nõnda juhtub ainult teatris.»

Kuid ta ei käitunud ka nagu hea sõber, teravapilguline psühholoog või lihtsalt korralik inimene. Ta pidas end ülal nagu tavaline väikekodanlane, omanik, Männi tänava väiklane feodaal . . .

Pärast niisuguseid mõtteid tõusis Barvainisel harilikult taas palavik. Kuid hea ravimine, ja mis kõige tähtsam — tugev organism said vähehaaval ka sellest jagu.

Nüüd kirurgid ei pahandanud, kui keegi Barvainist külastas; kõige sagedamini tuli teda vaatama doktor Pileckis. Vaheti astus sisse ka mõni noorem kolleeg, paar korda käis isegi osakonnajuhataja Timpelis. Viimane ei suutnud Barvainisele kuidagi andestada, et see hulkus

öösiti mööda pimedaid nurgataguseid, selle asemel et istuda kodus. Mõnikord lipsasid möödaminnes sisse ka tema palatiõed. Teda ei tulnud vaatama ainult Kastancija Boreikaite.

Väljas valitses juba rohelus, sirelid valmistusid õide puhkema, ning läbi lahtiste, vaid võrguga kaetud akende tungis palatisse kevadine õhk. Barvainisel lubati juba natuke liikuda; ta imestas ise, kuidas võib inimene pärast haigust jääda nii nõrgaks.

Nüüd sai ta teada, et peale veremürgistuse põdes ta veel kopsupõletikku; et öösiti valvasid tema voodi juures õed, tema aga krigistas hambaid, vahel karjus ja kõneles olematute naistega; viimaks sai ta teada, et paari päeva pärast on esimene mai, ning pärast pühi kirjutatakse ta arvatavasti haiglast välja.

Esimesel mail lubati tal minna õue.

Õu oli haigeid tulvil. Varem, kui Barvainis oli terve, ei pööranud ta neile tähelepanu; siis huvitus ta vaid oma palati haigetest. Kõik muu — puud, muru, teerajad, pingid, ratastoolid, kanderaamid ja neil olevad inimesed — oli üksnes inventar, liikuv ja liikumatu, elus ja elutu inventar.

Ja nüüd oli selle elusa inventari osaks saanud ka tema.

Haiglaseinte taga kees tervete elu. Vaheti lõid haiglat ümbritseva müüri taga lehvima ja liikusid edasi punased lipud. Vaheti õõtsusid mööda loosungid. Käsklussõnu summutas tütarlaste naer. Eemal, prospektil, möiratasid ja vaikisid taas mootorid; vististi toimus sõjaväeparaad; valjuhääldites kostis «hurraa!». Järsku kõmatasid suurtükid, tundus, et siinsamas, haigete selja taga; tärisesid aknaklaasid. Valjuhääldites voogasid hümni pidulikud helid.

«Möödunud aastal käisin ma demonstratsioonil koos Nijolega,» mõtles Barvainis. Hümn oli juba läbi. Orkester mängis marssi. «Kus on Nijole praegu? Kas ta vaatab paraadi? Või marsib koos emaga? Ja Gedukas? Kas ta on pärast leetreid juba kosunud?»

Barvainis istus puu alla pingile. Tema kõrval, kargud pingiservale toetatud, istusid kaks invaliidi. Nad pahvisid ahnelt kibedat paberossisuitsu. Pääslast väljus noor naine ja suundus teraapiaosakonda. Kastancija! Ta läks osakonda, heitmata Tomase poole pilkugi; kuid Barvainis oli kindel, et Kastancija teda nägi.

Palatisse naasis Barvainis otsekui joobnult. Vaat mida tähendab istuda esimest korda pikemat aega värskes õhus! Palatis oli umbne, koridorist hoovas mõrkjaid ravimilõhnu, ning seal, akna taga, sõrmitses tuul lipukangaid, demonstrandid läksid pärast paraadi lõppu koju...

Barvainise tuju langes tublisti.

Mõni päev hiljem oli ta jälle tagasi Männi tänaval. Tööl ta veel ei käinud, hulkus jõekallastel, hõrenevates männikutes, uute majade vahel. Imetles tihedat metsa, mis paistis teiselt poolt Nerise jõge. Nüüd oli tal raske kodus istuda; looduse keskel ei tundnud ta nii teravalt oma üksindust. Kodus oli kõik lohakil, must, seintel ja laes rippusid ämblikuvõrgud, paks tolmukord kattis mööblit, karniise, väheseid raamatuid...

Ja siiski otsustas Barvainis ühel päeval jalutada linna. Ta läks Lile laboratooriumi.

Varem polnud ta siin kordagi käinud. Tavaliselt saatis ta Lile trepini ja pöördus siis tagasi. Nüüd astus ta sellest trepist üles. Jõudnud poolpimedasse koridori, mõtles ta: «Mida ma talle küll ütlen? Ta ei soovi ju üldse, et ma tuleksin.» Kuid tagasi ta ei keeranud.

«Tuleb kõik lõpuni selgeks teha. Aitab kriminaalromaanidest löömingutega pimedal tänaval. Mina või Kasperiunas.» Barvainis mõtles, kuidas Lilega kohtuda — lõbusasti või rangelt, naeratades või etteheitvalt.

Koridorides oli hämarus, kuid Barvainise silmad harjusid; nüüd aga hakkasid need vett jooksma kemikaalide teravast, ebameeldivast lõhnast. Haiglahõng on hoopis midagi muud; seal lõhnab palderjani, kapsasupi, inimhigi ja eetri järele; niisugune lõhn, ehkki tüütu, on ikkagi kodune, soe, konkreetne, inimesega seotud. Laboratooriumi lõhn aga oli abstraktne ja ärritav; tundus, et silmi panevad kipitama gaasisegud ja matemaatilised valemid.

Barvainis kulutas kaua mitmesuguseid uksi; mõnes ruumis polnud sinistes, mustades, vahel ka valgetes kitlites inimestel aimugi Lilest, teisal soovitati tal minna edasi, ühes kohas aga sõideldi teda kõvasti ja teatati, et võõrastel on siinviibimine üldsegi keelatud. Viimaks sai valvur ta kätte ja küsis imestunult, kuidas ta küll siia sisse oli pääsenud. Valvur ei teadnud samuti midagi ühestki Lilest.

«Meil töötab nii palju naisi,» ütles ta pooleldi õigustavalt, pooleldi etteheitvalt teda segavale võõrale, «et kõigi

nimed meelde ei jää. Lile! Mida tähendab Lile? Kes ta on, orgaanik või anorgaanik, laborant või assistent?»

«Tsement,» mõtles Barvainis, «ta tegi tsemendianalüüsi. Tõepoolest, orgaanik või anorgaanik?» Barvainis oli järsku unustanud kõik kunagi omandatud tarkused, isegi kõige elementaarsemad. Valvur seisis tema ees otsekui karm eksamineerija ning ootas vastust.

«Anorgaanik,» pigistas viimaks Barvainis.

Valvur viipas sõrmega; nad astusid mööda pikka koridori, pöörasid vasakule ja paremale, ronisid üles ja laskusid taas alla. Siis näitas valvur Barvainisele musta vahariidega ülelöödud ust ning eemaldus vaikselt otsekui viirastus; Barvainis ei märganudki kohe, et on jälle üksi.

Ka vahariidega kaetud ukse taga ei olnud Lilet. Kuid varem ta töötas siin, seda küll, — sinistes kitlites neiud silmitsesid Barvainist tähelepanelikult. Sõitnud kuhugi rajooni, vist Kuršenaisse või Akmenesse. Ja töötavat vist suhkru- või tsemendivabrikus. Keemikuid on tarvis kõikjal.

«Tänan,» ütles Barvainis sinistes kitlites neidudele; need vaatasid teda üsna kaastundlikult. Barvainis mõtles, et peaks ehk lausuma midagi asjakohast. «On teil siin hoones alles õhk! Isegi koridoris võtab hinge kinni.»

Neiud vahetasid pilke.

«Koridoris on õhk samasugune kui väljas,» ütles neist üks. «Ja veel puhtamgi kui väljas.»

«Väljas on tolm,» lisas teine.

«Vaadake siia. Näete? Tõmbekapid,» sekkus kolmas, osutades sõrmega klaaskapile. Barvainis ei vaadanud kappi, vaid tütarlapse kätt. Ta noogutas pead, jättis hüvasti ning sulges enda järel laboratooriumi ukse. Kuulis veel, kuidas neiud naeru kihistasid.

«Ta sõitis Šiauliaisse, Uršule juurde,» mõtles Barvainis, otsides tagasiteed. Ta imestas väga, et polnud vaja pöörata vasakule ega paremale, ronida üles või alla. Väljapääs oli siinsamas, otse tänavale.

«Nõnda eksled sa alatasa, kõik on ju märksa lihtsam, väljapääs on otse nina ees.» Mõttes vaidles ta nüüd tihti iseendaga otsekui teise isikuga. «Ja milleks sa ringi rabeled? Milleks sa tükid ligi sellele tüdrukule, kui sa talle ei meeldi? Kastancijale samuti mitte...»

«Oota, oota,» ütles nüüd see teine «mina» esimesele, «sinule endale polnud ju Kastancijat vaja. Sina meeldi-

sid talle, ta kiindus sinusse, kuid sa käisid tema juure vaid ühelainsal eesmärgil. Hiljem tüütas ta sind ära, ja sa hülgasid ta.»

Nüüd lõid silmad kipitama päikesepaistest. Ta keeras Komjaunimo tänavale. Trollibussist kihutas unnates mööda pooltühi lennujaama autobuss. Ka siis, varem, oli olnud palju päikest, veel rohkemgi kui praegu. Lennukid tõusid ja maandusid, ning Gedukas vahtis neid ammuli sui. Tuul sasis laste juukseid ning Viktorija kleiti. Õhus lendlesid härmalõngad. Mismoodi need värsid olidki?

On mihklikuu lõpp, ja tasaselt õhus
nüüd härmalõng tuuleta hõljub.

Võib-olla polnud nii? Barvainis ei armastanud poeesiat, kuid selle luuletuse oli ta sunnitud pähe õppima — ammu, igiammu, gümnaasiumis . . . Kas tõesti vananeb ka tema, Barvainis?

Ta seisis Komjaunimo tänaval, teadmata, kuhu minna, mida teha. Ta ei püüdnudki mingile otsusele jõuda. Kui mõtetesse tungis Lile, ajas Barvainis ta kohe eemale; Lile kerkis uuesti kujutlusse, ning Barvainis peletas ta uuesti minema.

Möödujad silmitsesid teda, ta märkas seda ning surus huuled kõvasti kokku.

«Gedukasel olid leetrid. See on raske lastehaigus, palju raskem kui vanemad arvavad. Kas sa mõtlesid Gedukasele?»

«Ma mõtlesin talle kogu aeg. Mida muud ma oleksin võinud teha?»

«Minna, rutata tema juurde.»

«Kuid ta elab ju Adomenase korteris.»

«No ja siis? Ta pole ju Adomenase, vaid sinu laps.»

«Muidugi, ma talitasin halvasti, kuid see oli lihtsalt hooletusest.»

«Kuidas, sa unustasid haige lapse ja nimetad seda hooletuseks? Sa ei teadnudki, et Nijole oli haige. Ta ise rääkis sulle sellest. Oled sa tõesti isa?»

Noominud ennast, rahunes ta ning kavatses minna Männi tänavale. Tänastest rändamistest oli küll ja küll. Ent jalad kandsid teda sootuks mujale.

Tee oli üsna pikk.

«Nad elavad siin, selles majas. Kas minna sisse või mitte?»

«Muidugi mine. Milleks sa siia tulid?»

Ta kõhkles ja oli juba tagasi pöördumas. Ning järsku haaras teda hirm: senikaua kui tema haige oli, võis Gedukase tervis ju halveneda. Mis siis, kui tal on mingid komplikatsioonid? Kui, kui, kui . . .

Ta helistas, mõtlemata enam millelegi. Uksel oli ikka veel väike vasksilt: «Arst A. Adomenas». Sees oli vaikus. Barvainis koputas.

Ukse taga valitses endiselt vaikus.

«Mida see tähendab? Kas nad on tõesti ära sõitnud? Nijole rääkis Palangast. Kas tõesti nõnda kiiresti?»

«Sugugi mitte kiiresti. Millal Nijole sulle seda rääkis? Sa olid ju haige, ning mitte üks ega kaks päeva.»

Teadmatus rõhus teda kõige rohkem. Ta oli tige Lile peale, Kastancija, Viktorija, kõigi peale. Kõik olid ta maha jätnud, kuid miks? Kas ta tõesti ei saa teistega läbi? Miks elavad teised nagu inimesed ikka, kuid temal ei vea põrmugi?

Ja kuidas võis Viktorija temale, laste isale, jätta teatamata, et nad sõidavad teise linna?

XXIX

Kuni lapsed olid Vilniuses, võis Barvainis neile kuude kaupa mitte mõelda. Ta teadis, et lapsed on siinsamas, käeulatuses, et tarvitseb tal vaid tahta, ja ta näeb neid, räägib nendega, rõõmustab nende naiivse lapsetarkuse üle.

Nüüd aga valdas teda igatsus. See igatsus lämmatas kõik — kibedad meenutused Lilest, tema põgenemisest, vastumeelsed mõtted Kastancijast, kes temast kõrvale hoidus. Isegi solvumus ja meelehärm, võib-olla ka vihkamine, mida ta Viktorija vastu tundis, kuhtusid pikkamisi, kaotasid oma teravuse ja kibeduse, kattusid õhukese tuimuselooriga.

Vaheti juhtus midagi veelgi kummalisemat: Barvainis hakkas igatsema Viktorija järele. Jah, kui naine elas siin, Vilniuses, üsna lähedal, selle õnnetu Adomenase korteris, oli asi teine. Siis aga sõitis Viktorija ära, ning Barvainis nägi kõike viimasel ajal läbielatut kaugemas perspektiivis. Mõnikord näis kogu nende ootamatu, veider lahkuminekulugu talle üsnagi tähtsusetuna.

«Kogu aeg ähvardasin mina teda, et lähen rajooni. Ähvardasin? Ei, ma mõtlesin ju tõepoolest siit põgeneda, kaduda... Põgenes hoopis tema, ilma igasuguste ähvardusteta. Põgenes minust võimalikult kaugemale. Kohus ei lahutanud meid, ma olen veel perekonna pea. Ei tohi nõndaviisi, ilma minu teadmata, lapsi kaasa võtta ja teab kuhu viia.»

Teda haaras taas viha, ta kujutles, kuidas sõidab Palangasse ning esitab oma õigustatud nõudmised. Siis valdas teda täielik ükskõiksus, lapsed nihkusid taas kuhugi kaugele, Viktorija kõrval vilksatas Lile, siis Kastancija, siis uuesti Lile, jälle Viktorija... Ning seejärel tekkis tühjus.

Lõppes pikk haiguspuhkus, algas töö. Polikliinikust toodi Barvainis tagasi haiglasse; siinset tööd peeti kerge-

maks. See muidugi ei vastanud tõele. Töö oli siin raske ja vastutusrikas, ainult käia tuli märksa vähem.

Ühel maiõhtul, suutmata kodus istuda, läks Barvainis haiglasse. Valvekorras oli taas Pileckis. Oli vaikne, soe õhtu. Õhus oli rohulõhna, kerge tuuleõhk tõi Nerise jõelt erilist hõngu. Sanitarid kandsid kööki tühje nõusid — õhtusöök oli hiljaaegu lõppenud. Siin-seal palateis süttis valgus, ehkki väljas polnud veel pime; loojuv päike värvis punakaks kirikutornid, naabermajade katused, säras ülemistes akendes.

Pileckis ei imestanud põrmugi, kohates Barvainist õues.

«Vastastikuse abi kirjutamata seadused,» rõõmustas Pileckis, «Barvainis aitab Pileckist ja nõnda edasi. Ainult et täna, kallis kolleeg, te juba valvesse ei jää. Olete rekonvalestsent, istute natuke, ajame juttu — ning kõnnite koju.»

«Üksi on igav,» tunnistas Barvainis.

«Siin on samuti pentsik päev: haiged tunnevad end talutavalt. Kiirabi uusi ei too. Ma pole nagu harjunudki logelema. Hea, et astusite sisse.» Mööda läks õde, ning Pileckis peatas ta: «Mida teie siin teete, õde? Teie vahetus on ju läbi.»

«Boreikaite ei ole tulnud,» vastas õde. «Ta on juba peaaegu tund aega hiljaks jäänud.»

Pileckis vangutas pead.

«Kuidas siis nii, ta on ju täpne tüdruk. Võib-olla jäi kodus keegi haigeks. Ta läks ju mehele?»

Õde noogutas ning heitnud karmi pilgu Barvainisele, lisas:

«Hiljaaegu, doktor.»

«Pole viga. Varsti tuleb,» pomises Pileckis.

«Ärge erutuge, Boreikaite maitseb perekonnarõõme,» pigistas Barvainis läbi hammaste.

«Mulle näib, et ei maitse,» ütles õde tasa, vaadates Pileckise poole. «Miskipärast neil ei klapi.»

Need sõnad mõjusid Barvainisele otsekui rusikahoop. Õde läks edasi.

«Tuleb välja, et vahel peab rohkem oma keelt taltsutama,» õigustas end Barvainis. «Arvasin, et ainult mina olen nii õnnelikus abielus, nüüd aga...»

Barvainis ei lõpetanud, ja ka Pileckis ei jätkanud

kõnelust. Nad läksid vaikides üle õue, astusid osakonda, siis ambulantsi.

Ambulantsis tuli Pileckise juurde seesama õde.

«Doktor, ma ehk lippan ja vaatan, mis Boreikaitega lahti on. Osakonnas valvab minu eest Vaitkute.»

«Muidugi, muidugi,» nõustus Pileckis.

Barvainise ja Pileckisega ühines valvekirurg.

«Harva on nii rahulik nagu täna,» pani ta imelikult. Äkitselt arvas kirurg, et sellest ei sobi rääkida Barvainise juuresolekul. «Täna mängis «Žalgiris» Kišinjoviga. Te ei käinud?»

«Ma olen ju valves,» imestas Pileckis. «Ja üldse, mulle ei meeldi jalgpall ega poks.»

«Armastate lauatennist?» küsis kirurg niisugusel häälel, et võimatu oli mõista, kas ta kõneleb tõsiselt või teeb nalja. «Mulle meeldivad just jalgpall ja poks.»

Osakonnast helistas õde Vaitkute.

«Palun valvearsti osakonda.»

«Mis seal võis juhtuda,» huvitus Pileckis. «Noh, ma lähen, ja teie vist tõttate koju?»

«Seda küll. Head ööd, doktor Pileckis.»

Tänaval mürises auto.

«Kiirabi. Häälest tunnen ära,» ütles Pileckis. «Ei tea, kas meile või kirurgidele?»

Sisenes kiirabiarst. Naise huuled olid eredaks värvitud, temast hoovas ravimite ja lõhnaõli hõngu.

«Meil on teile väike kingitus, doktor Pileckis.»

«Meile või kirurgidele?»

«Ise otsustate. Anamneesis on maohaavand, aga mismoodi ja kuidas, seda teate teie paremini.»

«Ma siis lähen osakonda,» pakkus end Barvainis. «Võib-olla on just minu haige.»

Ning ta sammus kähku üle õue haiglasse, jättes Pileckise ambulantsi.

Koridoris tuli Barvainisele vastu õde Vaitkute.

«Ah, see olete teie, doktor! Ikka veel meil?»

«Mis juhtus?»

«Stenokardiahoog. Siinsamas, selles palatis.»

Halli habemega vanamees ägises, tema laubal olid suured higipiisad, silmad näisid koobastest välja hüppavat. Pilgus peitus surmahirm.

Barvainis küsis õelt tasa:

«Kus on nitroglütseriin?»

«Andsin juba. Viis minutit tagasi.»

«Tore.» Barvainis võttis haige käe ja otsis pulssi. «No kas on juba parem?»

Haige näitas silmadega:

«Ei ole.»

«Otsekohe läheb paremaks. Midagi ohtlikku ei ole. Vastutan oma peaga.» Haige pilgutas tänulikult; Barvainisele näis, et hirm hakkab nendest pungis silmadest taanduma. «Kõik on korras. Pulss on hea. Pole midagi kohutavat. Enam ei valuta?»

«Valutab,» sosistas haige.

«Ah, pole viga,» ütles Barvainis energiliselt, tõusis voodiservalt ning läks õe juurde. «Morfiumi ja atropiini. Ei, parem juba promedooli. Kas promedooli on?»

«On.»

«Pange valmis. Atropiin ka. Homme tehke elektrokardiogramm. Vereanalüüs. Ja vaadake, et haige sõrmegi ei liigutaks. Toitke teda ise.»

Õde sosistas tasa:

«Infarkt?»

«Ei, mis te nüüd,» raputas Barvainis pead ning viis õe koridori. «Kuidas küll teil, õde, tuli mõte rääkida palatis niisuguseid asju?!»

«Ta ju ei kuulnud,» õigustas end Vaitkute.

«Haiged kuulevad kõike. Isegi siin me kõneleme liiga valjult.» Ta tasandas veelgi häält. «Võib-olla, et infarkt.»

Õde läks süstalt valmis seadma ning Barvainis käsi pesema.

«On see õde alles ihnus perenaine,» ütles ta norivalt. «Kas see on siis seep? Mingi väike kild. Hernetera.» Vesi voolas värskendavalt läbi sõrmede. Barvainise meeleolu paranes kohe. «Kas te tõite selle seebi mulle, õde? Aitäh, ma sain kuidagimoodi ka sellega hakkama.»

Helises telefon. Õde võttis toru.

«Kuidas? Ei või olla. Hea küll, otsemaid sean koha valmis. Doktor, ma arvan, et siin, dežurkas.» Ta pani telefonitoru käest.

«Ärge kunagi öelge «dežurkas», õde. See pole ju leedukeelne sõna.»

«Võib-olla, doktor. Teate, kes toodi? Issand küll!»

«Rahulikumalt, õde Vaitkute, te olete ju meedik. Kes siis toodi?»

«Kastancija. Boreikaite.»

Barvainisel lõid peopesad higiseks. Ta pistis käed uuesti kraani alla.

«Mis temaga juhtus?» küsis ta, püüdes anda häälele võimalikult loomulikku kõla.

«Võttis mürki!» hüüdis Vaitkute ja ehmus ise oma häälest. Ta jooksis koridori ja kutsus sanitari. «Emilija, tooge Marytega voodi siia. Siiasamasse, seina äärde, päitsiga akna poole.»

«Võttis mürki. See veel puudus, et Kastancija võttis mürki.» Barvainist haaras hirm, see kerkis kusagilt sisemusest, rõhus rinda, siis pitsitas kõri. Ta meenutas vanamehe pungis silmi ja mõtles: «Umbes samasugust hirmu pidi tundma ka tema.» Barvainis astus peegli ette ja uuris ennast: ei, tema silmad olid nagu tavaliselt, näol polnud jälgegi hirmust. Kuid hirm ei lahkunud temast: kõrist tõusis see ülespoole ja pigistas nüüd pead.

«Tuleb minna ambulantsi. Millega ta end mürgitas? Pileckis teeb talle praegu võib-olla maoloputust.» Ta kõhkles: minna või mitte? Lõpuks otsustas minna. Hirm oli juba kadunud.

Koridoris nägi ta kanderaami. Pileckis käis selle järel, mõne sammu kaugusel.

«Nagu matuserong,» mõtles Barvainis.

Haigla vanade võlvide all oli hämar. Kastancija nägu oli nii kahvatu, et Barvainist läbistas mõte: võib-olla on ta surnud? Järsku meenusid Barvainisele juuksed, mis olid padjal laiali — seal, neiu toas; tal hakkas sellest mõttest häbi, püüdis seda minema peletada.

Ta astus Pileckise juurde:

«Kas tõesti enesemürgitus?»

Pileckis kehitas õlgu.

«Võib-olla. Õde läks vaatama, miks Boreikaite oma vahetusse ei tulnud. Uks oli seestpoolt riivis, keegi ei avanud. Heitis pilgu aknast sisse — Boreikaite on voodis. Kutsus naabrid, no ja nõnda ongi, nagu näete. Küll ta jutustab teile ise.»

Barvainis ei taibanud:

«Kes «ta»? Kastancija?»

«Ei, õde... Ta tuli uuesti tagasi, kuid me ajame ta jalamaid koju. Kuidas siis, teist ööd magamata.»

Kanderaam oli juba protseduurikabinetis.

«Püüdsime ambulantsis magu loputada — ei tule

midagi välja,» ütles Pileckis Barvainisele. «Proovime siin uuesti. Selge see, et ta ei võtnud hapet ega leelist, suu limaskest pole vigastatud. Ja võta nüüd kinni, mida teha! Kui laseme makku vett, siis võib-olla lahustame selle mürgi veelgi kiiremini? Kuid teist väljapääsu ei ole, katsume veel kord. Õde, kas südamevahend on valmis?»

«Jah.»

«Noh, kolleeg, teie minge küll ära.»

«Miks?»

«Te pole ise inimese nägu. Minge koju.» Pileckis patsutas Barvainisele sõbralikult seljale. «On parem, kui lähete koju.»

Mööda koridori tõttas õde, seesama, kes oli leidnud mürki võtnud Kastancija.

«Doktor,» hüüdis ta Pileckisele ja kohkus samas omaenda häälest; üpris vaikselt lisas ta: «Doktor, vaadake, mis ma leidsin tema kampsuni taskust. Just praegu.»

Ta ulatas Pileckisele kaks väikest karbikest.

Pileckis avas need, keerutas käes.

«Tühjad. Võttis soliidse annuse. See luminaal on juba ammu maost läinud,» ütles Pileckis. «Kuid loputust püüame siiski teha. Õde, andke kordiamiini. Proovin ise veeni süstida, see on efektsem. Veel üks ampull, andke veel. Kolleeg, minge koju.»

«Küll me hoolitseme Kastancija eest,» lisas õde Vaitkute; Barvainis kuulis tema hääles varjamatut etteheidet.

«Mida nad minust tahavad? Ega ta minu pärast mürki võtnud,» mõtles ta.

Barvainis läks õue. Oli pime öö. Ta istus puu alla pingile. Teisel pool tänavat asuvas majas kustutati juba tulesid. «Kui kähku lendab aeg, alles nüüdsama peegeldus neis akendes päike.» Ühe akna juurde ilmus naine ja laskis kardina alla.

Barvainis tõusis ja sammus koju.

XXX

Kui Barvainis jõudis hommikul haiglasse, tundis ta, et õed vaatavad teda kuidagi kummaliselt.

«Nad vahivad mind nõnda, nagu oleksin mina Boreikaite tragöödia põhjustaja. Just nagu oleksin mina temaga abiellunud ja ta siis maha jätnud. Või nagu oleksin ma Faust, kes võrgutas süütu Margareta. Kuid ma pole Faust, ja tema on veelgi vähem Margareta.»

Kastancija magas veel. Barvainis ei läinud teda vaatama — haige seisundist kuulis ta Pileckiselt. Jah, Kastancija magas nagu printsess Aurora Tšaikovski balletist.

Barvainis ei käinud teatris, ei huvitunud balletist, veel vähem muinasjuttudest; printsessist oli ta kuulnud oma tütrelt, kes pärast teatrist tulekut oli talle kogu nädala jutustanud etenduse sisu. Barvainis kordas endamisi: «Aurora, Aurora, Aurora...» Ning Kastancija kuju tundus taas tähtsusetuna, taandus kaugusse, silme ette tõusis Nijole. Õhetavana, muljetest pakil, räägib tütar isale, kuidas nende klass oli saanud kohad parteris; räägib hiigelsuurest teatrisaalist, säravatest tuledest, raskest ja uhkest eesriidest, taktikeppi viibutavast dirigendist... Barvainis sattus otsekui ise majesteetlike teatriseinte vahele, ning kui ta haigla trepi käänakul Rebeka Vainbaumi peaaegu jalust maha jooksis, tundus talle hetkeks, et see kõik on unes.

«Vabandage,» ütles ta ärgates, «ma pidin teid peaaegu tõukama.»

«Kuidas siis, te ju tõukasitegi mind. Astusite isegi jala peale.»

Rebeka vaatas Barvainist oma suurte mustade silmadega ja naeratas, Barvainis aga ei kannatanud naise pilku miskipärast välja; kuid samas ta toibus ning jäi Rebekale ainiti otsa vahtima.

«Mida te meie osakonnas teete, konsulteerite?» küsis ta.

«Jah. Olin selle vaese õe juures.»

«Ahah...» Barvainis mõmises midagi, teadmata, kuidas kõnelust jätkata. «Milleks oli tal vaja ennast tapma hakata?»

«Sellest ei saa ka mina aru,» ütles Rebeka nukralt. «Mina võtan sääraseid asju kergemini.»

«Milliseid «sääraseid»?»

«No seda, kes on lapse isa. Elus juhtub igasuguseid ootamatusi, või kui soovite teist sõna — libastumisi.»

«Pidage,» ütles Barvainis jahmunult, «kuid ta on ju abielus...»

Ta vaikis järsku ning tundis end täieliku juhmardina: Kastancija abiellus ju võrdlemisi hiljuti, kuid rasedus...

«Mis seal ikka, mehelt on raske nõuda, et ta kasvataks võõrast last,» ütles Rebeka. «Noh, jäime lobisema, doktor. Ma ruttan.»

Oma haigeid läbi vaadates mõtles Barvainis kogu aeg Kastancijale, tema mehele ja tema tragöödiale. «Kuues kuu...» Ta arvestas vastava hulga päevi tagasi, ning äkitselt haaras teda hirm.

«Ei, oleks see sinu laps, oleks Kastancija sulle kindlasti öelnud,» lausus Barvainis iseendale; nüüd kõneles ta jälle endaga otsekui teise isikuga.

Kuid ka see teine isik ei andnud alla.

«Kelle laps see siis veel on kui mitte minu? Ja milleks ta oleks pidanud ütlema? Kastancija on uhke, ta ei kerjanud, ei nõudnud, et ma temaga abielluksin, isegi ei pahandanud.»

Ta kuulas haigete hingamist, ning tema kõrvus oli sahin: «Ei pahhhandanud, ei pahhhandanud.» Ta kuulas südame tuksumist, ning tema kõrvus kajas: «Lur-jus, lur-jus, lur-jus...»

«See kõik on jamps, ma olen lihtsalt haiglane. See on sellest, et olen veel nõrk, pole veel küllaldaselt kosunud.»

Ta varitses protseduurikabinetist väljuvat õde; see noor tütarlaps oli alles eelmisel aastal lõpetanud meditsiiniõdede kooli. Barvainis oli märganud, et õde häbenes ja pelgas teda; teiste õdede puhul ta selliseid omadusi ei täheldanud. Vastupidi, mõned neist olid nüüd tema vastu koguni jultunud.

«Kas Boreikaite ei ole veel teadvusele tulnud?» küsis

Barvainis, püüdes rääkida sundimatult ja ükskõikselt, just nagu päriks ta niisama, viisakusest.

«Ei ole, doktor. Paistab, et lugu on halb.»

Barvainis kohmetus; ta lootis ikka veel, et Kastancija õnnestub teadmatusest tagasi tuua.

«Miks ta mürki võttis, õde?»

Õde vaatas teda altkulmu; tema pilgus polnud tagasihoidlikkust ega argust. Barvainis leidis sealt varjamatut vaenu.

«Teie teate paremini.»

Ja õde läks mööda.

Barvainis hüüdis:

«Õde!»

Õde jäi seisma.

«Ma kuulen?!»

«Kui te ei tea, et pole viisakas minema joosta, kui teiega kõneleb vanem inimene, siis võiksite vähemalt tunda distsipliinireegleid.»

«Seepärast ma jooksengi, doktor. Mind saatis minu palatiarst.»

«Ja ärge hakake vastu rääkima, kui teile tehakse märkus. Mina aga ei tea, miks meditsiiniõed mürki võtavad. Võite minna.»

Õde jooksis minema.

Barvainise ette kerkis Timpelis.

«Mis kära siin on, kolleeg? Te olete ju haiglas.»

«Teie, seltsimees osakonnajuhataja, võiksite kasvatada mitte ainult mind, vaid ka õdesid.»

Timpelis punastas, tema kõrvad aga läksid koguni siniseks.

«Teie kohta kirjutan ma raporti juhatajale, kallis kolleeg,» ütles ta. «Siis teate, kellega räägite. Mis puutub õdedesse, siis oleks hea, kui te jätaksite nende kasvatamise minu hooleks ega kasvataks neid ise. Sel juhul nad ei mürgitaks ennast.»

Osakonnajuhataja eemaldus, ootamata vastust.

Barvainis istus aknalauale, seejärel asus palatiteest otsima Pileckist. Leidis ta mingist nurgast laua tagant, millel kuhjusid haiguslood.

«Kes ravib Boreikaitet?» küsis Barvainis ilma sissejuhatuseta.

«Makauskiene.»

«Äh, need mutid . . . Kuulge, kolleeg Pileckis, mis selle Boreikaitega lahti on?»

Pileckis kehitas õlgu.

«Ei tea. Naiste asjad . . .»

«No aga siiski, ehk olete kuulnud, millest õed lobisevad. Neil on niisugused näod ees, et võiks arvata, nagu oleksime meie kõik selles süüdi.»

«Pole märganud,» ütles Pileckis. Unetust ööst olid tema silme all sinised varjud. «Keegi ei tea midagi, kuid õed kinnitavad, ta olevat tunnistanud oma mehele, et laps pole temalt, mehelt. Seni polnud veel näha, et ta on rase. Kui see tõesti nii on, siis ma pean tema julgusest lugu.»

Barvainis tahtis öelda: «Missugune tühine inimene on tema mees, kes ta maha jättis.» Ning mõtles samas: «No aga tõeline isa? Kas tema pole tühine inimene? Kas sulle pole selge, kes on see isa?»

Seepärast pomises ta hoopis muud:

«Kuidas võivad õed teada, kui ta on meelemärkuseta?»

«Oli varem rääkinud. Inimene pole kivi. Igaühel on raskeid hetki, no ja siis puistataksegi teiste ees südant.»

«Ilmaasjata,» mõmises Barvainis, «hiljem pole muud kui keelepeks ja kuulujutud. Nõndaviisi. Ja miks teie pole koju läinud, valvekord on ju läbi?»

«Keegi ei tee minu eest mu tööd ära,» ütles Pileckis.

«Teil on kehv väljanägemine. Võiksite uuesti kõik analüüsid teha.»

«No seda mitte,» väitis Barvainis järsult vastu. «Selle peale ma oma aega ei raiska. Las hüsteerikud ja päevavargad tegelevad oma tervisega. Muide, kuidas on Boreikaitega?»

«Niisugusest luminaaliannusest jätkuks meile kahele, kolleeg Barvainis.»

«Kas siis Kastancija ei jää ellu?» küsis Barvainis, suutmata varjata oma erutust; ta lausa ootas, et Pileckis hakkaks vastu vaidlema.

Kuid Pileckis ei vaielnud vastu.

Barvainis väljus palatist. Pileckise sõnad mõjusid talle piitsahoobina. Ta ootas, millal tööpäev ometi lõpeb, ning jättis jõusse samad korraldused haigete ravimiseks. Lõppude lõpuks polnud neis muudatused tarvilikudki.

Protseduurikabinetist käis ta kaugelt mööda; ta kartis, et järsku avaneb uks ning ta näeb tahtmatult Kastanciјat — liikumatut, elutut . . . Vaheti sai talle ilmselgeks,

et kõiges selles on süüdi tema, Barvainis. Siis tekkis tal soov karjuda üle kogu haigla: «Vaadake, mina olen mõrvar!» Kuid sealsamas hakkas ta kahtlema, enesega vaidlema, viimaks aga rahunes.

«Kastancija oleks mulle öelnud, kui laps olnuks minult.»

«Miks? Kas ta sulle üldse kunagi midagi rääkis? Ei rääkinud. Mitte kunagi. Tuleta meelde, kuidas sind vaatavad ja kuidas sinuga kõnelevad õed. Miks nad vaatavad nõndaviisi sind, aga mitte näiteks Pileckist või Timpelist? Kas sa ei arva, et nad on kuulnud Kastancijalt, kes on lapse isa — ja see oled sina.»

Ning taas tuli tal tahtmine karjuda nii, et kõik, kõik, kõik teaksid, kes tappis Kastancija Boreikaite...

Ja kui koridoris hakkasid järsku edasi-tagasi saalima õed — iga päev säärast saalimist ei olnud —, tundis Barvainis, et peopesad tõmbuvad higiseks ning et külma, kleepja higiga kattub kogu keha.

Jätnud pooleli haiguslugude kirjutamise, hiilis ta palatist koridori, koridorist riidehoidu, ruttas jooksusammul üle õue ning peatus alles prospektil, et hinge tõmmata. Ta arutas, kuhu minna — lõunat sööma või Žverynasesse, ning leides, et linnas võib kohata tuttavaid, pööras kodu poole. Kõnniteed olid inimestest tulvil. Noormehed ja neiud astusid valjusti naerdes, lapsevankreis kilkasid pisikesed, kepile toetudes liikusid väärikalt vanataadid. Noortestaadionil mängisid tütarlapsed korvpalli, ning Barvainis pidi trügima läbi rahvasumma, mis oli ummistanud tee. Ta jäi ka ise aia äärde seisma ning vaatama.

Äkitselt tõusis tema silme ette Kastancija nägu; Barvainisele tundus, et ta näeb, kuidas Kastancija kantakse autost palatisse. Barvainis sammus otsustavalt silla poole. Jõel sõitis süst. Süstas istus naine. Ja selle naise nägu sarnanes imeteldavalt Kastancija näoga.

XXXI

Möödus nädal, siis teine, kõik olid Boreikaite surma unustanud, Barvainise enesetunne aga oli lausa talumatu. Kui ta töölt koju tulles hakkas mõnikord analüüsima, mis teda nõnda vaevab, leidis ta alati vaid üheainsa vastuse; teda vaevas teadmatus.

«Kui ma oleksin kindel, et selle sündimata jäänud lapse isa ei ole mina, siis oleks küsimus lahendatud. Ma teaksin, et mul pole selle looga mingit pistmist, ja punkt. Kui oleks selge, et isa olen just mina, oleks järeldus samuti üksainus: ma teaksin, et olen paadunud lurjus, kes jättis lapse ema raskel tunnil maha, ning üksindust välja kannatamata lõpetas see naine oma elu. Kõik oleks väga raske, väga valus ja... mõistetav. Nüüd aga ei tea ma midagi ja ei saa kunagi, mitte kunagi teada.»

Kahtlemata ei vaevanud Barvainist mitte ainult südametunnistus. Õhkkond haiglas oli samuti rõhuv. Barvainis mitte ainult ei tajunud, vaid märkas ilmselgelt õdede sõnatut boikotti, neid lakoonilisi «jah», «ei», «kuulen», «ei ole», neid hukkamõistvaid, jäiseid nägusid ning põlglikke pilke. Suhted Timpelisega teravnesid veelgi. Teised kolleegid (eriti naissoost) vaatasid Barvainist varjamatu uudishimuga. Ainult Pileckis näis sellisena nagu varem; ent Barvainis kartis siingi eksida ja hakkas seepärast ise temast kõrvale hoiduma, tegemata temaga juttugi.

«Oleks hea, kui see Timpelis esitaks peaarstile minu peale kaebuse,» mõtles Barvainis, «igasugune skandaal on etem kui niisugune olukord.» Ta teadis, et kõnelus peaarsti või kellegi teise juures lõpeks suure tormiga, seda aga igatses Barvainis niisamuti nagu janunev maa vihma.

Kuid Timpelis ei kirjutanud kaebust, jättis koguni Barvainise kiusamise, silmitses teda vaid kerge pilkega, see aga oli veelgi halvem.

Kõigile hädadele lisandus unepuudus, harv külaline tema varasemas elus. Mõtted ajasid üksteist taga, kujut-

luses vilksatasid pildid — tõepärased ja väljamõeldud, möödunud ja tulevased. Barvainis vajus tavaliselt alles hommiku eel rõhuvasse, piinavasse unne, hommikul tõusis väsinuna, loiuna, raske ja otsekui võõra peaga. Mõneti toibus ta haiglas, uurides oma haigeid, kuid veidrad suhted töökaaslastega tumestasid ka neid hetki.

Seepärast küpses Barvainisel üha kindlamalt otsus põgeneda Vilniusest. Jah, mitte lihtsalt ära sõita, vaid just nimelt põgeneda — oma mineviku eest, kõigi mälestuste, selle haigla, tuttavate inimeste eest... Kuhu? Talle oli ükspuha. Linn või küla, suur haigla või väike arstiabipunkt — kõikjal ootas teda raske arstitöö. Ning mida raskem töö, seda vähem jääb aega enesest mõtlemiseks.

Ühel hommikul, sattunud palatis kokku Pileckisega, rääkis Barvainis talle lühidalt oma kaalutlustest.

«Teate, teie nõu on üsna mõistlik,» ütles Pileckis, keerutades sõrmede vahel stetoskoopi. «Väljanägemine on teil kehv, Vilniuse kliima mõjub teile kahjulikult, miks ei võiks te end tuulutada?»

Barvainis kuulas ja mõtles: «Missugusest kliimast sa räägid? Moraalsest või muust?» Kuid Pileckise heakskiit rahustas teda.

«Tõepoolest, miks ma ei võiks ennast tuulutada?» kordas ta peaaegu rõõmsalt. Pileckis heitis talle pisut imestunud pilgu.

Järgmise päeva pärastlõunal läks Barvainis tervishoiuministeeriumi.

Barvainisele ei meeldinud asutused, ja neis oli tal tulnud ka üsna harva käia. Ta eksles mööda koridore, ronis trepist üles, siis jälle alla, uuesti üles, viimaks jõudis väikesse tuppa, mille oli talle kätte juhatanud mööda kõndiv lopsaka habemega vanamees.

«Miks te ei lähe tervishoiuosakonda?» küsis temalt ametnik, noor neiu. «Linna tervishoiuosakonda, saate aru?»

«Ei saa,» vastas Barvainis ärritunult. «Mulle pole vaja mingit tervishoiuosakonda. Ma ei taha jääda linna. Viige mind üle kuhugi mujale.»

«Te tahate lahkuda Vilniusest?» Tütarlaps vaatas Barvainist varjamatu hämmastusega. «Doktor,» hüüdis ta üle ukse teise tuppa, «siin soovib üks arst Vilniusest ära sõita.»

Naabertoast väljus rässakas noormees. «Siis niisugused nolgid määravadki meie saatust,» mõtles Barvainis.

«Palangas on minu lapsed,» ütles ta. «Võib-olla leiate mulle koha nendele lähemale. Kas või Klaipedasse.»

«Klaipedas ei ole vabu kohti,» väitis neiu vastu. «Me suunasime sinna äsjased lõpetajad.»

«Oodake, oodake,» kahtles rässakas noormees, «Klaipedasse on vaja kogenud arsti, algajaid me sinna ei saatnud. Püüame, doktor Barvainis. Kas teil peaarsti nõusolek on?»

«Missugune nõusolek?» Barvainis, kuulnud sõna «Klaipeda», tundis end olevat mingis ebareaalses maailmas. Ta kuulis, mida talle öeldakse, ning vastas, kuid kogu asja tuuma oli tal raske mõista.

Noor arst seletas kannatlikult:

«Teil on vaja saada haigla peaarsti nõusolek vallandamiseks. Kuidas te siis ilma milletagi ära sõidate?»

«Mind vallandatakse,» pomises Barvainis kibedalt. «Võin teile tuua kas või kaks nõusolekut.»

«Arvan, et määramist õnnestub saada,» ütles rässakas noormees. «Muidugi, kui Klaipeda on nõus teid vastu võtma. Võib-olla on tal praegu oma kandidaat, ma ei tea.»

«Kellel «tal»?»

«Klaipedal. Klaipeda haiglal. Kui te nii väga soovite...»

«Klaipeda. Ja ainult Klaipeda,» palus Barvainis õhinal. «Palun, kui on võimalik. Nõusoleku ma saan.»

Koridoris sattus ta jälle kokku vanataadiga. Lopsakas habe ujus mööda koridori, selle kannul sammus Barvainis. Koridor oli üsna hämar, kuid vestibüülis vajus aknast sisse selge taevas. Barvainis heitis taas pilgu habemele, nüüd hõljus see nagu pilvekahl taeva helesinisel taustal.

Ning Barvainis tundis end taas elavat reaalsete asjade maailmas.

Sealsamas vestibüülis, koridoris ja toas oli ta uuesti nädala pärast. Seesama neiu istus kirjutuslaua taga. Kõrvaltoas sahistas keegi paberilehti — vististi seesama rässakas noormees, arst. Kuid neiu vastas istus ilusa välimusega naine, nähtavasti külastaja.

Barvainis vabandas ja tahtis minna tagasi koridori.

Neiu pidas ta kinni:

«Palun istuge, doktor. Te ei sega meid.»

Nüüd võttis ta Barvainist vastu nagu vana tuttavat.

«Tähendab, äraütlemine,» otsustas Barvainis. «Kui öeldakse ära, püütakse alati naeratada. Raskelt haigetesse suhtume ka meie õrnemalt.»

«Rajoonis ei jätku veel töötajaid, teie aga kipute Vilniusse, kuigi siin on meedikuid külluses,» seletas neiu külastajale; nüüd kõlas tema hääles kärsitus. «Just nagu oleks teil seal halb. Tööd pole seal palju, ja üldse — maapealne paradiis. Mina sõidaksin sinna heameelega, kui mind ainult lastaks.»

«Küllap te sõidategi, aga ainult suvel,» kõlas ka naise hääles rahulolematus. «Kuid ka suvel pole seal paradiis kõigi jaoks. Ja te eksite rängalt, kui ütlete, et tööd pole palju; võiksite uurida statistikat. Teie arvates on naised seal teistsugused kui Vilniuses? Neile toob lapsi kurg?»

«No mis te nüüd ometi... Ja üldse, las ülemused otsustavad. Teie jätsite töö, sõitsite oma suva järgi siia, nüüd aga nõuate, et meie selle kõik heaks kiidaksime.»

«Ma ju ütlesin teile, et tahan edasi õppida.»

«Las otsustab minister. Teie nõudmised on täiesti põhjendamatud. Ja tööd ei jäeta ka nõndasama kus seda ja teist.»

«Kuid ma ju töötan.»

«Te lahkusite omavoliliselt töölt. Ja miks kõik siia Vilniusse trügivad? Näete, doktor Barvainis lahkub Vilniusest omal soovil.»

«Minust on saanud kangelane,» mõtles Barvainis kibeda irooniaga. «Mõnikord muutud kangelaseks vastu enese tahtmist.»

Nüüd oli tal selle külastaja ees vägagi piinlik. Barvainis tundis, et naine jälgib teda, ning vältis nimme tema pilku; kui naine väljus, läks Barvainis koguni lõbusaks.

«Siin on peaarsti nõusolek,» ütles ta peaaegu hellalt ning asetas lauale paberilehe.

«Ja siin on teie suunamiskiri,» lausus neiu samasugusel häälel ja ulatas talle paberi. «Klaipeda on nõus teid vastu võtma. Muide, te unustasite isegi avalduse kirjutamata, kuid meie pole ju bürokraadid.»

Tänaval oli palav, kuid mitte lämmatav. Päike paistis, peitudes vahetevahel kohevate pilvede taha; siis tõusis mahe, värskendav tuulehoog, mis pani lehvima kerged suvekleidid, sasis juukseid, keerutas ehitustellingute vahel, haaras pihutäie liiva ning puistas möödujatele silma. Kõrvulukustava möirgamisega sõitsid edasi-tagasi

tsisternautod, kastes tänavaid veega; taoti kallas veejuga vahtimajäänud mööduja pealaest jalatallani üle. Militsionäär ähvardas oma postilt autojuhti sõrmega, autojuht selgitas liigutustega, et pole süüdi. Jalakäija lipsas pahaselt põiktänavasse. Oli suve algus.

«Nii ma siis lahkungi Vilniusest,» mõtles Barvainis, lonkides aegamisi tänaval. Tema taskus krabises suunamiskiri — käegakatsutav tõend, et kõik on just nõnda. «Kuid ma pole veel tundnud muret korteri ega majakraami pärast. Võib-olla ma ei leiagi Klaipedas eluaset? Ja mida teha mööbliga — kaasa viia, siia jätta, maha müüa?»

Barvainis imestas iseenda üle — kuidas võib astuda nii olulist sammu, hoolitsemata argiasjade eest? Nüüd otsustas ta seevastu olla praktiline. Ta võtab haiglast talle kuuluva suvepuhkuse, sõidab Klaipedasse, otsib toa...

«Miks Viktorija ei nõua pooli asju endale? Tema on niisamuti nende omanik nagu minagi. Kas ta tõesti mind nõnda vihkab, et ei taha isegi neil teemadel rääkida? Aga kui ma talle ise pakuksin?»

Talle meenus, et pole veel lõunat söönud. Probleemid Söögiisu probleemideks, kuid lõuna on lõuna. Oli palav. Barvainisel veel ei olnud. Kuid ta otsustas talitada praktiliselt, ning terve mõistus nõuab korrast kinnipidamist.

Restorani «Palanga» aias olid kõik lauad hõivatud. Aia keskel sulises purskkaev; tillukese basseini põhjas roomasid kolm vähki — keegi oli need sinna lasknud. Barvainis läks aia sügavusse, otsides pilguga vaba kohta. Laudade ümber istusid perekonnad, paarikesed, lõbusad seltskonnad; ainult ühe laua ääres oli istet võtnud üksik naisterahvas.

«Määras kohtamise ning ootab oma väljavalitut,» mõtles Barvainis, silmitsedes mitte niivõrd naist, kuivõrd hiiglasuurt värvikat päevavarju, mis kaitses lauda ja istujat päikese eest. Ta tundis naise ära — see oli sama külastaja, keda ta oli näinud tunni aja eest ministeeriumis.

Barvainis pidi juba lahkuma, kuid selle laua juures tema samm miskipärast aeglustus; naine vaatas teda, nii nagu vaadatakse vanu sõpru.

«Siin on vaba,» ütles naine. «Kas te otsite kohta või tuttavaid?»

«Kohta,» vastas Barvainis. «Tuttavaid ma tõesti ei

otsi.» Ta istus laua äärde. «Teiega me oleme ju samuti peaaegu tuttavad. Olete arst?»

«Ei, ainult akušöör.»

«Miks «ainult»? See on tore elukutse, kindel eriala.»

«Nojah, kuidas kellele.»

Tuli ettekandja. Kõnelus elukutsetest katkes. Tähelepanu suundus külmale boršile, lambalihale ja tarretisele; Barvainis soovis veel ilmtingimata ukraina õlut.

Seejärel valitses piinlik vaikus. Naine oli huvitav, Barvainisele meenutas ta Lilet; soeng oli samasugune, isegi juuste värv oli sama.

Nagu sellistel juhtudel ikka, alustas esimesena taas juttu naine.

«Me oleme teiega ammu tuttavad,» ütles naine, «kuigi pole teineteist näinud. Minu nimi on Adomeniene.»

Barvainis tahtis midagi öelda, avas suu, pani uuesti kinni, siis ümises:

«Mnjaa . . .»

«Tooks ettekandja selle supi juba kiiremini,» mõtles ta. «Siis pole vaja nahast välja pugeda, et vastust nuputada.»

Nagu kiuste Barvainis lihtsalt ei teadnud, kuidas peaks suhtuma Adomenase naisesse. Vististi kujunes selle naise elutee samamoodi nagu temal, Barvainisel. No võib-olla mitte päris nõnda, iga inimese elu on kordumatu; ent üksikud lõigud, isegi sündmuste käik ja tagajärjed on sageli ühised. Küllap kuulub ka Adomeniene nende inimeste hulka, kellest räägitakse (või kes ise enesest nõnda mõtlevad), et nende elu on purustatud. See ei sega neil töötamast, söömast, kena välja nägemast, ning ükski kõrvaltvaataja, kes ei tunne nende elu, ei aimagi, et näiteks seda veetlevat blondiini vaevab nukrus, seda energiliste näojoontega meesterahvast aga on haaranud lootusetus ja ükskõiksus.

Barvainise peas keerlesid mitmesugused mõtted, kuid ta ei teadnud ikkagi, mismoodi katkestada piinlikku vaikust. Järsku näis talle, et Adomenienet ei vaeva mingi nukrus; naise nägu oli nii reibas ja enesekindel, et masendusele polnud seal ruumigi.

Taas alustas Adomeniene:

«Teie pole vist kuigi jutukas, aga mina, nagu näete, olen lobiseja.»

«Mnjaa,» kordas Barvainis ning toibus. «Miks lobiseja? Te olete täiesti normaalne naine.»

«Arvate, et on olemas täiesti normaalseid inimesi?»

«Mina pole psühhiaater. Arvan, et enamik on normaalsed.»

«Elu oleks kurb, kui teil oleks õigus,» naeratas Adomeniene. «On olemas teooria, et normaalsed inimesed ei loo, ei laula, ei mängi, ei huvitu isegi teiste mängust. Neil pole mingeid nõrkusi — nad ei erutu spordivõistlustel, ei kogu isegi postmarke.»

«Mina olen täpselt niisugune inimene. Ei loo, ei mängi, isegi teatris ei käi. Spordivõistlustel samuti mitte.»

«Teie elu on hirmus igav!» kohkus Adomeniene tõsiselt. «Kuid see ei tõesta veel teie normaalsust. Muide, te piinlete, rabelete ringi, ei leia kusagil asu . . .»

«Kust te selle võtate?»

«See on näha esimesest pilgust. Pealegi tahate Vilniusest minema sõita. Kõik on selge nagu peo peal.»

«Mulle pole midagi selge.»

«Ise ajate endal kõik keeruliseks.»

«Teiega on raske vaielda. Ja te räägite nutikalt, mitte nii nagu akušöör.»

«Tänan komplimendi eest. Olete alles heal arvamusel meie elukutsest!»

«Solvusite?»

«Mitte põrmugi. Ma pole hellik.»

Nad sõid külma borši.

«Mida ma ajan keeruliseks?» küsis järsku Barvainis. «Nii te vist ütlesite?»

«See teeb teile ikkagi muret!»

«Imestate?»

«Ei. Muide, doktor, ka teie olete üsna jutukaks muutunud.»

«Jah, kuid te ei vastanud küsimusele.»

«Mul pole midagi vastata. Ma ei ole ju selgeltnägija. Kuid üht-teist oskan ka mina inimese näost välja lugeda.» Ta puhkes naerma. «Eriti kui tean veidi selle inimese elulugu!»

«Meie elulood on sarnased,» ütles Barvainis mornilt. «Peaaegu ühesugused.»

«Üldsegi mitte.»

«Miks?»

«Sest minust sai õlglesk ainuüksi enda süü läbi.»

«Kust te teate, et mina polnud ise süüdi?»
«Te räägite tõsiselt, doktor?»
«Loomulikult.»
«Kui nii, siis on teil ainult üks väljapääs.»
«Enesetapp?»
«Ei. Minna tagasi oma naise juurde.»
«Teie ju ei läinud tagasi oma mehe juurde?»
«Ja kahetsen väga. Mul on halb iseloom. Pealegi, kui poleks olnud seda surma, siis kes teab, kuidas kõik oleks läinud.»
Ettekandja tõi lambaprae.
«Liha on kõva,» märkis Barvainis. «Muidu pole siin köögil viga. Miks te restoranis sööte?»
«Mulle ei meeldi perenaiseamet. Ja aega pole ka.»
Lõpetanud lõuna, jõi Barvainis pudeli õlut; ihu muutus jahedamaks, erksamaks, mõte hakkas lendama vabamalt.
«No mis siis ikka,» lausus Barvainis, «oli huvitav tutvuda. Enam me vististi ei kohtugi.»
«Te ütlesite seda nii traagiliselt, et võiks mõelda, nagu oleks teil tõepoolest kahju!»
«Muidugi on kahju, pagan võtaks. Pealegi te meenutate mulle ühte tuttavat blondiini.»
«Ohoo! Poleks uskunud.»
«Ma ju ütlesin teile: olen kõige normaalsem inimene maailmas.»
«Kahju.»
«Et ma niisugune olen? Või et me enam ei näe?»
«Ma ei tea isegi. Võib-olla nii seda kui teist.»
«No kui nõnda, siis pole meil vaja hüvasti jättagi. Kas te olete õhtul vaba?»
«Miks just õhtul? Ei, ei ole vaba. Lähen valvesse. Näete, ministeerium ei tunnista mind, aga mina töötan. Nagunii peab tunnistama. Ma ju ei looderda.»
«Olete energiline.»
«Teisiti ei saa. Elu on tänapäeval kiire.»
«Räägite mõistatuslikult, kolleeg.»
«Ma pole ju teie kolleeg. Olen vaid akušöör.»
«Ikkagi kolleeg. Kahju, et te ei taha kohtuda.»
«Teie ju ei kutsu. Küsisite, kas olen õhtul vaba. No ei ole. Ja edasi?»
«Tahate öelda, et olete vaba homme?»

«Ei taha. Homme puhkan pärast valvekorda. Ülehomme.»
Ülejärgmisel päeval kohtus Barvainis Adomenienega kino «Pergale» ees.
Päev hiljem sai Adomeniene Barvainisega kokku kino «Spalis» juures.
Veel paari päeva möödudes istusid nad Ohvitseride Maja aias. Mingi külalistrupp andis kireva eeskavaga etendust. Deklamatsioon, akrobaatika, laul, tantsupaar ning mustkunstnik, kes aimas ära, missugust eset hoiab vaataja käes või kübara all. Vaatajad ahhetasid imestusest ja naersid. Barvainis ei ahhetanud ega naernud.
Õhtu oli hämmastavalt valge ja soe. Etendus lõppes üsna vara.
«Kas saadate mind jälle või lasete seekord üksi minna?» küsis Adomeniene Barvainiselt, kui nad jõudsid väljakule Ohvitseride Maja juures.
«Vaadake, kui ilus,» ütles Barvainis.
«Te siis luiskasite, et olete täiesti normaalne. Te olete — poeet.»
«Vist küll. Tuleb ilmselt elu lõpul hakata luuletusi kirjutama.»
Väljak oli üle ujutatud ereda valgusega: põlesid laternad, paistis täiskuu, helendas põhjataevas. Valged, kollased, rohekad vanaaegsed majad, mis ümbritsesid väljakut igast küljest, otsekui fosforestseerisid. Asfalt ja telliskiviдest sillutis kiirgasid samuti mingit viirastuslikku, ebamaist valgust.
«Kuhu me läheme?» küsis Adomeniene.
«Me seisame. Seisame ja ei lähe. Imepäraselt valge, eks? See meenutab valgeid öid. Mitte küll päriselt, aga ligilähedaselt.»
«Te olete näinud valgeid öid?»
«Ei. Ei ole. Kuid mulle rääkis keegi, ei mäleta, kes.»
Barvainisel hakkas järsku piinlik, et ta polnud näinud valgeid öid. Hetke oli ta isegi veidi kurb, et ei olnud neid näinud.
«Ka mina olen sellest ainult lugenud. Sellest on palju kirjutatud. Ühel raamatul ongi niisugune pealkiri — «Valged ööd».»
«Ei ole lugenud.»
«Ei ole lugenud Dostojevskit?»
«Ei. Ma ei loe midagi. See tähendab, loen meditsiini-

alast kirjandust, kui on aega. Tõsi, aega leidub selleks alati. Dostojevskit aga pole lugenud. Räägitakse, et ülistavat roiskumist või midagi säärast.»

«Kes räägib?»

«Olen kuulnud. Võib-olla lugesin ajalehest. Järelikult on hea, et ma pole lugenud Dostojevskit.»

«Kuid te ütlesite, et ei loe üldse midagi.»

Nüüd Barvainis ei vastanud. Nad jõudsid väljakule katedraali juures. Katedraali sambad helendasid, seinad samuti, ainult katus oli must, pime nagu kuristik.

«Miks me siia tulime?» küsis Adomeniene. «Ma elan ju teises kandis. Linna servas, tahtsin öelda. Kas te viite mu enda juurde?»

«Pole mõelnud, kuid see on hüva nõu.»

«Kättemaks Adomenasele?»

«Kuidas ma saaksin Adomenasele kätte maksta? Mida ta sellega tahab öelda?» mõtles Barvainis. Valjusti aga ütles ta:

«Kas te mõistate, missugune öö on täna?»

«Ma ei tea, mida te silmas peate, austatud doktor. Et on ilus, seda ma näen. Ja et on soe. Nüüd aga saatke mind koju, ja üldse — ilma romantikata. Mul on romantikast villand. Palangas oli mul sõber. Kaubandustöötaja, omal alal küllap osav ja kaval mees, üldiselt aga loll nagu saabas. Niisugusega ei tunne isegi Palangas romantikat. Ööd on seal alati romantilised, muidugi suvel. Talvine ja sügisene romantika aga tüütab ära. Ja üldse, kas te saate aru, millest ma räägin?»

«Ei.»

«Mina ka mitte. Saatke mind koju.» Ta võttis Barvainisel kõvasti käe alt kinni ja selgitas: «Nii on mugavam. Ärge ainult mõelge, et ma teid võrgutama hakkan. Teil on ühiseid jooni minu endise poodnikuga, ühest niisugusest aga aitab mulle, teist ei taha. Ainult et Dostojevskist polnud ta kuulnudki, selles suhtes te erinete.»

«Miks te mulle temast räägite?»

«Kellele ma siis peaksin rääkima? Olen täiesti üksi.»

«Ka mina olen täiesti üksi.»

«Mõistan. Kas ma meeldin teile natuke?»

«Natuke ikka.»

«Seda on juba palju. Miks siis?»

«Miks meeldite või miks natuke?»

«Miks meeldin.»

«Te sarnanete ühe blondiiniga, kelle nimi oli Lile.»

«Minu poodniku nimi oli Kasperiunas.»

«Miks te ütlesite mulle tema nime?»

«Ja miks teie kõnelete mingisugusest Lilest?»

«Ma vastasin teie küsimusele.» Järsku meenus Barvainisele, et ta teab seda nime vägagi hästi. «Pidage, missugusest Kasperiunasest te räägite? Tundsin ka üht Kasperiunast, vastik tüüp.»

«Minu oma polnud samuti kuigi meeldiv.»

Nad vaikisid mõnda aega. Siis pomises Barvainis:

«No elate alles kaugel.»

«Jalutamine on teie tervisele kasulik.»

«Kui me kohale jõuame, siis bussid võib-olla ei käigi enam.»

«Tulete jala tagasi.»

«Aga kui mitte?»

«Kuidas «kui mitte»?»

«Kui ma jään teie juurde?»

«Arvan, et te ei jää. Mulle pole see enam huvitav. Poodnik hävitas minus igasuguse romantika.»

«Te räägite nagu teadlane.»

«Ma olengi teadlane. Akušöörid võivad samuti olla teadlased.»

«Seni pole ma niisugust kohanud.»

«Kuid see õde, kes teie pärast enese mürgitas? Tõsi, ta polnud akušöör, kuid meie, keskastme meditsiinipersonal, erineme üksteisest vähe.»

Barvainis sikutas oma kätt, tahtes Adomenienest vabaneda; ta tegi seda vaistlikult, mõtlemata, et see on ebaviisakas. Kuid Adomeniene ei lasknud tema kätt lahti; naise sõrmed pigistasid tema lihaseid. Barvainis tundis neid sõrmi, Adomeniene aga tundis, kuidas mehe lihased tõmbusid pingule ning lõtvusid uuesti.

Nad vaikisid kaua. Siis ütles Barvainis:

«Nii et te teate ka seda?»

«Sellest räägivad kõik.»

«Ükski inimene ei tapa end teise pärast, vaid ainult iseenda pärast.»

«Ei saa aru.»

«Te ei saa millestki aru, Adomeniene. Ta ei mürgitanud ennast minu pärast. Mees jättis ta maha!»

«Sest ta tunnistas, et saab teilt lapse.»

«Kes seda teab?»

«Võib-olla teatakse, võib-olla oletatakse. Kas te olete veendunud, et see pole tõsi?»

«Ei. Ja see on kõige hullem. Arvan, et see pole tõsi, kuid ma ei saa seda garanteerida.»

«Garanteerida — kellele?»

«Iseendale. Kõige tähtsam garantii on see, mille anname iseendale.»

Nad vaikisid taas.

«Olengi kodus,» ütles Adomeniene. «Siin elas teie naine koos minu mehega.»

«Milleks te seda räägite?»

«Teeb see teile haiget?»

«Vististi küll.»

«Räägin, sest olen julm. Adomenase vastu olin samuti julm. Seepärast ta jättiski mu maha. Kui ma poleks olnud julm, ei oleks ta võib-olla ka teie naisega sõbrustanud.»

«Vaikige.»

«Kui ei meeldi, ärge kuulake. Kuid nüüd ma pole julm. Mul on sellest villand. Astute sisse?»

«Muidugi. Tahate tõestada, et te pole julm?»

«Vastupidi, et olen. Ärge vaadake mind nagu eset, mu kallis, sellest ei tule midagi välja. Me räägime nagu inimene inimesega. Kui soovite, nimetage seda julmuseks.»

«Teie ise nimetasite seda niiviisi.»

«Ma väljendusin teie kategooriate kohaselt.»

«Te räägite jälle teaduslikult, Adomeniene.»

Nad läksid tuppa.

«Siin nad siis elasid,» ütles Barvainis endamisi, tundes järsku Viktorija vastu sügavat, tuima, valusat viha. «Siin mängisid Nijole ja Gedukas. Siin põdesid nad leetreid. Siin oli Viktorija koos Adomenasega.»

Edasi mõtles ta: «Ma vihkan Adomenast isegi praegu. Jah, jah, jah.» Ning samas tekkis tal põlgus iseenda vastu. «See on mulle paras, see on paras, lihtsalt tore, et jäin üksi nagu loll.»

«Kas teed joote?»

«Jah. Ja midagi tee kõrvale. Mul on juba kõht tühi.»

«Muidugi. Mida te sooviksite?»

«Mul ükspuha, oleks vaid maitsev ja oleks vaid palju. Nii vist ütles keegi ühes Sienkiewiczi romaanis.»

«Ohoo! Tähendab, te olete midagi lugenud?»

«Ei ole. Kuulsin Pileckiselt.»

«Ja kes on see Pileckis?»

«Arst.»

«Ja tema loeb?»

«Ärge püüdke teravmeelitseda. Andke parem teed. Muide, kas teile ei tundu, et me räägime üpris rumalalt?»

«Me räägime nagu inimesed, kellel pole jalge all kindlat pinda,» ütles Adomeniene. «Ma isegi ei ironiseeri, doktor. Ja võimalik, et elu lükkabki meid nõndaviisi kõrvale, kui . . .»

«Kui — mis?»

«Ma ei leia sõnu. Miks te mind nõnda vaatate?»

«Ei oodanud teilt nii tõsist juttu. Kus on teie tee?»

«Keeb.»

«Kui ta valmis saab, on juba hilisöö.»

«Või varahommik.»

«Kord löödi mul niisugusel ajal pea lõhki. Kas teil pole armukadedat sõpra?»

«Ma ju ütlesin, et romantilised lood ei huvita mind enam. Mul on nüüd eesmärk: lõpetada arstiteaduskond. Tahan diplomit. Ja ma valetasin, et mul pole pinda jalge all — see on peaaegu olemas. Teate, millal inimene kõnnib kindlalt maa peal? Siis, kui ta teab, mille poole püüdleb.»

«Ta räägib jälle vägagi tõsiselt,» mõtles Barvainis. «Huvitav, siis muutub ta ilusamaks. Esimene naine, kes on ilusam siis, kui räägib tõsiselt; vähemalt mina näen niisugust esmakordselt.»

«Aga kui see, mille poole püüti, on juba käes?» küsis Barvainis.

«Siis tuleb uuesti millegi poole püüda.»

«Te mõistsite seda alles nüüd?»

«Vististi mitte. Kõik me käime paljudest tõdedest mööda ega märka neid. Ja valutame südant takistuste pärast, mida me ise endi ette seame.»

«Ja mille poole peaksin mina teie arvates püüdma?» küsis Barvainis, lõpetanud esimese tassi lõhnavat teed.

«Perekonda tagasi minema. Naisega leppima.»

«Kuid teie ise omal ajal ju ei läinud.»

«Oh, kuidas ma seda nüüd kahetsen! Pealegi polnud meil lapsi. Hoopis teised asjaolud.».

Barvainis lausa ohkas.

«Teie pole esimene, kes seda mulle räägib. Sellest ei tule midagi välja. Ma ei suudaks talle kunagi andestada.»

«Võite mitte andestada, kuid leppige ära. Küll hiljem

andestate. Võib-olla taipab temagi teile mõne patukese andeks anda.»

«Huvitav,» ütles Barvainis. «Huvitav. Ma õhtustan oma vihavaenlase lese juures ja see soovitab mul leppida naisega, kes oli ära võlunud tema mehe.»

Rohkem sellest ei kõneldud. Barvainise tuju oli rikutud. Ta koguni unustas, et Adomeniene on ilus, sarnaneb Lilega. Ta koguni unustas, et on juba öö ning ees seisab pikk tee läbi terve linna. Ta unustas kõik ja rõõmustas, et on kõik unustanud, tegelikult aga ei olnud ta unustanud midagi ning mõtles Viktorijast, enesest, sellest, et on vaja leppida ja minna tagasi oma laste juurde, et on vaja Klaipedas tööasjad joonde ajada, sõita sinna, majakraam sinna viia, hiljem ka pere. Palangast Klaipedasse. Ja ainult Klaipedasse. Ja mitte Vilniusse. Miks?

Ta ei saanud sellele vastust.

Sellele ei vastanud uinuvate majade aknad ega taevas valvavad tähed, jõgi, sild ega puud, voodi tema toas ega unenägu, tema ise, Tomas Barvainis, arst, ega Lile, kes naeratas talle kusagilt unenäosügavikust, ega ka Boreikaite, kes ei saanud talle naeratada, sest lamas sügavas hauas, mulla, liiva ja kivide all. Kõige raskem kivi aga rõhus teda, Barvainist.

XXXII

«No on alles kohtumine! No on alles kohtumine!» hüüdis Pstšemeneckiene, vajudes rõõmsalt Viktorija sülelusse.

«Kuidas teie siia sattusite?»

«Pagesin puhkusele. Inimene peab ju hinge tõmbama!»

«Sa pole kuigi kaua haiglas töötanud, ning puhkust ei tohiks sa veel saada, kuid see pole minu asi,» mõtles Viktorija, öeldes:

«Kõige parem on ikka Palangas puhata. Hea, et sõitsite siia. Nijole, Gedukas, käsipuust kaugemale!»

Nad seisid muuli lõpus ja silmitsesid taevast; päike pidi laskuma merre, kuid läänest ujusid kohale pilved ning päike kadus nende taha. Inimesed pahandasid, et õhtune kava jääb täitmata, ning läksid rahulolematult laiali, suvilatesse. Muulile jäid ainult suurimad loojangu-austajad, samuti need, kel kodus oli veelgi igavam kui siin.

«Kui kenad lapsed,» kiitis Pstšemeneckiene. «Missugusel plaažil te käite, doktor? Ega ometi naiste plaažil — nii suure poisiga?»

«Mitte ühelgi,» vastas Barvainiene. «Ma ei käi supelrannas. Töötan hommikust õhtuni. Polikliinik ja haigla. Palangas arstid ei puhka. Mõtlen neid, kes siin alaliselt töötavad.»

«Kui kahju, et teie erialast asja ei saanud,» ütles Pstšemeneckiene üpris kaastundlikul häälel, ning see ärritas Viktorijat. «Oleksite olnud hea endokrinoloog.»

«See ei huvita mind põrmugi,» nähvas Viktorija. «Ravida rasvaläinud vanaeitesid, kelle hormoonid on korrast ära? Ei tõmba.»

«Meie nägime eile hüljest,» kiitles Gedukas.

«Merilõvi, mitte hüljest,» parandas Nijole.

«Mitte lõvi, vaid koera,» ei andnud vend järele. «Ema, kas merikoer ongi hüljes?»

«Gedukas, käsipuust kaugemale. Nijole, võta tal käest kinni. Kolleeg, kas te jääte siia? Meie hakkame minema.»

«Mina lähen ka, mis mul siin teha.»

Muuli ligidal sõitis unnates ja suitsu välja lastes ranna poole kalurite mootorlaev. Meri oli rahulik — üks pall, võib-olla isegi vähem. Valgetele liivaluidetele laskus õhtu. Kauguses muutusid ähmasemaks punase kirikutorni piirjooned. Mootorlaev liikus edasi, ning taas valitses vaikus. Vahel oli kuulda vee sulinat, kui merre jooksis mõni supluse-entusiast; vahel hüppas veest välja kala; vahel helises kaldal tütarlaste naer — mererannas, nii kaugele kui silm ulatus, jalutasid suvitajad.

«Mina elan Kestutise tänaval,» vadistas Pstšemeneckiene. «Koos mehega. Ehk astute mõnikord sisse?»

«Tänan,» vastas Viktorija. Ta ei küsinud numbrit ega suvila nimetust. Ta mõtles: «Kas tõesti peame selle lobasuuga kõndima Basanavičiuse tänava lõpuni? Vist mitte. Ta pöörab paremale, Daukantase tänavale. Kuid ikkagi on veel hulk maad.»

«Ma elan Kestutise seitse. Korter neli. Väga mugav tuba, moodne mööbel. Lai kapp, ning nii mõnusat voodit pole ma kogu Palangas näinud.»

«Võib-olla,» pomises Viktorija. «Kuid isegi mõnusas voodis on teinekord lutikaid.»

«Kujutage ette, mitte ühtainust. Mereõhk ei meeldi neile. Minu mees on aga minusse meeletult armunud,» lisas ta miskipärast.

Liiv krigises nende jalgade all. Muul jäi seljataha. Nad astusid mahapandud laudadel, kuid liiv oli laudade vahel ja laudade peal, kingades ja varbavahedes.

«Gedukas, kus sa oled? Nijole, võta Gedukasel käest kinni.»

Gedukas oli juba luiteharjal. Nijole püüdis teda alla sikutada.

«Laske mul merele vaadata,» kaitses end Gedukas. «Eile nägin seal hüljest.»

«Merilõvi,» parandas teda Nijole. «Praegu on juba pime, ja nii kaugelt pole midagi näha.»

«Meri on näha,» vaidles Gedukas. «Ema, Nijole on valevorst.»

«Kui kenad lapsukesed,» ohkas Pstšemeneckiene. «Kas teil on korralik korter?»

«Pole viga,» vastas Viktorija ning mõtles: «Millal ta ometi vait jääb?»

«Ah jah, tõsi, te ju vahetasite korteri akušööriga. Ta töötab nüüd meie haiglas.»

«Tean,» nähvas Viktorija. «Tean, et töötab.»

«Jah, töötab küll. Ta oli — kuidas seda nüüd öelda — teie mehe naine?»

«Nijole, Gedukas! Ütelge tädile head ööd. Me pöörame nüüd vasakule.»

«Ja te ei karda sealt minna? Seal pole ühtegi inimest.»

«Keda ma peaksin kartma? Ja ega ma arg olegi.»

Pstšemeneckiene ei vastanud, kuid tema kõhklemisest taipas Viktorija, et ta tahab neid saata. Ent tee oli kõrvaline, mõlemal pool kasvas tihedalt puid, veidi eemal ümbritses teed mets. Pstšemeneckiene valis Basanavičiuse tänava, kus jalutasid suvitajatest paarikesed.

«Head ööd!» hüüdis Pstšemeneckiene Viktorijale. «Ma unustasin teile öelda, et doktor Barvainis asub elama Klaipedasse!»

Teerajal, puude vahel, oli üsna pime, ainult ülal hahetas ribake taevast, ning jalge all helendas tuhmilt liiv.

«Ikkagi on kõhe,» mõtles Viktorija, ning tal hakkas häbi iseenda ees. «Ma ju ütlesin, et ma pole arg.» Ta võttis Nijolel ja Gedukasel käest kinni; laste vahel tundis ta end julgemana.

«Tuleb tagasi minna,» ütles Viktorija endamisi, «teele võib sattuda mõni joodik, meid võib ehmatada jänes, nahkhiir, lind, ükskõik mis. Me võime ehmuda isegi lihtsalt nõndasama.»

Ning ta läks edasi, hoides lastel käest, puud sulasid ühte tema ees ja tema taga, kuid ta nägi ainult seda, mis oli eespool, ega vaadanud taha.

Nad jõudsid väikese sillani. Siin läks valgemaks — puud olid jäänud seljataha. Edasi tulid taas puud, võib-olla isegi tihedamad; siin oli jälle pime. Vasakul helendasid luited. Ülal oli hahkjas taevas. Silla all mustendas Ronže jõeke. Oli väga vaikne, mere kohin peaaegu ei ulatunudki siia; alles siis, kui teraselt kuulatada, võis tabada lainte tasaseid ohkeid. Ent siin, all, voolas jõeke; oli

kuulda, kuidas vesi hõõrub kaldaid või sillavaiasid või põhjakive.

«Ema, kas on tõsi, et isa sõidab meie juurde?» küsis Nijole.

Viktorija võpatas, sest Nijole sõnad katkestasid vaikuse üsnagi ootamatult.

«Isa võib ka mitte sõita,» sõnas Gedukas. «Ema, kas näkid on olemas?»

«Ei ole, pojake. Kust sa selle võtsid?»

«Nijole luges mulle muinasjuttu näkkidest. Nad suplevad kuuvalguses ja jões, pärast aga kõditavad inimesi.»

«Ära räägi rumalusi, mina pole sulle midagi lugenud,» eitas Nijole. «Emme, ma tahan, et isa siia sõidaks.»

«Sa ju kuulsid, et ta sõidab Klaipedasse,» ütles Viktorija vastumeelselt. «Klaipedasse, seega mitte teie juurde.»

«Klaipedasse, seega meie juurde. Kui isa ei tahaks meie juurde, siis ta ei sõidaks Klaipedasse. Ema, miks sa ütlesid «teie juurde», mitte aga «meie juurde»?»

«Ah, jäta mind rahule, tütreke.»

Sild jäi seljataha. «Enam ei hakka ma kunagi öösel mööda kõrvalisi radu kõndima,» tõotas endale Viktorija. «Mitte ühtegi elavat hinge. Nagu väljasurnud.»

Oli veelgi pimedamaks läinud, mets oli veelgi paksem. Sahisesid lehed, midagi musta, mustemat kui öö ise, vilksatas nende silme ees.

«See oli näkk,» sosistas Gedukas.

«See oli nahkhiir,» ütles Viktorija.

«Kui isa oleks koos meiega, siis me ei kardaks nõnda,» lausus Nijole.

«Kohe oleme tänaval.»

«Ei, nüüd tuleb väike kuusik.»

«Pärast kuusikut oleme kohe tänaval.»

«Kui isa tuleks, oleks kodus ka lõbusam,» ütles Nijole.

«Kõigil lastel on isa, aga meile pole teda vaja,» lausus Gedukas. «Kuusikus on näkk, ta hakkab meid kõditama.»

«Ära lobise,» keelas Viktorija.

Nad jõudsid kuusikusse; siin oli valgem. Kuused olid madalad, vööni, mõned veelgi väiksemad. Vasakul mustendas meri. Eespool kerkis noor, tihe männisalu; nõnda tihe, et isegi kõige heledamal päeval oli seal hämar. Paremal seisid majad; neid polnud veel näha, kuid teadmisest, et nad seal on, läks Viktorijal süda kohe kergemaks.

«Ema, näkid!» hüüatas Gedukas.

Nende ette kasvasid järsku kaks kuju. Viktorija võpatas, võttis lastel tugevamalt käest kinni ning tõmbus rajalt kõrvale.

«Ärge kartke,» kostis mehehääl, ning Viktorija hirm kadus niisama äkitselt nagu oli tekkinudki.

«Keegi nimetas meid näkkideks,» vastas teine mehehääl.

«Näkid ei ole mehed,» ütles Gedukas, «nad suplevad kuuvalguses ja kõditavad inimesi.»

«Seda poissi ma tunnen,» ütles esimene hääl. «Seal on doktor oma lastega. Ärge kartke, doktor, see olen mina, teie naaber. Ainult et kas aeg pole mitte liiga hiline niisuguses inimtühjas kohas jalutamiseks?»

«Mis sellest ikka, röövleid ju tänapäeval pole,» vastas Barvainiene. «Ka teie olete jäänud hilja peale, naaber.»

«Vend sõitis mulle külla, Vilniusest. Palun saage tuttavaks.»

«Väga armas,» ütles Viktorija, «väga armas, kuid päeval ei tunne ma teid nagunii ära.»

«Mina tunnen teid küll,» kinnitas naabri vend; Viktorijale ei meeldinud tema toon. «Head ööd, doktor.»

Mehed eemaldusid. Nüüd ei tundnud Viktorija enam hirmu. Ja samas kerkiski tema ette maja. See oli väike ühekorruseline suvila, kuid öösel näis ta lausa lossina.

«Tahan magama, ema,» teatas Gedukas.

Koduni jäi veel tubli tükk maad.

See-eest oli siin hoopis teine maailm. Siin kõndisid jälle inimesed — üksikult, paarikaupa, hulgakesi. Akendest langes tänavale hubast valgust. Kord siin, kord seal mängis muusika; raske oli mõista, kostis see suvilaist, restoranist või tantsuplatsilt.

Viktorija mõtles, et varsti on ta kodus, peseb lapsed puhtaks ja paneb magama, hommikul aga äratab nad uuesti üles ja peseb uuesti, annab neile süüa ning einestab ka ise. Seejärel töötab, töötab, töötab, laste järele aga valvab aus ja korralik passija — naisterahvas, kes on juba liiga vana, et töötada sanatooriumis või puhkekodus, kus töötavad kõik Palanga ja selle ümbruskonna naised, kõik peale selle eidekese, kes aitab teda, Viktorijat. Pärast

tööd aga töötab Viktorija jälle, kuid juba kodus, eideke aga läheb puhkama, sest ta on nõnda vana, et paneb lausa imestama, kuidas ta püsib jalul need mõned tunnid.

«Säh sulle Palangat, säh sulle kuurorti,» ütles Viktorija endamisi; Gedukas hoidis tema käest kõvasti kinni ja peaaegu magas käies. «Ma ju ometi teadsin, et ei sõida siia suvitama.» Ja ikkagi tahtis ta sellest tõsisest argielust korrakski välja rabelda, tormata tantsu ja muusika keerisesse, kas või selsamal tantsuplatsil, kuhu kogunevad kõik puhkajad ning kõik piigad, kes töötavad sanatooriumides ja puhkekodudes.

«Ma ei ole Palangas kordagi tantsinud, isegi restoranis pole käinud,» mõtles Viktorija kibedusega. «Mitte kordagi.» Muidugi, selles on ta ise süüdi. Teda olid ju kutsunud terapeudist kolleeg Palanga haiglast ning epidemioloog Kretingast; Viktorija ütles ära, arvates, et neid viis kiusatusse tema õlglese-seisund. «No ja mis siis? Mika sa kõigest loobud?» Järsku ta märkas, et oligi juba kodumaja ees.

«Las isa sõidab siia,» ütles Nijole. «On nii väga-väga kurb, kui kõigil on lõbus.»

«Mida ta räägib?» sõnas Viktorija endamisi ning tegi näo, nagu poleks kuulnudki. Gedukas seisis, vajunud ema vastu, ning magas.

«Magama, magama, magama,» ütles Viktorija. «Magama.»

Ning otsekui nõustudes temaga hakkas kell kirikutornis täistundi lööma.

«Siiski olid seal näkid,» pomises Gedukas; ta ärkas, kui ema keeras ust lahti. «Võib-olla on näkid mõnikord ka mehed.»

XXXIII

Palati akendest paistsid kõrged puud; igivanast ajast kasvasid nad siin, otsekui valvates hoonet, milles nüüd asus haigla. Seal, puude taga, oli Vytautase tänav. Viktorija nägi puhkajate järjekorda ajalehekioski ees, nägi veoautot, millega sõitsid pikakasvulised madrused. Veoauto pööras ettevaatlikult Vytautase tänavast alla, sõitis piki Ronže kallast, sauna poole.

Viktorija vaatas puutüvedest mööda, nägi kenade kahekorruseliste suvilate rivi ja mõtles millestki muust. Tema haigel olid valud ristluudes, kõik analüüsid olid korras — tuli arvata, et lugu on günekoloogiline. Kuid kohalik günekoloog ei leidnud midagi ja kutsus konsulteerima Vilniuse spetsialisti. Mitte kohustusest, vaid tahtest kolleegi aidata lubas tulla siin puhkav arst. Nii Viktorija ja günekoloog kui ka haige ootasid, ja igaüks neist mõtles midagi endamisi.

Viimaks jooksis alt õde:

«Doktor, tuli see, Vilniusest.»

«Ka mina olin see, Vilniusest,» mõtles Viktorija. «Nüüd aga istun Palangas, ja ehkki olen siin olnud vähe aega, jah, üsna vähe, näib mulle, just nagu poleks ma kunagi kusagil mujal elanudki ja et nõnda see kõik peabki olema.»

Viktorija läks Vilniuse kolleegile vastu. See tuli kohaliku günekoloogi seltsis ning ajas temaga juttu. Märganud Viktorijat, ütles külaline:

«Näete, saimegi jälle kokku.»

See oli doktor Vainbaum.

«Tere, Rebeka,» rõõmustas Viktorija. «Ma ei teadnudki, et oled Palangas.»

«Aga mina teadsin, et sina siin oled.»

«Selles pole midagi imelikku. Ma olen Vilniuses miskipärast väga kuulus.»

Palanga günekoloog piidles teda uudishimulikult.

Järgnes haige läbivaatus.

«Tuleb kutsuda neuropatoloog,» ütles Rebeka. «Kolleegil on õigus. Günekoloogilises suhtes pole midagi kahtlast, kuid kontrollima veel peab.»

«No näete!» lausus Palanga arst Viktorijale; mehe hääles kõlas võidurõõm. «Muidugi peab veel kontrollima.»

«Peab kontrollima,» ütles Viktorija.

«Loomulikult me kontrollime,» kinnitas Palanga arst. «Kuid merevesi on suplemiseks veel tõesti külm. Paari nädala pärast läheb see soojemaks.»

«Vesi on siin alati külm,» ütles Rebeka, «kuid kas vesi on Palangas kõige tähtsam? Mulle on puhkuseks mere vaatamine, mändide kohina kuulamine.»

«Vesi läheb siin soojemaks,» jäi Palanga arst oma seisukohale. «Te ei tea, kui mõnus on supelda. Mina käin varahommikul, ja õhtul veel korra.»

«Mulle meeldib merd vaadata,» ütles Rebeka unistavalt. «Vahel on ta roheline, enamasti aga hall, terasene. Ka mina lähen suplema, ärge kartke. Kas sa saadad mind, Viktute?»

Ta lausus seda peaaegu õrnalt, ja Viktorijal läks meel pisut härdaks — juba ammu polnud keegi temaga nõnda kõnelnud.

«Saadan, läbi aia.»

«Tore. Haigla on teil üsna mugav. Ja kenas paigas.»

«Doktor, võib-olla kirjutate oma arvamuse haigusloosse?» pistis Palanga günekoloog Rebekale pihku sulepea. «*Ex consilio*, nagu öeldakse. Meil, provintslastel, on kindel tunne, kui konsulteerib arst pealinnast.»

«Kui ma oleksin vares, kukuks mul juustutükk nokavahelt,» naeris Vainbaum. «Kuid juustu mul ei ole. Hüva, ma kirjutan, kolleeg.»

Rebeka kirjutas haigusloosse oma arvamuse, jättis Palanga günekoloogiga hüvasti ning astus Viktorija seltsis trepist alla. Nad läksid aeda. Väljas valitses kuumus, kuid siin, puude all, oli kosutavalt jahe.

«Viktorija,» ütles Rebeka ning võttis tal käe alt kinni. «Oi kui pahasti kõlab see lugu Tomasega!»

«Ah, Rebeka, mina vist ei oska maa peal kõndida.»

«Tomas kolib Klaipedasse. Tead sa seda?»

«Tean. Pstšemeneckiene ütles.»

«Kes?»

«Pstšemeneckiene. Üks laborant. Sa ei tunne teda. Ta pole halb naine, aga igavene lobamokk!»

«See pole veel kõige suurem pahe,» märkis doktor Vainbaum.

«Eile ta rääkiski mulle. Noh, Tomasest. Saime temaga kokku päikeseloojangu ajal. Täna kohtusime uuesti, varahommikul. Ta jooksis korviga turule.»

«No ja mis ta veel rääkis?»

«Et keegi õde on Tomase pärast enese tapnud. Sellest õest kuulsin juba Vilniuses. Siis oli ta veel elus ja terve.»

«Oled armukade?»

«Ei, mis sa nüüd.»

«Ma arvan, et selles loos pole terakestki tõtt,» ütles Rebeka. «Ka sina oled romantiline natuur, Viktute. Ega sa mu peale pahane ole?»

«Sinu peale mitte.»

«Lepid Barvainisega ära?»

«Arvan, et ei. Pealegi ei ole temal endal kiiret.»

«Mulle näib kogu see teie lugu mingi lapsiku romaanina. Ja sugugi mitte originaalsena, Viktorija.»

Nad jalutasid väikeses haiglapargis. Kõrgete, jämedate puude all oli värskendavalt vilu. Tänavail valitses kuumus, inimesed kõndisid punetavatena, higistena. Juba teist päeva ei olnud Palangas tuulevinugi.

«Harva on siin meri nii rahulik nagu täna,» ütles Viktorija. «Täielik tuulevaikus. Hea, et kalurid on purjed juba unustanud. Kõik käib mootoriga.»

«Lastele on vaja isa. Neid ei huvita vanemate omavahelised arved,» lausus Rebeka, pööramata tähelepanu Viktorija sõnadele. «Kuid armastusetablette ei ole olemas ega tulegi. Ja rahutablette samuti mitte.»

«Ma lähen tagasi,» ütles Viktorija. «Mind ootavad haiged. Pean ka veel polikliinikusse minema.»

«Õhtuti jalutad muulil?»

«Vahel jah.»

«Võib-olla seal kohtumegi, Viktute. Ära karda, rohkem ma sellest ei räägi. Ütlesin korra, ja aitab, sina aga talita oma südametunnistuse järgi.»

Ning Rebeka tippis lühikeste sammudega edasi. «Kui pisike ta on,» mõtles Viktorija. «Poleks kunagi arvanud, et ta on nii väike. Mitu aastat ma teda juba tunnen?»

Õhtul ilmusid Viktorija juurde ootamatud külalised.

«Tulime vabandust paluma selle eest, et teid eile

ehmatasime,» ütles naaber juba lävelt. Ta kohendas oma kuuekraed; kuub oli pooleldi sõjaväelise lõikega. «Kostas vaevleb vist väga, sest ta kõneles vabandamisest terve päeva.»

«Teie Kostas ei kavatsegi vabandada,» lausus Viktorija. «Kui juba tulite, eks siis istuge. Palun.»

«Meid ei võetagi eriti sõbralikult vastu, Kleopas,» lausus Kostas pooleldi naljatades, pooleldi tõsiselt. «Aga kui pakutakse istet, siis tuleb seda kasutada. Teine kord võib-olla ei pakuta.»

«Seda korterit tunnen ma hästi,» sõnas Kleopas. «Isegi väga hästi.»

«Kumb neist on vastikum?» mõtles Viktorija. «Seda Kostast olen ma justkui näinud. Jumaluke, olen tõesti näinud! Võib-olla on meid koguni tutvustatud.» Kuid ta ei lausunud midagi, oodates, et Kostas hakkab esimesena rääkima.

«Adomenienet tundis Kleopas samuti hästi,» lisas Kostas. «Tema enda sõnadega öeldes — isegi väga hästi.»

«Džentelmenid ei hoople oma tutvustega naiste hulgas,» ütles Kleopas.

Viktorija küsis:

«Kas teie olete džentelmenid?»

«Mina — jah,» kinnitas Kleopas. «Tema eest ma aga ei vastuta.»

«Kahju. Võib-olla joote teed?»

«Heameelega,» ütles Kostas.

«Heameelega,» kordas Kleopas.

Pärast esimest klaasi meenus Kleopasele, et ta oli midagi kaubalattu unustanud; vabandas ja läks. «Ma ei salli sääraseid vempe,» mõtles Viktorija. «Kui läbipaistev trikk — jätab oma venna siia ja laseb jalga. Ma ei kannata jultunud tüüpe.»

«Teil on vist Palangas üsna kurb olemine,» ütles Kostas.

«Palangas ei saa olla kurb.»

«Saab. Mul on samuti kurb.»

Viktorija küsis üpris häbematult:

«Ehk soovite, et kurvastaksime koos?»

«Ei. Soovin, et me koos lõbutseksime.»

«Näen, et te pole vilets vend, seltsimees Kostas. Kuid mina olen lõbutsemiseks kehv partner.»

«Aga nukrutsemiseks?»

«Samuti. Andestage, pean minema laste juurde, pole aimugi, mis nad seal oma toas teevad.»

«Teiste sõnadega, mul on aeg lahkuda?»

«Nähtavasti küll.»

Kostas tõusis püsti:

«Mis siis ikka, ma lähen. Muide, me oleme teiega ammu tuttavad, doktor.»

«Tõesti? Mina pole teid näinud.»

«Olete. Ja mina olen näinud teid.»

«Kus?»

«See on juba minu saladus.»

«Mind ei huvita teie saladused,» ütles Viktorija külmalt.

Järgmisel päeval, tulles õhtupoolikul koju, pidi ta Kostasele peaaegu otsa tormama. Mees ilmus nurga tagant, ning Viktorija ei märganud teda kohe.

«Ehmatate inimesi,» ütles Viktorija etteheitvalt. «Mida te siin minu maja juures teete?»

«Me oleme ju naabrid. Õigemini öeldes — teie ja minu vend. Olete unustanud?»

«Niisugune on juba minu pea,» kurtis Viktorija.

«Tööd on palju?»

«Jätkub.»

«On vaja meelt lahutada. Mulle ei teeks see samuti liiga. Teate, ma pole siin veel restoraniski käinud.» Miskipärast Kostas ohkas ja lisas: «Isegi kohvikusse pole saanud. Originaalne, eks?»

«Teie suhtes tõepoolest originaalne.»

«Räägitakse, siin olevat imetore, suur restoran. On seal lõbus?»

«Ka mina pole seal käinud. Kas restoranis võib tõesti olla lõbus?»

«Räägitakse, et Palangas — jah.»

«Kahtlen,» ütles Viktorija ning lipsas majja.

Ka järgmised päevad olid kuumad, lämmatavad, rõhuvad. Ainult puude all hakkas kergem. Hingata polnud ka siin midagi, kuid isegi praegu, mil ei liikunud ainuski leht, oli puude all — eriti kui liibuda vastu tüve — mõneti hõlpsam. Männid mõistagi ei pakkunud jahedust, nad olid ise lämbumas, pragunesid, higistasid rasvaseid vaigupiisku, — männid ei aidanud inimesel end värskendada; kuid lehtpuud imesid juurtega sügavalt maapõuest jahe-

dust, jootsid oma lehti, ning inimesele, kes liibus vastu tüve, pakkusid nad kosutust, ehkki ka mitte palju.

Võib-olla seepärast, võib-olla ka teistel põhjustel sattus Viktorija ühel lämbel õhtupoolikul Palanga kalmistule. Kalmistul pole kunagi kuum. Isegi kõige palavamal päeval õhkub siit jahedust.

Viktorija seisis Adomenase haua ääres ja mõtles, et alles üsna hiljaaegu ühendasid teda selle mehega kõige lähedasemad sidemed, nüüd aga pole seda meest enam olemas ning mõnikord näis Viktorijale, et Adomenast pole üldse olnudki, et neid ei sidunud miski, et kõik oli otsekui mingi unenägu, ei hea ega halb; Viktorija noomis ennast säherduste mõtete eest, kuid niisugused need mõtted juba olid.

«Kas ma tõesti olen süüdi selles, et mu süda on kuidagi külm? Ma ei öelnud sulle kunagi, et sind armastan, ei valetanud sulle, ei petnud sind; kuid sinuga oli mul hea, sest teadsin, et oled mulle tubli, ustav sõber. Ja kuigi ma sind ei armastanud, tegi mulle head meelt teadmine, et sa mõtled ainult minust.»

Viktorija arutles sellise matemaatilise kainusega, et tundis end Adomenase ees veelgi suurema süüdlasena. Kiiresti lähenes õhtu. Kodus ootasid lapsed. Viktorija lahkus kergendatult surnuaiast ning põrkas taas kokku Kostasega.

«Mida teie siin teete?» imestas Viktorija.

«Jalutan. Igapäevased liikumisharjutused. Kuid lubage küsida, mida teie, doktor, siin tegite?»

«Ärge olge uudishimulik. Kuulge, kas see palavus jääbki püsima?»

«Te olete ju kohalik elanik, te peate ise teadma. Kalurid ütlevad, et veel paar päeva. Pärast kahetsete, hakkate kaebama, et on liiga külm.»

«Kalurid ütlevad nii?»

«Ei, see on minu enda poolt. Nii-öelda kommentaar. Kas te ei karda käia kaugel, seal, kus pole inimesi?»

«Nagu näete, pole ma arg.»

«Tõsi jah, seda olen ma varemgi märganud.»

«Ärge ajage mõistujuttu,» lausus Viktorija; tema hääl kõlas üsna karmilt. «Mida tähendab «varemgi»? Kas te tunnete mind ammu, mis?»

«Te ise ju ütlesite, et olete mind kusagil näinud. Ärge olge kiuslik, doktor. Kas lähete muulile?»

«Jah, kuid mitte teiega. Ma jalutan seal lastega.»

«Kas te ei saaks mind lapsendada, vähemalt selleks suveks? Ka mina tahaksin natuke aega olla laps.»

«Teil see ei õnnestu,» ütles Barvainiene teravalt. «Mulle näib, et te olete isegi üleliia vana. Te ei vasta — kuidas seda nüüd öelda — oma aastatele.»

«Selles on teil õigus. Selles on teil täielik õigus.»

Kaua, peaaegu Viktorija koduni, kõndisid nad vaikides.

«Aitäh teile, naaber, et saatsite mind,» ütles Viktorija. «Ning visake need restoranid peast välja. Tehke parem meresõitu. Kaatriga, muuli äärest. Maksab kolmkümmend kopikat.»

«Vist viiskümmend. Ma olen ihne, mul on viiekümnest kopikast kahju. Pigem sõidan kuradirattal — seal, pargi ees. On odavam ja kõigutab vähem. Inimene tõuseb kas või kümmekond meetritki selle pisarate oru kohale.»

«Kui tühine ta on,» mõtles Viktorija, «ja kui nürimeelne.» Ta heitis Kostasele pilgu, ning hetkeks näis talle, et tema kõrval kõnnib Barvainis. «Nad pole ju sugugi sarnased,» arutles Viktorija. «Tomas ei olnud nüripea ega küünik. Kas tõesti ei olnud?» vaidles ta enesele vastu. «Muidugi ei olnud. Missugune ta siis ikkagi oli?»

«Ma kutsusin teid restorani, doktor. Kutse jääb jõusse.»

«Tänan. Kuid — vaevalt. Sellised asjad ei huvita mind enam. Ei huvita.»

Nad kõndisid edasi, vaikus oli piinlik; viimaks tuli nähtavale Barvainiene maja.

«Kõike head,» ütles Viktorija nõnda tasa, et ei kuulnud õieti isegi.

XXXIV

Õhtul istusid Viktorija Barvainiene ja Kostas Kasperiunas väikese laua ääres puupüsti täis restoranis «Jura».

Saalis oli võimatult umbne, kuid laud, kus istus Barvainiene, asetses otse tantsupõranda servas; ülalt, lahtisest avast katuses paistsid vilkuvad tähed ning voolas alla värsket õhku.

«Kui ilus siin on!» ütles Barvainiene. «Eriti see rahvuslike ornamentidega saal. Aga kuidas te siia laua saite? Olen kuulnud, inimesed tellivad mitu päeva ette, ja siis ka ei saa.»

«Ma ju seletasin teile, et raha eest saab kõike.»

«Ja te usute seda, mida räägite?»

«Loomulikult.»

Viktorija vangutas pead:

«Mina kahtlen selles. Restoranis võib ehk laua saada, aga see pole veel kõik.»

«Tuleb välja, et te olete üllas naisterahvas, idealist, mina aga raiskuläinud küünik. Kuid lilli armastavad mõnikord ka küünikud. Te ei märganudki, et meie laual on lilled.»

«Muidugi märkasin.»

«Naaberlaudadel aga ei ole.»

«Ka seda märkasin.»

«Näete, doktor, seegi on raha. Vaat mida tähendab suurem jootraha!»

Tuli ettekandja.

«Viina te mõistagi ei joo,» ütles Kostas Viktorijale. «Viin ei meeldi ka mulle. Konjakit te samuti ei joo.»

«Konjakit joon.»

«Uskumatu. Siis konjakit, palun. Kõrgemat sorti. Ja mineraalvett.» Kostas ulatas Barvainienele menüü. «Suupiste olgu teie valikul, doktor. Soe söök samuti.»

Meeleolu restoranis tõusis pidevalt. Tuttavaid siin

polnud, ainult suvitajad, nendega oli aga Viktorijal vähe tegemist. Palanga alalised elanikud ründasid restorani laupäeva- ja pühapäevaõhtutel. Argipäeviti oli neid siin vähe.

Orkester hakkas mängima tangot.

«Läheme tantsima?» küsis Kostas.

«Võib-olla pisut hiljem. Kui meeleolu tõuseb.»

«Nõus. Kuigi mulle näib, et meeleolu tõuseb just tantsides.»

«Ootame siiski. Eks?»

«Te teate, et olen teie ori. Teie tujude ori. Täpsemalt öeldes — teie tujudepuuduse ori.»

«Ei saa aru,» ütles Barvainiene. «Ma ei saa midagi aru. Ärge rääkige mõistujuttu.»

«Milleks ma temaga siia tulin?» mõtles Viktorija. «Restoranis on lõbus, ja ma ei kahetse sugugi, et tulin. Ma ei mõista ainult, kuidas see juhtus, et võisin tulla temaga. Ma ei salli ju teda. Kuid ometi tulin temaga? Miks?»

Ent pärast paari konjakipitsi ei esitanud Viktorija endale enam niisuguseid küsimusi. Ta ütles Kostasele:

«Te tahtsite ju minuga tantsida.»

«Kuid teie ei tahtnud.»

«Ah, jätke see igavene vaidlemine. Mis tantsu praegu mängitakse?»

«Ka mina ei tea.»

«Pole tähtis,» ütles Barvainiene. «See pole üldse tähtis. Läki tantsima.»

Põrand oli tantsijaist tulvil, paarid seisid üksteise vastu surutuna; siin peaaegu ei tantsitud, ainult tammuti aegamisi. Kõik orkestrimehed oli higist märjad. Tantsijad samuti.

«Siin on võimatu tantsida,» ütles Kostas. «Ehk läheme lauda tagasi?»

«Miks? Siin on nii tore.»

Orkester lõpetas tantsuloo; publik plaksutas. Kajas uus viis. Viktorija võpatas.

«Hea küll, läheme tagasi,» ütles ta.

Mälusopist kerkisid auto, Adomenas, Vilniuse kodused tänavad... Ja tenori hääl: «*A rivederci, Roma...*»

«Mis teil on?» küsis Kasperiunas. «Hakkas halb?»

Viktorija raputas pead.

«Ei, kõik on hästi. Lihtsalt tuli midagi meelde...»

Tuttav meloodia voogas saksofonist, viiuleist, klaveri-klahvidelt: see liikus saalist saali, tõusis üles, lendas läbi katuseava — vilkuvate tähtede juurde.

«Mürgitame end veel alkoholiga, doktor?»

«Ilmtingimata.»

Veel pits. Ja veel.

«Ma olen juba täiesti purjus.»

«Mina ei sundinud teid.»

«Kas ma siis teid süüdistan? Ise tahtsin. Kuradile sihuke elu.» Viktorija keel läks sassi, mõtted veelgi rohkem. «Teate, kes mulle meelde tuli? Adomenas. Ta oli ainuke inimene, kes mind armastas.»

«Ta ei armastanud teid üldse,» ütles Kasperiunas.

«Kuulge, teie, vennike,» lausus Barvainiene süngelt, «pidage suu. Te ei tea midagi, vaat mis. Ja muuseas, mul on teist villand. Ma tahan koju.»

Väljas hakkas tal pea veelgi rohkem ringi käima.

«Adomenas ei armastanud teid. Kui ta oleks teid armastanud, poleks ta ööbinud siin, Palangas, Albina juures. Enne avariid.»

«Te räägite tema naisest? See on jamps. Ainuke mulle ustav inimene oli Adomenas. Ja mina olin ustav talle. Olen isegi praegu, kuigi võiksin kogu selle truuduse saata põrgusse. Ma olen väga purjus, eks?»

«Väga.»

«Mitte sinnapoolegi. Ja kui see isegi on nii, siis džentelmenid ei tohi seda märgata. Ma tahan koju. Tahan koju! Mõistate? Tahan koju!»

Kuid ta sattus kodust hoopis kaugemale. Tänavalaternate valgus langes rõõmsavärvilistele pinkidele. Mõnedel neist istusid sülelevad paarikesed. Taevas sirasid tähed. Järsku tähed kahvatusid hetkeks, ning majad, puud, asfalt lõid valkjalt helendama.

«Lööb välku,» seletas Kostas. «Tähendab, homme tuleb vihma. Õigemini juba täna.»

«Vihma hakkab kohe sadama,» ütles Viktorija. «Te ei tunne merd.»

Kaugel kõmises kõu. Nende silme ette kerkisid pargi väravad. Vasakul, maanteest eemal, paistis ähmaselt hiigelsuur kabiinidega ratas.

«Te viite mind parki vaatama?» küsis Viktorija. Pea pööritas nüüd vähem. «Üpris sobival ajal!»

«Teile meeldib rohkem sellal, kui papad lükkavad

lapsevankreid ning fotograafid pildistavad Birute ees mammasid?» küsis Kasperiunas tusaselt. «Kus on teie kunstnikuhing?»

«Kust te selle võtsite, et mul on kunstnikuhing? Olen vaid arst, ja kõik.»

Taas sähvatas välk, ning kogu parki täitis helerohe-line valgus.

«Lihtsalt muinasjutuline!» hüüatas Viktorija. Nüüd oli ta Kostasele tänulik, et see tõi ta niisugusel ajal siia. Sõna «muinasjutuline» oli kulunud ja maotu, kuid teist sõna Viktorija ei tahtnudki leida. «Tõepoolest muinasjutuline!»

Kärgatas pikne, kaja kordas seda. Puud pargis lõid kohisema.

«Teil on ilmselt õigus,» ütles Kostas. «Vihm on kohe tulemas. Ja mitte tavaline vihm, vaid troopiline torm. Te vist jooksete nüüd minema? Ettevaatus pole häbiasi, nagu ütleb minu ema.»

«Te võiksite vähemalt niisuguses ilusas paigas jätta vanasõnad ja kõnekäänud.» Viktorija tundis end täiesti kainena, teda haaras äkkviha. «Parim, mis te võite teha, on vaikida.»

«Kahju, et te ei saa pikset käsutada. Oleksite nagu jumalanna.»

«Issand, kui igav te olete! Kuhu me nüüd läheme? Kuhu te mind viite?»

«Merevaigulossi. Viin teid sinna nagu ussikuninganna Egle.»

Silmipimestavalt sähvatas välk, ning peaaegu samal ajal lõid pargis kajama tuhanded hääled.

«Ei, sõbrake, mulle aitab teiega jalutamisest, ning märjaks saada ei taha ma ka.» Viktorija pööras kähku tagasi, pargi väravate poole; talle näis, et ta lausa jookseb, kuid tema põlved nõtkusid, jalad tammusid paigal.

«Te olete päris purjus, madam.»

«Jääge vait, teie... teie...» Viktorijal jäi vihast hing kinni.

«Noh, kui teile meeldib teisiti rohkem, siis te olete täis nagu tina, seltsimees nõukogude arst.»

Viktorija sattus sellisesse raevu, et puhkes nutma. Samas tundis ta, kuidas meelekohtadele langevad jämedad vihmapiisad.

«Pole vaja nutta,» ütles Kostas juba leebemalt. «Jätke

see taeva hooleks, nagu ütleksid luuletajad. Kuulete, kui-
das taevas nutab?» Tema hääl sai tagasi endise iroonilise
kõla. «Koju te ei jõua, isegi Vytautase tänavale mitte.
Saate läbimärjaks, kodus mõeldakse, et käisite end upu-
tamas.»

Kostas võttis ta küünarnukist kinni.

«Laske mu käsi lahti,» püüdis Viktorija end vabas-
tada, kuid mehe sõrmed hoidsid teda nagu pihid. «Laske
otsekohe lahti.»

«Siis jäätegi siia, vihma kätte. Nõtke kaunitar, aga
liigub nagu kilpkonn. Edaspidi ärge konjakit jooge, teile
sobib kõige paremini pirnijook. Või leedu kali — neist
suurtest vaatidest tänaval. «Tervislik ja maitsev, tõbede
eest kaitseb,» nii tehti enne sõda suhkrule reklaami.»

Piisad langesid üha tihedamalt ja tihedamalt, oli
kuulda, kuidas nad sabisesid vastu puulehti, tungisid
neist läbi, nirisesid peenikeste jugadena alla.

«Laske mu käsi lahti.»

«Kuidas soovite.»

Vihma pahises juba nagu kosest. Välgud sähvatasid
harva, kuid kõik nad olid silmipimestavalt rohekad.
Kõuekärgatused muutusid nüüd lühikesteks ja helise-
vateks, näis, nagu taoks keegi pargi kohal hiigelvasaraga
vastu rippuvat rööbast.

«Laske lahti!» hüüdis Viktorija võõral häälel. «Kuu-
lete, laske lahti! Kas te olete inimene või metsloom?»

«Metsloom,» — Kostase hääl oli nüüd kähe. «Mis see
vahe sulle loeb?» Kostas hoidis tal mõlema käega tuge-
vasti ümbert kinni. «Viktorija, kas sa ei näe, kuidas sa
mulle meeldid?» Ta otsis palavikuliselt naise huuli, see
aga püüdis viimast jõudu kokku võttes tema embusest
pääseda. «Ole minuga, ja minust saab inimene. Ja kui soo-
vid, muutun kohe ingliks.» Ta naeris pilklikult ning las-
kis Viktorija lahti. «Nagunii ei jookse te kuhugi, doktor;
rohked sademed lühiajalise äikesega, nagu ütleks raadio.
Kui mina olen, nagu te arvate, metsloom, siis igal juhul
mitte halvem teie Barvainisest. Mis teil sellest, palju
neid metsloomi on — üks, kaks, neli? Muide, kas teile ei
tundu, et meie puu laseb juba ammu läbi? Ma olen täiesti
märg. Mis siis, kui välk meid mõlemaid maha lööb?
Mõelge oma surmajärgsele reputatsioonile. Ma tean
siinsamas üht ulualust, vanasti otsisid sealt vist krahvid
vihma eest varju. Üsna lähedal.»

«Laske mind lahti.»

«Harjumus on teine iseloom. Harjusite hüüdma
«laske lahti, laske lahti», kuid ma ei hoia ju teid üldse
kinni.»

Taas kõmises kõu.

«Saatke mind koju,» ütles Barvainiene. «Ma kardan
üksi minna.»

«Koju te ei jõua. Sulate tee peal ära nagu klaaskomp-
vek. Mina juba sulan.»

«Siis lähen üksi.»

«Minge. No minge. Mida te veel seisate? Näete, isegi
Kasperiunas on etem kui üksindus. Ega ma niisugune
metsloom olegi, nagu teie arvate. Nõndaks, Barvainis on
juba Klaipedas, homme-ülehomme sõidab ta Palangasse.
Andmed on kindlad. Mis?» Uus kõuemürin, ja nii lähedal,
et Viktorija tõmbus koguni küüru; Kostas puhkes tasa-
kesi naerma. «Kui hakkate üksi elama, ei jäta pikne
oma kärkimist. Niisiis, kumb on parem — Barvainis või
mina? Muide, tuletage meelde, kes kirjutas Adomenase
peale kaebuse. Tuletage meelde, madam. Ja mis sellest
sai. Viktorija, kuhu te lähete? Viktorija!»

Uus välgusähvatus valgustas jooksvat kuju. Kasperiu-
nas tormas Viktorijale järele. Lagedas kohas valas vihma
nagu oavarrest; seal, kus nad olid surunud end vastu
puutüve, nirises see alla läbi lehtede.

«Minge ära, palun teid,» ütles Barvainiene anuvalt.
«Ma lähen üksi. Jätke mind. Palun.»

Kasperiunas püüdis tal käest kinni haarata, kuid käsi
pani vastu. Isegi lakkamatus vihmasahinas oli kuulda,
kuidas Viktorija hingeldas. Naine oli väsinud ja ei jooks-
nud enam, vaid astus lühikesel sammul. Kostas haaras
tal õlgadest ning tundis, kuidas Viktorija lihased märja
riide all pingule tõmbusid.

«Kostas!» karjatas Viktorija, rabeldes välja tema embu-
sest. «Olete hulluks läinud...» Viktorija kleit oli läbi-
märg, alusrõivad kleepusid ihu külge, üha uued vihma-
joad tungisid juustesse, valgusid üle lauba, põskede,
kaela, kuid ta ei tundnud seda. Välgud sähvisid üha
sagedamini ja sagedamini, kõu möirgas vahetpidamatult
— näis, et äikesel pole otsa ega äärt, kuid Viktorija nagu
ei märganudki seda kõike. Ta tundis vaid, et võõras
mees, keda ta ei armasta, tahab teda enesele alistada,

tundis jälkust, hingevalu, meelehärmi, lõpmatut vihkamist. «Kui hea, et te meenutasite mulle Adomast, kui hea see on!» karjus ta, kuid tema huultelt ei tulnud ühtki häält. Siis hakkas ta appi hüüdma, kuid ümberringi mürises, möirgas, ulgus, undas, kees, ning ta ei taibanud enam, kas ta karjub või ainult püüab karjuda.

«Kisenda, palju tahad,» kähistas Kasperiunas, «kisenda nii palju, kui tahad. No kisenda! Kisenda!»

XXXV

Järgmisel nädalal tuli Barvainis lapsi vaatama. Viktorija oli sel päeval haiglas valves ning Tomas viis lapsed jalutama. Ilm juhtus taas olema lämmatavalt palav.

«Öösel sajab vihma,» kinnitas ta lastele. «Küll näete, öösel sajab vihma. Pärast niisugust leitsakut tuleb alati vihma.»

«Siin juba oli leitsak,» kaebas Nijole. «Mitu päeva oli hirmus leitsak.»

«Võib-olla mitte niisugune nagu täna. Näed, juba hakkavad pilvedki kogunema.»

«Kus?» küsisid Nijole ja Gedukas nagu ühest suust.

Otse silmapiiril, seal, kus meri ühines taevaga, paistis kitsas hall pilveviir. Kuid lapsed ei näinud seda.

«Mulle ei meeldi äike,» lausus Gedukas. «Mulle ei meeldi, kui lööb välku. Mulle ei meeldi, kui kõvasti sajab.»

Nad seisid Birute mäe harjal. Barvainis imetles merd. Nijole vaatas ringi, tahtis näha rähni, kuid see toksis kusagil kaugemal. Gedukas uuris, kuidas tilluke sipelgas tirib hiigelsuurt okast.

«Isa, kas sa hakkad meid tihti vaatamas käima?» küsis järsku Nijole.

Barvainis neelatas erutusest. Ja ehkki suu kuivas, oli tal tahtmine veelgi neelatada.

«Isa elab kaugel,» selgitas Gedukas. «Isa sõitis siia autobussiga. Isa läheb tagasi samuti autobussiga.»

«Mina tahan, et isa tuleks siia tihti-tihti,» ütles Nijole ja võttis isal käest kinni.

«Tingimata,» nõustus Barvainis. «Tihti-tihti. Ma elan ju lähedal, Klaipedas.»

«Ega sa pahanda, isa, kui ma küsin midagi?» Nijole koguni punastas. «Miks sa ei armasta meie ema?»

«Mina?» Barvainis tahtis öelda: «Tema ei armasta mind», kuid mõtles, et see pole pedagoogiline. «See on

väga keeruline küsimus, tütreke. Arvan, et ükskord . . .»
Ning ta ohkas.

Nüüd muutus pilveviir silmapiiril laiemaks; seda märkasid ka lapsed. Rähn toksis puud veelgi visamalt. Gedukas kaotas huvi sipelgate vastu. Ta silmitses horisonti ja pilvi.

«Ma tahan ema juurde,» ütles Gedukas. «Ma tahan süüa.»

«Lähme koju, lapsed. Ema on valves. Ta tuleb homme.»

Nad hakkasid piki jalgrada alla minema. Mäkke ronis suur ekskursioonirühm. See oli ilmselt mõnest koolist, õpetaja jutustas Birute röövimisest.

Mida kaugemal mäest, seda tihedamalt oli inimesi. Neist olid tulvil park, metsaalune, väljakud. Kui Barvainis viis lapsed tänavale, võtsid kõik kolm üksteisel käest kinni, et mitte ära kaduda.

Daukantase tänaval riivas Barvainis mööduvat naisterahvast ning vabandas. Naine jäi seisma. Barvainis samuti.

«Lile!» hüüdis ta. «Lile, teie!»

«Näete, kui väike on maailm,» ütles Lile. «Kulunud lause, aga õige.»

«Kuidas te siia saite? Suvitate?»

«Ei. Olen uuel töökohal, puhkust pole veel saanud. Sõitsin merd vaatama, ja kõik.»

«Veoautoga?»

«Ei. Sõiduautoga. Vabriku peainsener võttis kaasa.»

«Saan aru. Saan kõigest aru. Mis siis ikka, olen väga rõõmus.»

«Isa, lähme koju,» segas vahele Nijole.

«Kohe, tütreke, kohe. Noh, kõike head, Lile!»

«Meie juba läheme, isa,» hüüdis Gedukas. «Vaata, meie juba läheme.»

Barvainis surus Lilel tugevasti kätt, võib-olla isegi liiga tugevasti.

«Ärge katki pigistage, doktor. Muide, kuidas on teie tervisega?»

«Pole viga. Pea vahel valutab, aga üldiselt pole viga.»

«Mul on väga hea meel, et olete oma perega koos,» sosistas Lile tasa. «Tõesti hea meel. Arvan, nüüd te enam ei pahanda, et tookord põgenesin.»

«Nüüd enam ei pahanda. Siis aga pahandasin väga. Nõndaks, pean lastele järele minema. Te abiellute, Lile? Selle peainseneriga?»

Lile naeratas:

«Arvan, et jah. Kui ta võtab, tuleb abielluda. Ta on korralik inimene, see on kõige tähtsam. Kõike head, doktor!»

Barvainis tahtis talle järele hüüda: «Mina olen ikkagi üksi!», kuid vaikis ning ruttas laste juurde.

«See oli tuttav tädi,» selgitas ta. «Ärge te niiviisi minema jookske. Kuidas ma teid selles rüsinas üles leian?»

«Issi, tuul! Kui tugev tuul!» kilkas Nijole.

Eemal tekkis liivakeeris, see liikus risti ja põiki mööda tänavat.

«Näed, tütreke, ma ütlesin, et ilm muutub. Kiirustame nüüd koju, muidu saab vihm meid veel kätte. Siin, mere ääres, muutub kõik ruttu.»

«Mulle ei meeldi, kui kõik sünnib ruttu,» teatas oma arvamuse Gedukas.

«Lasksin mööda viimase võimaluse,» mõtles Barvainis. «Niisugune naine! Ja saab mingi vabrikuinseneri omaks . . .» Tema kujutlusse kerkis hubane toake, seinal foto väljendusrikastest kätest. Kuradile kõik skulptuurid, kuid missugune naine ta oli, see toaperenaine! Ning tema ise, Barvainis, kui palju kordi oli ta Lilel lasknud ära minna, ja nüüd kaotab ta neiu alatiseks!

Tema meeleolu vahetus nagu mereäärne ilm, orkaani kiirusega. Nüüd valdas teda vaid lõpmatu viha. Kelle vastu? Kõigepealt muidugi Viktorija vastu. Ta silmitses tähelepanelikult lapsi ja tundis, et võiks väga hästi toime tulla ka ilma nendeta.

«Ma pean Lile üles otsima,» jätkas ta peaaegu kuuldavalt; lapsed heitsid talle imestunud pilgu. «Ah jaa, see skulptor oli Rodin, need käed olid tema töö. Lile on Palangas, ka mina olen Palangas, ja ma leian ta kindlasti.»

Tugev tuulehoog keerutas üles uue liivasamba. Järsku pimenes: tumesinised pilved rippusid pea kohal.

«Ma kardan,» ütles Gedukas.

«Rumal,» naeris Nijole. «Isa on ju meiega.»

Neist sõnadest Barvainis otsekui toibus.

«Ma pean minema, lapsed,» lausus ta ükskõiksel,

jäisel häälel. «Teie saate ilusasti koju ka ise, te olete juba suured.»

«Ma kardan,» ütles Gedukas uuesti.

«Mida sa kardad?» imestas isa. «Sinuga on ju Nijole.»

Barvainis viipas neile käega ning püüdis naeratada. Naeratus tuli hapuvõitu.

«Millal sa tagasi tuled, issi?» küsis Nijole. Tema hääl oli tuhm, värvitu, võib-olla koguni hall, kui hääl saab olla värviline. Sellest mõeldes taipas Barvainis samas, et tal pole isegi praegu lastest kahju. «Vabanemise tund on käes,» vilksatas mõte. Viktorija külgetõmbejõud kadus. Lummus oli lõppenud. Barvainis oli jälle vaba.

«Ma ei tule enam tagasi,» vastas ta viisakalt, peaaegu naeratades. «Teil on ju armastav emme, no ja eks elage temaga.»

Korraks nagu pistis südames, siis rahunes taas kõik. Kaks lapsekuju eemaldusid temast. Barvainis vaatas neile järele, õnnelik, et ei tunne mingit kahetsust. Vihkamist ei olnud enam, isegi mitte Viktorija vastu. Ning samal ajal tundis ta hinges tühjust, kõledust. Lile? Põrgusse käigu ka Lile! Võitis loteriil inseneri, ja riputagu nüüd oma Rodin abieluvoodi kohale.

Barvainisele meenus väike kohvik Klaipedas, jaama lähedal. Puhvetipidaja teeb temaga alati juttu ning naeratab paljutähendavalt. Kindel ettevõtmine — ja ei mingeid muresid, ei mingit psühholoogiat!

Jämedad vihmapiisad panid ta võpatama.

Pärast valvekorda väljus Viktorija haiglast väsinuna, kuid reipana ja miskipärast lõbusana. Haigla aias kohtas ta günekoloogi.

«Ebameeldiv uudis, kolleeg,» ütles mees. «Ma lihtsalt ei tea, kas teile öeldagi.»

Viktorija kahvatas.

«Mis siis on?»

«Kostas vahistati. Insener. Võib-olla ta polegi insener, kuid nii teda kutsuti. Miks te nii kahvatu olete?»

«Tulin valvest. Mille eest ta siis kinni võeti?»

«Raiskamise või varguse eest. Midagi oli nagu tsemendiga ühenduses, sel alal olen ma täiesti tume. Kahju noormehest, eks?»

«Ei, ei ole kahju.»

«Minul on temast küll kahju,» tunnistas günekoloog. «Süüdi või mitte, aga ikkagi kahju. Missuguseid laule ta teadis! Kupleesid sepitses koguni ise. Kunstnikuhing. Ilmselt on ta muidugi süüdi, egas teda nõndasama kinni võetud. No nii, lähen raske haige juurde. Vainbaum lahkus, nüüd tuleb endal ajusid paigas hoida. Täpsemalt öeldes — liigutada.»

Mees ruttas osakonda, ning Viktorija asus koduteele.

Ta äigas härmalõnga näolt. Oli suvi. Lähenes sügis. Kui ilus on sel ajal Leedus!

AUTORIST

Leedu kirjanik Vytautas Sirijos Gira on sündinud 12. aprillil 1911 Vilniuses. Elas vahepeal koos vanematega (tema isa oli tuntud luuletaja Liūdas Gira, hilisem Leedu NSV rahvakirjanik) Kaunases, kus lõpetas gümnaasiumi ja õppis ülikoolis arstiteadust. Pärast sõda tegutses Vilniuses mõned aastad ajakirjanikuna ja kirjastuses toimetajana, seejärel on töötanud arstina. Mitmetel pikkadel merereisidel on olnud laevaarsti ametis.

Kirjandusse tuli Vytautas Sirijos Gira poeedina. Luulekogude «Värav tulevikku» (1931), «Südamed formaliinis» (1934), «Näitsikud ja assonantsid» (1935), «Varjud ekraanil» (1937) lüüriliseks kangelaseks on linna «väike inimene», kusjuures autori pilgus peitub tihtipeale irooniat. Muide, leedu-eesti kirjandussuhete ühe edendajana esitas Vytautas Sirijos Gira oma luuletusi 1935. aasta detsembris «Estonia» teatris korraldatud kahe maa ühisel kirjandusõhtul. Publitsistlikkus on omane tema sõjajärgseile värsikogudele «Sajandeist läbi» (1947) ning «Me ei palu, vaid nõuame rahu» (1951), samuti mitmetele näidenditele. 1967. aastal ilmus tema luule valikkogu «Ekraan».

Peamiselt arstide elu on aineks jutustusteraamatule «Inimesed valgetes kitlites» (1949) ja novellikogumikule «Inimesed suurelt laevalt» (1951). Romaanis «Buenos Aires» (1956) on kujutatud Kaunase eeslinna elanike saatust kodanlikul ajal, teose järgi väntas režissöör Vytautas Žalakevičius filmi «Adomas tahab olla inimene» (1959). 1960. aastal avaldati ajakirjas «Pergale» romaan «Härmalõngad hõljuvad tuuleta», eri raamatuna ilmus see a. 1968. Romaani «Ja ongi kõik» (1963) peategelane on Teise maailmasõja traagiliste ja vastuoluliste sündmuste keerisesse sattunud leedulane, kelle pihtimusena teos on üles ehitatudki.

Viimaste aastate loomingusse kuuluvad reisiraamat «Lõvideta Aafrika» (1970), novellikogumik «Kohtumine Brunhildega» (1971), enam kui kolme aastakümne sündmusi haarav mina-vormis romaan «Punapuu paradiis» (1972) ja teoksil olev kalapüügilaeva arsti jutustus meremeeste elust «Atlandi idüllid».

Romaani «Härmalõngad hõljuvad tuuleta» 1968. aasta väljaande saatesõnas ütleb Vytautas Sirijos Gira: «Kui autor oleks uuesti ümber kirjutanud selle mõne aja eest ilmale sündinud romaani, oleks ta ehk erilise vaevata, paari suletõmbega ehitanud Vilniusse Žirmūnai või lasknud käiku trollibussiliinid. See läinuks talle märksa vähem maksma kui linnapeale. Ka Palangasse poleks olnud raske püstitada restorani terasest ja klaasist, sest ka niisugust restorani pole romaanis veel olemas. Ja siiski on raamatu lehekülgedel kõik jäetud peaaegu samuti kui kümme aastat tagasi, mil polnud veel «Gintarast» ega miniseelikuid, mil haiglais pesti põrandaid mitte ainult klooramiini, vaid ka karboolilahusega, mil polnud isegi otseühendust Vilnius—Tallinn . . . Sest romaani põhituuma ei moodusta mitte urbanistlikud või olmedetailid, vaid inimtunnete keerdkäigud. Linnad muutuvad hoopiski kiiremini kui inimeste iseloomud. Ja vaevalt talitaksid mu tegelased praegusaegses Vilniuses oidlikumalt kui toonases.»

Romaan on ilmunud ka vene (1969), saksa (1972) ja poola (1973) keeles.

Tõlkija

Витаутас Сириос-Гира.
ПАУТИНА ЛЕТАЕТ БЕЗ ВЕТРА.

На эстонском языке.
Оформление: Найма Нейдре.
Таллин, изд-во «Ээсти раамат».
Toimetaja A. Kerge.
Kunstiline toimetaja S. Liiva.
Tehniline toimetaja S. Kohu.
Korrektorid A. Kiho ja A. Kolk.

Laduda antud 28. III 1973. Trükkida antud 30. X 1973. Trükipaber nr. 2, 54×84/16. — Kohila Paberivabrik. Trükipoognaid 17. Tingtrükipoognaid 14,28. Arvestuspoognaid 14,44. Trükiarv 32 000. «Eesti Raamat», Tallinn, Pärnu mnt. 10. Tellimuse nr. 2038. Hans Heidemanni nimel. trükikoda, Tartu, Ülikooli 17/19. III.

Hind 56 kop.